

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01509

TEVYE DER MILKHIKER

Sholem Aleichem

Permanent preservation of this book was made possible

by Frances C. Salten

in memory of

Minnie Weinberger Brown

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

קלאסיקער - ביבליאטעק פאר יוגנט

שלום עליכם

טביה דער מילכיקער

פארלאג „קולטור-ליגע“ / ווארשע

דורכגעזען אין סאַרקירצט
פאַר יוגנט,

געדרוקט אין 1000 עקזעמפלאַרן.

SZOŁOM ALEJCHEM
TOJWJE DER MILCHIKER
Wydawnictwo „Kultur-Liga“ 1923

Druk. „Di Welt“, Warsz. Nowolipie 7.

קטנתִי.

אַ בריוול פון טביה דעם מילכיִקן צום מחבר.

לכבוד צו מיין געליבטן טיערן פריינט ר' שלום-עליכם, גאָט
זאָל אייך געבן געזונט און פרנסה מיט אייער ווייב און קינדער,
איר זאָלט האָבן גרויס נחת, וווּ איר וועט זיך קערן און ווענדן.
אמן סלה!

קטנתִי! — באַדאַרף איך אייך זאָגן מיטן לשון, וואָס יעקב
אבינו האָט געזאָגט, בשעת ער האָט זיך געלאָזט גיין קעגן עשון,
"הבדיל... נאָר טאָמער איז דאָס אפשר ניט אַזוי גלייך, בעט איך
אייך, פאַני שלום-עליכם, איר זאָלט אויף מיר קיין פאַריבל נישט האָבן,
איך בין אַ פּראָסטער חי-וקים, איר ווייסט אודאי מער פון מיר—וואָס איז
דאָ וואָס צו רעדן? אין אַ דאַרף, משטיינס געזאָגט, מע ווערט פאַרגרעפט,
ווער האָט צייט אַריינקוקן אין אַ ספר, צי אַפּלערנען אַ פרשה חומש מיט
רש"י, צי וואָס? אַ שטיקל גליק, עס קומט דער זומער, פאַרן זיך צונויף
ר' יעזופּעצער נגידיים קיין בויבעריק אויף די דאָטשעס, קאָן מען זיך באַ-
געגענען אַ מאָל מיט אַן איידעלן מענטשן, האָרכן אַ גוט וואָרט. איר מעגט
מיר גלויבן, אַז איך דערמאָן זיך אין יענע טעג, ווען איר זענט געזעסן
בעבן מיר אין וואַלד, אויסגעהערט מיינע נאַרישע מעשיות, איז ביי מיר
גלייך, ווי איך זאָל פאַרדינען מי יודע וויפיל! איך ווייס ניט מיט וואָס
איך האָב ביי אייך אַזוי נושא חן געווען, איר זאָלט זיך אָפּגעבן מיט אַזאַ
קליין מענטשל, ווי איך, מיר שרייבן בריוולעך גאָר, און לאַפּל-שפּן אַרויס-
שטעלן מיין נאָמען אין אַ בוך, מאַכן פּוּי מיר אַגאַנצן שלש-סעודות,

גלייך ווי איך וואָלט דאָ געווען מי יודע ווער, — מעג איך דאָך אודאָר
זאָגן קטנתי! ...

אמת, איך בין אייך טאַקע אַ גוטער פריינט, לאָז מיר גאָט העלפֿן אַ
הונדערט-חלק, וואָס איך ווינטש אייך! איר האָט דאָכט זיך, גוט געזען, ווי
אַזוי איך האָב אייך געדינט נאָך אין די גוטע יאָרן, בשעת איר זענט נאָך
געזעסן אויף דער גרויסער דאָטשע — געדענקט איר? — האָב איך אייך גע-
קויפט אַ בהמה פאַר אַ פופציקער, און זי איז געווען אַ מציאה פון אַ גב
פינף און פופציק: אַי, זי איז אויפן דריטן טאָג געפגרט? ... בין איך גיט
שולדיק! למאי די אַנדערע בהמה, וואָס איך האָב אייך געגעבן, איז אויך
געפגרט? ... איר ווייסט אַליין גאַנץ גוט, ווי אַזוי דאָס האָט מיך געקרענקט;
אויך בין דעמאָלט אַרומגעגאַנגען אָן אַ קאָפּ! איך ווייס? דאָכט זיך,
פונם שענסטן און פונם בעסטן, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפֿן און אייך
אויך, אם ירצה השם, אויפן נייעם יאָר, עס זאָל זיין, ווי זאָגט
איר, חדש ימינו פקדם... און מיר זאָל גאָט העלפֿן אין מיין פרנסה,
איך זאָל זיין געזונט מיט מיין פערדל, להבדיל, און מיינע בהמות
זאָלן זיך מעלען אַזוי פיל, אַז איך זאָל אייך קאָנען דינען אויף
ווייטער אויך מיט מיין קעז און פוטער על צד היתר טוב, אייך
און אַלע יעהופעצער נגידים, גאָט זאָל זיי געבן הצלחה און פרנסה
און אַלדאָס גוטס מיט גרויס נחת, און אייך פאַר אייער טרחה,
וואָס איר זענט זיך מטריח פון מיינעטוועגן, און פאַר דעם פבור,
וואָס איר טוט מיר אָן דורך אייער ביכל, זאָג איך אייך נאָך אַ מאָל:
קטנתי! פאַר וואָס קומט מיר אַזאַ שטריימל, אַז אַ וועלט מיט
מענטשן זאָלן פלוצים געוואָר ווערן, אַז אויף יענער זייט בויבעריק,
גיט ווייט פון אַנאַטעווקע, געפינט זיך אַ ייד, וואָס הייסט טוביה
דער מילכיקער? נאָר מסתמא ווייסט איר דאָך וואָס איר טוט, קיין
שכל באַדאַרף איך אייך גיט לערנען, און ווי אַזוי צו שרייבן
ווייסט איר שוין אַליין, און ווייטער מיטן איבעריקן דאָרטן פאַר-
לאָז איך מיך שוין אויף אייער איידעלן כאַראַקטער, אַז איר וועט
דאָרטן טאָן אין יעהופעץ פון מיינעטוועגן אַלצדינק, עס זאָל מיר
פונם ביכל עפעס אַרויס אַ שטיקל טובה צו מיין פרנסה. איך באַ-
דאַרף טאַקע, כּל־עבן, איצטערט נויטיק האָבן! איך רעכן, אם ירצה
השם, אין גיכן אָנהויבן טראַכטן מפח חתונה מצבן אַטאַכטער! און

אז גאָט וועט שענקען, ווי זאָגט איר, דאָס לעבן, איז אפשר טאַקע צוויי מיט אַ מאָל... דערווייַל זייט מיר געזונט און האָט אַ גליקליכן תמיד, ווי עס ווינטשט אייך פונם גאַנצן האַרצן.

פון מיר אייער בעסטער פריינט

טוביה.

יאָ, עיקר שכחתי! אז דאָס ביכל וועט פאַרטיק ווערן, און איר וועט האַלטן ביי שיקן מיר עפעס געלט, זאָלט איר מוחל זיין שיקן קיין אנאטעווקע, אויפן שוחטס נאָמען. איך האָב דאָרטן צוויי מאָל אין ווינטער יאָר-צייט: איין מאָל אָסיען-צייט, פאַר „פאַקראָ-ווע“, און דאָס אַנדערע מאָל אַרום „נאָוענגאָד“, - בין איך, הייסט דאָס, דעמאָלט אַ שטאַט-ייד. און ווייטער גלאַט אזוי בריולעך קאָנט איר שיקן צו מיר גלייך קיין בויבעריק, אויף מיין נאָמען, בזה הלשון: פערעדאָט גאָספאָדינו טעוועליני מאָלאָטשנאַהאַ יעורי.

דאט גרויסע געווינס.

א ווונדערלעכע מעשה, ווי אזוי טביה דער מילכיקער, איז אן אַרעמאן, א מטופל מיט קינדער, איז פלוצים מיט אמאל באגליקט געוואָרן דורך אַ משוגה-ווילדן פאַל, וואָס איז כדאי מע זאָל דאָס באַשרייבן אין אַ ביכל. דערציילט פון טביהן אַליין און איבערגעגעבן וואָרט ביי וואָרט.

— אַז ס'איז באַשערט דאָס גרויסע געווינס, הערט איר, פאַנג שלום-עליכם, קומט דאָס גלייך אין שטוב אַריין, ווי זאָגט איר: למנצח על הגיתית — אַז סע גייט לויפט עס; ס'איז גאָר נישטאָ דערביי קיין שכל מיט קיין בריהשאַפטן, און טאַמער חלי"ה פאַר-קערט, מעגט איר צעזעצט ווערן ריינדנדיק, וועט אייך העלפן ווי דער פאַר אַיאַריקער שניי, ווי זאָגט איר: אין חכמה ואין עצה נגד אַשלעכט פערד; אַ מענטש האָרעוועט, ווערט אויסגעריסן, כאַטש נעם לייג זיך, שונאי ציון, און שטאַרב! פלוצים מע ווייסט נישט פון וואָס און פון וואָנען — עס פערדלט פון אַלע זייטן, ווי אין פסוק שטייט געשריבן: רוח והצלח יעמוד ליהודים, פאַרטייטשן באַדאַרף איך אייך נישט, נאָר דער פשט דערפון איז אזוי, אַז אַ ייד, כל זמן שהנשמה בקרבי — עס שלאָגט זיך נאָך אַן אַדער, טאָר ער נישט פאַרליין דעם בטחון. איך האָב דאָס אַרויסגעזען פון זיך אַליין טאַקע, ווי אזוי דער אויבערשטער האָט מיט מיר געפירט, מיט מיין איצטיקער פרנסה: וואָרים ווי קום איך גאָר פאַרקויפן קעז און פו-טער אין מיטן דרינען, אַז מיין באַפעס באַפע האָט קינמאל נישט געהאַנדלט מיט קיין מילכיקס? ס'איז בנאמנות כדאי איר זאָלט אויס-

האַרכן די גאַנצע מעשה פון אָנהויב ביזן סוף. איך וועל מיך צוועצן אויף אַ וויילע אָט דאָ בעבן אייך, אויפן גראָן, לאָז זיך דאָס פּערדל דערווייל עפעס קייען, אויך אַ באַשעפעניש ביי גאָט.

בקצור, דאָס איז געווען אַרום שבועות-צייט, דאָס הייסט: איך זאָל אייך נישט זאָגן קיין ליגן, אַוואָך אָדער צוויי פאַר שבועות, און אפשר, האָ אַ פאַר וואָכן נאָך שבועות. פאַרגעסט נישט, ס'איז שוין, פאַוואַלינקע, איך זאָל אייך זאָגן אַקוראַט, אַזוי גרויס ווי אַ יאָר מיט אַ מיטוואָך, דאָס הייסט, פּונקט ניין יאָר אָדער צען און אפשר נאָך מיט אַ סמיטישק.

איך בין דעמאָלט געווען, ווי איר זעט מיך אָטאַ, גאָר נישט דער, וואָס איצטער, דאָס הייסט, טאַקע דער אייגענער ט ביה, נאָר פאַרט נישט דער, ווי זאָגט איר: די אייגענע יענטע, נאָר אַנדערש געשלייערט, דהיינו, וואָס? איך בין געווען, נישט פאַר אייך גע-דאַכט, אַ קבצן אין זיבן פּאָלעס, כּאָטש אַפּילו, אַז מע וויל שמועסן דאָס אייגענע ווידער צוריק, בין איך נאָך איצט אויך גאַנץ ווייט פון אַנגיד, וואָס מיר פעלט צו בראַצקין, מעגן מיר זיך דאָס ביידע ווינטשן פאַרדינען דעם היינטיקן זומער ביז נאָך סוכות. נאָר וועד-ליק אַמאָל בין איך היינט, הייסט דאָס, אַ ייד, אַנגיד, מיט אַ פּערד און וועגעלע אַן אייגנס, מיט, קיין עין-הרע, בהמהלעך אַ פאַר, וואָס מעלקן זיך, מיט נאָר איינע, וואָס האַלט אָט-אָט ביי אַפּקעלפן זיך ס'איז דאָ, נישט צו פאַרוינדיקן, קעז און פוטער און סמעטענע פרי-שע אַלע טאָג, אייגענע האַרעוואַניע. וואָרים מיר אַלע אַרבעטן, קיי-נער זיצט נישט ליידיק, מיין ווייב זאָל לעבן מעלקט די בהמות, די קינדער טראָגן קריגלעך, שלאַגן פוטער, און איך אַליין, ווי איר זעט אָטאַ, פאַר מיר אַרויס אַלע פרימאַרגן אויפן מאַרק, גיי דורך אַלע דאָטשעס אין בויבעריק, מע זעט זיך מיט דעם, מיט יענעם, אַלע גרעסטע בעלי-בתים פון יעהופּעץ, מע רעדט זיך דורך אַביסל מיט אַ מענטשן, פילט מען, אַז מען איז אויך עפעס אַ שטיקל מענטש אויף דער וועלט, ווי זאָגט איר, נישט קיין הינקעדיקער שניידער, און ווער שמועסט שבת בין איך דאָך גאָר אַ מלך, קוק אַריין אין אַ יידיש ספר, אַ פרשה חומש, אַ ביסל תּרגום, תּהלים, פרק, דאָס, יענץ, לאַקש, בודעם — איר קוקט מיך אָן, פאַגי שלום-עליכם, און

טראכט זיך אַדאָי בשעת-מעשה אין האַרצן: „ע, אָט דער טביה איז
דאָך עפעס טאַקע גאָר אַ ייד, וואָס קאַטאַרי!“ ...

בקצור, וואָס-זשע האָב איך אייך אָנגעהויבן צו דערציילן?
יא, בין איך, הייסט דאָס, דעמאָלט געווען, מיט גאָטס הילף, אַ
ביטערער אַרעמאָן, געשטאַרבן, נישט פאַר קיין יידן געדאַכט, מיט
ווייב, און קינדער דריי מאָל אין טאָג פון הונגער, אַ חוץ וועטשערע.
געהאַרעוועט האָב איך ווי אַן אייזל, געשלעפט קלעצער פונם וואַלד
צום וואַגנאַל אַ פּוֹלץ וואָגן, עס זאָל אייך צו קיין חרפה נישט זיין,
פאַר צוויי גילדן אַ טאָג, און דאָס נישט אַלע טאָג און דערמיט גיי
האַלט אויס, קיין עין-הרע, אַזאַ שמוץ מיט פיקערס, זאָלן גענוגט זיין,
מיט, להבדיל, אַ פּערד אויף קעסט, וואָס וויל נישט וויסן, וואָס רשוי
מאַכט, באַדאַרף קיינען אַלע טאָג, גאָר אָן אַ שום תירוץ.

וואָס טוט גאָט? ער איז דאָך, ווי זאָגט איר, אַ זון ומפרנס
לפל — פירט דאָס וועלעט קלוג, מיט שכל, זעט ער, ווי איך מוטשע
מיך דאָ אַזוי פאַרן שטיקל ברויט, מאַכט ער צו מיר: „דו מיינסט
דאָך, טביה, אַז ס'איז שוין עק וועלט, דער הימל איז אויף דיר
געפאַלן? פע, ביסט אַ גרויסער נאַר! אָט וועסטו זען, ווי אַזוי, אַז
גאָט וויל גאָר, טוט זיך דאָס מזל אויף אַ מינוט אַ דריי און עס
ווערט ליכטיק אין אַלע ווינקעלעך; עס קומט אויס, ווי מיר זאָגן
אינם „ונתנה-תוקף“: מי ירום ומי ישפל — ווער סע פאַרט און ווער
סע גייט צו פּוס. דער עיקר איז בטחון, אַ ייד באַדאַרף האָפּן, נאַר
האַפּן; אַי וואָס? טאַמער ווערט מען דערווייל פאַרשוואַרצט? דערויף
זיינען מיר דאָך עפעס שטיקלעך יידן אויף דער וועלט, ווי זאָגט
איר, אַתה בחרתנו — נישט אומזיסט איז אונז די וועלט מקנא...
אַקעגן וואָס שמועס איך דאָס? איך שמועס עס אַקעגן דעם, ווי אַזוי
גאָט האָט מיט מיר געפירט, טאַקע נאַר נסים ובפלאות, איר מעגט
דאָס האַרען.

ויהי היום, איין מאָל פאַר נאַכט פאַר איך מיר אַזוי זומער-
לעבן אין וואַלד, שוין צוריק אַ היים, אָן די קלעצער; דער קאַפּ
אין דער ערד, אויפן האַרצן וויסט און פינגטער; דאָס פּערדל, נע-
בער, קוים וואָס עס פּלאָנטעט מיט די פיס, כאַטש האַק, כאַטש
בראַק, קריך, זאָג איך, שלים-מזל, אין דער ערד אַריין גלייך מיט מיר,

ווייס אויך וואָס באַדייט אַ תענית אין אַ לאַנגן זומער-טאָג, אַז די שטייטט איין ביי טביהן פאַר אַ פּערד? שטיל אַרום און אַרום, יעדער קנאַק פון דער בייטש רופט זיך אָפּ אין וואַלד; די זון זעצט זיך, דער טאָג ער גוססט; די שאַטנס פון די ביימער ציען זיך אויס לאַנג, ווי דער ייִדישער גלות; עס הויבט אָן ווערן פינסט-טערלעך און שטאַרק סומנע אויפן האַרצן, פאַרשיידענע געדאַנקען, מחשבותן קריכן אין קאָפּ אַריין, און דאָ דערמאַן איך מיר די היים, אַז אָך און וויי איז מיר! אין שטוב איז פינסטער, חשך; די קינד-דערלעך, זאָלן געזונט זיין, נאַקעט און באַרוועס, קוקן אַרויס, נעבעך, אויפן טאַטן, דעם שלים-מזל, טאַמער וועט ער ברענגען אַ ברייטל אַ פרישס, און אפשר אַ בולקע אַהיים, און זי, די אַלטע מיידע, געוויינטלעך אַ יידענע, וואָרטשעט: „קינדער באַדאַרף איך אים האַפּן, און נאָך זיבן דערצו, כאַטש נעם, גאָט זאָל נישט שטרעפּן פאַר די רייד, וואָרף זיי אַריין לעבעדיקערהייט אין טייך אַריין!“ גוט צו האַרכן אַזעלכע דבורים? מע איז דאָך נישט מער ווי אַ מענטש, ווי זאָגט איר, אַ „בשר ודגים“, דעם מאַגן קאָן מען מיט קיין ווערטער נישט פאַרשטופן, מע כּנפּט אַ שטיקל הערינג, גלוסט זיך טיי, און צו טיי באַדאַרף מען צוקער און צוקער, זאָגט איר, איז ביי ברעאַז-קען. פאַרן שטיקל ברויט, זאָגט מיין ווייב זאָל לעבן, וועט די קישקע נישקשה מוחל זיין, נאָר אָן דעם גלעזל טיי, זאָגט זי, בין איך אין דערפרי גאָר אַ טויטע, דאָס קינד, זאָגט זי, אַ גאַנצע נאַכט ציט פון מיר די קליי!“ און דערווייל איז מען דאָך עפעס אַ ייד אויף דער וועלט, מנחה איז טאַקע, ווי זאָגט איר, נישט קיין ציג, זי וועט נישט אַנטלויפן, נאָר דאַוונען דאַרף מען, מאַלט אייך דאָס שיינע דאַוונען, וואָס קאָן שוין זיין, אַז פּונקט בשעת שטעלן זיך „שמונה עשרה“, צעלאָזט זיך, מעשה שטן, דאָס פּערדל משוגענער-וויין, באַדאַרף מען לויפן נאָכן וואָגן, איינהאַלטן די לייצעס און זינגן „אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב“ — שוין געשטאַנען שמונה-עשרה! און דאָ, ווי אויף צולהכעיס, גלוסט זיך דוקא דאָו-נען געשמאַק, מיט האַרץ, טאַמער וועט ווערן גרינגער אויף דער גשמה...

בקצור, איך לויף מיר צוויי נאָכן וואָגן אוי זאָג די שמונה-

עשרה הויך, מיט אַנגון, ווי, להבדיל, ביים עמוד: מכלכל היים
 בחד - אוי, טראַכט איך מיר, ליגט מען אין דער ערד! אוי ווערט
 מען אויסגעריסן! נישט אַזוי ווי יענע, למשל, די יעהופעצער נגידיים
 מיין איך, וואָס זיצן אַנגאַנץ זומער אין בויבעריק אויף די דאַטשעס,
 עסן און טרינקען און באַדן זיך אין אַלדאָס-גומס. אוי, רבונו של
 עולם, פאַר וואָס קומט דאָס מיר? בין דאַכט זיך אַינד גלייך מיט
 אלע יידן, גוואַלט, גאַטעניו, ראה נא בענינו - זע, זאָג איך, באַ-
 טראַכט, ווי מיר האַרעווען און נעם זיך אָן די קרייודע פון די
 אַרעמע לייט, בעבעך, וואָרים, ווער דען וועט זיך אויף זיי אַרומקוקן,
 ווען נישט דוז רפאנו ונרפא - שיק אונז צו די רפואה... ברך
 עלינו - בענטש אונז מיט אַ גוט יאָר, עס זאָל זיין אַגערעט אויף
 אלע מינים תבואות, פון קאָרן און פון ווייץ און פון גערשטן, כאַטש,
 אפילו צוריק שמועסנדיק, וואָס וועט מיר, שלים-מוז, אַרויסקומען
 דערפון? אַ שטייגער, למשל, וואָס קומט אַרויס מיין פערדל, להבדיל,
 צי האַבער איז טייער צי וואַלוויל? ... נאָר, פע, גאַט פרעגט מען
 קיין קשיות נישט, ובפרט אַינד באַדאַרף מען אַודאי אָננעמען אַלץ-
 דינק פאַר בוטן און זאָגן, גם זו לטובה, מסתמא הייטט גאַט אַזוי.
 אב הרזמן - דערבאַרעמדיקער האַרציקער פאַטער! שמע קולנו -
 הער צו אונזערע קולות, האַב רחמנות אויף מיין ווייב און קינדער,
 זיי זיינען נעפעך הונגעריק, רצא - נאָלסט באַויליקן, זאָג איך, דיין
 לייב פאַלק ישראל, ווי אַמאָל, אין בית המקדש, נאָך בשעת די
 בהנים מיט די לויים...

פלוצים - סטוי! דאָס פערדל האָט זיך אַנידערגעשטעלט. איך
 כאַפ אַפ אויף דער גיך דאָס שטיקל שמונה-עשרה, איך הויב אויף
 די אויגן און טו אַקוק - עס קומען מיר אַקעגן גלייך פון וואַלד
 אַרויס צוויי משונה-מאָדנע נפשות, אָנגעטאָן נישט ווי געוויינטלעך.
 „גזלנים!“ איז מיר דורכגעפלוין אַגעדאַנק אין קאָפ און האַב
 מיך אָבער באַלד פאַרכאַפט צוריק: „פע, טביה, ביסט אַ שוטה! ס'טייטש
 דו פאַרסט אין וואַלד שוין אַזוי פיל יאָרן, ביי טאָג און ביי נאַכט,
 וואָס איז דיר עפעס פלוצים היינט איינגעפאַלן גזלנים?“ - וויאָ! מאַך
 איך צום פערדל און נעם זיך אָן מיט האַרץ און גיב דעם אַ פאַר
 שמיצעך פון הינטן, גלייך ווי נישט מיך מיינט מען.

— רב ייד! הערט נאָך, רב קרוב! — מאַכט צן מיר איינע פון די צוויי נפשות און ווינקט צו מיר מיט אַפּאַטשיילע, — אַנו, שטעלט זיך נאָך אָפּ אויף אַרגעלע, וואָרט צו אַוויילעטשקע!

איך שטעל אָפּ דאָס פערדל. איך הויב אָן גוט איינצוקוקן זיך אין די צוויי נפשות: נקבות; איינע אָן עלטערע מיט אַ זיידן טיכל אויפן קאָפּ, די אַנדערע אַ יונגערע מיט אַ פאַרוק, ביידע רויט ווי פייער און שטאַרק פאַרשוויצט.

— אַגוטן אָונט! — מאַך איך צו זיי שטאַרק אויף אַ קול, פלומרשט אין גוטן מוט, — וואָס איז אייער באַגער? אויב איר מיינט עפעס קויפן וועט איר ביי מיר נישט געפינען גאָר נישט.

— שאַ, שאַ, — מאַכן זיי, — זע נאָך, ווי ער האָט זיך דאָס אַפּיסל צעלאָזט; אַיידן, אַז מע זאָטשעפעט מיט אַ וואָרט, איז מען נישט זיכער מיטן לעבן! מיר דאַרפן זאָגן זיי, נישט קויפן גאָר נישט. מיר האָבן נאָך געוואָלט אַ פּרעג טאָן ביי אייך, אפשר ווייסט איר, ווי איז דאָ ערגעץ דער וועג קיין בויבעריק?

— קיין בויבעריק? — מאַך איר, און צעלאָך מיר פלומרשט, — עס האָט ביי מיר, זאָג איך, אַזאָ פנים פונקט ווי איר זאָלט מיר אַ שטייגער פּרעגן, צי ווייס איך, אַז מען רופט מיר טביה.

— אַזוי? מע רופט אייך טביה? אַגוטן אָונט אייך, רב טביה! מיר פאַרשטייען נישט, וואָס איז דאָ, מאַכן זיי, דער געלעכטער? מיר זיינען פּרעמדע, פון יעהופּעץ זיינען מיר, און ווינען דאָ אין בויבעריק אויף אַ דאַטשע. זיינען מיר, זאָגן זיי, אַרויסגעגאַנגען אויף אַ מינוטקעלע שפּאַצירן און דרייען זיך אַרום אַזוי אין דעם דאָזיקן וואַלד פאַוואָלינקע פון גאַנץ פּרי אָן, בלאָנזען און קאָנען נישט בשום-אופן זיך אַרויפּשלאָגן אויפן רעכטן וועג; דערוויילע, זאָגן זיי, האָבן מיר דערהערט עמעצער זינגט אין וואַלד, אַז מיר האָבן דערזען פון דער נאָנט, אַז איר זענט, דאַנקען גאָט, אַ ייד, איז אונז געוואָרן אַפּיסל גרינגער אויף דער נשמה. ווייזט אונז דעם וועג קיין בויבעריק! — קיין בויבעריק? — זאָג איך, — ס'טייטש, אָט דאָס איז דאָך דער אמתער וועג קיין בויבעריק! איר זאָלט אפילו, זאָג איך, נישט וועלן, מוזט איר מיט דעם שליאַך אַנקומען גלייך קיין בויבעריק. — וואָס-זשע שווייגט איר? — מאַכן זיי צו מיר.

— וואָס-זשע זאָל איך, זאָג איך, שרייען?
— ווי באַלד אַזוי, — מאַכן זיי צו מיר, — קערט איר שוין וויסן,
איז עס נאָך עפעס ווייט קיין בויבעריק?
— קיין בויבעריק, זאָג איך, נישט ווייט, עטלעכע ווערסט,
דאָס הייסט, זאָג איך, אַ ווערסט פינג-זעקס אָדער זיבן און אפשר
טאָקע אַלע אַכט.

— אַכט ווערסט?! — האָבן אויסגעשריגן ביידע ווייבער מיט
אַמאָל, געבראָכן די הענט און שיער נישט צעוויינט זיך אַזש; —
ס'טייטש, וואָס רעדט איר? איר ווייסט וואָס איר רעדט? אַ ווערטע-
לע אויסצורעדן אַכט ווערסט?!

— נו, וואָס-זשע, זאָג איך, זאָל איך טאָן? עס זאָל זיין אין
מיר געווענדט, וואָלט איך דאָס געמאַכט אַ ביסל קירצער.
— מיר האָבן שוין קיין פּה נישט צו פּלעגנטען מיט די פּיס,
אַ גאַנצן טאָג האָבן מיר אַ חוץ אַ גלעזל קאַווע מיט אַ פּוטערבולקע
נאָך אין מויל נישט געהאַט.

— אויב אַזוי, — זאָג איך, — איז עפעס אַנדערש, דעם טעם פּון
הונגער פאַרשטיי איך גאַנץ גוט, איר באַדאַרפט מיר נישט דערציילן,
עס קאָן זייער שיין זיין, זאָג איך, אַז איך האָב קיין קאַווע מיט
קיין פּוטערבולקע נישט אָנגעקוקט שוין פּון אַ יאָר, און אַזוי ווי
איך רעד, שטעלט זיך מיר פאַר אַ גלעזל הייסע קאַווע מיט מיילך
און מיט אַ פּוטערבולקע אַ פּרישע, מיט נאָך גוטע זאַכן... שלים-
מזל איינער, טראַכט איך מיר, ביסט טאָקע אַנדערש נישט געצויגן
געוואָרן, נאָר אויף קאַווע מיט פּוטערבולקעלעך? און אַ שטיקל פּרויט
מיט הערינג ביסט דו קראַנק? און ער, דער יצר-הרע, נישט גע-
דאַכט זאָל ער ווערן, אויף צו להכעיס, קאַווע, אויף צו להכעיס
פּוטערבולקע! איך הער דעם ריח פּון קאַווע, איך פּיל דעם טעם
פּון פּוטערבולקע פּרישע, געשמאַקע, מזיה-נפשות!

— ווייסט איר גאָר וואָס, רב טביה? — מאַכן צו מיר ביידע וויי-
בער, טאָמער וואָלט געווען אַסברה, — אַזוי ווי מיר שטייען אַט אַ דאָ,
זאָלן מיר זיך אויפכאַפּן צו אייך אויפן וואָגן, און איר טאָקע אַליין
זאָלט זיך מטריח זיין אונז אָפּפירן, במחילה, אַ הייס, קיין בויבע-
ריק? — וואָס וועט איר זאָגן דערויף?

— סא משל, זאָג איך, פּהרס-הנשפּר, איך פּאָר פּון בויבעריק און איר דאַרפּט קיין בויבעריק! ווי קומט די קאַץ איבערן וואָסער? — נו, איז וואָס?—מאַכן זיי;—ווייסט איר נישט וואָס מע טוט? אַ ייד אַ למדן גיט זיך אַן עצה: ער פאַרקערעוועט דאָס וועגעלע און פאַרט צוריק. האָט קיין מורא נישט, רב טביה, זאָגן זיי, זייט זיכער, אַם ירצה השם, אַז גאָט וועט אונז ברענגען אַהיים בשלום, ווינטשן מיר זיך דאָס אויסקרענקען, וואָס איר וועט צו אונז דערלייגן. נישט ווילנדיק כאַפּט זיך אַרויס ביי מיר פּונם מויל:

— קריכט אין וואָגן!

מינע האָבן דערהערט, זיך דוקא נישט געלאָזט לאַנג בעטן און מאַרש אין וואָגן אַריין; איך נאָך זיי אויף דער קעלני, פאַרקערעוועט דעם דישיעל, שמייס דאָס פּערדל: איינס, צוויי, דריי, פאַשאַל! — ווער, וואָס, וועמען! אַ נעכטיקער טאָג! פּונם אָרט וויל דאָס נישט רירן, כאַטש נעם צעשנייד דאָס אויף צווייען.

— פאַר וואָס פאַרט איר שוין נישט?—מאַכן צו מיר די וויבער. — פאַר וואָס איך פאַר שוין נישט? איר זעט דאָך, זאָג איך, פאַר וואָס: דאָס פּערדל וויל נישט דאַונען, ס'איז נישט אויפגעלייגט. — גיט דעם מיט דער בייטש, —מאַכן זיי, —איר האָט דאָך אַ בייטש. — אַ דאַנק אייך, —זאָג איך, —פאַר דער עצה. גוט, וואָס איר האָט מיך דערמאַנט; דער חסרון, זאָג איך, וואָס מיין בחור שרעקט זיך נישט איבער פאַר אַזעלכע זאַכן; ער איז שוין אַזוי געווינט מיט דער בייטש, ווי איך מיטן דלות, —זאָג איך צו זיי.

פּקצור, וואָס זאָל איך אייך מאַרין זיין, איך האָב אויסגעלאָזט מיין גאַנץ ביטער האַרץ צום פּערדל, נעבעך, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז גאָט האָט געהאַלפּן, עס האָט גערירט פּונם אָרט, און מיר זיינען אַוועק מיטן וואַלד גלייך אונזער וועג.

פאַרנדיק אַזוי, פליט מיר דורך אין קאַפּ גאָר אַ נייע מחשבה: „אוי, טביה, ביסט דו אַ פּערדאַטש! — ביסט געווען אַ קבצן און וועסט בלייבן אַ קבצן. ס'טייטש, גאָט האָט דיר צוגעשיקט אַזאַ באַגעגעניש, וואָס טרעפט איין מאָל אין הונדערט יאָר, ווי אַזוי באַדינגסט דו זיך נישט, לכּתּחלה, דו זאָלסט וויסן מה-יקר — וואָס וועסטו האָבן דערפאַר? ווען מיר זאָלי שמועסן הן על-פי-יושר, והן על-פי סאָוועסט,

הן על-פי מענטשלעכקייט, והן על-פי-דין און על-פי זאקאָן און אַפילו על-פי ווייס איך וואָס, איז קיין עולָה נישט, מע זאָל דערביי עפעס פאַרדינען און פאַר וואָס טאַקע נישט אַפּלעקן אַ ביינדל, אַז עס האָט זיך שוין יאָ אַזוי געמאַכט? שטעל אָפּ דאָס פּערדל, דו בהמה! זאָג זיי אַזוי און אַזוי: „האַב איך ביי אייך אַזוי פיל און אַזוי פיל איז גוט, אלא נישט, בעטן מיר אייך, מחילה, אַראָפּ פונם וואָגן!“ נאָר צוריק קלער איך מיר: „ביסט טאַקע אַ בהמה, טביה! דו ווייסט נישט, אַז די פעל פונם בער טאָר מען אין וואַלד נישט פאַרקויפן, ווי זאָגט דער גוי: „שטשע נע פאַימאַוו אַ וושע סקובע“...“

— לַמאַי פאַרט איר נישט אַ ביסל גיכער?— זאָגן די ווייבער און טאַרען מיך פון אונטן.

— וואָס האָט איר, זאָג איך, אַזוי קיין צייט נישט? פון איי-לעניש, זאָג איך, קומט קיין גוטס נישט אַרויס, זאָג איך, און כאָפּ אַ קוק מן-הצד אויף מיינע פאַרשוידלעך; איינע מיט אַ זיידן טיכל, די אַנדערע מיט אַ פאַרוק; זיי זיצן און קוקן איינס אויפס אַנדערע און שושקען זיך.

— נאָך עפעס ווייט?— פּרעגן זיי מיך.

— נענטער, זאָג איך, ווי פון דאַנען אַודאי נישט; אָט באַלד, זאָג איך, האָבן מיר אַ באַרג אַראָפּ מיט אַ באַרג אַרויף; נאָכדעם, זאָג איך, גייט ווידער אַ באַרג אַראָפּ מיט אַ באַרג אַרויף, און ערשט נאָכדעם, זאָג איך, האָבן מיר דעם גרויסן באַרג אַרויף און פון דאָרטן גייט שוין דער וועג גלייך, גלייך ביז בויעריק...“

— עפעס אַ שלים-מזל!— רופט זיך אָן איינע צו דער אַנדערער.

— אַ פאַרשליעפטע קרענק!— זאָגט די אַנדערע.

— אַ רעשטל צו די צרות!— זאָגט ווידער יענע.

— מיר שיינט אַ משוגענער!— זאָגט די אַנדערע.

„אודאי — טראַכט איך מיר — בין איך אַ משוגענער, אַז איך לאָז

מיך פירן ביי דער נאָז!“...“

— ווו וועט איר זיך, אַ שטייגער, כּרומה, לַמשל, מיינע ליבע

ווייבער, הייסן אַפּוואַרפן?— רוף איך מיך אָן צו זיי.

— וואָס הייסט, זאָגן זיי, — אַפּוואַרפן? וואָס איז פאַר אַן אָפּ-

וואַרפעכטס?

— עס רעדט זיך אַזוי, זאָג איך, בעל-עגלה-שפרצך; אויף אונזער לשון הייסט דאָס: ווהינ וועט איר זיך הייסן פאַרפירן, אַז מיר וועלן קומען, זאָג איך, קיין בויבעריק, אם ירצה השם, מיטן אויבערשטנס הילף, געזונט און שטאַרק, אַז גאָט וועט שענקען דאָס לעבן? ווי זאָגט מען: בעסער צוויי מאָל פּרעגן איידער איין מאָל בלאַנזען.

— אָ? אָט דאָס מיינט איר? איר וועט אונז, זאָגן זיי, מוחל זיין צופירן צו דער גרינער דאַטשע, וואָס ביים טייך, פון יענער זייט וואָלד. ווייסט איר וווּ דאָס איז?

— פאַר וואָס זאָל איך נישט וויסן, זאָג איך, איך בין אין בויבעריק ווי ביי זיך אין דערהיים; לאָס איך פאַרמאָגן די אלפּים, זאָג איך, וויפיל קלעצער איך האָב אַ הינצו אַריינגעפירט; אָט ערשט פאַר אַ יאָרן זומער, זאָג איך, האָב איך געשטעלט אויף דער גרינער דאַטשע צוויי קלאַטער האַלץ מיט אַמאָל; דאָרט איז געזעסן איינער אַ גביר אַ גרויסער, פון יעהופּעץ, אַ מיליאָנטשיק פון אַודאי אַ מאָה אלף קאַרבן און אפשר פון רי"ש אלפּים!

— ער זיצט היינט אויך דאָרטן, — רופן זיך אָן צו מיר ביידע זויבער און קוקן איינס אויפס אַנדערע און שושקען זיך און לאַכן. — שאַ, זאָג איך, קאָן דאָך געמאָלט זיין, אז איר האָט מיט אים עפעס אַ שטיקל שייכות, וואָלט אפשר געווען, זאָג איך, אַ סברא, איר זאָלט זיך דאָרט מטריח זיין עפעס אַ רעד טאָן פון מיינעטוועגן, אַ שטיקל טובה מיר, אַ פרנסה, אַ שטעלע, צי ווייס איך וואָס? איך קען, זאָג איך, איינעם אַ יונגן מאָן, ישראל הייסט ער, נישט ווייט פון אונזער שטעטל, געווען אַ גאָרנישט מיט אַ נישט; האָט ער זיך דערשלאָגן אַהינצו, מע ווייסט נישט פון וואָנען און ווי אַזוי — בקצור, ער איז היינט אַ גאַנצער יאָ טעבי דאָם, פאַרדינט אפשר צוואַנציק קאַרבן אַ וואָך, צי אפשר גאָר פערציק, איך ווייס? — לייט האָבן בליק! צי אַ שטייגער וואָס גייט אָפּ, זאָג איך, אונזער שוהטס איידעם? וואָס וואָלט פון אים געווען ווען ער לאָזט זיך נישט אַוועק קיין יעהופּעץ? אמת: די ערשטע עטלעכע יאָר איז ער גוט פאַרשוואַרצט געוואָרן, שיער נישט געשטאַרבן פון הונגער; דערפאַר אַזער אַצינד, חוץ זיין שאַדן, הלאוי אויף מיר געזאָגט געוואָרן; ער שיקט שוין

געלט אהיים, ער האָט שוין חשק אַרויסנעמען אַהין זיין ווייב און קינדער, לאָזט מען אים דאָרט נישט זיצן; אַי איז דאָך די קשיא: ווי אַזוי זיצט ער? מוטשעט ער זיך טאַקע... שאַ זאָג איך, אַז מע לעבט דערלעבט מען זיך; אָט האָט איר, זאָג איך, דעם טיך, און אָט איז די גרינע דאַטשע, זאָג איך, און פאַר מיר אַריין ברייטלעך מיט אַ ירגזון גלייך מיטן דישר אין גאַניק אַריין.

מע האָט אונז נאָר דערנען, איז געוואָרן שוין ושמחה, אַ געשריי, אַ געפילדער: „אוי, די פאַפע! די מאַמע! די מומע!... זיך געפינען דער שאַרן! מול-טוב!... געוואַלט, וווּ זיינט איר געווען? אַ גאַנצן טאָג אָן קעפּ... צעשיקט פאַטשט אויף אַלע וועגן... וואָס איז די מעשה?..."

— די מעשה איז אַ שיינע מעשה, געבליאָנעט אין וואַלד, פאַר-בלאָנעט העט ווייט, אפשר צען ווערסט, פּלוצים אַ ינד... וואָס פאַר אַ ינד? אַ ינד אַ שלים-מול מיט אַ פערד און וועגעלע, קוים מיט צרות, איינגעבעטן זיך. אַ מעשה, באַדאַרפט בענטשן גומל...

בקצור, מע האָט אַרויסגעטראָגן לאַמפּן אויפן גאַניק, געגרייט צום טיש און אָנגעהויבן טראָגן סאַמאָוואַרן הייסע, מיט בעקנס טיי, מיט צוקער, מיט איינגעמאַכטס, מיט פּינקוכנס גוטע, מיט פוטערגע-בעקס פּרישע, שמועקעדיקע און נאָכדעם עסנס אַלערליי, די טייער-סטע מאַכליים, יאוכלעך פעטע, מיט געבראַטנס, מיט גענועס אַ סך, מיט די פעטע וויינען און נאַסטאַיקעס. איך בין נאָר געשטאַנען פון דער-ווייטנס און באַטראַכט, ווי אַזוי, קיין עין-הרע, מע עסט דאָס און מע טרינקט ביי די יעהופּעצער נגידים, קיין בייז אויג זאָל זיי נישט שאַטן. אַ משפּון פאַרנעצן, טראַכט איך מיר, און אַ גביר זאָל מען זיין; מיר דאַכט, איך ווייס, וואָס דאָ פאַלט אַראָפּ אויף דער ערד, וואַלט פאַר מיינע קינדער גענוג געווען אויף אַ גאַנצע וואָך, ביז שבת. געוואַלט, גאַטעניו, האַרציקער, געטרייער, דו ביסט דאָך עפעס אַ גרוי-סער גאַט און אַ גוטער גאַט, מיט חסד און מיט יושר, ווי קומט דאָס דו זאָלסט אַוועקגעבן אייעם גאָר, דעם אַנדערן גאָר נישט? איינעם פוטערבולקעס, דעם אַנדערן מכות-בכורות? און צוריק אָבער באַטראַכט איך מיך: עט, ביסט אַ גרויסער נאָר, טביה, כליעפּן, וואָס איז שייך, דו ווילסט אים זאָגן אַ דעה, ווי אַזוי צו פירן די וועלט? מסתמא.

אז ער הייסט אזוי, באדארף זיין אזוי; א סימן האָט איר, אז ווען עס זאָל באדארפן זיין אנדערש, וואָלט דאָך געווען אנדערש; אי. וואָס? פאַר וואָס זאָל טאַקע נישט זיין אנדערש? איז דער תירוץ — עבדים-היינו, דערויף זיינען מיר דאָך עפעס שטיקלעך יידן אויף דער וועלט, אַ ייד באדארף לעבן מיט אמונה און מיט בטחון, ער באדארף גלויבן ערשטנס, אז ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט, און האָפן אויף דעם, וואָס לעבט אייביק, אז עס וועט זיך מסתמא, אם ירצה השם, פאַרבעסערן...

— שאַ, ווו-זשע איז ערגעץ דער ייד?—הער איך עמעצער זאָגט;—

שוין אַוועקגעפאַרן דער שלים-מזל?

— חס-ושלום!—רוף איך מיך אָן פון דער ווייטן;—וואָס הייסט, איך וועל אַוועקפאַרן גלאַט אזוי אָן אַזייט געזונט? שלום-עליכם, זאָג איך, אַגוטן אַוונט אייך, ברוכים-היושבים, עסט געזונטערהייט צון לאַזן אייך וויל באַקומען.

— קומט-זשע אַהער, — מאַכן זיי צו מיר, — וואָס שטייט איר

דאָרטן אין דער פינסטער? לאַמיר אייך אַנקוקן כאַטש, זען וואָס פאַר אַ פנים איר האָט, אפשר וועט איר נעמען אַ ביסל בראַנפן?

— אַ ביסל בראַנפן? אָך, זאָג איך, ווער זאָגט זיך דאָס אָפּ

פון אַ ביסל בראַנפן? ווי שטייט דאָרטן אין פסוק: איזה לחיים ואיזה למות, — מאַכט רש"י: גאָט איז גאָט און בראַנפן איז בראַנפן.

לחיים! — זאָג איך און האַק אַריין אַ פוסה: לאַז גאָט געבן, זאָג

אייך, איר זאָלט תמיד זיין רייך און האָבן גרויס נחת, יידן, זאָג

אייך, זאָלן תמיד זיין יידן, גאָט זאָל זיי געבן, זאָג איך, געזונט און

כח, זיי זאָלן קאָנען אַריבערטראַגן די צרות.

— מה שמכם?—רופט זיך אָן צו מיר דער גביר אַליין, אַ שיי-

צער ייד, מיט אַ יאַרמלקע, — פון וואָנעט איז אַ ייד, ווו זיצט איר,

וואָס איז אייער פרנסה, זענט איר אַ באַווייבטער, האָט איר עפעס

קינדער און וויפיל קינדער?

— קינדער? זאָג איך, נישט צו פאַרזינדיקן; אויב איטלעכס

קינד, זאָג איך, איז ווערט, ווי מיין גאָלדע וויל מיר איינרעדן,

אַ מיליאָן, בין איך רייכער פונם גרעסטן גביר אין יעוהופעץ; דער

חסרון, זאָג איך, וואָס אַרעם איז נישט רייך, קרום איז נישט גלייך,

אזוי ווי אין פסוק שטייט: המבדיל בין קודש לחול, — ווער עס האָט די קלינגערט דעם איז וויל. געלט האָבן טאָקע די בראַצקיס און איך האָב טעכטער. און אַז מע האָט, זאָגט איר, טעכטער, פאַרגייט דער געלעכטער; נאָר גאָר נישט, גאָט איז אַפּאָטער. ער פירט אויס, דאָס הייסט, ער זיצט אויבן און מיר מוטשען זיך אונטן, מע האָרע זועט, מע שלעפט קלעצער, אַ ברירה האָט מען? ווי די גמרא זאָגט: במקום שאין איש — איז אַ הערינג פיש, דער גאַנצער אומגליק איז, דאָס עסן. ווי מײן באַבע עליה-השלום פלעגט זאָגן: ווען דער פּיסק זאָל ליגן אין דער ערד, וואָלט דער קאָפּ געגאַנגען אין גאַלד... האָט קיין פאַריבל נישט, זאָג איך, עס איז נישטאָ קיין גלייכערס פון אַ קרומע לייטער און קיין קרומערס פון אַ גלייך וואָרט, ובפרט, זאָג איך, אַז מע מאַכט שהפּל נהיה בדברו אויפן ניכטערן האַרצן. — לָאָז מען געבן דעם יידן עפעס עסן! — רופט זיך אָן דער גביר און עס ווערט באַשאַפן אויפן טיש פון פּל-מאַמינים-שהוא: פיש און פלייש און געבראַטנס און פערטלען עוף און פופקעס מיט לעבערלעך אָן אַשעור.

— איר וועט עפעס עסן? — מאַכן זיי צו מיר, — גייט וואַשט זיך. — אַ קראַנקן פּרעגט מען, אַ געזונטן גיט מען; נאָר וואָס דען, זאָג איך, אַ דאַנק אייך; אַ פּיסל בראַנפן, זאָג איך. מהכתיתי, נאָר זעצן זיך, אָט דאָ, מאַכן אַגאַנצע סעודה, בשעת דאָרטן, אין דער היים, מײן ווייב און קינדער, זאָלן געזונט זיין... אויב אייער גוטער-ווילן וועט זיין...

בקצור, מע האָט זיך אַפנים געשטויסן, וואָס איך מײן, און מע האָט מיר גענומען פאַקן אין וואָגן אַריין איטלעכער באַזונדער: דער אַ פּולקע, דער פיש, דער געבראַטנס, דער אַ פּערטל עוף, דער טיי און צוקער, דער אַ טעפל שומאַלץ, דער אַ סילאָי איינגעמאַכטס. — דאָס וועט איר, מאַכן זיי, ברענגען אַהיים אַ מתנה פאַר אייערע ווייב און קינדער און אַצינד זאָגט וויפיל וועט איר זיך היסן באַצאָלן פאַר אייער טרחה, וואָס איר האָט זיך מטריח געווען פון אונזערטוועגן.

— סאָ משל, זאָג איך, וואָס איז שייך, איך וועל מיר הייסן אַנמעסטן? וויפיל אייער גוטער ווילן וועט זיין, זאָג איך, אזוי וועט

איר מיר באַצאָלן; מיר וועלן דורכקומען, ווי זאָגט ער, אַרענדל אַראָפּ, אַרענדל אַרויף, „שקראַב וועט שוין שקראַבעדיקער נישט ווערן“...

— ניין, זאָגן זיי, מיר ווילן האָרען פון אייך אַליין, רב טביה, האָט קיין מורא נישט, מע וועט אייך, חלילה, גישט קעפּן. וואָס טוט מען דאָ? טראַכט איך מיר, ס'איז שלעכט: זאָל איך זאָגן אַ קערבל, איז אַן עבירה, טאָמער קאָן איך נעמען צוויי. זאָל איך זאָגן צוויי, האָב איך מורא, טאָמער קוקן זיי מיך אָן ווי אַ משוגענעם, פאַר וואָס קומט דאָ צוויי קאַרבן? — אַ דרייערל!!!... — האָט זיך אַרויסגעכאַפט ביי מיר פונם מויל און צווישן עולם איז געוואָרן אַזאַ געלעכטער, אַז איך האָב מיך שיער אין דער ערד באַגראָבן.

— האָט קיין פאַריבל נישט, זאָג איך, טאָמער האָב איך מיך אַרויסגעכאַפט מיט אַ וואָרט; אַ פּערד, זאָג איך, אויף פיר פיס. ספּאַטיקעט זיך, ובפרט אַ מענטש מיט איין צונג... — עס איז געוואָרן נאָך אַ גרעסערער געלעכטער; מע האָט זיך פשוט געהאַלטן ביי די זייטן, לאַכנדיק.

— לאָז שוין זיין גענוג צו לאַכן! — רופט זיך אָן. דער גביר און נעמט אַרויס פון בוזעמקעשענע אַ גרויסן טייטער און גייט און שלעפט אַרויס פונם טייטער — וויפיל מיינט איר אַ שטייגער? אַ נו, טרעפט! — אַ צענערל, אַ רויטס, אַזוי ווי פייער, איך זאָל אַזוי זיין געזונט מיט אייך אינאיינעם, און מאַכט אַזוי: אָט דאָס האָט איר פון מיר, און איר, קינדער, גיט אייך פון אייער קעשענע וויפיל איר פאַרשטייט.

בקצור, וואָס טויג אייך, עס האָט אָנגעהויבן צו פליען אויפן טיש פינפערלעך און דרייערלעך און איינערלעך — הענט און פיס האָבן מיר געציטערט; איך האָב געמיינט, אָט פאַל איך חלשות. — נו, וואָס שטייט איר? — מאַכט צו מיר דער גביר; — נעמט צע-נויף די עטלעכע קערבלעך פונם טיש און פאַרט געזונטערהייט צו אייער ווייב און קינדער.

— גאָט זאָל אייך געבן, זאָג איך, כּפּל כּפּלים, איר זאָלט פאַרמאָגן צען מאָל, הונדערט מאָל אַזוי פיל, איר זאָלט האָבן צע-

דאָס גוטס, מיט גרויס נחת! — און זשערבע צונויף מיט ביידע הענט
דאָס געלט, — ווער געציילט? וואָס געציילט? און שטופ אין אלע
קעשענעס.

— אַ גוטע נאַכט, זאָג איך, אַ גוטן תמיד און זייט געזונט און
זאָלט האָבן, זאָג איך, גרויס נחת, איר און אייערע קינדער און
קינדס קינדער און אייער גאַנצע משפּחה, זאָג איך, — און לאָז מיך
גיין צום וואָגן, רופט זיך אָן צו מיר די גבירטע, יענע, וואָס מיטן
זיידן טיכל:

— שטייט נאָר אַ וויילע, רב טביה, פון מיר באַקומט איר גאָר
אַ באַזונדער מתנה; אַם ירצה השם, מאַרגן קומט צופאַרן; איך האָב,
זאָגט זי, אַ מורע בהמה, געווען אַ מאָל אַ טייערע בהמה; פלעגט
געבן פיר און צוואַנציק גלעזער מילך, היינט האָט זי פון אַ גוט
אויג אויפגעהערט צו מעלן זיך, דאָס הייסט, מעלן מעלן זי זיך,
נאָר קיין מילך גיט זי נישט...

— לאָנג לעבן זאָלט איר, זאָג איך, איר זאָלט גאָר קיין
יסורים נישט האָבן, ביי מיר וועט זיך אייער בהמה אי מעלן אי
מילך געבן; מיין אלטע איז קיין עין-הרע אַזאָ בעל-הביחטע, אַז
פון גאָר נישט בראַקט זי לאַקשן, פון פינגער קאָכט זי זאָטירקעס,
מיט נסים מאַכט זי שבת און מיט בוכענצעס לייגט זי קינדער שלאַ-
פן... האָט קיין פאַריבל נישט, זאָג איך, טאָמער האָב איך מיך
אַרויסגעכאַפט מיט אַ איבריך וואָרט, אַ גוטע נאַכט און אַ גוטן תמיד
און זייט געזונט, זאָג איך, — און לאָז מיך גיין.

איך קום אַרויס אין הויף צום וואָגן, איך טו מיך אַכאַפּ צום
פערדל, אוי, וויי, אַן אומגליק, אַ צרה, אַ שלאַק! איך קוק אויף אלע
זייטן — והילד אינגו — נישטאָ קיין פערדל!

„נו, טביה, טראַכט איך מיר, דו ביסט אין דער אַרבעט!“...
און עס קומט מיר אַרויף אויפן זינען אַ שיינע מעשה, וואָס
איך האָב אַמאָל געלייענט ערגעץ אין אַ ביכל, ווי אַזוי „חברה“ האָבן
דערטאַפט אין דער פרעמד אַן ערלעכן יידן, אַ חסיד, פאַרנאַרט צו
זיך אונטערן שטאָט, אין פאַלאַץ אַריין, געגעבן אים עסן און טרינק-
קען און נאָכדעם פלוצים מיט אַ מאָל פאַרשווינדן געוואָרן, אים אי-
בערגעלאָזט איינעם אַליין מיט אַ נקבה; פון דער נקבה איז באַלד

געוואָרן אַ חיה-רעה, פֿון דער חיה-רעה האָט זיך אויסגעלאָזט אַ קאַץ
און פֿון דער קאַץ אַ פיפערנאָטער... „זע נאָר, טביה, זאָג איך צו
מיר אַריין, צי מע פירט דיך נישט אין באַד אַריין? !“
— וואָס באַברעט איר זיך דאָרטן און וואָס וואָרטשעט איר? —
פרעגט מען מיך.

— וואָס איך באַברע מיך?—ענטפער איך,—אַז אָך און ווי איז
מיר, זאָג איך, וואָס איך לעב אויף דער וועלט; איך האָב אַ שאַדן:
דאָס פערדל מיינס...

— אייער פערדל, מאַכן זיי צו מיר, איז אין שטאַל. זייט זיך
מטריח אַהינצו אין שטאַל אַריין.

איך קום אַריין אין שטאַל און טו אַ קוק: יאָ, ווי איך בין אַ
ייד, מיין בחור שטייט זיך גאַנץ פיין צווישן די נגידישע פערדל,
שטאַרק פאַרטיפט אינם קייען, רייבט דעם האַבער געשמאַק, אויף
וואָס די וועלט שטייט.

— הער נאָר, זאָג איך צו אים, חכם מיינער, שוין צייט אַהיים;
מיט אַ מאָל צוכאַפן זיך, זאָג איך, טאָר מען נישט, אָן איבעריקער
ביסן, זאָגט מען, קאָן פאַרשאַטן...

בקצור, איך האָב אים קוים איינגעבעטן, מחילה, איינגעשפאַגט
אים אין וואָגן און האָב מיך געלאָזט אַהיים לעבעדיק פריילעך, גע-
זונגען אַ „מלך-עליון“ גאָר בגלופין. אויך מיין פערדל איז געוואָרן
גאָר נישט דאָס, וואָס פריער; אַנייע פעל אויף דעם אויסגעוואַקסן;
שוין נישט געוואָרט אויף קיין בייטש, געלאָפן ווי אַ מזמור; געקומען
אַהיים שוין שפעטלעך אין דער נאַכט, אויפגעוועקט מיין ווייב מיט
אַ שמחה, אַ פרייד.

— אַ גוט יום-טוב, מאַך איך צו איר, מזל-טוב דיר, גאָלדע!
— אַ וויסטער מזל-טוב דיר אַפינסטערער, מאַכט זי; וואָס ביסטו
אַזוי יום-טובדיק, מיין טייערער ברויט-געבער? דו פאַרסט דאָס
פֿון אַ חתונה, צי פֿון אַ ברית, גאָלדשפיגער מיינער?

— עס איז אַ חתונה, זאָג איך, מיט אַ ברית! וואָרט אויס, מיין
ווייב, אָט וועסטו באַלד זען אַן אַוצר, זאָג איך; נאָר קודם-פֿל
וועק אויף די קינדער, לאָזן זיי נעבעך אויך געניסן, זאָג איך, פֿון
די יעהופעצער מאַכלים...

— צי דו ביסט דול, צי דו ביסט חסר-דעה, צי דו ביסט גע-
רירט, צי דו ביסט פונם זינען? עפעס רעדסטו ווי אַ משוגענער,
שונאי-ציון!—זאָגט צו מיר מיין ווייב און שעלט, לייענט די תוכחה,
ווי געוויינטלעך, איינדענע.

— איינדענע, זאָג איך, בלייבט איינדענע; נישט אומזיסט זאָגט
שלמה המלך, אז צווישן טויזנט ווייבער האָט ער נישט געפונען איי-
נע אַרעכטע;— און גיי מיר אַרויס צו מיין וואָגן און טראָג אַריין
פון דאָרטן אַלע גוטע זאַכן, וואָס מע האָט מיר איינגעפאַקט און
שטעל דאָס אַלצדיגק אויס אויפן טיש. מיינע הברה-לייט האָבן דער-
זען בולקעס, דערשמעקט פלייש, זיינען זיי באַפאַלן דעם טיש, ווי
די הונגעריקע וועלן, נעבעך; עס איז געוואָרן צווישן זיי אַ כאַפּעריי,
די הענט האָבן געציטערט, די ציין האָבן געאַרבעט, עס איז געווען
ווי אין פּסוק שטייט: ויאכלו, — מאַכט רש"י: מע האָט געקאַנקט ווי
די היישערדיקן. טרערן האָבן זיך מיר געשטעלט אין די אויגן...

— נו, זאָג שוין, מאַכט צו מיר מיין פּלוניתטע, ביי וועמען
איז דאָס געווען אַן אָרעם מאַל-צייט, צי אזוי אַ סעודה, און וואָס
ביסט דו אזוי האָפּערדיק?

— האָב צייט, זאָג איך, גאָלדע, דו וועסט אַלץ וויסן; דו צע-
בלאָז נאָר, זאָג איך, דעם סאַמאָואַר און נאָכדעם וועלן מיר זיך
אַרומזעצן אַלע אַרום טיש, זאָג איך, טרינקען צו גלעזלעך טיי, ווי
עס געהער צו זיין; אַ מענטש, זאָג איך, לעבט איין מאָל אויף דער
וועלט, נישט קיין צוויי מאָל, ובפרט, זאָג איך, אז מיר האָבן שוין
איצט אונזער אייגנס אַ בהמה פון פיר און צוואַנציק גלעזער אַ טאָג,
מאָרגן, אם ירצה השם, ברענג איך זי צופירן. אַנו, גאָלדע, מאַך
איך צו איר נאָכדעם, און כאַפּ אַרויס דעם גאַנצן פאַק סיגנאַציעס;
אַנו, זיי אַ בריה און טרעף וויפיל געלט האָבן מיר דאָ?
איך טו אַ קוק אויף מיין ווייב — זי איז אויס מענטש, טויט
ווי די וואַגט, קאָן קיין וואָרט נישט אויסרעדן.

— גאָט איז מיט דיר, גאָלדע סערצע, זאָג איך, וואָס האָסטו
זיך אזוי דערשראָקן? אפשר האָסטו מורא, זאָג איך, טאָמער האָב
איך דאָס געגנבעט אָדער געזלעט? פּע, זאָג איך, מענסט זיך שע-
מען; ביסט טביהט ווייב שוין אַזא צייט און קאַנסט אויף מיר אי-

בערטראכטן אזא מעשה? נארעלע, זאג איך, דאָס איז פֿשר געלט, פֿאַרדיגט ערלעך מיט מיין אייגענעם שכל און מיט מיין האַרעוואָ-ניע; איך האָב, זאָג איך, מציל געווען צוויי נפשות פון אַ גרויסער סכנה, זאָג איך, ווען נישט איך, גאָט ווייסט, וואָס עס וואָלט מיט זיי געווען!...

בקצור, איך האָב איר דערציילט די גאַנצע מעשה, פון א' ביז ת', ווי אזוי גאָט האָט דאָ מיט מיר געפירט אַרום און אַרום און מיר האָבן זיך גענומען ביידע איבערצייילן דאָס געלט נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל - דאָרט איז געווען פונקט צוויי מאָל ח"י און איינס אַן איבעריקס, האָט איר אַ קימא-לן, הייסט דאָס, פון זיבן און דרייסיק קאַרבן!... מיינע האָט זיך אזש צעוויינט.

— וואָס וויינטו, זאָג איך, נאַרישע יידענע?

— ווי אזוי זאָל איך נישט וויינען, זאָגט זי, אַז עס וויינט זיך? אַז דאָס האַרץ איז פול, זאָגט זי, גייען די אויגן איבער; גאָט זאָל מיר טאַקע, זאָגט זי, אזוי העלפֿן, ווי דאָס האַרץ האָט מיר גע-זאָגט, אַז דו וועסט קומען מיט אַ גוטע בשורה; איך געדענק שוין נישט, זאָגט זי, די צייט, ווען די באַבע צייטל, זאָל זיין ווייט אַפֿ-געשיידט, זאָל מיר קומען צו חלום; איך ליג און שלאַף, פֿלוצים חלומט זיך מיר אַ מעלקשעפל אַפּולס, ווי אַן אויג; די באַבע צייטל, עליה-השלום, טראָגט דאָס מעלקשעפל אונטערן פֿאַרטוך, מע זאָל חלילה נישט געבן קיין גוט אויג און די קינדער שרייען: מאַמע, מאַמי!...

— כאַפֿ נאָר נישט די לאַקשן פֿאַר שבת, זאָג איך, נשמה מי-

נע; לאָז די באַבע צייטל האָבן אַליכטיקן גן-עדן, זאָג איך, גיב מיר בעסער אַן עצה, גאָלדע סערצע, וואָס טוט מען מיטן געלט?

— אַדרבא, מאַכט זי צו מיר, וואָס רעכנסטו צו טאָן, טביה, מיט אזוי פיל געלט, קיין עין-הרע?

— אַדרבה ואַדרבה, זאָג איך, וואָס רעכנסטו קאַנען מיר מאַכן, קיין עין-הרע, מיט אזאַ קאַפיטאַל?

און מיר האָבן ביידע גענומען טראַכטן אַהין, אַהער, דאָס יענען, געבראַכן זיך דעם קאַפֿ, אויסגערעכנט, וווּ ערגעץ אַ געשעפט אויף דער וועלט. יענע נאַכט האָבן מיר איבערגעהאַנדלט מיט וואָס

איר ווילט: געקויפט פערדלעך א פאָר און באַלד טאַקע זיי פאַר-
קויפט מיט רוחים; געעפנט אַ באַקאַליינע קלייט אין בויבעריק, אויס-
פאַרקויפט די סחורה און באַלד געעפנט אַ שניטקראַם; געהאַנדלט אַ
שטיקל וואַלד, געכאַפט אַפּטריטגעלט עטלעכע קערבלעך און אַנטלאַפּן;
געפרווט אויסדינגען די אַנאַטעווקער טאַקע, נעמען דעם „פּראַיעקט“,
געמאַכט אַ ביסל הלוואה, אַפּגעגעבן דאָס געלט אויף פּראַצענט...
— משוגע מיינע שונאים!—רופט זיך אָן מיין ווייב;—דו ווילסט

צעפּלעכטן די עטלעכע גראַשנס, בלייבן מיטן בייטש? —
וואָס דען, זאָג איך, האַנדלען מיט ברויט און נאַכדעם
בלייבן אָן אַנזעצער איז שענער? קאַרג, זאָג איך, ווערט היינט די
וועלט בדיי-היל פּון ווייץ? גיי, זאָג איך, האַרץ, וואָס אין אַדעס
טוט זיך.

— וואָס טויג מיר, זאָגט זי, אדעס? מיינע אבות-אבותנו זיינען
דאָרט נישט געווען און מיינע קינדער וועלן דאָרט נישט זיין, פּל-
זמן איך לעב און די פּיס טראָגן מייך.
— וואָס-זשע ווילסטו? — זאָג איך.

— וואָס איך וויל, — זאָגט זי, — איך וויל זאָלסט נישט זיין
קיין לעקיש און נישט רעדן קיין נאַרישקייטן.

— אַודאי, זאָג איך, ביסט דו איצטערט אַ חכמה, ווי זאָגט מען:
אַז עס קומען די מאות קומען די דעות און אַז מע איז אפּשר
רייך איז מען געוויס קלוג... ס'איז תמיד אַזוי!
בקצור, מיר האָבן זיך עטלעכע מאָל צעקריגט און טאַקע באַלד
איבערגעגעבן און עס איז ביי אונז געבליבן דער פּלאַן, מיר זאָלן
צו דער מורע בהמה צוקויפּן נאָך אַ בהמה אַ מעלקעדיקע, וואָס
גייט מילך...

וועט איר דאָך מסתמא פרעגן אַ קשיא: וואָס עפעס אַ בהמה,
פאַר וואָס נישט קיין פּערד? וועל איך אייך ענטפּערן: וואָס עפעס
אַ פּערד, פאַר וואָס נישט קיין בהמה? בויבעריק איז דאָך אַן ערטל,
וואָס עס קומען זיך צונויף אַ הינצו אויף זומער אלע יעהופּעצער
גגידים אויף די דאָטשעס, און אַזוי ווי די יעהופּעצער לייט זיינען
אַלע מער איידעלע מענטשן, וואָס זיינען געצויגן, מע זאָל זיי
אַלצדינק ברענגען גרייטס, גלייך אין מויל אריין: פּון האַלץ און פּון

פלייש און פון אייער, הינער, ציבעלעס, פעפער, פעטרישקע — פאַר-
וואָס-זשע זאָל זיך נישט געפינען אייער, אַזעלכער, וואָס זאָל זיך
אונטערנעמען ברענגען זיי אַלע מאָל אין שטוב אַריין קעז און פוטער
און סמעטענע וכדומה? וועדליק די יעהופּעצער האַלטן פון דער
אכילע און דאָס קערבל איז ביי זיי, ווי זאָגט איר, אַ ממזר, קאָן
מען דאָך לייזן שיין געלט און פאַרזינען דערביי טאַקע גראָב. דער
עיקר, אַבי די סחורה זאָל זיין סחורה, און אַזאָ סחורה ווי ביי מיר,
קריגט איר דאָך נישט אין יעהופּעץ אפילו; איך זאָל האָבן די ברכות
מיט אייך אינינעם וויפיל מאָל גרויסע לייט, קריסטן, בעטן זיך
ביי מיר, איך זאָל זיי ברענגען פרישע סחורה: „מיר האָבן געהאַרט,
זאָגן זיי, טעוועל, אַז דו ביסט אַן אָרנטלעכער מאַן“ — מיינט איר,
פון יידן וועט איר האָרן אַזאָ קאָמפּלימענט? ווי לאַנג קרענקען מיינע
שונאים! — קיין גוט וואָרט הערט מען נישט פון אונזערע יידלעך.
זיי ווייסן נאָר אַריינקוקן יענעם אין טעפל אַריין. מע האָט דערזען
ביי טביהן אַ בהמהלע אַן איבעריקס, אַ פריטשקע אַ נייע, — האָט מען
אָנגעהויבן ברעכן זיך די קעפּ: פון וואָנען און פון וואָס? צי האַנדלט
נישט דער דאָזיקער טביה מיט פאַלשע סיגנאַציעס? אָדער צי קאָכט
ער נישט קיין ספירט שטילערהייט בשתיקה?... כאַ-כאַ-כאַ! ברעכט
אייך, פרידערלעך, טראַכט איך מיר, די קעפּ געזונטערהייט!...

— איך ווייס נישט, צי איר וועט מיר גלויבן — איר זיינט כמעט
דער ערשטער, וואָס איך האָב אייך דערציילט די גאַנצע געשיכטע,
ווי אזוי און וואָס און ווען... נאָר, מיר דאַכט, איך האָב מיך אַ ביסל
פאַררעדט, האָט קיין פאַריבל נישט, מע באַדאַרף אין זינען האָבן,
ווי זאָגט איר, עסק, אָדער ווי אין פסוק שטייט: כל עורב למינהו —
איטלעכער צו זיינעם, איר צו אייערע פיכלעך, איך צו מיינע טעפּ-
לעך און צו מיינע קריגלעך... איין זאָך וועל איך אייך בעטן, פאַני,
איר זאָלט מיך כאַטש נישט אַריינשרייבן אין אַ ביכל, און אַז איר
וועט מיך אַריינשרייבן, זאָלט איר כאַטש נישט אַרויסשטעלן דעם.
נאָמען מיינעם... זייט מיר געזונט און האָט אייך אַ גוטן תמיד.

געשריבן אין יאָר 1895.

א ב ו י ד ע ם .

— רבות מחשבות בלב איש — אזוי, דאכט זיך, שטייט ביי אונז געשריבן אין דער הייליקער תורה? פארטייטשן דעם פסוק באדארף איך איך נישט, רב שלום עליכם; נאָר בלשון אשכנז גערעדט, דאָס הייסט אויף פראַסס ייִדיש איז דאָ אַ ווערטל: „דאָס בעסטע פערד באַדאַרף האָבן אַפּייטש, דער קליגסטער מענטש — אַן עצה“. אַ קעגן וואָס זאָג איך עס הייסט דאָס? אַ קעגן זיך אַליין טאַקע, וואָרים, אַז איך האָב שכל און קום אַריין צו אַ גוטן פריינט און דערצייל אים דאָס און דאָס, אזוי און אזוי, וואָלט איך געוויס נישט געהאַט אַזאַ מיאוסן פסק; נאָר וואָס דען, אַז גאָט וויל שטראַפן אַ מענטשן, נעמט דאָס אָפּ ביי אים דעם שכל. איך טראַכט מיר צו זיך אַליין וויפיל מאָל: „באַרעכן נאָר, טביה, דו פערד איינער, ביסט דאָך עפעס, זאָגט מען, יאָ נישט קיין נאָר, ווי קומסטו זיך לאָזן פירן אין באַד אַריין און נאָך אזוי נאַריש? וואָס וואָלט דיר אָפּגעגאַנגען אַצינדערט אַלמשל, ביי דיין שטיקעלע פרנסה, קיין עין-הרע, מיט דיין פיסל מילכיסקס, וואָס האָט אַזאַ שם אויף דער וועלט, כ'לעבן, אומעטום, אין פויבעריק, אין יעהופעץ, און ווו נישט? — ווי פייך און ווי זיס וואָלט דאָס געווען איצטערט אָ, ווען די קלינגערס אַשטייגער ליגן זיך שטילערהייט איז קאַסטן ווייט באַגראָבן, קיין בן-אדם ווייסט דערפון, וואָרים וועמען גייט דאָס אָן, איך בעט איך, צי טביה האָט געלט צי גיין? איך מיינ טאַקע באמת. אַסך האָט זיך די וועלט אינטערעסירט מיט אים, אַז ער איז געלעגן, נישט היינט

געדאכט, נישט פאר קיין יידן געדאכט, ניין איילן אין דער ערד,
געשטאָרפן דריי מאָל אַטאָג פון הונגער מיט ווייב און קינדער?
ערשט נאָכדעם, אַז גאָט האָט זיך אַרומגעקוקט אויף טביה, אים
באַגליקט מיט אַ מאָל און ער האָט זיך קוים קוים דערשלאָגן צו
אַ שטיקל תכלית, אָנגעהויבן אָפלייגן אַ קערבל, איז מיט אים געוואָרן
פול די וועלט און טביה איז שוין געוואָרן רב טביה, גאָר אַ קאַטאַוועס
אַביסל, עס האָבן זיך שוין אַרויסבאַוויזן גוטע פריינט אַ סך, ווי אין
פסוק שטייט געשריבן: אַז גאָט גיט מיטן לעפּל גיבן לייטן מיטן
שעפּל. איטלעכער באַוונדער קומט צו גיין מיט זיינס: דער זאָגט
אַ שניט-קראָם, דער—אַ באַקאַליי, דער זאָגט אַ שטוב, אַנחלה, אַן איי-
ביק געווער, דער קומט צוגיין—וויין, דער—וואַלד, דער—טאַרגעס...
„ברידערלעך! זאָג איך, טשעפעט זיך אָפּ, איר האָט, זאָג איך,
אַוילדן טעות, איר מיינט, אַ פנים, איך בין בראַצקי? לאַמיר דאָס
אַלע, זאָג איך, פאַרמאָגן, וואָס איך האָב ווינציקער פון שוין קאַרפן
און אפילו פון רי"ש און אפילו פון ק"ן; יענעמס גוטס, זאָג איך,
איז גרינג צו שאַצן: יעדן דאָכט זיך, אַז יענעמס לייכט זיך, קומסט
צו באַנט, איז דאָס אַ מעשן קנעפל.

בקצור נישט געדאָכט זאָלן זיי ווערן, טאַקע אונזערע ינדעלעך
מיין איך, מע האָט מיר אַ גוט אויג געגעבן! אַ קרוב האָט מיר גאָט
צוגעשיקט, עפעס אַ שמעלקי ווייס איך, מיין פערדס בייטש שטעקעלע,
ווי מע זאָגט, מנחם מענדל הייסט ער. אַ פליער, אַ ברעכער, אַ לויפער,
אַ דרייער, אַ נעכטיקער טאָג, אויף קיין גוט אָרט זאָל ער נישט שטיין;
ער האָט מיך דערטאַפט און פאַרדרייט מיר מיין קאַפּ מיט חלומות,
נישט געשטויגן נישט געפלוּיגן. וועט איר דאָך פרעגן: מה-נשתנה,
ווי קום איך טביה צו מנחם מענדלעך? וועל איך אייך דערויף ענט-
פערן אַ תירוץ: עבדים היינו—ס'איז אַזוי באַשערט.

הערט אַ מעשה:

איך קום צופאָרן קיין יעהופעץ, תחלת ווינטער, מיט מיין
ביסל מילכיגס—אַ פונט עטלעכע און צוואַנציק פוטער פרישע פון
פוטערלאַנד. מיט אַ פאָר שיינע וואַרעטשקעס קעז, גאָלד און זילבער,
לאַמיר זיך ביידע ווינטשן אַזאַ יאָר! דאָס פאַרשטייט איר דאָך שוין
אַליין, אַז איך האָב מיין סחורה פאַרצוקערט, נישט געלאָזט זיך

אלעק, איר זאָלט זאָגן אויף אַרפּואה, קיין צייט געהאַט אפּירן צו זיין ביי אַלע מיינע זומערדיקע קונים, די בויבעריקער דאַטשניקעס, וואָס קוקן אַרויס אויף מיר ווי אויף משיחן, וואָרים אַזוי לאַנג שמיסט מען זיי, אייערע יעהופּעצער סוחרים מײן איך, ווי זיי קאָנען נאָר געבן — אַזאַ שטיקל סחורה, ווי טביה גיט, אייך באַדאַרף איך נישט דערציילן, גוטע סחורה לויבט זיך אַליין...

בקצור, אויסגעפאַרקויפט אינגאַנצן עד לפֿ"ק און אונטערגע-וואָרפן מײן פּערדל אַביסל היי, גיי איך מיר אַרויס אַזוי אין שטאַט. אדם יסודו מעפר, מען איז דאָך נישט מער ווי אַ מענטש. גלוסט זיך אָנקוקן אַוועלט, כאַפן לופט, זען די אַנטקלעך, וואָס יעהופּעץ שטעלט אַרויס אין די פענסטער, ווי איינער רעדט: מיט די אויגן נא, זע, קוק, וויפיל דו ווילסט, נאָר מיט די הענט — אַזאַס!...

שטייענדיק אַזוי ביי אַ גרויסן פענסטער מיט האַלבן פּריאַרן און קערבלעך זילבערנע אַסך מיט באַנקאָווע בילעטן און מיט גליאַט אַסיגנאַציעס אָן אַ שיער, טראַכט איך מיר בשעת-מעשה: רבונו של עולם! ווען איך פאַרמאָג כאַטש אַ צענט-הלק, וואָס אָט דאַט באַ-טרעפט, וואָס וואָלט איך דעמאָלט געהאַט צו גאָט און ווער וואָלט געווען צו מיר גלייך? ראשית-חכמה, וואָלט איך אַ שידוך געטאָן מיט מײן עלטערע טאָכטער, געגעבן איר ת"ק קאַרביצן נדן, אַ חוץ בלה-מתנות, אַ חוץ הרבשה מיט חתונה-הוצאות; דאַס פּערד און וועגעלע מיט מיינע בהמהלעך וואָלט איך פאַרקויפט, באַלד אַרויסגעפאַרן אין שטאַט אַריין, געקויפט אַן אָרט אין מזרח-וואַנט, מײן ווייב, זאָל לעבן, אַביסל פּערל און צדקה צעטיילט ווי דער שענסטער בעל-הבית; יענקל שייגעץ וואָלט ביי מיר באַלד געוואָרן אויס גבאי אין חברה קדישא, גענוג שוין טרינקען בראַנפן און עסן פּופקעס מיט לעבערלעך אויף קהלס חשבון...

— שלום עליכם, רב טביה! — הער איך עמעצער זאָגט מיר פון הינטן, — וואָס מאַכט אַ ייד! איך דריי מיך אויס און טו אַקוק, איך וואָלט געמעגט שווערן אַ באַקאַנטער! „עליכם שלום, זאָג איך, פון וואָנען איז אַ ייד?“ — פון וואָנען? פון מאַזעפּעווקע, מאַכט ער צו מיר, טאַקע אייערס אַפּריינטל, דאַס הייסט איך קער מיך אָן, זאָגט ער, מיט אייך אַשני בשלישי, אייער ווייב גאַלדע, זאָגט ער, איז מיר

אין אייגן גליד-גליד-געשוועסטערקינד. „שאַט-זשע נאָר, זאָג איך, זיינט
איר אפשר נישט ברוך-הערש לאה-דוואַסיס אָן איידעם?“—כמעט ווי
געטראָפן, מאַכט ער צו מיר: איך בין ברוך-הערש לאה-דוואַסיס אָן
איידעם און מיין ווייב הייסט שיינע-שיינדל ברוך-הערש לאה-דוואַסיס,
היינט ווייסט איר שוין? „שאַט-זשע נאָר, זאָג איך, אייער שוויגערס
באָבע, שרה יענטע, מיט מיין ווייבס מומע, פרומע זלאָטע, זיינען,
דאַכט זיך, געווען אויב נישט קיין אייגענע געשוועסטער-קינדער,
און אויב איך האָב קיין טעות נישט, זיינט איר דער מיטלסטער
איידעם ביי ברוך-הערש לאה-דוואַסיס, נאָר וואָס דען, איך האָב פאַר-
געסן ווי מען רופט איך, אייער נאָמען, זאָג איך, איז ביי מיר
אַרויס געפלוין פונם קאָפּ, מה שמכח? ווי אַזוי איז אייער אמתער
דוואַסיס, אַזוי רופט מען מיך אין דערהיים אין מאַזעפעווקע. — אויב
אַזוי, מיין ליבער מנחם-מענדל, מאַך איך צו אים, קומט דאָך דיר
טאַקע שלום-עליכם גאָר אויף אָן אַנדער אופן! זאָג-זשע מיר, מיין
טייערער מנחם-מענדל, וואָס טוסטו דאָ, וואָס מאַכט די שוויגער דינע
און דער שווער זאָל לעבן? ווי גייט דאָס דיר, זאָג איך, אין געזונט,
און וואָס מאַכן עפעס דינע געשעפטן?“—עט, מאַכט ער, אין געזונט
גאָט צו דאַנקען, מע לעבט; נאָר די געשעפטן, זאָגט ער, זיינען
עפעס היינט נישט אַזוי פויגלידיק... — „גאָט וועט העלפן, מאַך איך,
און כאַפּ אַ קוק אויף זיינע מלבושים נעבעך: אויסגעטריפעט אין אַ סך
ערטער און די שטיוול מחילה צעטרענט ספנות-נפשות... נישקשה, גאָט,
זאָג איך, וועט העלפן. עס וועט זיך מסתמא פאַרבעסערן, ווי אין
פּטוק שטייט: הפלּ הפלּ — געלט, זאָג איך, איז קיילעכיק: היינט אַזוי,
מאָרגן אַזוי, אַבי מען לעבט; דער עיקר, זאָג איך, איז בטחון, אַיז
באַדאַרף האָפּן; אי מען ווערט, זאָג איך, פאַרשוואַרצט? דערויף
זיינען מיר דאָך עפעס ייִדן אויף דער וועלט! ווי זאָגט מען: ביסט
אַ זעלנער שמעק פולווער; די גאַנצע וועלט, זאָג איך, איז אַ חלום...
דו זאָג מיר בעסער, מנחם-מענדל סערצע, ווי קומסטו אַהער פּלוצים
אין מיטן דערינען אין יעהופּעץ גאָר?“— וואָס הייסט, מאַכט ער, ווי
איך קום אַהער? איך בין שוין הי, זאָגט ער, פּאוואָלינקע אַזוי גרויס
ווי אַיאָר אַנדערטהאַפּן. — „אַזוי גאָר? ביסטו הייסט עס אַ היגער,

זאָג איך, טאַקע אַ יעהופּעצער תּושבּ? — ששש! מאַכט ער צו מיר און קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטן, שרייט נישט אַזוי הויך, רב טביה; אַ היגער, זאָגט ער, בין איך טאַקע, נאָר צווישן אונז, זאָגט ער, באַדאַרף עס בלייבן... איך שטיי און קוק אים אָן טאַקע נאָר זוי אַ משוגענעם. ביסט אַ בורח, זאָג איך, באַהאַלטט זיך אין יעהופּעץ אין מיטן מאַרק? — פרעגט נישט, זאָגט ער, רב טביה, ס'איז רעכט; איר זיינט, אַ פנים, גאָר נישט באַקאַנט מיט די יעהופּעצער דינים און מנהגים... קומט, זאָגט ער, וועל איך אייך דערציילן, וועט איר פאַרשטיין, וואָס הייסט, מען איז יאָ אַ היגער און נישט קיין היגער... און ער האָט מיר אָנגעהויבן לייענען אַ צעטל, אַגאַנצע מגילה; ווי אַזוי מען ווערט דאָ אַ ביסל אויסגעריסן... „אַט פּאַלג מיך, מנחם מענדל, פאַר זיך דורך צו מיר אין דאָרף אויף אַטאַג, וועסט זיך אַ ביסל אויסרוען די ביינער כאַטש; וועסט זיין, זאָג איך, אַ גאַסט און אָן אָנגעלייגטער דערצו, מיינ אַלטע וועט זיך מיט זיך מחזיה זיין.“

בקצור, איך האָב ביי אים געפּוועלט.

מיר פאַרן אייניגעם. געקומען אַ היים — אַ גדולה! אַ גאַסט אָן אייגן גליד-גליד-געשוועסטער-קינד, אַ קלייניקייט, ווי זאָגט איר: אייגנס איז נישט פרעמדס. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ חתונה: וואָס הערט זיך אין מאַזעפּעווקע? וואָס מאַכט דער פעטער ברוך-הערש? וואָס טוט די מומע לאה-דוואָסיס? דער פעטער יוסף מנשה? די מומע דאָפּריש? און די קינדער זייערע וואָס מאַכן? ווער איז געשטאַרבן? ווער האָט חתונה געהאַט? ווער האָט זיך גע'גאָט? ווער איז גע'לעבן געוואָרן און ווער איז אויף דער צייט? וואָס טויג דיר, מיינ ווייב, פרעמדע חתונות, זאָג איך, מיט פרעמדע בריתן? דו זע פעסער, זאָג איך, סע זאָל זיין וואָס צו נעמען אין מויל אַריין; פאַרן עסן, זאָג איך, גייט קיין טאַנץ נישט, אויב, זאָג איך, אַ פאַרשט, איז מה טוב, אלא נישט מאַכט נישט אויס, זאָג איך, קנישעס, אָדער קרעפלעך, מאַנשקעס, צרות-קניידלעך, צי אפשר גאָר, זאָג איך, בלינצעס, ווערט-ליקעס, ווערטוטן; עס מעג זיין, זאָג איך, מער מיט אַ געריכט, אַבי גיך.“

בקצור, מע האָט זיך געוואָשן און גאַנץ פיין פאַרביסן, ווי זאָגט איר: ויאכלו — מאַכט רש"י: ווי גאַט האָט געבאַטן.

פאַרבייס, מנחם-מענדל, מאַך איך צו אים, ס'איז במילא, ווי

זאָגט דוד המלך, הבל הבלים, אנאָרישע וועלט און אַפאַלשע, און געזונט, — אזוי פלעגט זאָגן מיין באַבע נחמה זכר לברכה, — געווען אַקלוגע יידענע אַ חכמה נפלאה — געזונט און פאַרגעניגן זאָל מען זוכן אין שיסל"...

מיין גאָסט נעבעך, די הענט האָבן אים אַזש געציטערט, האָט זיך גאָר נישט געקאָנט אָפּלויבן פון מיין ווייבס מלאכה, געשווירן ביי אַלדאָס גוטס, אַז ער געדענקט שוין גאָר נישט די צייט, ווען ער זאָל עסן אַזאַ מילכיִקס, אַזעלכע געראַטענע קנישעס מיט אַזוינע באַטעמטע ווערטוטן, נאָרישקייטן, זאָג איך, דו זאָלסט פאַרוזוכן מנחם-מענדל, איר טייגעכץ, זאָג איך, אָדער אַ מאַהינע, וואָס זי מאַכט וואָלסט דו דעמאָלט ערשט געווסט וואָס הייסט טעם גן-עדן אויף דער וועלט!"

בקצור, אָפּגעגעסן און אָפּגעבענטשט, האָט מען זיך אַ ביסל צערעדט איטלעכער פון זיינעם, ווי געוויינטלעך; איך — פון מינע געשעפטן, ער — פון זיינע; איך — פון דעם פון יענעם, לאַקש, בויזעם, ציבעלע, ער — פון זיינע געשעפטן, דערציילט מעשיות פון אַדעס און פון יעהופּעץ, ווי אזוי ער איז שוין געווען אַ מאָל צען, ווי זאָגט מען, „נאָ קאָני און פיד קאָנעם". היינט אַנגיד, מאָרגן אַ קבצן און ווייטער אַ מאָל אַנגיד און ווידער אַ מאָל אַן אביון; געהאַנדלט מסחרים עפעס אַלץ אַזעלכע, וואָס איך האָב אין מיין לעבן נישט געהערט, משונה אומגעלומפערטע: „האָס" און „בעס" און אַקציעס-שמאַקציעס, „פאָטיווילעוו", „מאַלצעוו-שמאַלצעוו", דער גוטער יאָר ווייסט זיי דאָרטן, און חשובות משוגענערוויי, צען טויזנט, צוואַנציק טויזנט, געלט ווי האַלץ! „איך זאָג דיר דעם אמת, מנחם-מענדל, זאָג איך צו אים, מילא דאָס, וואָס דו דערציילסט פון דינע משא-מתנס, איז דאָס אַודאי אַ בריהשאַפט, מע באַדאַרף עס קענען; נאָר איין זאָך פאַרשטיי איך נישט: וועדליק איך קען, זאָג איך, דיין בהורטע, איז מיר, זאָג איך, אַ גרויס חדוש, וואָס זי לאָזט דיר אַזוי פליען און קומט נישט צו דיר, זאָג איך, רייטנדיק אייף אַ בעזעם" — ע! מאַכט ער צו מיר מיט אַ זיפּץ, דאָס זאָלט איר מיר, רב טביה, גאָר נישט דערמאַנען, איך האָב פון איר אַזוי אויך, זאָגט ער, קאַלט און וואַרעם; איר זאָלט האַרכן, זאָגט ער, וואָס זי שרייבט מיר, וואָלט איר אַליין.

געזאגט, אז איך בין א צדיק; נאָר דאָס, זאָגט ער, איז פון די קליינע זאָכן, דערויף איז זי אַווייב, ס'איז פאַראַן, מאַכט ער, אַ טיך אַן ערגערע זאַך: איך האָב, פאַרשטייט איר מיך, מיין אייגנס אַ שוויגער! איך באַדאַרף אייך נישט דערציילן, זאָגט ער, איר קענט זי... „עס קומט אויס ביי דיר, זאָג איך, ווי עס שטייט: עקודים, נקודים וברודים, דאָס הייסט אַ מפה אויף אַ מפה און אויף דער מפה אַ בלאַט-טערז“ — יאָ, מאַכט ער, רב טביה, איר זאָגט דאָס גאַנץ גלייך; די מפה איז טאַקע אַ מפה, נאָר דער בלאַטער, זאָגט ער, אוי, דער בלאַטער איז ערגער פון דער מפה!...

בקצור, מיר האָבן אַזוי פאַוואַלינקע געפלאַפלט ביז העט שפעט אין דער נאַכט אַריין; דער קאָפּ האָט זיך מיר אַזש געדרייט פון זיינע מעשיות מיט די ווילדע געשעפטן מיט די טויזנטער, וואָס פליען אַרויף און אַראָפּ, און מיטן פאַרמעגן, וואָס בראַצקי פאַרמאָגט... עס האָבן זיך מיר נאָכדעם אַ גאַנצע נאַכט געפלאַנטעט: יעהופּעץ... האַלבע פריאַלן... בראַצקי... מנחם-מענדל מיט דער שוויגער...

ערשט אויף מאָרגן אין דער פרי האַט ער אויסגעקוועטשט זיך: וואָס איז? באַשר אַזוי ווי עס גייט, זאָגט ער, ביי אונז אין יעהופּעץ אַ שטיקל צייט, וואָס געלט איז בחשיבות גדול, און סחורה ליגט אין דער ערד, בכּן, זאָגט ער צו מיר, אַצינדערט, האַט איר ביד, רב טביה, כאַפּן היפשע עטלעכע גראַשנס, און מיך, זאָגט ער, וועט איר ממש דערהאַלטן ביים לעבן, פשוט מחיה-מתים זיין, פון טויט לעבע-דיק, „רעדסט ווי אַינגל, מאַך איך צו אים, מיינסט אַ פנים ביי מיר איז יעהופּעצער געלטן, האַלבע פריאַלן? נאָרעלע, זאָג איך, וואָס מיר פעלט צו בראַצקי, מעגן מיר זיך ווינטשן מיר זאָלן דאָס ביידע פאַרדינען ביז פסח“ — יאָ, מאַכט ער, דאָס ווייס איך אַליין; נאָר איר מיינט, זאָגט ער, מע באַדאַרף דערצו האָבן גרויסע געלטן? איין הונדערטער, זאָגט ער, ווען איר גיט מיר אַצינד, מאַך איך אייך פון אים אין דריי פיר טאָג צוויי הונדערטער, דריי הונדערט, זעקס הונדערט, זיבן הונדערט און פאַר וואָס נישט טאַקע אַלע טויזנט? עס קאָן זייער שיין געמאַלט זיין, זאָג איך, עס זאָל זיין ווי אין פסוק שטייט: קרוב לשכר ורחוק מקעשענע; נאָר ווען, זאָג איך, איז דאָס גערעדט געוואָרן? אז ס'איז דאָ וואָס איינצושטעלן, אָבער אז

ס'איז נישטאָ דער הונדערטער, קומט דאָך אויס, זאָג איך, אַז מע
לייגט אַריין קרענק נעמט מען אַרויס קדחת". — עט, נו, מאַכט ער צו
מיר, אַ הונדערטער וועט זיך נאָך ביי אייך, רב טביה, געפינען; ביי
איער פּרינסה, זאָגט ער, מיט איער נאָמען קיין עין-הרע... וואָס
קומט, זאָג איך, אַרויס פונם נאָמען? אַנאָמען איז בודאי זייער אַ גוטע
זאַך; נאָר וואָס דען, איך בלייב בייב נאָמען און געלט האָט טאַקע
אַלץ בראַצקי... אויב דו ווילסט, זאָג איך, וויסן אַקוראַט, פאַרמאָג
איך מיין אייגנס אַרום און אַרום קוים קוים אַ הונדערטער, האָב איך
אויף אים אַכצען לעכער: ערשטנס חתונה מאַכן אַטאַכטער... —
הערסט דו, מאַכט ער, אָט דאָס מיינט דאָך טאַקע דער פּסוק, וואָרים
זוען, זאָגט ער, קאָנס איר, רב טביה האָבן אַזאַ געלעגנהייט אַרייַן-
לייגן איין הונדערטער און אַרויסנעמען אים ירצה השם אַזוי פיל, אַז
עס זאָל אייך, זאָגט ער, כאַפן, אי אויף חתונה מאַכן קינדער אי
אויף עפעס נאָך?

און ס'איז אַוועקגעגאַנגען אַנייער מומור אויף דריי זייגער
שעה, מיר געבן צו פאַרשטיין, ווי אַזוי ער מאַכט פון אַ קערבל דריי
און פון דריי צען. מע נעמט, זאָגט ער, ראשית-חכמה און מע טראַגט
אַריין אַ הונדערטער און מע הייסט זיך, זאָגט ער, קויפן אַ צען
שטיקלעך, איך האָב שוין פאַרגעסן, ווי אַזוי מע רופט דאָס, און מע
וואַרט צו עטלעכע טעג ביז עס הויבט זיך אויף. שלאָגט מען אַ
דיפּעש ערנעץ אַהין, מע זאָל דאָס פאַרקויפן און פאַרן געלט קויפן
אַזוי מאָל אַזוי פיל; נאָכדעם הויבט זיך עס ווידער אַ מאָל, קלאַפט
מען ווידער אַ דיפּעש, אַזוי לאַנג אַזוי ברייט, ביז עס ווערט, זאָגט
ער, פונם הונדערט — צוויי, פון די צוויי — פיר, פון די פיר — אַכט,
פון די אַכט — זעכצען, טאַקע ממש נסים ונפלאות! פאַראַן, זאָגט ער,
אין יעהופּעץ אַזעלכע, וואָס זיינען ערשט אָט דאָ נישט לאַנג אַרום-
געגאַנגען אָן שטיוול, געווען מעקלער, באַהעלפּערס, משרתים, היינט
האַבן זיי אייגענע הייזער, מויערן, פאַרן קיין אויסלאַנד... און אַליין
פליען זיי אַרום איבער יעהופּעץ אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך —
פּו-ס — דערקענען שוין נישט קיין מענטשן... —

בקצור, וואָס זאָל איך אייך דאָ לאַנג מאַרדן זיין? עס האָט
מיך אַנגענומען אַ השק נישט אויף קאַטאַוועס. אַ קשיא אויף אַ מעשה,

טראַכט איך מיר, אפשר איז ער דער גוטער שליח מייןער? אָט
 האָרן איך דאָך פאַרמט מענטשן ווערן גליקלעך אין יעהופּעץ מיט
 פינף פינגער, וואָס בין איך ערגער פון זיי? קיין לינגער איז ער
 דאַכט זיך נישט, ער זאָל אויסטראַכטן פונם קאַפּ אַזעלכע פּוזמנות.
 טאַמער טאַקע, קלער איך מיר, טוט זיך עט טאַקע אַ דריי, ווי זאָגט
 איר, אויף דער רעכטער זייט און טביה ווערט כאַטש אויף דער
 עלטער אַ שטיקל מענטש? ביז וואָנעט איז טאַקע דער שיער צו
 האָרעווען, אויסגעריסן ווערן, כ'לעבן? טאָג ווי נאַכט ווידער אַ מאָל
 דאָס פּערד און וועגעלע און אָבער אַ מאָל קעז און פוטער. צייט,
 זאָג איר טביה, זאָלסט שוין אָפרוען זיך, ווערן אַ בעל-הבית צווישן
 בעלי-בתים, קומען אין אַ בית-המדרש, אַריינקוקן אין אַ יידיש ספר.
 אַי וואָס? טאַמער וויליה לא יעלה ולא יבא עס מאַכט מיר לעמל,
 דאָס הייסט מיט דער פוטער אַראָפּ? למאי זאָל איך בעסער נישט
 קלערן דאָס אייגענע צוריק?—האַ? ווי אַזוי זאָגסטו? רוף איך
 מיך אָן צו מיין אַלטער, ווי געמעלט דיר אַ שטייגער, גאַלדע, דער
 פּלאַן זיינער?—וואָס זאָל איך, מאַכט זי, דערויף זאָגן? איך ווייס,
 זאָגט זי, מנחם מענדל איז חליצה נישט קיין אַבי ווער, וואָס זאָל
 ביי דיר וועלן אויסנאַרן; ער איז, חס ושלום, נישט פון קיין שניי-
 דערס און פון קיין שוטטערס! ער האָט, זאָגט זי, זייער אַ לייטישן
 טאַטן, און אַ זיידן, זאָגט זי, האָט ער געהאַט גאָר אַ צאצאקע, געוועסן
 יומם ולידה און בלינדערהייט געלערנט תורה, און די באַבע צייטל זאָל
 זיין ווייט אָפּגעשיידט איז עפעס אויך געווען, זאָגט זי, נישט קיין
 פּראָסטע יידענע... „ס'איז אַמשל צו חנוכה-לעכטלעך, זאָג איך, מע
 רעדט עסק, קומט זי צוגיין מיט איר באַבע צייטל, וואָס האָט גע-
 באַקן האָניק-לעקעך און מיט איר זיידן. אַ יידענע בלייבט אַ יידענע;
 נישט אומזיסט, זאָג איך, איז שלמה המלך אויסגעפאַרן די גאַנצע
 וועלט און נישט געפונען איין יידענע מיט אַקלעפּקע אין קאַפּ...
 בקצור, עס איז געבליבן, אַז מיר שליסן שותפות; איך לייג
 אַריין געלט און מנחם מענדל שכל, און וואָס גאָט וועט געבן איז
 דאָס אויף דערהאַלב. — גלויבט מיר, זאָגט ער, איך וועל מיט אייך,
 רב טביה, אם ירצה השם אויסהאַנדלען פּיין, וואָס פּיין הייסט און
 וועל אייך מיט גאָטס הילף געבן געלט און געלט און געלט! „אמן,

גם אז, זאך איך, פון דיין מויל אין גאָטס אויערן. נאָר וואָס דען, זאָג איך, איין זאך פאַרשטיי איך דאָ נישט: ווי אזוי קומט די קאָץ איבערן וואָסער? איך בין דאָ, דו ביסט דאָרט; געלט, זאָג איך, איז אַן איידעלע מאַטעריע, פאַרשטייטו מיך; האָב קיין פאַריבל נישט, זאָג איך, איך מיינ דאָ חלילה קיין אויבערקעפלעך; גלאַט, בעסער פריער באַוואָרנט איידער נאָכדעם באַוויינט... אָך! מאַכט ער צו מיר, אפשר מיינט איר צעשרייבן זיך אויף פאַפיר? מיטן גרעסטן כבוד! — שאַ, זאָג איך, אַז מען וויל שמועסן צוריק איז אויך די אייגענע מעשה: ממה נפשך, וועסטו מיך וועלן קוילען, וואָס וועט מיר העלפן דאָס פאַפיר? נישט דאָס וועקסל צאָלט, דער מענטש צאָלט, און אַז איך הענג שוין אויף איין פוס, זאָג איך, לאָס איך הענגען אויף ביידע. — איר מעגט מיר גלויבן, זאָגט ער, רב טביה, איך שווער אייך ביי מיין הייליקע נאמנות, גאָט זאָל מיר אזוי העלפן, ווי איך מיינ דאָ נישט קיין חכמות, חלילה אויסנאָרן ביי אייך, נאָר פייין און אָרנטלעך אם ירצה השם זיך טיילן אויף דערהאַלב, גלייך אויף גלייך, חלק כחלק, חצי שלי וחצי שלך, מיר הונדערט, אייך הונדערט, מיר צוויי הונדערט, אייך צוויי הונדערט, מיר פיר הונדערט, אייך פיר הונדערט, מיר טויזנט, אייך טויזנט...

פקצור, איך האָב אַרויסגענומען די עטלעכע קערבלעך, דריי מאָל איבערגעצייגט, די הענט האָבן מיר בשעת-מעשה גוט געטרייסלט זיך, צוגערופן די אַלטע מיינע פאַר אַן עדות, אים נאָך אַ מאָל קלאָר געמאַכט, וואָס פאַר אַ בלוטיק געלט דאָס איז, און אַוועקגעגעבן מנחם מענדלעך, איינגענייט אים אין בוזעם אַריין מע זאָל דאָס ביי אים חלילה אונטערוועגס נישט אַוועק-לקחענען, און אָפּגערעדט מיט אים, אַז אם ירצה השם לא-יאחר פון נאָך שבתדיקער וואָך באַדאַרף ער מיר למען-השם אַריינשרייבן אַ בריוול פון אַלצדינק באריכות, זיך אָפּגעזעגנט מיט אים פיינ, שיינ, צעקושט זיך גאָר פריינטלעך, יו געוויינטלעך מיט אַן אייגענעם.

געבליבן אַליין נאָך זיין אַוועקפאַרן, האָבן זיך מיר אָנגעהויבן פאַרשטעלן אַלערליי מחשבות און חלומות אויף דער וואָר, און אַזעל-כע זיסע חלומות, אַז עס האָט זיך מיר געוואָלט, אַז זיי זאָלן זיך

ציען אייביק, קיין מאָל נישט אויסלאָזן זיך. עס האָט זיך מיר פאָר-
געשטעלט אין מיטן שטאָט אַ שטוב אַ גרויסע מיט בלעך געדעקט,
מיט שטאַלן, מיט קאַמערן, קעמערלעך און שפעזשאַרנעס מיט אַלדאָס
גוטס, און אַ בעל-הביתטע מיט שליסל דרייט זיך אַרום—דאָס איז
מיין ווייב גאַלדע—גאָר נישט צו דערקענען זי כלעפּן, זי האָט באַ-
קומען גאָר אַן אַנדער פנים, אַ פנים פון אַנגידית, מיט אַ גוידער און
מיט אַ האַלז פערל; זי בלאָזט פון זיך; די קינדער מיינע דרייען זיך
אַרום אַלע מיט שבתדיקע קליידער, טוען נישט קיין האַנט אין קאַלעס
וואַסער; דער הויף איז פאַרפלייצט מיט עופות, גענו און קאַטשקעס;
אינעווייניק אין שטוב לייכט זיך, אין אויוון פלאַקערט אַ פייער עס
קאַכט זיך וועטשערע, און דער סאַמאָוואַר זידט ווי אַ גולן! ביים טיש
אויבן-אָן זיצט דער בעל-הבית אַליין, טביה הייסט דאָס, אין אַ
כאַלאַט מיט אַ יאַרמולקע, ארום אים זיצן די פאַרנעמסטע בעלי-בתיים
פון שטאָט און הנפּענען אים: זייט-זשע מוחל, רב טביה... האָט קיין
פאַריבל נישט, רב טביה... „אי, קלער איך מיר בשעת מעשה, אַ
רוח אין געלט טאַטנס טאַטע אַריין!...“

— וועמען שעלטסטו דאָס אין טאַטן אַריין?— פרעגט מיך מיין
גאַלדע.— „קיינעם נישט, זאָג איך, איך האָב מיך אַ ביסל פאַרטראַכט,
מחשבות, חלומות, אַנעכטיקער טאָג... זאָג מיר, גאַלדע סערצע, מאַך
איך צו איר, דו ווייסט נישט מיט וואָס האַנדלט ער, דער קרוב דייןער,
מנחם-מענדל מיין איך?— וואָס עס האָט זיך מיר, זאָגט זי, געהלומט
יענע נאַכט און היינטיקע נאַכט און אַ גאַנץ יאָר זאָל אויסגיין צו
מיינע שונאים קעפּ! ס'טייטש, זאָגט זי, מע זיצט אָפּ מיט אַ מענטשן
אַ גאַנץ מעת-לעת און מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט, לטוף
קומסטו צוגיין און פרעגסט ביי מיר מיט וואָס ער האַנדלט?!
עפעס האָט איר דאָך, זאָגט זי, געמאַכט איינינעם אַגעשעפט צו
וועלכע גוטע יאָר? „יא, זאָג איך, געמאַכט, זאָג איך, האָבן מיר,
נאָר וואָס געמאַכט— דאָס ווייס איך נישט, כאַטש נעם מיר אַראָפּ
דעם קאַפּ! נאָר פון דעסטוועגן, זאָג איך, איינס צום אַנדערן געהער
זיך נישט אָן, זאָלסט זיך גאָר נישט זאָרגן, מיין ווייב, דאָס האַרץ
זאָגט מיר צו גוטן, מיר וועלן, אם ירצה השם, אַזוי דאַכט זיך מיר
פאַרדינען געלט און אַסך— זאָג-זשע אמן און קאָך וועטשערע!.“

בקצור, עס גייט אַוועק אַוואָך און צוויי און דריי — נישטאָ
 קיין בריוו פון מיין שותף! איך בין אויס מענטש, גיי אַרום אָן אַ
 קאָפּ און ווייס נישט וואָס צו טראַכטן. עס קאָן נישט זיין, קלער
 איך מיר, ער זאָל גלאַט אַזוי פאַרגעסן שרייבן אַ בריוו; ער ווייסט
 גאַנץ גוט, ווי אַזוי מיר קוקן דאָ אַרויס. נאָר ווייטער פליט מיר
 דורך אַגעדאַנק אין קאָפּ: וואָס וועל איך אים טאָן, למשל, אַז ער
 נעמט זיך דאָרט אַראָפּ פון אויבן די גאַנצע סמעטענע און מיר זאָגט
 ער, אַז מע האָט נאָך גאָר נישט פאַרדינט? גיי רוף אים קנאַק-ניטל!
 עס קאָן נישט זיין, מאַך איך צו זיך אַליין, ס'טייטש, היתכן?...
 איך באַגיי מיך מיט אַ מענטשן טאַקע נאָר ווי מיט אַן אייגענעם,
 דאָס דאָס מיר אַ קעגן קומען וואָס איך ווינטש אים, זאָל ער מיר
 אַפּטאָן אַזא שפיצלי? און ווידער פליט מיר דורך גאָר אַן אַנדערע
 מחשבה: מילא רוח יאק רוח, איך בין אים שוין מוחל דאָס פאַר-
 דינטט, גאָט זאָל העלפּן דאָס קרן זאָל כאַטש זיין באַגן! און עס
 ווערט מיר קאָלט אין אַלע אַכרים. „אַלטער נאַר! זאָג איך צו זיך
 אַליין; זיך גענייט אַ בייטל, דו טפּש איינער, בהמה בצורת פּערדו!
 פאַר דעם הונדערטער בעסער געווען קויפּן זיך פּערדלעך אַפּאַר,
 אישר לא פּערדלו אבותינו און דאָס וועגעלע איבערגעביטן אויף אַ
 נאַטאַטשאַנקע מיט רעסאָרן“...

— טביה, למאי טראַכסטו עפעס גאָר נישט? — מאַכט צו מיר
 מיינע. — וואָס הייסט, זאָג איך, איך טראַכט נישט, דער קאָפּ ווערט
 אַקאַרשט צעפאַלן אויף שטיקלעך טראַכטנדיק, זאָגט זי צו מיר למאי
 איך טראַכט נישט? — נישט אַנדערש, מאַכט זי, עס האָט זיך אין
 וועג מיט אים עפעס געטראַפּן; אָדער גולנים, זאָגט זי, זיינען אים
 באַפּאַלן און באַנומען פון קאָפּ ביז פיס, אָדער ער איז חלילה פאַר-
 שלעפּט געוואָרן, אָדער גאָר, אל' תפתח פה, געשטאַרבן. — וואָס נאָך,
 זאָג איך, וועסטו אויסטראַכטן, נשמה מיינע? נאָ דיר גאָר גולנים,
 זאָג איך, פּלוצים אין מיטן דרינען! און אַליין טראַכט איך מיר:
 אַ קשיא וואָס מיט אַ מענטשן קאָן זיך טרעפּן אונטערוועגס? „דו
 באַדאַרפסט, זאָג איך צו איר, מיין ווייב תמיד אויסלייגן צום ערגסטן!“
 — ער איז, מאַכט זי, פון אַזא משפּחה; די מאַמע זיינע, זאָגט זי,
 זאָל זיין אַ מליץ-ושרטע, איז נישט לאַנג געשטאַרבן נאָך גאָר אַ

יוגנט, און דריי שוועסטער, זאָגט זי, האָט ער געהאַט, זאָלן זיין ווייט אָפגעשיידט פון מיר, איז איינע נאָך מיידלווייז געשטאַרבן; די אַנדערע האָט דוקא, זאָגט זי, חתונה געהאַט, געכאַפט אַ פּאַר-קילונג אין באַד און איז געשטאַרבן, און די דריטע, זאָגט זי, איז תיכף נאָכן ערשטן קימפעט אַראָפּ פונם זיגען, זיך געמוטשעט — גע-מוטשעט און געשטאַרבן... „געשטאַרבן זאָל לעבן, זאָג איך; גאַלדע, מיר וועלן אַלע, זאָג איך, שטאַרבן, אַמענטש, זאָג איך, איז בעגלי-כן צו אַסטאָליר: לעבט און לעבט און שטאַרבט, און אַ מענטש לעבט און לעבט און שטאַרבט.“

בקצור, עס איז ביי אונז געבליבן, אַז איך פאַר זיך דורך קיין יעהופּעץ. סחורה אַ ביסל האָט זיך דערווילע אין דער צייט צונויפגעקליבן, ס'איז געוואָרן אַ היפש קרעמל סון קעז און פון פוטער און פון סמעטענע פרימאַ סחורה; מיינער האָט זיך איינגעשפּאַנט דאָס פּערד און וועגעלע און מאַרש קיין יעהופּעץ. פאַרנדיק אַזוי מרה-שחורהדיק, געוויינטלעך, מיט אַ ביטער האַרץ ווי איר קאָנט זיך פאַרשטעלן, איינער אַליין אין וואַלד, גייט מיר דורך דער כּה-הודם און עס שטעלן זיך מיר פאַר אַלערליי מחשבות און געדאַנקען. עס וועט זיין שייך, טראַכט איך מיר, אַז איך קום צופאַרן און הויב אָן נאָכמערען אויף מיין פאַרשוין, זאָגט מען מיר: מנחם-מענדל? טע-טע-טע! שטאַרק אין די פּעדערן, סמאַלעט אַ וועלט, אָן אייגענעם מויער, פאַרט אין קאַרעטעס, גאָר נישט צו דערקענען! איך נעם מיך אָן, טראַכט איך מיר, מיט האַרץ און לאַז מיך צו אים גלייך אין שטוב אַריין — טפּררו! מאַכט מען צו מיר ביי דער טיר גאָך און מע גיט מיר מיטן עלנבויען אין האַרצן אַריין: שטופּט זיך נישט אַזוי, פּעטער, דאָ שטופּט מען זיך נישט — „איך בין, זאָג איך, אָן אייגע-נער, טאַקע מיין ווייב אַ גליד-גליד-געשוועסטער-קינד.“ — מוזל-טוב איך, זאָגט מען מיר; שטאַרק אָנגעלייגט; פון דעמטוועגן, זאָגן זיי, מעגט איר, נישט-קשה, צוואַרטן אַ ביסל אָט אַדאָ ביי דער טיר, עס וועט אייך חלילה גאָר נישט שאַטן... איך שטויס מיך אָן, אַז מע באַדאַרף עפעס געבן, ווי זאָגט איר: עולים ויורדים, אַז מען שמירט פאַרט מען, און לאַז מיך גלייך אַרויף צו אים אַליין. — „גוט מאַרגן איך, זאָג איך צו אים, רב מנחם-מענדל? ווער? וואָס? אין אומר ואין

דברים — ער דערקענט מיך גאָר נישט! — וואָס וועט איר עפעס זאָגן?
מאָכט ער צו מיר, איך פאַל שיער חלשות. — וואָס הייסט, זאָג איך,
פאַני, איר דערקענט שוין נישט, זאָג איך, קיין קרוב? טביה הייס
איך? — אָ? מאָכט ער, טביה? עפעס קענטלעך דער נאָמען...
„קענטלעך? מאַך איך צו אים; אפשר איז אייך קענטלעך, זאָג איך,
מיין ווייבס בליינציס, דערמאָנט זיך נאָר אַקאָרשט, מיט אירע קנישעס,
צוה-קניידלעך, ווערטוטן?...”

און צוריק פליט מיר דורך אַגעדאַנק פונקט קאַפּויר: איך קום
אַריין צו מנחם-מענדלעך, טראָגט ער מיר אַ קעגן דעם ברייטן שלום-
עליכם. — אַגאַסט! אַגאַסט! ויצט, רב טביה, וואָס מאָכט איר עפעס,
וואָס מאָכט אייער ווייב? איך קוק שוין אַרויס אויף איך, איך וויל
מיך מיט אייך צערעכענען, און ער נעמט און שיט מיר אָן אַ פול
היטל מיט האַלבע פּריאַלן, — דאָס, זאָגט ער, איז דאָס פאַרדינסט און
דאָס קרן, זאָגט ער, בלייבט שטיין; וויפיל מיר וועלן פאַרדינען
וועלן מיר זיך טיילן אויף דער האַלב, גלייך אויף גלייך, חלק כחלק,
חצי שלי חצי שלך, מיר הונדערט אייך הונדערט; מיר צוויי הונדערט
אייך צוויי הונדערט; מיר דריי הונדערט אייך דריי הונדערט; מיר
פיר הונדערט אייך פיר הונדערט...

אין געדאַנקען כאַט איך אַ דרימל און זע נישט, ווי מיין פּהור
שלאַגט זיך דערוויי אַראָפּ פונם שליאַך אָן אַ זייט, פאַרטשעפעט
דאָס וועגעלע אָן אַ בוים און עס דערלאָנגט מיר אַ זעץ פון הינטן,
עס פליען אַזש פונקען פון די אויגן.

„גם זו לטובה, — זאָג איך צו מיר אַליין, — דאַנקען גאָט, וואָס
כאַטש נישט צעבראַכן קיין אַקט...”

בקצור, געקומען קיין יעהופּעץ און קודם-כּל אָפּגעזעצט דאָס
ביסל מילכיסק גיך און געשווינט ווי געוויינטלעך, לאַז איך מיך זוכן
דעם נפש מיינעם. איך דריי מיך אַרום אַ שעה און צוויי און דריי,
והילד אינגו — איך זע אים נישט! איך הויב אָן אָפּשטעלן מענטשן
נאָכפּרעגן: „צי האָט איר נישט געהערט, צי האָט איר נישט געזען
איינעם אַ יודן, וואָס הייסט מיט זיין ליבן נאָמען מנחם-מענדל? —
אויב, זאָגן זיי, ער הייסט מנחם-מענדל, מעג מען עסן פון זיין
פענדל, נאָר דאָס אַליין איז קאַרג, זאָגן זיי, מנחם-מענדלס איז דאָ

א סך אויף דער וועלט. — איר מיינט מסתמא, זאג איך, זיין פאר-
מעלי? לאז מ'ך אזוי וויסן ביין, זאג איך, מיט אייך אייניגעם, אז
בסך-הכל, זאג איך, אויב איר ווילט וויסן, רופט מען אים אין דער-
היים, אין מאזעפעוקע הייסט דאס, גאר אויף זיין שוויגערס נאָמען,
מנחם-מענדל לאה דוואָסיס; נאָך וואָס דאָרפט איר מער, זאָג איך,
זיין שווער איז שוין אַ פּאַטאַנטער ייד, הייסט ער אויף איר נאָמען,
גדליה-הערש לאה-דוואָסיס, און אפילו זי אַליין, לאה-דוואָסיס, מיין
איך, הייסט אויך לאה-דוואָסיס גדליה-הערש לאה-דוואָסיס, היינט פאַר-
שטייט איר שוין? — פאַרשטיין פאַרשטייען מיר, זאָגן זיי, נאָך דאָס
איז נאָך אַלץ נישט גענוג! וואָס איז זיין געשעפט, זאָגן זיי, מיט
וואָס פאַרנעמט ער זיך, אייער מנחם-מענדל? מיט וואָס ער פאַרנעמט
זיך? זאָג איך, ער האַנדל'ט דאָ מיט האַלבע פריאַלן, זאָג איך, עפעס
בעס-מת, פּאַטיווילאָוו. קלאַפט, זאָג איך, דעפעשן ערגעץ אַהין, קיין
פעטערבורג, קיין וואַרשע... — אָ! מאַכן זיי צו מיר און קאַטשען
זיך פאַר געלעכטער; מיינט איר נישט אַט יענעם מנחם-מענדל, וואָס
האַנדל'ט מיט יקנה'ז? גייט זייט מוחל אַריבער, זאָגן זיי, אַהינצו,
אויף יענער זייט; דאָרט לויפן אַרום האָזן אַ סך און אייערער אויך
בתוכם... מער מען לעבט, מער עסט מען, טראַכט איך מיר; נאָ
דיר גאָר האָזן? יקנה'ז? איך גיי אַריבער אַהין, אויף יענעם
טרעטאַר, י'דן קיין עין-היע, ווי אויף אַ יריד, ס'איז אַן ענגשאַפט,
קוים וואָס איך שטופ מ'ך דורך, מע לויפט, ווי די משוגעים, דער אַהין
דער אַהער, איינער איבערן אַנדערן, ס'איז אַן עולם-התוהו, מע
רעדט, מע שרייט, מע מאַכט מיט די הענט: פּאַטיווילאָוו... פעסט,
פעסט!... געכאַפט ביים וואָרט... אַריינגערוקט אַן אַ דערויף...
וועט זיך קראַצן... מיר קומט קאַרטאָזש... אַט צעשפּאַלט מען דיר
דעם קאַפּ... שפיי אים אָן אין פנים... זע נאָר, געקוילעט די
קאַפּטע... אַ שיינער שפעקעלאַנט... אַנזעצער!... משרת!...
אין טאַטנס טאַטן... עס האַלט כמעט ביי פעטש—, ויברה יעקב,
מאָן איך צו מיר אַליין, אַנטלויף, אַט כאַפּסטו אַ פּאַטש! נו, נו,
קלער איך מיר, גאָט איז אַ פּאַטער, שמואל-שמעלקע איז זיין דינער,
יעהופּעץ איז אַ שטאַט און מנחם-מענדל איז אַ פאַרדינער! אַט אַ
דאָ-אַ, טראַכט איך, כאַפּט מען גליקן, האַלבע פריאַלן? אַט אַדאָס-אַ

הייסט ביי זיי מע מאַכט געשעפטן: אַז אָך און וויי איז דיר, טביה, מיט דיינע מסחרים!

בקצור! איך שטעל מיך אָפּ לעבן אַ גרויס פּענסטער מיט אַרויסגעשטעלטע הויזן אַ סך און דערזע דורך דעם אָפּשיין פּונם גלאַז מיין שמעיה בעל-פּרנסה. עס האָט זיך מיר אָפּגעריסן אין האַרצן, אַז איך האָב אים דערזען. ס'איז מיר פּרחה-גשמתי געוואָרן: וווּ איך האָב ערגעץ א שונא און וווּ איר האָט א שונא זאָלן מיר אים דערלעבן זען אין אַזאַ הולך, ווי מנחם-מענדל: וואָס מיר קאַפּאַטע? ווער מיר שטיוול? און אַ פנים, טאַטעניו, אַ שענערן לייגט מען אין דער ערד אַריין. — נו, טביה, ביסט אין דער ערד, טראַכט איך מיר, מעגסט זיך שוין געזעגענען מיט די עטלעכע גראַ-שנס, עס איז שוין, ווי זאָגט איר: לאַ דופּים ולא יער, נישט קיין סחורה, נישט קיין געלט, נאָר גלאַט אַזוי צרות..."

ער פּון זיין זייט איז אַ פנים אויך שטאַרק מבולבל געוואָרן. מחמת מיר זיינען ביידע געבליבן שטיין ווי צוגעקאָוועט, נישט אויס-צורעדן קיין וואָרט אפילו און נאָר געקוקט און געקוקט ווי די האַנבען, זיך גלייך אין די אויגן אַריין, ווי איינער רעדט: פאַרוויסט און פאַרפּינסטערט זיינען מיר ביידע געוואָרן, מיר מעגן ביידע נע-מען טאַרבעס און גיין איבער די הייזער!... — רב טביה, מאַכט ער צו מיר שטיל, קוים וואָס ער רעדט און די טרערן וואָרגן אים, רב טביה! אָן מזל, הערט איר, זאָל מען גאָר, זאָגט ער, נישט געבוירן ווערן אויף דער וועלט! איידער זאָגט ער אַזאַ לעבן... הענגען זאָגט ער, גנאָטעווען!... און מער קאָן ער קיין וואָרט נישט רעדן. — „אודאי, מאַך איך צו אים, ביסטו ווערט, מנחם-מענדל, פאַר אַזאַ מעשה מע זאָל דיך אַנידערלייגן אַט אַ דאָ, זאָג איך, אין מיטן יע-הופּעץ און דיר אַריינצימבלען אַזוי פיל, אַז דו זאָלסט דיך דער-זען מיט דער באַבע צייטל פון יענער וועלט, פאַרעכץ, זאָג איך, דו אַליין, וואָס האָסטו געטאָן? האָסט גענומען, זאָג איך, אַ גאַנצע שטוב מיט לעבעדיקע נפשות, צער-בעלי-חיים בעבעך, גאָט די נשמה שולדיק, און האָסט זיי איבערגעקוילעט דעם האַלז אָן אַ מעסער! גוואַלט, זאָג איך, מיט וואָס וועל איך קומען אַ צינדערט אַהיים צו מיין ווייב און קינדער? אדרבא, זאָג שוין דו אַליין, קוילער איי-

„ער, גזלן, רוצח!“ — אמת, מאַכט ער צו מיר, אָנגעשפּאַרט זיך צו דער וואַנט; אמת, רב טביה, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפֿן... „דער גיהנם, זאָג איך, נאַר איינער, דער גיהנם איז דאָך קאַרג פֿון דיינעט וועגן!“ — אמת, זאָגט ער, רב טביה, אמת, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפֿן; איידער אַזאָ לעבן, זאָגט ער, איידער אַזאָ לעבן, רב טביה... און לעזט אַראָפּ דעם קאַפּ.

איך שטיי און באַטראַכט אים, דעם שלים-מזל, ווי ער שטייט אַזוי דעם קאַפּ אַראָפּ, צוגעשפּאַרט צום וואַנט, דאָס היטל אויף אַ זייט, יעדער זיפֿן און יעדער קרעכץ, עס רייסט אויס אַ שטיק האַרץ. „טאָ, זאָג איך, אַז מע וויל שמועסן דאָס אייגענע ווידער צוריק, פֿאַרשטייט מען גאַנץ גוט! דו ביסט אפשר אין דעם אויך גאָט די נשמה שולדיק, וואָרים לעמיר באַרעכענען די זאַך אַרום און אַרום מיט אַ ממה נפשׁך: איך זאָל קלערן, זאָג איך, אַז דיין שלעכטיקייט האָט דאָס געטאָן, איז דאָך עס נאַריש, ביסט דאָך געווען, זאָג איך, אַ שותף גלייך מיט מיר, אַ מחצה שכרניק, איך האָב אַריינגעלייגט געלט, דו האָסט געגעבן שכל, אַז אָן און וויי איז מיר; דיין מיין איז אַ דאי געווען, ווי זאָגט ער, לחיים ולא למות. אַי עס האָט זיך אויסגעלאָזט אַ בוידעם? מסתמא איז נישט באַשערט, ווי זאָגט איר, אַ מענטש טראַכט און גאָט לעכט. למאי זאָג איך, נאַרעלע, אַט האָסטו מיין מסחר, איז דאָכט זיך גאָר אַ קאַראַנטע געשעפט, פֿון דעסטוועגן, אַז ס'איז באַשערט געווען, זאָג איך, נישט היינט גע- דאָכט, פֿאַר אַ יאָרן אָסיען, עס זאָל זיך ביי מיר, נישט פֿאַר דיר געדאָכט, אַנידערלייגן אַ בהמה, אַ מציאה געווען אויף טרפהס אַ פּופּציקער און טאַקע באַלד נאָך איר אַ טעלעצע אַ רויטע, קיין צוואַנציק קערבלעך וואָלט איך פֿאַר איר נישט גענומען, נו, האָט דען עפעס געהאָלפֿן דערביי חכמות, אַז עס גייט נישט, זאָג איך, מאַכט קמץ-בית — מע! איך וויל דיך גאָר נישט פרעגן, זאָג איך, וווּ איז מיין געלט, איך פֿאַרשטיי שוין אַליין, וווּ מיין געלט שטעקט, מיין בלוטיק געלט, וויי און ווינט איז מיר! ס'איז אַריין, זאָג איך, אין אַ נעכטיקן טאָג; און ווער איז שולדיק, ווען נישט איך אַליין, וואָס האָב מיך געלאָזט איינרעדן גרינגע פייגעלעך, שמינדריקעס, שמאָכטעליאַקעס? געלט, ברודער, באַדאַרף מען, זאָג איך, פֿאַרהאַרע-

ווען, פאַרשוואַרצט און אויסגעריסן ווערן! פעטש, זאָג איך, ביסטו
טביה, ווערט, פעטש ווי האָלץ!! נאָר וואָס העלפט איצטער מיין
געשריי? — שריי צעזעצטערהייט, שכל און חרטה, די ביידע זאָכן
קומען תמיד צו שפעט. נישט פאַשערט, זאָג איך, טביה זאָל זיין
אַ נגיד, ווי זאָגט אייוואָן: נע פולאַ אָ או מעקיסע הראַשע אי נע
בודע; מסתמא, זאָג איך, הייסט גאָט אַזוי; ה' נתן וה' לקח, מאַכט
רש"י — קום ברודער, וועלן מיר נעמען, זאָג איך צו ביסלעך
בראַנפן! ...

אַט אַזוי, פאַני שלום-עליכם, האָט זיך אויסגעלאָזט פון אַלע
מיינע חלומות אַ בוידעם! און איר מיינט אפשר, אַז איך האָב מיך
אַזוי שטאַרק גענומען צום האַרצן, וואָס איך האָב פאַרלוירן מיין
געלט? לאָס איך אַזוי ריין זיין פון שלעכץ! מיר ווייסן דאָך יאָ
וואָס אין פּסוק שטייט: לֵי הַפֶּסֶף וְלֵי הַזֶּהָב — געלט איז בלאַטע!
דער עיקר איז דער מענטש, דאָס הייסט, אַז דער מענטש איז אַ
מענטש. נאָר וואָס-זשע דען האָט מיך געקרענקט? דער חלום, וואָס
ער איז אַוועקגעגאַנגען. עס האָט זיך מיר געוואָלט, אוי האָט זיך
געוואָלט זיין אַ נגיד, כאָטש אויף אַ ווילע! נאָר עס העלפט דען
דערביי חכמות? ווי זאָגט דער פרק: בעל-פרחך אתה הי — מיט
געוואָלט לעבסטו און מיט געוואָלט צערייסטו אַ פאָר שטיוול. דו,
טביה, זאָגט גאָט, באַדאַרפסט אין זינען האָבן קעז און פוטער, נישט
קיין חלומות. אַי וואָס? בטחון? האָפנונג? אדרבא, וואָס מער צרות
מער בטחון, וואָס מער קבצן מער האָפנונג, והראיה? ...
נאָר מיר דאַכט, איך האָב מיך היינט אַ ביסל פאַררעדט! צייט
פאַרן, קלערן מפה געשעפט, ווי זאָגט איר, כל האדם כוזב — איט-
לעכער האָט זיך זיינע מכות. זייט מיר געזונט און האָט אַ גוטן תמיד!
געשריבן אין יאָר 1899.

היינטיקע קינדער.

— אַ קעגן דעם וואָס איר זאָגט היינטיקע קינדער, בנין גדלתי ורוממתי— גיי האָב זיי, ווער פאַרשוואַרצט, זיי זיך מפּקיר פון זייערטוועגן, האָרעווע טאָג ווי נאַכט, וואָס איז? מע מיינט טאַמער אזוי און אפשר אזוי, איטלעכער נאָך זיין השגה און נאָך זיין פאַר-מעגן; צו בראַצקין געוויינטלעך וועל איך נישט אָנשלאָגן, נאָר איך זאָל מיך שוין אינגאַנצן אַראָפּלאָזן בין אויך נישט מחויב, וואָרים אַליין בין איך אויך נישט קיין אַבי-ווער, כּל־עבן, און אַרויסקומען קומען מיר אַרויס, ווי מיין ווייב זאָל לעבן זאָגט, אויך נישט פון קיין שניידערס און נישט פון קיין שוסטערס, האָב איך גערעכנט, אַז איך וועל מיט מיינע טעכטער געוויס אויסשפּילן. פאַר וואָס? ערשטנס האָט מיך גאָט געבענטשט מיט שיינע טעכטער, און אַ שייך פנים, זאָגט איר דאָך אַליין, איז אַ האַלבער גדן, והשנית, בין איך דאָך עפעס היינט, מיט גאָטס הילף, נישט דער טביה, וואָס אַ מאָל קאָן איך דאָך שוין גרייכן צום שענסטן שדוך אפילו אין יעהופּעץ. הא, ווי זאָגט איר? איז דאָך אָבער פאַראַן אַ גאָט אויף דער וועלט, אַן אל רחום והנון, וואָס פּאַווייזט זיינע גרויסע ווונדער און מאַכט מיט מיר זומער און ווינטער, אַרויף און אַראָפּ, מאַכט ער צו מיר: „טביה, רעד זיך נישט איין קיין נאַרישקייטן און לאָז זיך די וועלט פירן ווי זי פירט זיך!“... הערט, וואָס עס קאָן זיך פאַרלויפן אויף דער גרויסער וועלט, און ביי וועמען טרעפן זיך אַלע גליקן? ביי טביה שלים-מזל.

בקצור, צו וואָס זאָל איך איך מאַרין זיין, איר געדענקט

דאך מן הסתם, וואָס מיך האָט געטראָפֿן, נישט היינט געדאַכט, די
 מעשה מיטן קרוב מיינעם, מנחם-מענדל ימח שמו וזכרו, ווי שיינ
 מיר האָבן זיך אויסגעהאַנדלט אין יעהופּעץ, מיט די „האַלבע פּריאַלן“
 און מיט די „פּאַטאָויליווער אַקציעס“, אַזאַ יאָר אויף מיינע שונאים!
 איך האָב דאָס דענסטמאַל איינגעלייגט די וועלט, וויי איז מיר גע-
 מיינט ס'איז אַן עק, אויס טביה און אויס מילכיסקס! „נאַר איינער! —
 זאָגט צו מיר איינמאַל די אַלטע מיינע, גענוג צו זיין פאַרזאָרגט,
 דו וועסט דערמיט גאָר נישט מאַכן; דו וועסט זיך נאָר אָפעסן דאָס
 האַרץ און גענוג; עלעהיי גולנים זיינען אויף אונז אַנגעפאַלן און
 צוגענומען... דו גיי זיך בעסער דורך, זאָגט זי, קיין אַנאַטעוועקע,
 צו לייזער וואָלף דעם קצב, ער באַדאַרף דיך, זאָגט ער, נויטיק
 האָבן.“ — וואָס איז דאָרטן? וואָס באַדאַרף ער מיך אַזוי נויטיק? אויב
 ער מיינט, זאָג איך, די מורע בהמה אונזערע, מעג ער נעמען אַ
 שטעקן און אַרויסשלאָגן זיך פונם קאַפּ. — וואָס איז אַזוינס? מאַכט
 זי צו מיר, די מילך, וואָס מע האָט זיך אָן פון איר, מיטן קעז און
 פוטער? — נישט צוליב דעם, זאָג איך, נאָר גלאַט אַזוי, ערשטנס
 איז פשוט אַן עבירה אַזעלכס אַוועקגעבן אויף דער שחיטה, אַ צער-
 בעלי-חיים. ביי אונז שטייט געשריבן אין דער הייליקער תורה... —
 „אַבער גענוג דיר שוין, טביה! די גאַנצע וועלט, זאָגט זי, ווייסט,
 אַז דו ביסט אַ יד פון תורה, פאַליג מיך אַווייב, גיי זיך דורך צו
 לייזער-וואָלפֿן; אַלע דאָנערשטאָג, זאָגט זי, ווען אונזער צייטל קומט
 אין יאָטקע אַריין נאָך פלייש, לאָזט ער זי נישט לעבן; זאָלסט זאָגן,
 זאָגט ער, דעם טאַטן ער זאָל קומען צוגיין, איך באַדאַרף אים נויטיק
 האָבן...“

בקצור, מע באַדאַרף פאַלגן אַמאָל, ווי זאָגט איר, אַווייב אויך.
 בין איך מיך מישב און לאָז מיך איינרעדן און קום צוגיין צו לייזער
 וואָלפֿן קיין אַנאַטעוועקע, אַווערסט דריי פון אונז, און טרעף אים נישט
 מסתמא אין דער היים. — ווו איז ער ערגעץ? טו איך אַ פרעג אַ קאַר-
 נאַסע יידענע, וואָס דרייט זיך אַרום אין שטוב. — אין פּראַיעקט,
 מאַכט די קאַרנאַטע, מע קוילעט אַן אַקס טון גאַנץ פרי אָן, ער באַ-
 דאַרף באַלד אָנקומען... איך דריי מיך אַרום איינער אַליין אין
 שטוב און הויב אָן צו באַטראַכטן לייזער-וואָלפֿס בעל-הביתשיקייט,

קיין עין-הרע אַגוטס אויף אַלע מיינע ליבע: אַ שאַפע מיט קופער, מע וועט זי נישט אויסקויפן מיט קיין ק"ן קערבלעך, אַ סאַמאַוואַר און נאָך אַ סאַמאַוואַר, און אַ טאַץ אַמעשענע און נאָך איינע אַ וואַרשע-ווער, און לייכטער אַ פּאָר זילבערנע, און כוסות מיט כוסעלעך גע-גליטע, און אַ הנוכה-לעמפל אַגעגאַסנס און נאָך זאַכן שמאַכטעליאַקעס אָן אַן עק. רבונו ש"י עולם! טראַכט איך מיר, ווי דערלעב איך אַזאַ גוטס ביי מיינע קינדער, זאָלן געוונט זיין!... אַזאַ בר-מול ווי דער קצב איז! גענוג וואָס ער איז אַזוי רייך, באַדאַרף ער האָבן זיין אייגנס אינגאַנצן צוויי קינדער שוין אויסגעשעפּענע און נאָך פּלייבן אַן אַלמן אויך דערצו!...

בקצור, גאָט האָט געהאַלפּן, עס עפנט זיך די טיר און עס קומט אַריין לייזער-וואַלף אין פעט, מלא-רציחה אויפן שוחט, ער האָט אים גאָר אומגליקלעך געמאַכט, פאַרשניטן אַן אָקס, אַ דעמב די גרויס, פאַרכאַפט זאָל ער ווערן, איבער אַ קלייניקייט אים טרופּה גע-מאַכט, געמינען אַ סרכהלע אויף דער לינג, ווי אַ שפּילקע-קעפּל די גרויס, איינגעוונקען זאָל ער ווערן! — „גאָט העלף, רב טביה, מאַכט ער צו מיר, וואָס איז די מעשה, וואָס מע קאָן אייך גאָר נישט דעררופן זיך? וואָס מאַכט אַינדז?" — וואָס זאָלן מיר מאַכן, זאָג איך; מע מאַכט און מע מאַכט און מע האַלט, זאָג איך, נאָך אַלץ פון פאַרנט, ווי אין פּסוק שטייט: לאַ מעוקעך ולאַ מדובשך, נישט קיין געלט, נישט קיין געוונט, נישט קיין לייב און לעבן. — „איר זינדיקט, רב טביה, מאַכט ער צו מיר, וועדליק אייך איז געווען אַ מאָל, נישט היינט געדאַכט, זיינט איר דאָך איצט קיין עין-הרע אַ גביר." — וואָס מיר פעלט, זאָג איך, צו דעם, וואָס איר מיינט, מעגן מיר זאָס ביידע פאַרמאַגן... נאָר גאָר נישט, דאַנקען גאָט דערפאַר, ס'איז פאַראַן, זאָג איך אַגמרא: „אַסקורדא דמסקנתא דקרנוסא דפרסמכתא" און אין האַרצן טראַכט איך מיר: זאָלסט אַזוי זיין מיט דער נאָן, קצבניאַק, ווי ס'איז גאָר פאַראַן אַזאַ גמרא אויף דער וועלט... „איר זיינט, מאַכט ער צו מיר, תמיד דאָ מיט דער גמרא; גוט איז אייך, רב טביה, אַז איר קענט אין די קליינע אותיות; נאָר צו וואָס נוצט עס, זאָגט ער, חכמות, לומדערייען, לאַמיר בעסער שמועסן מפּח אונטער געשעפט; זיצט, רב טביה", מאַכט ער צו מיר און טוט אַגע-

שריי: „לאן זיין טייל“ און עס וואַקסט אויס ווי פון אונטער דער
 ערד די קאַרנאַסע יידענע, כאַפּט דעם סאַמאָואַר ווי דער רוח דעם
 מלמד און אַוועק אין קיך אַריין. — „אַצינד, מאַכט ער צו מיר, אַז
 מיר זיינען דאָ אַליין, אונטער פיר אויגן, קאָנען מיר שמועסן עסק-
 די מעשה, זאָגט ער, דערפון איז אַזוי: איך האָב שוין מיט אייך,
 רב טביה, לאַנג געוואָלט רעדן, איך האָב צו אייך באַפוילן דורך
 אייער טאַכטער, וויפיל מאָל געבעטן איר זאָלט זיך מטריה זיין;
 פאַרשטייט איר מיך איך האָב געוואָרפן אַן אויג...“ איך ווייס, זאָג
 איך, אַז איר האָט געוואָרפן אַן אויג, נאָר ס'איז אומזיסט, זאָג איך,
 אייער טרהה, עס וועט נישט גיין, רב לייזער וואָלף, עס וועט נישט
 גיין. — „פאַר וואָס עפעס?“ מאַכט ער צו מיר און קוקט אויף מיר ווי
 דערשראָקן. — „פאַר שבת, זאָג איר; איך קאָן באַשטיין עס זאָל נאָך
 געדויערן אַ ביסל, דער טייך ברענט נישט. — „למאי, זאָגט ער, זאָלט
 איר וואָרטן, אַז איר קאָנט אויספירן באַלד?“ — „דאָס, זאָג איך, איז
 איינמאָל אַוועק, און והשנית, זאָג איך, איז גלאַט אַרחמנות, אַ צערי-
 בעלי-חיים. — „קוק אים אָן, ווי ער מאַכט אָנשטעלן, זאָגט לייזער-
 וואָלף מיט אַ געלעכטערל, עמעצער זאָל זיין דערביי, וואָלט ער גע-
 מעגט שווערן, אַז זי איז ביי אייך איין און איינציקע, מיר דאַכט,
 איר האָט זיי אָן עין-הרע גענוג, רב טביה!“ — „לאָזן זיי זיך שוין
 האַלטן, זאָג איך, ווער ס'איז מיר מקנא, דער לאָז אַליין ניט האָבן... —
 „מקנא? ווער, זאָגט ער, רערט פון מקנא? אַדרבה, זאָגט ער, ווייל
 זיי זיינען ביי אייך אָן עין-הרע געראַטענע, דערפאַר וויל איך טאַקע,
 איר פאַרשטייט צי ניין? פאַרגעסט נאָר נישט, רב טביה, די טובה,
 וואָס אייך קאָן דורך דעם אַרויסקומען!“ — „אודאי, אודאי, זאָג איך,
 פון אייערע טובות, רב לייזער-וואָלף, קאָן טאַקע האַרט ווערן דער
 קאַפּ. ווינטער אַ שטיקל איין, דאָס ווייסן מיר שוין לאַנג, זאָג איך,
 נאָך פון אַ מאָל... — „ע! מאַכט ער צו מיר זיס צוקערדיק, וואָס
 גלייכט איר, רב טביה, פון אַ מאָל ביז היינט? אַ מאָל איז געווען
 עפעס אַנדערש און היינט איז ווידער אַנדערש; עפעס ווערן מיר
 דאָך שטיקלעך מחותנים, האָ?“ — „וואָס פאַר אַ מחותנשאַפט? זאָג איך. —
 „געוויינטלעך, זאָגט ער, מחותנים!“ — „וואָס מיינט איר, זאָג איך צו
 אים, רב לייזער-וואָלף, פון וואָס רעדן מיר? — „אַדרבה, זאָגט ער.

זאָגט שוין איר, רב טביה, פון וואָס רעדן מיר? - וואָס הייסט, זאָג
איך, מיר רעדן דאָך פון דער מורע בהמה מיינע, וואָס איר ווילט
ביי מיר קויפן. - כאַ-כאַ-כאַ; פאַכט ער און ווערט צעגאַסן פאַר גע-
לעכטער; ס'איז נישקשה פון אַ בהמה און נאָך אַ מורע דערצו, כאַ-
כאַ-כאַ - וואָס זשע דען האָט איר געמיינט, רב לייזער וואָלף:
אדרבה, זאָגט, וועל איך אויך לאַכן. - פון אייער טאַכטער, מאַכט
ער צו מיר, פון אייער צייטלעך רעדן מיר דאָך די גאַנצע צייט!
איר וויסט דאָך, רב טביה, אַז איך בין, נישט פאַר אייך געדאַכט,
געפליבן אַן אַלמין, האָב איך מיך מישב געווען, וואָס באַדאַרף איך
זוכן אין דער פרעמד דאָס גליק, נאָך האָבן צו טאָן מיט שדכנים,
רוחות און שדים, אַ מער אָט זיינען מיר ביידע אויפן אָרט, איך קען
איך, איר קענט מיך, דאָס קרן אַליין איז מיר אויך געפעלן, איך
זע זי אַלע דאָנערשטאָג ביי מיר אין יאַטקע, אַ פאַר מאָל אַרעד
געטאָן מיט איר, ווייזט אויס, נישקשה, אַ שטילע, און איך אַליין בין
קײן עין-הרע, ווי איר זעט, אַ שטיקל בעל-הבית, ס'איז דאָ אַ שטוב
אַן אייגענע, און קלייטלעך אַ פאַר, און בעל-הבית שטייט ווי איר
זעט, נישט צו פאַרזינדיקן און אַ ביסל פעל אויפן בוידעם אויך, און
אַ ביסל געלט אין קאַסטן אויך; וואָס באַדאַרפן מיר, רב טביה, די
ציגינערשע שטיק, בריהן זיך, חכמה זיך? אַ מער נעמט מען און
מע שלאָגט צו אַ האַנט, איינס צוויי דריי, איר פאַרשטייט צי נייך?...
בקצור, אַז ער האָט מיר אויסגערעדט אָט אַ דאָס אַ, בין איך
געפליבן זיצן אָן לשון, ווי איינער בשעת מע קומט און מע זאָגט
אים אָן פלוצים אַ בשורה. לכתחילה איז מיר אפילו דורכגעפלוין אַ
מהשבה: לייזער-וואָלף... צייטל... ער האָט שוין אַזוינע קינדער
ווי זי... נאָר באַלד האָב איך זיך אַליין אָפגעשלאָגן: ס'טייטש,
אַזא גליק! אַזא גליק! עס וועט דאָך איר זיין גוט ווי די גאַנצע
וועלט! אַי טאַמער איז ער נישט אַזא צעוואַרפענער פאַרשוין? איז
דאָס היינטיקע יאָרן פאַרקערט די גרעסטע מעלה, ווי זאָגט מען:
אַז מען איז גוט פאַר יענעם איז מען שלעכט פאַר זיך. איין חסרון
נאָר, וואָס ער איז אַ ביסל צו פראַסטלעך... נו, מילא, קאָן דען
איטלעכער זיין אַ יודע-ספר? קאַרג פאַראַן נגידיים, פיינע מענטשן
אין אַנאַטעווקע, אין מאַזעפּעווקע און אפילו אין יעהופּעץ, וואָס

זויסן נישט קיין צלם פאר קיין אלף; פון דעסטוועגן, אז ס'איז
באשערט, לאָס איך האָבן אַזאַ יאָר, וואָס פאַר אַ כבוד זיי האָבן
אויף דער וועלט, ווי אין פרק שטייט: אם אין קמח אין תורה,
דאָס הייסט, די תורה ליגט אין קאַסטן און חכמה — אין קעשענע...
„נו, רב טביה, מאַכט ער צו מיר, וואָס שווייגט איר?“ — וואָס זאָל
איך שרייען, זאָג איך צו אים, פלומרשט ווי איך קווענקל מיר,
דאָס איז, רב לייזער-וואָלף, פאַרשטייט איר מיר, אַזאַ ענין, וואָס
מע באַדאַרף אים גוט באַקלערן אַרום און אַרום; ס'איז עפעס נישט
קיין קאַטאָועסל, זאָג איך, דאָס ערשטע קינד ביי מיר! — אדרבה,
מאַכט ער, ווייל ס'איז דאָס ערשטע ביי אייך, איר וועט שוין,
זאָגט ער, נאָכדעם אם ירצה השם קאַנען חתונה מאַכן די אַנדערע
טאַכטער אויך, און שפעטער מיט דער צייט, די דריטע, איר פאַר-
שטייט צי ניין? — אמן, גם אתם! זאָג איך, חתונה מאַכן איז קיין
קונץ נישט, דער אויבערשטער זאָל נאָר צושיקן, זאָג איך, איטלעכן
באַזונדער זיין זיווג... — „ניין, מאַכט ער, נישט דאָס מיין איך,
רב טביה, איך מיין עפעס אַנדערש גאָר, וואָרים קיין נדן ברוך-
השם פאַר אייער צייטלען באַדאַרפט איר שוין נישט און אויסקליידן
זי צו דער חתונה, אַלץ וואָס אַ מיידל באַדאַרף — דאָס נעם איך
אויף זיך, און אייך, זאָגט ער, וועט מסתמא דערפון אויך עפעס
אַריינפאַלן אין בייטל אַריין...“ — פע, מאַך איך צו אים, איר רעדט
דאָך עפעס גאָר, איר זאָלט מיר מוחל זיין, טאַקע ווי אין יאַטקע!
וואָס הייסט אין בייטל אַריין? פע! מיין צייטל איז חלילה נישט
אַזעלכע איך זאָל זי פאַרקויפן פאַר געלט, פע-פע! — אז פע איז
פע, מאַכט ער צו מיר, איך האָב געמיינט אדרבה ואדרבה; נאָר
אז איר זאָגט פע, לאָז זיין פע! אז אייך איז ליב איז מיר ניהא;
דער עיקר, זאָגט ער, עס זאָל זיין וואָס גיכער, איך מיין טאַקע
באַלד, ווי זאָגט ער, אַ בעל-ה-בית טע אין שטוב אַריין, איר פאַר-
שטייט צי ניין? ... מהיכי תיתי, זאָג איך, אין מיר איז קיין מניעה,
מע באַדאַרף דאָך איבעררעדן מיט מיין פלוגיחטע, זאָג איך, אין
אַזעלכע זאַכן, האָט זי די דעה, נישט קיין קלייניקייט, היינט זי
אַליין, זאָג איך, צייטל מיין איך, באַדאַרף מען אויך אַ פרעג טאָן,
ווי זאָגט מען דאָס: אַלע מחותנים האָט מען מיטגענומען אויף דער

זחונה און דעם חתן האָט מען געלֶאָזט אין דער היים... — בלאָ-
 טע, זאָגט ער, פרעגן באַדאַרף מען גאָר? דערציילן, רב טביה,
 קומען אַהיים און דערציילן אַזוי און אַזוי, און שטעלן אַ חופּה, אַ
 וואָרט און צוויי און אַ מאָהריטש! — זאָגט דאָס נישט, זאָג איך,
 זאָגט דאָס נישט, רב לייזער-וואָלף, אַ מיידל איז נישט קיין אלמנה
 חלילה. — געוויינטלעך, זאָגט ער, אַ מיידל איז אַ מיידל, נישט קיין
 אלמנה, אָט דערפאַר טאַקע באַדאַרף מען, זאָגט ער, באַצייטנס דער-
 פון רעדן, מחמת הלבשה, פאַרשטייט איר, דאָס יענן-לאַקש-בוידעם-
 ציבעלע, און דערווילע, זאָגט ער, לאַמיר, רב טביה, נעמען צו
 קאַפלעך לחיים, האַ, צי ניין? ... — מהיכי תיתי, זאָג איך, פאַר וואָס
 נישט? וואָס געהער זיך אָן שלום צו מחלוקת? ווי זאָגט ער: אדם
 איז אַ מענטש און בראַנפן איז בראַנפן, ס'איז פאַרפאַן, זאָג איך, ביי
 אונז אַ גמרא... און האַק אים אַריין אַ גמרא, איינע און די אַנ-
 דערע, אַ נעכטיקן טאָג פון שיר-השירים און פון חד-גדיא...
 בקצור, מיר האָבן איינגענומען דעם ביטערן טראָפּן פּכתוב —

ווי גאָט האָט געבאָטן! די קאַרנאַסע האָט דערווילע געבראַכט צו-
 טראָגן דעם סאַמאָואַר און מיר האָבן געמאַכט צו גלעזלעך פונש,
 פאַרבראַכט גאָר פריינטלעך, געווינטשעוועט, געשמועסט, געפלאַפלט
 אַלץ פונם שידוך, פון דעם און פון יענעם און ווידער אַמאָל פון
 שדוך. — איר וויסט דען, רב לייזער-וואָלף, זאָג איך, וואָס פאַר אַ
 באַרליאַנט דאָס איז? — איך ווייס, זאָגט ער, גלויבט מיר, אַז איך
 ווייס; איך זאָל נישט וויסן, זאָגט ער, וואָלט איך גאָר נישט גע-
 רעדט! און מיר רעדן אַזוי ביידע איניינעם, איך שריי: אַ באַר-
 ליאַנט, אַ דימענט! איר זאָלט גאָר וויסן ווי אַזוי צו שאַנעווען,
 נישט אַרויסבאַווייזן דעם קצב... און ער: האָט קיין מורא נישט,
 רב טביה; וואָס זי וועט עסן ביי מיר אין דער וואַכן האָט זי ביי
 איך נישט געגעסן אום יום-טוב... — עט, זאָג איך, עסן איז אויך
 אַן עסק? דער נגיד, זאָג איך, עסט נישט קיין רענדלעך, דער
 אַרעמאַן עסט נישט קיין שטיינער; איר זיינט אַ פראַסטער מענטש,
 זאָג איך, פאַרשטייט איר נישט ווי צו שאַצן, זאָג איך, איר בריה-
 שאַפט, איר חלה-באַקן, אירע פיש, רב לייזער-וואָלף, אירע פיש!
 מע באַדאַרף, זאָג איך, האָבן אַ זכיה... און ער ווידער: — רב

טביה, איר זיינט, איר זאָלט מיר מוחל זיין, שוין אויסגעוועפט, רב טביה, איר קענט נישט קיין מענטשן, רב טביה, איר קענט מיר נישט! ... און איך ווידער: אויף איין וואָג גאָלד און אויף דער אַנדערער צייטלעך; הערט איר, רב לייזער-וואָלף, איר זאָלט אפילו פאַרמאָגן אייערע, זאָג איך, רי"ש אלפים, זיינט איר אויך נישט ווערט איר פיאַטע! ... און ער ווידער: — גלויבט-זשע מיר, רב טביה, איר זיינט אַ גרויסער נאַר, כאַטש איר זיינט עלטער פון מיר! ...

בצור, מיר האָבן אַ פנים אַוועקגעשריגן אַס-אַזוי-אַט אַ היפשע וויילע און זיינען געוואָרן רעכט מבוסמדיק, וואָרים אַז איך בין געקומען אַהיים איז שוין געווען שפעטלעך אין דער נאַכט און די פיס זיינען מיר געווען ווי געפענטעט ... מיין ווייב זאָל געזונט זיין האָט אָבער באַלד דערקענט אין מיר, אַז איך בין פאַרקנאַקט, און האָט מיר געגעבן אַ וויסטן פעטשאַטיק, ווי איך בין ווערט. — שאַ, בייזער זיך נישט, גאָלדע, זאָג איך צו איר גאַנץ פריילעך און עס גלוסט זיך מיר אַזש גיין טאַנצן; שריי נישט, נשמה מיינע, עס קומט אונז מוזל-טוב! — מוזל-טוב? אַ וויסטער מוזל-טוב, זאָגט זי, האָסט שוין פאַרזינדיקט די מורע בהמה, לייזער-וואָלפן זי פאַר-קויפט? — נאָך ערגער, זאָג איך. — אויסגעביטן, זאָגט זי, אויף אַן אַנדערער? אָפגענאַרט לייזער-וואָלפן, אַ רחמנות נעבעך? נאָך ער-גער, זאָג איך. — נו, רעד שוין, זאָגט זי, ווערטער, קוק אָן, ווי מע באַדאַרף ביי אים קויפן אַ וואָרט! — מוזל-טוב דיר, גאָלדע, זאָג איך נאָך אַמאָל, מוזל-טוב אונז ביידן, אונזער צייטל איז אַ כלה גע-וואָרן! — אויב אַזוי, זאָגט זי, ביסטו דאָך טאַקע גוט פאַרקלאַפט, גאָר נישט אויף קאַטאַוועס, רעדסט פון וועג; האָסט אַ פנים געמאַכט זאָגט זי, אַ רעכטע כוסה? — אַ כוסה, זאָג איך, האָבן מיר מיט לייזער-וואָלפן געמאַכט, און צו גלעזלעך פונש האָבן מיר מיט ליי-זער-וואָלפן גענומען, נאָר ביי די געדאַנקען, זאָג איך, בין איך נאָך. הנה זיי וויסן, גאָלדע ברודער, אַז אונזער צייטל איז אין אַ גוטער אַ מולדיקער שעה אַ כלה געוואָרן פאַר אים אַליין פאַר לייזער-וואָלפן!

און איך האָב איר איבערגעגעבן די גאַנצע מעשה פון אָנ-

הויב ביזן סוף; ווי אזוי און וואָס און ווען און פון אַלץ וואָס מיר
האַבן גערעדט, נישט דורכגעלאָזט קיין האָר אפילו. — הערסטו, טביה,
זאָגט צו מיר מיין ווייב, גאָט זאָל מיר טאַקע העלפֿן, ווי איך וועל
מיר קערן און ווענדן, זאָגט זי, ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט,
אַז דאָס וואָס לייזער-וואָלף האָט דיך גערופן, איז נישט אומזיסט,
נאָר וואָס-זשע-דען? איך האָב מורא געהאַט דערפֿון צו טראַכטן,
טאַמער חלילה לאָזט זיך אויס אַבוידעם, איך דאַנק דיר, גאָטעניו,
זאָגט זי, איך דאַנק דיר, האַרצעדיקער פּאַטער געטרייער. סע זאָל
טאַקע נאָר זיין אין אַ גוטער שעה, אַ מז'דיקער, זי זאָל זיך עלטערן
מיט אים אין עושר און אין כבוד, וואָרים פרומע-שרה, זאָל זיין
אַפגעשיידט פון מיר, האָט געהאַט ביי אים עפעס נישט אַזאַ גוטע
וועלט; זי איז, זאָל מיר מוחל זיין, נישט אַ קעגן נאַכט דערמאַנענ-
דיק, געווען אַ ידענע אַן איינגעגעסענע, נישט געקאָנט אויסקומען
מיט קיינעם, גאָר נישט דאָס, וואָס אונזער צייטל, איז צו לענגערע
יאָר. אַ דאַנק דיר, אַ דאַנק דיר, גאָטעניו! נו טביה, זאָגט זי, וואָס
האַב איך דיר געזאָגט, דו לעקיש איינער? באַדאַרף זיך אַ מענטש
זאָרן? אַז ס'איז באַשערט, זאָגט זי, קומט דאָס אַליין אין שטוב
אַריין... דאָס אַודאי, זאָג איך, ס'איז דאָך אַ בפירושער פסוק... —
„וואָס טויג מיר דיין פסוק, מע באַדאַרף זען גרייטן זיך צו דער
חתונה; קודם-פֿל אויסרעכענען, זאָגט זי, לייזער-וואָלפֿן אַ צעטל, וואָס
צייטל באַדאַרף האָבן צו דער חתונה; מילא פון פּאַווילע, זאָגט זי,
איז נישטאָ וואָס צו רעדן. זי האָט נאָך נישט קיין פּאַדעם גרעט,
זאָלסט זאָגן, אַ פּאַר זאָקן אפילו. היינט, זאָגט זי, מלבושים איינס
אַ זייננס צו דער חופּה און איינס אַוועלנס אויף זומער, דאָס אַנ-
דערע אויף ווינטער, און פּלאַטיעס אַ פּאַר און קליידלעך אונטערשטע,
און מאַנטלען, זאָגט זי, וויל איך זי זאָל האָבן צוויי: איינעם אַ
באַרנס מיט קעץ אויף אין דערוואַכן און איינעם אַ גוטן מיט שליאַמעס
אויף שבת; היינט עפעס שטיוועלעך, מיט קולקעס, שטאַליקעלע, אַ
גאַרסעט, הענטשקעלעך, נאַזטיכלעך, אַ זאָנטיקל און די איבעריקע
זאַכן דאָרטן, וואָס אַ מיידל באַדאַרף האָבן היינטיקע צייטן...“ — ווי
קומט דאָס צו דיר, זאָג איך, גאַלדע סערצע, דו זאָלסט גאָר וויסן
פון אַזעלכע שמאַכטעליאקעס? — וואָס איז? זאָגט זי, איך בין נישט

געווען צווישן מענטשן? צי איך האָב אפשר נישט געזען ביי אונד אין מאַזעפעווקע, ווי אַזוי מע גייט אָנגעטאָן ביי לייטן? דו, זאָגט זי, לָאָז מיך, איך וועל שוין אַליין מיט אים אַלצדינק רעדן; לייזער וואָלף, זאָגט זי, איז, נישט-קשה, אַ ייד אַנגיד, ער וועט מסתמא אַליין אויך נישט וועלן, אַז די גאַנצע וועלט זאָל האָפּן מיט אים צו טאָן; אַז מע עסט חויר לָאָז כאַטש רינען איבער דער באַרד"...

בקצור, מיר האָפּן אַזוי אַוועקגערעדט ביזן ווייסן טאָג אַריין. — בעם צענויף, זאָג איך, מיין ווייב, דאָס ביסל קען און פוטער און לאָם איך פאָרן דערווייַל קיין בויבעריק; עס איז טאַקע אַלצדינק שיין און פיין אַרום און אַרום, נאָר דאָס געשעפט, זאָג איך, קאָן מען נישט פאַרבויען אויף אַ זייט, און גאַנץ פרי, כלחוד השור, עס איז נאָך געווען טונקל, האָב איך איינגעשפּאַנט דאָס פערד און וועגעלע און בין אַוועק קיין בויבעריק. געקומען קיין בויבעריק אויפן מאַרק, אַהאַ! (ס'איז דען פאַראַן אַ סוד ביי יידן?) מע ווייסט שוין אַלצדינק און מען שטעקט אָפּ מזל-טוב פון אַלע זייטן; — „מזל-טוב אייך, רב טביה, ווען האָפּן מיר אם ירצה השם אַ חתונה?" — מיט מזל זאָלט איר, זאָג איך, לעבן, עס קומט אויס ווי מען זאָגט, דער טאַטע איז נאָך גאָר נישט געבאָרן געוואָרן, איז שוין דער זון אויסגעוואַקסן אויפן דאָך... — „בלאָטע, זאָגן זיי, עס וועט אייך גאָר נישט העלפּן, רב טביה, משקה מוזט איר שטעלן, קיין עין-הרע אַזאַ גליק, אַ שמאַלץ-גרוב!" — די שמאַלץ רינט אויס, זאָג איך, די גרוב בלייבט איבער, נאָר פון דעסטוועגן, זאָג איך, קאָן מען קיין חויר ניט זיין און פון חברה ניט אָפּשטיין, אַט פאַרטיק איך מיך אָפּ מיט אַלע מיינע יעהופּעצער בעלי-בתים, זאָג איך, וועט זיין אַ גלעזל משקה און פאַרבייסן, חי-געלעבט און אַן עק, דאָס הייסט: צהלה ושמחה — הוליע קבצן!...

בקצור, אָפּגעפאַרטיקט זיך מיט מיין מסחר, גיך און געשווינגט זיי געוויינטלעך, האָב איך גענומען מיט גוטע ברידער צו ביסלעך לחיים, צוגעווינטשעוועט זיך איינס דעם אַנדערן ווי עס געהער צו זיין, און איך האָב מיך אויפגעזעצט און בין אַוועק אַהיים לעבעדיק פריילעך, גאָר בגלופין. פאַרנדיק אַזוי אין וואַלד, זומער לעבן, די זון באַקט, נאָר פון ביידע זייטן וואַלד דער שאַטן פון ביימער, דער

ריח פון די סאָסנעס, מחיה=נפשות, צי איך מיך אויס ווי אַ גראַף אין וועגעלע, לאָז נאָך מיין חברה=מצאן די לייצעס: גיי שוין, זאָג איך צו אים, זיי מוח' אַליין, דער וועג דאַרף דיר שוין באַקענט— און אַליין צעלאָז איך מיך אויף אַ קול און זינג מיר אַנגונדל. אויפן האַרצן איז עפעס יום=טובדיק; עס זינגט זיך שטיקלעך פון ימים נוראים און פון „הלל" איך קוק מיר אַהין אַרויף אין הימל אַריין, און די געדאַנקען—מחשבות פלאַנטען זיך דאָ אויף דער ערד, השמים שמים—די הימלען זיינען פאַר גאַט, והארץ—און די ערד, אַזוי טראַכט איך מיר, האָט ער אַוועקגעגעבן לבני אדם—צו די קינדער פון מענטשן, אהבהתי איך האָב אים לייב גאַט, וואָרים ער הערט צו מיין קול און מיין געבעט, ער נייגט צו מיר זיין אויער, בשעת אפפוני עס רינגלט מיך אַרום פון אַלע זייטן דלות, צרות, שלעק-פרעניותן: דאָס פאַלט אַ בהמה אין מיטן העלן טאַג, דאָס טראַגט אָן דער גוטער יאָר אַ קרוב אַ שלים=מול, אַ מין מנחם מענדל פון יעהופעץ, נעמט צו דאָס לעצטע חיות, און איך מיין שוין בחפזי אַן עק, די וועלט איז שוין געפאַלן, כל האדם פוזב—נישטאָ קיין אמת אויף דער וועלט, וואָט טוט גאַט? שיקט ער אַריין לייזער-וואָלפן אַ מחשבה ער זאָל נעמען מיין צייטלעך ווי זי שטייט און גייט, דערום זאָג איך צוויי מאָל אודך, איך וועל דיך לויבן גאַטעניו, וואָס דו האָסט זיך אַרום געקוקט אויף טביהן און געקומען מיר צו הילף, וועל האָבן כאַטש אַ שטיקל נחת פון מיין קינד, אז איך וועל קומען צו איר צוגאַסט, אם ירצה השם, זי טרעפן אַ בעל-הביתטע אויף אַלעם גרייטן, פולע שאַפעס מיט גרעט, פולע שפיוזשאַרנעס מיט פסחדיקער שמאַץ און מיט איינגעמאַכטס, פולע שטייגן מיט עופות, גענו און קאַטשקעס...

פלוצלים צעלאָזט זיך דאָס פערדל מיינס אַראָפ אַ באַרג און איידער איך הויב דעם קאַפ אַ קוק טאָן ווו איך בין אין דער וועלט, לייג איך שוין אויף דער ערד מיט אַלע ליידיקע טעפלעך און קריג-לעך און דאָס וועגעלע אויף מיר! קוים מיט צרות מיט לייזן אַרויס-געקאַטשקעט זיך און אויפגעשטאַנען אַ צעבראַכענער, אַ צעהרגעטער, לאָז איך אויס מיין ביטער האַרץ צום פערדל. איינגעזונקען זאָלסטו ווערן, ווער האָט דיך געבעטן, שלים מול, באַווייזן אַ בריהשאַפט.

אז דו קאנסט לויפן באַרג אַראָפּ? האָסט דאָךּ מיך שיער, זאָג איך,
 אומגליקלעך געמאַכט, דו אשמדאי. און איך האָב אים איינגעטיילט
 וויפיל ס'איז אַן אים אַריין. מיין בחור האָט אַ פנים אַליין פאַר-
 שטאַנען, אַז ער האָט דאָ פאַרשיפט אַ מאוסע מעשה, געשטאַנען
 אַראָפּגעלאָזט די מאָרדע, כאָטש מעלך אים אויס. — כאָפט דיך דער
 וואַטנמאַכער! זאָג איך צו אים און מאַך צורעכט דאָס וועגעלע,
 נעם צונױף די פלים און הלך לעולמו — פאַר ווייטער. נישט קיין
 גוטער סימן, זאָג איך צו זיך אַליין; איך האָב מורא, צי עס האָט
 זיך נישט געטרעפן אין דערהיים עפעס אַ ניער אומגליק?...
 כּך-הוה, איך פאַר אָפּ נאָך אַ ווערסט צוויי, שוין נישט ווייט
 פון דערהיים, דערזע איך אין מיטן שליאַך גייט גלייך אַקעגן מיר
 אַ מענטש אינם געשטאַלט פון אַ נקבה. איך פאַר צו גענטער, קוק
 מיך איין: צייטל!... איך ווייס נישט פאַר וואָס, נאָר עס האָט זיך
 מיר אָפּגעריסן אין האַרצן, אַז איך האָב זי דערזען. איך שפּרינג
 אַראָפּ פונם וואָגן: צייטל, ס'איז דו? וואָס טוסטו דאָ? פאַלט זי
 מיר נישט אויפן האַלז מיט אַ געוויין. — גאָט איז מיט דיר, זאָג
 איך, טאָכטער מינע, וואָס ווינסטו? — „אוי, זאָגט זי, טאַטע, טאַ-
 טע!“... און באַוואַשט זיך מיט טרערן. עס איז מיר פינסטער
 געוואָרן אין די אויגן און פאַרקלעמט ביים האַרצן. — וואָס איז דיר,
 טאָכטער, זאָג מיר, וואָס איז דיר געשען? זאָג איך צו איר און
 נעם זי אַרום, גלעט זי, האַלז זי, קוש זי, און זי אין איין קול:
 — טאַטע, טאַטע, האַרציקער, געטרייער, זאָגט זי, דעם דריטן טאָג,
 אַ שטיקל פרויט, האָב רחמנות, זאָגט זי, אויף מינע יונגע יאָר!“...
 און פאַרגייט זיך פאַר געוויין, קאָן מער קיין וואָרט נישט אויסרעדן.
 אַז אָן און וויי איז מיר, טראַכט איך, איך שטויס מיך שוין, וואָס דאָ
 איז; דער רוח האָט מיך אַוועקגעטראָגן קיין פּויבעריק! — וואָס באַ-
 דאַרף מען וויינען, זאָג איך צו איר, און גלעט זי ביים קאָפּ, נאַרעלע,
 וואָס באַדאַרף מען וויינען? ממה-נפשך, זאָג איך, ניין איז ניין, מע
 וועט דיר מיט גוואַלט חלילה קיינער נישט אָנהענגען אַ לונג און לעבער
 אויף דער נאָז; מיר האָבן, זאָג איך, געמיינט דיין טובה טאַקע; גע-
 וואַלט ווי צום בעסטן; אלא ס'איז דיר נישט צום האַרצן, וואָס זאָל
 מען טאָן? מסתמא, זאָג איך, איז נישט באַשערט... — „אַ דאָנק דיר,

זאגט זי, טאטע, לאנג לעבן זאלסטו, און פאלט מיר ווידער אויפן האלדז און הויפט ווידער אָן צו קושן מיך און וויינען, גיסן מיט טרערן. — אָבער לאָז שוין זיין גענוג געוויינט, זאָג איך, הפלּהּ הבלּ — קרעפלעך עסן קאָן אויך נמאס ווערן; קריך, זאָג אַיך, אין וואָגן אַריין און לאָמיר פאָרן אַהיים, די מאַמע, זאָג איך, וועט דאָרטן איבער-טראַכטן מי יודע וואָס!

בקצור, מיר האָבן זיך ביידע אַריינגעזעצט אין וואָגן אַריין און איך האָב אָנגעהויבן איינצושטיילן זי מיט רייד, אַהין, אַהער. די קשיה דערפון, זאָג איך, איז דאָך אַזוי; מיר האָבן, זאָג איך, דערביי חלילה קיין שום שלעכטע מחשבה נישט געהאַט; גאָט איז יודע דעם אמת, מיר האָבן געוואָלט, ווי זאָגט ער, לעת-צרה באַ-וואָרענען אַ קינד; אַי עס לאָזט זיך נישט, מסתמא, זאָג איך, הייסט גאָט אַזוי; נישט באַשערט, זאָג איך, דיר, טאַכטער מיינע, קומען אויפן גרייטן, ווערן אַ בעל-הביתטע אויף אַלדאָס גוטס, און אונז אַ שטיקל נחת דערלעבן, זאָג איך, אויף די עלטערע יאָרן, פאַר אונזער האָרעוואַניע, זאָג איך, טאָג ווי נאַכט אין דער טאַטשקע איינגעשפּאַנט, קיין גוטע מינוט, נאָר דלות, נאָר דחקות, נאָר שלים-שלים-מזל אַרום און אַרום! ... אַי, טאטע, זאָגט זי צו מיר ווידער מיט אַ געוויין, איך וועל מיך שטעלן, זאָגט זי, פאַר אַ דינסט, ליים וועל איך טראָגן, ערד וועל איך גראָבן! ... — וואָס וויינסטו, נאַריש מיידל, זאָג איך צו איר, איך זאָג דיר דען עפעס, נאַרעלע? צי איך האָב טענות צו דיר? גלאָט, זאָג איך, ס'איז ביטער און פינס-טער, רעד איך מיר אויס דאָס האַרץ, שמועס מיך אויס מיט אים, מיטן רבונן של עולם, ווי אַזוי ער פירט מיט מיר; ער איז, זאָג איך, אַן אב-הרחמן, האָט רחמנות אויף מיר, פיינט זיך אויס קעגן מיר, זאָל נישט שטראָפן פאַר די רייד, זאָג איך, רעכנט זיך ווי מיט אַ טאָטן און גיי שריי חי-וקיים! נאָר מסתמא, זאָג איך, באַדאַרף אַזוי צו זיין; ער איז אויבן, אין דער הויך, זאָג איך, און מיר זיינען דאָ, אין דער ערד, טיף, טיף אין דער ערד, מוזן מיר זאָגן, אַז ער איז גערעכט און זיין משפט איז גערעכט, וואָרים אַז מיר זאָלן וועלן שמועסן טאַקע דאָס אייגענע ווידער צוריק, ביין איך דען גישט קיין גרויסער נאָר? וואָס שריי איך? וואָס פילדער איך? וואָס

הייסט, זאָג איך, איך, קליין ווערעמל, וואָס פּוּזשע אַרום דאָ אויף דער ערד, וואָס אַ מינדעסט ווינטעלע, אָז גאָט וויל נאָר, מאַכט פּון מיר אַ תּל-עולם אין איין פּהרף-עין, שטעל איך מיך אַרויס מיט מיין נאַרשן שכל און וויל אים זאָגן דעות, ווי אזוי צו פירן דאָס וועלטל זיינס? מסתּמא, אָז ער הייסט אזוי, באַדאַרף זיין אזוי, וואָס העלפט דאָ טענות? פּערציק טעג, זאָג איך, אזוי שטייט גע- שריבן ביי אונז אין די הייליקע ספרים, פּערציק טעג פאַר דעם, איידער דאָס קינד ווערט באַשאַפּן ביי דער מוטער אין בויך, קומט אַ מלאַך און שרייט אויס: בת פּלוני לפּלוני, לאָז טביהס סאַכטער נעמען געצל בן זרחן, און לייזער-וואָלף דער קצב לאָז מוחל זיין פאַרן ערגעץ אַנדערש זוכן זיך זיין גלייכן; זיינס וועט אים נישט אַנטלויפן, און דיר, זאָג איך, לאָז גאָט צושיקן דיין זונג, נאָר עפעס אַ רעכטס, און וואָס צום גיכסטן. אמן, פן יהי רצון! זאָג איך, די מאַמע זאָל כאַטש אזוי נישט שרייען, איך וועל שוין פּון איר כאַפּן אַ גוטן פּסק! ...

בקצור, מיר זיינען געקומען אַהיים, אויסגעשפּאַנט דאָס פּערדל און אַוועקגעזעצט זיך ביי דער שטוב אויפן גראָז עפעס צוטראַכטן אַן עצה, אויסקלערן פאַר מיין ווייב אַ מעשה פּון טויזנט איין נאַכט, אַבי אַרויס פּון אַ צרה. פאַרנאַכטלעך, די זון זעצט זיך, זומערלעבן, די זשאַפעס פּון דערווייטן קוואַקען, דאָס פּערדל, גע- פּענטעט אויף צוויי פּיס, שטשיפעט גראָז; די בהמהלעך, נאָר וואָס געקומען פּון דער טשערעדע, שטייען איבער די ציבערס און וואַר- טן מען זאָל זיי אויסמעלקן; אַרום און אַרום דאָס גראָז שמעקט — גאָר אַ גן-עדן! איך זיך מיר אזוי און באַטראַכט דאָס אַלצדינק און קלער מיר בשעת-מעשה, ווי קלוג דער רבּונו של עולם האט דאָס באַשאַפּן דאָס וועלטל זיינס; אזוי אַז איטלעכס באַשעפעניש, פּונם מענטשן ביז להבדיל אַ בהמה, זאָל זיך פאַרדיגען זיין ברויט — אומ- זיסט איז נישטא! דו, בהמה, ווילסט זיך פּרעסן — גיי מעלך זיך, גיב מילך, זיי מפרנס אַ ייִד מיט ווייב און קינדערלעך! דו, פּערדל, ווילסט קייען — לויף אַלע מאָל הין און צוריק מיט די טעפלעך קיין בויבעריק! און דעסטגלייכן דו, מענטש, להבדיל, ווילסט אַ שטיקל ברויט — גיי האַרעווע, מעלך די בהמות, טראָג זיך מיט די קריג-

לעך, שלאָג פוטער, מאַך קען, שפּאַן דאָס פּערדל און שלעפּ זיך
 אַלע פּרימאַרגן קיין בויבעריק אויף די דאַטשעס, ניג זיך און בוק
 זיך צו די יעהופּעצער גבירים, שמייכל צו זיי, חנפה זיי, קריך זיי
 איטלעכען באַזונדער אין דער נשמה אַריין, גיב אַכטונק זיי זאָלן זיין
 צופּרידן, חלילה נישט אָנרירן זיי אין כבוד! ... אי בלייבט דאָך
 אַ קשיה: מה נשתנה? — וווּ שטייט דאָס געשריבן, אַז טביה באַדאַרף
 האָרעווען פון זייערטוועגן, אויפשטיין גאַנץ פרי, ווען גאַט אַליין
 שלאַפט נאָך, וואָס איז? בכדי זיי זאָלן האָבן פונקט צו דער קאַווע,
 אַ פּריש שטיקל קעז און פוטער? וווּ שטייט דאָס געשריבן, אַז איך
 בין מחויב אויסגעריסן ווערן צוליב אַ שיטערן קרופּניק, אַ קאָליש
 מיט גרויפן, און זיי, די יעהופּעצער נגידים, באַדאַרפן אויסרווען די
 בצינער אויף די דאַטשעס, נישט טאָן קיין האַנט אין קאַט וואָסער
 און עסן דוקא געבראַטענע קאַטשקעלעך און דוקא גוטע קנישעס,
 מלינצעס מיט ווערטוטן? בין איך דען נישט אַזא ייד ווי זיי?
 וואָלט דען נישט געווען קיין יושר כ'לעבן, אַז טביה זאָל זיך
 אַוועקזעצן כאָטש איין זומער אויף אַ דאַטשע? אַי, וווּ וועט מען נע-
 מען קעז און פוטער? ווער וועט מעלן די בהמות? טאַקע זיי, די
 יעהופּעצער סטעקראַטן מיין איך... און איך צעלאַך מיך אַליין פון
 אַזא משוגענעם געדאַנק, ווי זאָגט די וועלט אַ ווערטל: אַז גאַט זאָל
 האָרען די נאַראָנים, וואָלט די וועלט געהאַט אַן אַנדער פנים...
 „אַ גוטן אָונט, רב טביה!“ הער איך עמעצער רופּט מיך אָן
 ביים נאַמען. איך דריי מיך אַרום, איך טו אַ קוק — אַ באַקאַנטער,
 מאַטל קאַמ זוייל, אַ שניידערינג פון אַנאַטעווקע. — ברוך-הבא, זאָג
 איך, סקאַציל קומט, מע זאָל דערמאַנען משיחן, זיך מאַטל אויף
 גאַטס ערד, זאָג איך, ווי קומסטו פּלוצים אַהער? — „ווי איך קום?
 מיט די פּיס“ — מאַכט ער צו מיר און זעצט זיך אַוועק נעבן מיר
 אויפן גראַז און קוקט אַהין, וווּ מיינע מיידלעך דרייען זיך אַרום
 מיט די טעפּלעך און מיט די קריגלעך. — „איך קלויב מיך שוין
 לאַנג צו אייך, רב טביה, מאַכט ער צו מיר, נאָר איך האָב אַליין
 קיין צייט נישט; איין שטיקל אַרבעט אַרויסגעלאָזט, דאָס אַנדערע
 גענומען: איך בין מיר היינט אַליין פאַר זיך אַ שניידער, אַרבעט
 איז פאַראַן ברוך-השם גענוג, אַלע שניידערט זיינען פאַרוואָרפן מיט

אַרבעט, ס'איז ביי אונז משך אַ זומער פון חתונות — די גאַנצע
 וועלט, זאָג איך, מאַכט חתונה, גאָר איך איינער האַלט נאָך נישט
 דערביי; מסתמא בין איך נישט ווערט ביי גאָט... — „ניין, מאַכט
 ער צו מיר און קוקט אַהין, וווּ די מיידלעך זיינען, איר האָט אַ
 טעות, רב טביה; איר זאָלט וועלן, וואָלט איר אויך געהאַלטן איצט
 ביי חתונה מאַכן, עס ווענדט זיך נאָר אין אייך... — דהיינו, זאָג
 איך, ווי אַרום? אפשר מיינסט דו אַ שדוך פאַר מיין צייטלעך? —
 „ווי געמאַסטן!“ מאַכט ער צו מיר. — כאָטש עפעס אַ רעכטן שדוך?
 זאָג איך, און טראַכט מיר בשעת-מעשה, עס וועט זיין שייך, טאַמער
 מיינט ער לייזער-וואָלף דעם קצב!... „טשאַקענדיק און קנאַקנ-
 דיק!“ ענטפערט ער מיר אויף שניידער-לשון און קוקט אַלץ אַהין,
 וווּ די מיידלעך זיינען. — פון וואַנען, למשל, איז דער שדוך דיינער,
 פּרעג איך אים, פון וואָסערע קאַנטן? אויב ער שמעקט מיט יאַטקע,
 זאָג איך, וויל איך גאָר נישט הערן, נישט זען! — „חס וחלילה,
 זאָגט ער, הויבט נישט אָן שמעקן מיט יאַטקע; איר קענט אים, רב
 טביה, זייער גוט!“... איז דאָס כאָטש, זאָג איך, עפעס אַ גלייכע
 זאָך? — „נאָך אַ מיין גלייך, זאָגט ער, גלייך צו גלייך איז נישט
 גלייך; ס'איז ווי מע זאָגט, אגיל ואשמח — צוגעשניטן און אויפגע-
 ניט!“... ווער-זשע איז דער שדוך, זאָג איך, לאָמיר האַרכן? —
 „ווער דער שדוך איז? מאַכט ער און קוקט אַלץ אַהין; דער שדוך
 איז, פאַרשטייט איר מיר, רב טביה, טאַקע איך אַליין“...
 ווי ער האָט דאָס מיר נאָר אויסגערעדט, אַזוי בין איך אונ-
 טערגעשפרונגען, ווי אַן אָפגעברייטער, פון דער ערד, און ער נאָך
 מיר, און אַזוי זיינען מיר געבליבן שטיין איינער אַקעגן אַנדערן,
 אָנגעדראָדלט ווי די האַנען. — צי דו ביסט משוגע געוואָרן, זאָג
 איך אים, צי דו ביסט גלאַט אַזוי אַראָפּ פונם זינען? ביסט אַליין
 דער שדכן, אַליין דער מחותן און אַליין דער חתן, דאָס הייסט
 אַ אייגענע חתונה מיט אייגענע פּלי-זמר! איך האָב נאָך, זאָג איך,
 אַזעלכס נישט געהערט אין ערגעץ, אַז אַ בחור זאָל זיך אַליין רעדן
 אַ שדוך! — „דאָס, וואָס איר זאָגט, רב טביה, מאַכט ער צו מיר, אַז
 איך בין משוגע, לאָזן אונזערע שונאים משוגע ווערן, איך בין נאָך,
 מעגט איר מיר גלויבן, ביי אַלע געדאַנקען; מע באַדאַרף גאָר

גישט זיין, זאָגט ער, משוגע, אַז מע זאָל וועלן אייער צייטלעך; אַ סימן האָט איר, אַז לייזער-וואָלף, וואָס איז דער גרעסטער נגיד ביי אונז אין שטאַט, האָט זי געוואָלט נעמען ווי זי שטייט און גייט... איר מיינט ס'איז אַ סוד? דאָס גאַנצע שטעטל ווייסט שוין!... און דאָס וואָס איר זאָגט, אַליין, אָן אַ שדכן, איז מיר אַ חדוש, זאָגט ער, אויף אייך; איר זיינט דאָך, רב טביה, עפעס יאָ אַ יוד, וואָס קאַטאָרי קיין פינגער אין מויל פּאַדאַרף מען אַייך נישט אַרײַנגלייגן, איר וועט אָפּפּייסן... נאָר וואָס טויג לאַנגע שמועסן? די מעשה פון דער געשיכטע, זאָגט ער, איז אַזוי: איך און אייער טאַכטער צײַטל האָבן זיך געגעבן דאָס וואָרט שוין לאַנג, שוין העכער אַ יאָר, אַז מיר זאָלן זיך נעמען"...

אַ מעסער אין האַרצן, ווען עמעצער זעצט מיר אַריין, וואָלט מיר געווען אַ סך מער נײַחא, ווי די דאָזיקע ווערטער: ערשטנס, ווי קומט ער, מאַטל שניידער, צו טביהן פאַר אַן איידעם; והשנית, וואָס איז דאָס פאַר דבורים: זיי האָבן זיך געגעבן דאָס וואָרט, אַז זיי זאָלן זיך נעמען? — נו, און וווּ בין איך? רוף איך מיך אָן צו אים; עפעס האָב איך אויך אַ שטיקל דעה צו זאָגן אויף מיין קינד, צי מיך פרעגט מען שוין גאָר נישט? — חט וחלילה, מאכט ער, דערויף בין איך דאָך טאקע געקומען איבעררעדן. אזוי ווי איך האָב דערהערט, אז לייזער-וואָלף שדכנט זיך צו אייער טאַכטער, האָב איך אייך געוואָלט דערציילן, אז איך האָב ליב אייער טאַכטער, און אייער טאַכטער האָט מיך ליב, שוין העכער אַ יאָר, זיך געגעבן דאָס וואָרט מיר זאָלן זיך נעמען, האָב איך, זאָגט ער, עטלעכע מאָל געוואָלט זיין ביי אייך איבעררעדן, נאָר אלץ אָפּגע-לייגט אויף שפעטער, ביז איך וועל מיר צונויפּשלאָגן עטלעכע קערבלעך אייף אַ מאשין און נאָכדעם ערשט אויסקליידן זיך, ווי עס געהער צו זיין, וואָרים אַליאדע בחורל היינטיקע צייטן האָט צוויי קאָסטיומען מיט עטלעכע קאמוזילן"... — טפו זאלט איר ווערן, מאַך איך צו אים, מיט אייער קינדערשן שכל! און וואָס וועט איר טאָן נאָך דער חתונה, — פארווארפן די ציין אויף די בענטאנעס, צי דו וועסט האָדעווען דיין ווייב מיט קאמוזילן?... — ע, מאכט ער צו מיר, אויף אייך איז מיר, רב טביה, אַ חדוש, איר זאָלט

אָזעלכס זאָגן! איך מײן, אַז איר האָט חתונה געהאַט, האָט איר, דאַכט מיר, קיין אייגענעם מויער נאָך נישט געהאַט. פון דעסטוועגן זעט איר דאָך... ממה-נפשך, וואָס עס וועט זיין מיט פל-ישראל וועט זיין מיט רב ישראל... היינט בין איך דאָך אַ שטיקל בעל-מלאכה אויך"...

בקצור, וואָס זאָל איך דאָ לאַנג מאַרירן זיין, ער האָט מיך איבערגערעדט, וואָרים — למאי זאָלן מיר זיך נאָרן, ווי אַזוי האָבן אַלע ייִדישע קינדער חתונה? אַז מע זאָל וועלן קוקן אויף די זאַכן, וואָלט אונזער גראַד קיינמאָל נישט באַדאַרפט חתונה האָבן... איין זאָך האָט מיר נאָר פאַרדראָסן און האָב דאָס נישט געקאָנט פאַרשטיין בשום-אופן: וואָס הייסט זיי אַלײן האָבן זיך געגעבן בן דאָס וואָרט? וואָס איז דאָס פאַר אַ וועלט געוואָרן? אַ בחור באַגעגנט זיך מיט אַ מיידל און זאָגט צו איר: לאַמיר זיך געבן דאָס וואָרט, אַז מיר זאָלן זיך נעמען... עפעס גלאַט הפקר — ציבעלעס!... נאָר אַז איך האָב אַ קוק געטאָן אויף מיין מאַטלעך, ווי ער שטייט זיך אַזוי דער קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, ווי אַ זינג-דיקער מענטש, מיינט דאָס גאַנץ ערנסט, אָן אַ שום חכמות דערביי צו האָבן, האָב איך מיך מישב געווען: לאַמיר זיך נאָר גוט באַרע-כענען טאַקע דאָס אייגענע ווידער צוריק, וואָס ברעקל איך מיך אַזוי און וואָס מאַך איך דאָ אָנשטעלן? דער גרויסער מיוחס, וואָס איך בין, רב צאָצעלעס אָן אייניקל, צי די גוזמות נדן, וואָס איך גיב מיין טאַכטער, צי די הלבשה אירע, מישטיינס געזאָגט?.. מאַטל קאַמוזיל איז טאַקע אַ שניידער, ער איז אָבער אַ גאַנץ פּיין בחורל, אָן אַרבעטס-יונג, קאָן געבן אַ ווייב ברויט, און דערצו נאָך אַ ערלעך ייִנגל אויך, היינט וואָס האָב איך צו אים? — טביה, זאָג איך צו מיר אַלײן, מאַך נישט קיין פּוילע תנועות און זאָג באָם, ווי אין פּסוק שטייט: סלחתי פּדבריהך — לאַז זיין מיט גליק... יא, וואָס טוט מען אָבער מיט מיין אַלטער? איך וועל דאָך פון איר האָבן, ווי זאָגט ער, אויף שיסל און אויף טעלער! ווי אַזוי פירט מען זי אַרויף, אַז עס זאָל ביי איר ווערן רעכט?... ווייסטו גאָר וואָס, מאַטל? רוף איך מיך אָן צו מיין חתן — דו גיי דיר אַהיים, איך וועל מיר דאָ דערווייל צורעכט מאַכן אַלץ, וואָס מע באַדאַרף, אי-

בערשמועסן מיט דעם, מיט יענעם, און אם ירצה השם מאַרגן, אויב
 דו וועסט ביז דעמאָלט קיין חרטה נישט האָבן, וועלן מיר זיך
 מסתמא זען... — „חרטה? מאַכט ער צו מיר, איך וועל האָבן
 חרטה? איך זאָל נישט דערלעבן אוועקגיין פון דעם אָרט, עס זאָל
 פון מיר ווערן, זאָגט ער, אַ שטיין, אַ בײן!... — צו וואָס טויג
 דיר נאָך דאָס שווערן זיך, וואָס דו שווערסט זיך, זאָג איך אים,
 אז איך גלויב דיר אָן אַ שבועה? גיי געוונט, זאָג איך, און אַ גוטע
 נאַכט און לאָן זיך דיר חלומען גוטע חלומות... און אליין לייג
 איך מיך אויך שלאָפן, נאָר עס נעמט מיך נישט קיין שלאָף; דער
 קאַפּ ווערט מיר שיער נישט צעפאלן אויף שטיקלעך, טראַכטנדיק
 אזא פלאַן און אזא פלאַן, ביז איך בין געפאלן אויף דעם רעכטן
 פלאַן: וואָס-זשע איז דער פלאַן? אָט וועט איר הערן, ווי אזוי
 טביה פאלט אויף אַ גלייכס!

בקצור, אַרום האַלבע נאַכט, די גאַנצע שטוב שלאָפט געשמאַק,
 בין איך מיך מישב און הויב אָן צו שרייען נישט מיט מיין קול:
 געוואָלט! געוואָלט! געוואָלט!... סע פאַרשטייט זיך, אז אויף מיין
 געוואָלט האָט זיך די גאַנצע שטוב אויפגעכאַפט און פריער פון
 אַלעמען גאַלדע. „גאַט איז מיט דיר, טביה, מאַכט זי צו מיר און
 טרייסלט מיך, שטיי אויף, וואָס איז דיר אַזעלכס, וואָס געוואָלטע-
 וועסטו?“... איך עפן אויף די אויגן, קוק מיך אַרום פלומרשט
 אויף אַלע זייטן און רוף זיך אָן מיט אַ ציטערניש: — וווּ איז זי
 ערגעץ? — „ווער איז? וועמען זוכסטו?“ — פרומע-שרהן, זאָג איך,
 פרומע-שרה לייזער-וואָלפס איז דאָ נאָר וואָס געשטאַנען... — דו
 רעדסט פון היץ, מאַכט צו מיר מיין ווייב, גאַט איז מיט דיר,
 טביה! פרומע-שרה לייזער-וואָלפס, זאָל זיין אַפגעשיידט, איז שוין
 לאָנג אויף דער אמתער וועלט“. — איך ווייס, זאָג איך, אז זי איז
 געשטאַרבן, נאָר זי איז אָבער פאַרט געווען נאָר-וואָס אָט דאָ ביי
 מיין בעט, גערעדט מיט מיר, זי האָט מיך אָנגענומען, זאָג איך,
 ביים גאַרגל, מיך געוואָלט וואַרגן!... — „גאַט איז מיט דיר, טביה,
 וואָס פלאַפּלסטו, מאַכט צו מיר מיין ווייב: עס האָט זיך דיר גע-
 קערט חלומען אַ חלום; שפיי אויס דריי מאָל און דערצייל מיר,
 וואָס האָט זיך דיר געחלומט, וועל איך דיר אויסלייגן צו גוטן.“ —

געב מיר, זאג איך, א טרונק וואסער, וועל איך דיר דערציילן דעם
 חלום, וואָס האָט זיך מיר געהלומט. נאָר בעטן וועל איך דיר, גאָל-
 דע, זאָלסט זיך נישט שרעקן און נישט איבערקלערן חלילה גאָט
 ווייסט וואָס. קודם-כלל, זאָג איך, האָט זיך מיר געהלומט, אָו ס'איז
 ביי אונז אַ שמחה; איך ווייס נישט צי אַ קנס-מאָל, צי אַ חתונה,
 מענטשן אַ סך. ייִדן און ווייבער, דער רב און דער שוחט, היינט
 פלי-זמר... דערווייל עפנט זיך די טיר און עס קומט אַריין דייך
 באַבע צייטל עליה-הושלום... געל אַזוי ווי וואַס, און אָנגעטאָן גע-
 וויינטלעך אין ווייסן, אין תכריכים... „מזל טוב! מאַכט צו מיר די
 באַבע צייטל; איך האָב נחת, וואָס איר האָט אויסגעקליבן פאַר
 אייער צייטלעך, וואָס זי טראָגט מיין נאָמען, אַזאַ פיינעם חתן, אַ
 לייטישן! ער הייסט מאָטל קאַמוויל נאָך מיין פעטער מרדכי, און
 כאָטש ער איז אַ שניידער, פונדעסטוועגן איז ער זייער אַ ערלעך
 קינד... — אַז איך האָב דערהערט פון דער באַבע צייטל אַזאַ מין
 מוזל טוב, רוף איך מיך אָן צו איר: וואָס זאָגט איר עפעס, באַבעניו,
 אַז צייטלס חתן הייסט מאָטל און ער איז אַ שניידער, אַז בסך-הכל
 הייסט ער לייזער-וואַלף און ער איז גאָר אַ קצב? ... — „ניין, רופט
 זיך אָן די באַבע צייטל נאָך אַ מאָל, ניין, טוביה, דיין צייטלס חתן
 הייסט טאַקע נאָר מאָטל, ער איז אַ שניידער, און מיט אים וועט זי
 זיך עלטערן אַם ירצה-השם אין עושר און אין פבוד... רעכט,
 באַבעניו, זאָג איך צו איר נאָך אַמאָל, וואָס-זשע טוט מען מיט
 לייזער-וואַלפן? ס'טייטש איך האָב דאָך אים ערשט געכטן געגעבן
 דאָס וואָרט!... — איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיקע ווערטער,
 איך טו אַ קוק — נישטאָ די באַבע צייטל! אויפן אָרט איז אויסגע-
 וואַקסן פרומע-שרה לייזער-וואַלפס און מאַכט צו מיר כהאי לישנא:
 „רב טוביה! איך האָב אייך געהאַלטן תמיד פאַר אַ ערלעכן, פאַר
 אַ ייִדן מיט תורה, ס'טייטש ווי קומט דאָס איר זאָלט טאָן אַזאַ זאָך,
 איר זאָלט וועלן, אַז אייער טאַכטער זאָל מיך ירשענען, זיצן אין
 מיין שטוב, האַלטן מיינע שליסלעך, אָנטאָן מיין מאַנטל, טראָגן מיינע
 צירונג, מיינע פערל? ... וואָס בין איך שולדיק, מאַך איך צו
 איר, אייער לייזער-וואַלף האָט אַזוי געוואַלט... „לייזער-וואַלף?
 מאַכט זי צו מיר, לייזער-וואַלף וועט האבן אַ וויסטן סוף, און

אייער צייטל... א רחמנות נעבעך, רב טביה, אויף אייער טאָכטער; מער ווי דריי וואָכן וועט זי מיט אים נישט לעבן; און אַז עס וועט אויסגיין די דריי וואָכן, וועל איך קומען צו איר ביי נאַכט און וועל זי אָננעמען ביים האַלז אָט אַזוי אָ...?" און מיט די ווערטער, זאָג איך, האָט מיך פרומע שרה אָנגענומען ביים גאַרגל און האָט מיך אָנגעהויבן צו וואַרגן, אַזוי אַז ווען נישט דו זאלסט מיך געווען אויפוועקן, וואלט איך שוין איצטער אָנגעשפּאַרט ווייט-ווייט!... — טפו-טפו-טפו! מאַכט צו מיר מיין ווייב און שפייט אויס דריי מאָל דריי; אין טייך זאָל דאָס פּאַלן, אין דער ערד זאָל דאָס זינקען, אויף בוידעמס זאָל דאָס קלעטערן, אין וואַלד זאָל דאָס רוען, נאָר אונז און אונזערע קינדער זאָל דאָס נישט שאַטן! אַ בייזער, אַ וויסטער, אַ פינסטערער הלום אויף דעם קצבס קאַפּ און אויף זיינע הענט און פיס; לאָז ער זיין די פּפּרה פאַר מאַטל קאַמוזילס מינדסטן נאָגל, כאָטש ער איז אַ שניידער, וואָרים אַז ער הייסט נאָך מיין פעטער מרדכי, איז ער געוויס נישט קיין געבוירענער שניידער, און מסתמא, אַז די באַבע עליה-השלום איז זיך מטריה פון יענער וועלט קומען אָהער צו אָפּגעבן מזל-טוב, פאַר-דארפן מיר זאָגן סע זאָל זיין אין אַ גוטער שעה אַ מזלדיקער, אמן טלה!"

בקצור, וואָס זאָל איך אַיך לאַנג מאַריך ימים זיין, אַ יידענע בלייבט אַ יידענע... סע פאַרשטייט זיך, אַז אויף מאַרגן איז געווען ביי אונז דאָס קנס-מאָל און טאַקע באַלד נאָכדעם די חתונה. און דאָס פאַר-פּאַלן, ברוך השם, לעבט זיך גאַנץ צופרידן: ער איז זיך אַ שניידער, גייט ארום אין בויבעריק פון איין דאטשע אין דער אנדערער אָננעמען ארבעט, און זי טאָג ווי נאכט אין דער יאָך, קאָכט און באַקט און וואַשט און שמירט און טראָגט וואַסער קוים קוים דאָס שטיקל פרויט אין שטוב; איך זאָל איר נישט ברענגען אַ מאָל אַ ביסל מילכיסקס, אמאָל עטלעכע גראַשנס, וואָלט געווען גאָר נישט גוט — און רעד מיט איר, זאָגט זי, אַז ס'איז איר קיין עין-הרע גוט ווי די וועלט, אבי, זאָגט זי, איר מאַטל זאָל איר זיין געזונט. — נו, גייט סענעט מיט היינטיקע קינדער! עס קומט אויס, ווי איך האב אייך געזאגט פונם אנהויב: בנים גדלתי

אירוממאזי — הארעווע פון קינדערס וועגן, שלאג זיך קאפ אין וואנט,
והם פשעו בי — זאגן זיי, אז זיי פארשטייען בעסער. ניין, זאגט
אייך, וואָס איר ווילט — היינטיקע קינדער זיינען צו קליג!
נאָר מיר דאַכט, אַז איך האָב אייך היינט אָנגעדולט אַ קאָפּ
מער ווי אַלע מאָל, האָט מיר קיין פאַריבל נישט, זייט מיר גע-
זונט און האָט אייך אַ גוטן תמיד!

געשריבן אין יאָר 1899.

הארל.

איר הדישט זיך, פאני שלום-עליכם, אויף טביהן, וואָס מע
זעט אים נישט? ער האָט זיך, זאָגט איר, שטאַרק אַרוק געטאַן,
מיט אַ מאָל, זאָגט איר, גרוי געוואָרן? עך-עך-עך! ווען איר זאָלט
וויסן, מיט וואָס פאַר צרות, מיט וואָס פאַר ווייטאַקן אָט דער טביה
טראַגט זיך אַרום! ווי אַזוי שטייט דאָרט ביי אונז געשריבן: אדם
יסודו מעפר וטופו לעפר, אַ מענטש איז שוואַכער פון אַ פליג און
שטאַרקער פון אייזן... סאַקע נאָר אַ באַשרייבונג מיט מיר! ווו
ערגעץ אַ שלאַק, אַ צרה, אַנאַנשיקעניש — מיך אויסמיידן טאָר עס
נישט. פון וואָנען נעמט זיך עס, ווייסט איר נישט? אפשר דערפון,
וואָס בטבע בין איך אַ פתי יאמין, וואָס גלויבט איטלעכן אויף
נאמנות? טביה פאַרגעסט, וואָס אונזערע חכמים האָבן אונז געזאָגט
טויזנט מאָל: פבדהו וחשדהו. בלשון אשכנז הייסט עס: „נע וויר
טאַבאַקי“... נאָר וואָס זאָל איך טאָן, פרעג איך אייך, אַז ס'איז ביי
מיר פאַרט אַזאַ טבע? איך בין, ווי איר ווייסט, אַ גרויסער בעל-
בטחון און האָב צו דעם, וואָס לעבט אייביק, קיין מאָל קיין טענות
נישט; ווי אַזוי ער פירט, אַזוי איז גוט; וואָרים פרוווט זיך אדרבה
פאַרקערט, האָט יאָ טענות, וועט זיך אייך עפעס העלפן? שטענדיק
טענע איך מיט איר, מיט מיינער הייסט דאָס: „גאָלדע, זאָג איך,
דו זינדיקסט! פאַראַן, זאָג איך, ביי אונז אַ מדרש“... וואָס מיר
מדרש, זאָגט זי, מיר האָבן, זאָגט זי, אַ טאַכטער אויף חתונה
צו מאַכן; און נאָך דער טאַכטער, קיין פין הרע, גייען נאָך צוויי
טעכטער; און נאָך די צוויי נאָך דריי, קיין ביזן אויב זאָל נישט

שאַטן!... - „עט, זאָג איך, ס'איז בלאַטע, גאַלדע! אונזערע חכמים, זאָג איך, האָבן דאָס אויך באַוואַרנט; ס'איז פאַראַן, זאָג איך, דע-רויף אויך אַ מדרש...“ לָאָזט זי נישט ריידן: „טעכטער, זאָגט זי, דערוואַקסענע זיינען אַליין אַ גוטער מדרש...“ און גייט טענעט מיט אַ יידענע!

הקיצור, פון דעם זעט איר אַרויס, אַז ס'איז פאַראַן, ס'איז דאָ קיין עין הרע ביי מיר סחורה אויף אויסצוקלויבן, און דוקא פיינע סחורה, נישט צו פאַרזינדיקן, איינע שענער פון דער אַנדע-רער. ס'איז נישט שייך, אַז איך אַליין זאָל לויבן מיינע קינדער, נאָר איך הער, וואָס די וועלט זאָגט: „קראַסאוויצעס!“ און ועל כלם די עלטערע, האַדל רופט מען זי, די אַנדערע פון צייטלעך, די וואָס האָט זיך פאַרקאָכט, אויב איר געדענקט, אינם חייט. איז זי שייך, זאָג איך אייך, די אַנדערע טאַכטער מיינע, האַדל מייך איך, וואָס זאָל איך אייך זאָגן? שיינט ווי אַ שטיק גאַלד! און צו די צרות באַדאַרף זי נאָך האָבן אַ קאַפּ אויך, שרייבט און לייענט יידיש און רוסיש, און ביכלעך, ביכלעך שליינגט זי ווי האַלעשקעס. וועט איר דאָך פרעגען אַ קשיא: וואָס פאַר אַ מחותן איז טביהס טאַכטער מיט ביכלעך, אַז דער טאַטע אירער האַנדלט גאָר מיט קעז און מיט פו-טער? הערסטו, אָס דאָס פרעג איך דאָך ביי זיי, ביי די פיינע בחורים הייסט עס, וואָס קיין הויזן, איך בעט איבער אייער כבוד, איז נישטא און שטודירן געלונט זיך זיי, אַלע ווילן לערנען, אַלע ווילן שטודירן. פרעגט זיי: וואָס שטודירן? ווער שטודירן? זאָלן אַזוי ציגן וויסן אין פרעמדע גערטנער שפּרינגען! אַז בסך הכל לָאָזט מען דאָך זיי גאָר נישט צו, ווי זאָגט ער: אַקאַטער פון דער פוטער!... זאָלט איר זען פונדעסטוועגן, ווי מען לערנט! און ווער? בעל-מלאכהשע קינדער. פון שניידערס, פון שוסטערס, גאַט זאָל מיר אַזוי העלפן בכל אשר אפנה! מע לָאָזט זיך אַוועק קיין יעהופעץ, אַדער קיין אַדעס, מע וואַלגערט זיך אויס אויף אַלע בוידעמס, עסן עסט מען מכות מיט בכורות, און פאַרבייסן פאַרבייסט מען מיט קדחת, גאַנצע חדשים דורכאַנאַנד קוקט מען נישט אָן קיין שטיקל פלייש אין די אויגן, מען לייגט זיך צונויף זעקס פאַרשווינדלעך אויף איין בולקע מיט אַ הערינג און הויליע קבצן!...

בקצור, האָט זיך איינער פון דער „חברה“ פאַרהאַקט אין אונז-
 דער ווינקל, עפעס אַ שלים-מול נישט ווייט פון דאַנען, איך האָב
 געקענט דעם טאַטן זיינעם, ער איז געווען אַ פאַפיראַסניק און אַ
 קבצן, לאָז ער מיר מוחל זיין, אין זיבן פּאַלעס, מילא בין איך אייך
 דערויף נישט אויסן, וואָרים אַז דעם תנא רב יוחנן הסנדלר איז
 אָנגעשטאַנען צו נייען שטייגל, מעג אים שוין דאַכט זיך אָנשטיין
 צו האָבן אַ טאַטן, וואָס דרייט פאַפיראַסן. פאַרדריסן פאַרדריסט מיך
 נאָר איין זאַך: לַמאי זאָר זיך אַ קבצן גלוסטן לערנען, שטודירן?
 פּראַוודע, דער גוטער יאָר האָט אים נישט גענומען, ער האָט אַ גוט
 קעפל, גאָר אַ גוט קעפל. פּערטשיק הייסט ער, דער שלים-מול, האָבן
 מיר איבערגעלייגט אויף יידיש — פּעפּערל. ער זעט טאַקע אויס ווי
 אַ פּעפּערל. איר זאָלט אָנקוקן — אַ וועווריקל, אַ קליינס, אַ שוואַרץ,
 אַ פאַרזעעניש, נאָר ס'איז פול, מלא וגדוש, און אַ מויל — אש להבה,
 שוועבל און פּעך.

ויהי היום טרעפט זיך אַ מעשה, איך פאָר איין מאָל אַהיים
 פון בויעריק, אָפגעזעצט דאָס ביסל סחורה, אַ גאַנצן טראַנספּאָרט,
 קעז און פוטער און סמעטענע און שאר ירקות. זיץ איך פאַרטראַכט,
 ווי זער שטייגער איז, אין הימלזאַכן, פון דעם, פון יענעם, און פון
 די יעהופּעצער נגידים, וואָס עס גייט זיי קיין עין-הרע אַזוי גוט,
 אַזוי גוט, און פון טביהן דעם שלים-מול מיט זיין פּערדל, וואָס
 ווערן פל ימיו פאַרשוואַרצט, וכדומה נאָך אַ זעלכע ענינים. זומער,
 די זון באַקט, די פליגן בייסן, און די וועלט אַרום און אַרום איז
 מחיה, גרויס, אָפּן, כאַטש הויב זיך אויף און פלי, כאַטש צי זיך
 אויס און שוים! ...

דערווייל איך טו אַ קוק — אַ בחורל שפּאַנט זיך מיט די רגלים
 איבערן זאַמד, האַלט אַ פּעקל אונטערן אַרעם און שוויצט, פאַכט
 מיט דער נטמה. יעמוד החתן רב יאָקל בן פּלעקל! — זאָג איך
 צו אים — זען דיך אויף, הער נאָר, וועל איך דיך אַביסל אונטער-
 פירן, איך פאָר במילא ליידיק, ווי שטייט דאָרטן, זאָג איך, ביי
 אונז געשריבן: „דיין חברט אייזל, אַז דו באַגענגסט, איז עווב
 תּעווב — דאַרפסט אים נישט פאַרלאָזן, היינט לאַ פל-שפּן אַ מענטש...“
 זאַכט ער, דער שלים-מול, אזו לאַזט זיך דוקא לאַנג נישט בעטן

און קריכט אין וועגעלע אַרײַן. „פון וואַנען, זאָג אײך, שפּאַנט דאָס
למשל אַ בחורל?״ — „פון יעהופּעץ.״ — „וואָס האָט, זאָג אײך, אַזאַ
בחורל ווי דו צו טאָן אין יעהופּעץ?״ — „אַזאַ בחורל ווי אײך, זאָגט
ער, גיט אָפּ אַקזאַמענט.״ „אויף וואָס, זאָג אײך, שטודירט אַזאַ בחורל
ווי דו?״ — „אַזאַ בחורל ווי אײך, זאָגט ער, ווייסט נאָך אַליין נישט
אויף וואָס ער שטודירט.״ — „אם פּן, זאָג אײך, וואָס זשע דולט זיך
אַזאַ בחורל ווי דו אומזיסט דעם קאַפּ?״ — „וואָרט זיך נישט, רבּ טביה,
אַזאַ בחורל, ווי אײך, זאָגט ער, ווייסט שוין וואָס ער האָט צו
טאָן.״ — „זאָג מיר נאָר, זאָג אײך, ווי פּאַלד אַז אײך בין דיר שוין
יאַ באַקאַנט? טאָ ווער ביסטו למשל?״ „ווער אײך בין? אײך בין,
זאָגט ער, אַ מענטש.״ „אײך זע, זאָג אײך, אַז נישט קיין פּערד, אײך
מיין וועמענס ביסטו?״ „וועמענס, זאָגט ער, זאָל אײך זיין? אײך
בין גאַטס...״ „אײך ווייס, זאָג אײך, אַז גאַטס; אײך מיין, זאָג אײך,
פון וואַנען שטאַמסטו, צי ביסטו אַ אונזעריקער. צי אפשר פון דער
ליטע?״ — „שטאַמען, זאָגט ער, שטאַם אײך פון אדם הראשון, און
אַליין בין אײך, זאָגט ער, אַ היגער, איר קענט מײך.״ — „ווער זשע,
זאָג אײך, איז דער טאַטע דיינער? לאַמיר שוין הערן!״ — „מיין
טאַטע, זאָגט ער, האָט געהייסן פּערטשיק.״ „טעו זאָלסטו ווערן!
האַסטו, זאָג אײך, באַדאַרפט אַזוי לאַנג מוטשען? ביסטו, הייסט דאָס,
פּערטשיק דעם פּאַפּיראַסניקס אַ זונדל?״ — „בין אײך, זאָגט ער,
פּערטשיק דעם פּאַפּיראַסניקס אַ זונדל.״ — „און שטודירסט, זאָג אײך,
אין די קלאַסן?״ — „און שטודיר, זאָגט ער, אין די קלאַסן.״ — „נו-נו,
מהכּתי, זאָג אײך, אדם אַ מענטש, צפּור אַ פּויגל, קאַטשקע ריק
זיך. זאָג זשע מיר, זאָג אײך, תּכּשׂיט מיינער, פון וואָס למשל לעבסטו
אַ שטייגער?״ — „פון דעם, זאָגט ער, וואָס אײך עס.״ — „אַהא, זאָג
אײך, גאַנץ גוט; וואָס זשע, זאָג אײך, עסטו?״ — „אַלצדינק, זאָגט ער,
וואָס מע גיט מיר.״ „אײך פּאַרשטיי, זאָג אײך, ביסט נישט קיין
איבערקלויבער: אַז ס'איז דאָ וואָס צו עסן, עסטו, און אַז ס'איז
נישטאָ וואָס צו עסן, פּאַרבייסטו מיט אַ ליפּ און לייגט זיך שלאָפּן
אַ ניקטערער. נאָר וואָס דען, זאָג אײך, ס'איז אַלצדינק כּדאי, אַבי
שטודירן אין די קלאַסן, זאָג אײך; גלייכסט זיך, זאָג אײך, צו די
יעהופּעצער נגידיים.״ אַזוי זאָג אײך צו אים מיט אַ פּסוק און מיט

א מדרש, ווי טביה קאָן מיינט איר דאָך, אַז ער שווייגט מיט אַפּ פּערטשיק הייסט עס? „נישט דערלעבן, זאָגט ער, וועלן די נגידים, אַז איך זאָל זיך צו זיי גלייכן! איך האָב זיי, זאָגט ער, אין דער ערד!“ — „ביסט מיר עפעס שטאַרק, זאָג איך, אויפגעטראָגן, זאָג איך, אויף די נגידים? איך האָב מורא, זאָג איך, אויב זיי האָבן זיך נישט צעטיילט, זאָג איך, מיט דיין טאַטנס ירושה.“ — „זאָלט איר טאַקע וויסן, זאָגט ער, אַז איך און איר און מיר אַלע, קאָן זיין, האָבן אַ גרויסן חלק ביי זיי אין דער ירושה“... — „וויסטו וואָס, זאָג איך, לאָזן שוין דיינע שונאים רעדן פאַר דיר, איך זע אַרויס, זאָג איך, נאָר איין זאך, אַז דו ביסט אַ ינגל נישט קיין פאַרפאַלע-נער און די צונג באַדאַרף מען דיר נישט פּיקן; אויב דו וועסט, זאָג איך, האָבן צייט, קאָנסטו זיך אַריינכאַפּן צו מיר היינט אויף דער נאַכט, וועלן מיר אַ ביסל שמועסן און טאַקע בדרך הליכה כאַפּן מיט אונז אַ וועטשערע“...

אודאי האָט זיך מיינער נישט געלאָזט איבערהוהן די ווערטער און איז געקומען צו גאַסט, געטראָפּן אַקוראַט צום סמיטשיק, בשעת דער באַרישט איז געשטאַנען אויפן טיש און די מילכיגע קנישעס אין אויוון האָבן זיך גאָך געפרעגלט. „דו האָסט, זאָג איך צו אים, אַ לעבעדיקע שוויגער, קאָנסט זיך, זאָג איך, גיין וואַשן, און אַז נישט קאָנסטו, זאָג איך, עסן אומגעוואַשן, איך בין נישט גאַסט סטראַפּטשע, זאָג איך, מיך וועט מען אויף יענער וועלט פאַר דיר נישט שמייסן.“ אַזוי שמועס איך מיך אויס מיט אים, און פיל, אַז עס ציט מיך עפעס צו דעם דאָזיקן מענטשל, וואָס — ווייס איך אַליין נישט, נאָר עס ציט; איך האָב ליב, פאַרשטייט איר, אַ מענטשן, וואָס מע קאָן מיט אים רעדן אַ וואָרט אַ מאָל אַ פּסוק, אַ מאָל אַ מדרש, אַ מאָל אַ שטיקל הקירה אין הימל-זאַכן, דאָס, יענץ, לאַקש, בוידעם, ציבעלע. אַט אַזאַ מענטש איז טביה.

פון יענער צייט אָן האָט מײן בחור אָנגעהויבן אַריינקומען צו מיר, פּמעט אַלע טאָג, אָפּגעטאַרטיקט זיך מיט די „שמונדן“, פּלעגט ער קומען צו מיר זיך אָפרווען און אַ ביסל פאַרברענגען. מאָלט איך, אַז אָך און וויי איז געווען צו אים מיט זיינע שמונדן אינע-יינעם, אַז בסך-הכל, דאַרפט איר וויסן, ביי אונז דער גרעסטער

נגיד איז געוויינט צו צאָלן גאַנצע היי גילדוינים, אי דאָס זאָל דער
 לערער אים העלפן ליינען דעפעשן, שרייבן אַדרייסים און טאַקע
 פאַלגן אַ גאַנג אויך, פאַר וואָס נישט? אַ בפירושער פּסוק: בכל לבבך
 ובכל נפשך — עסטו ברויט, דאַרפסטו וויסן פאַר וואָס. אַ שטיקל
 גליק כאַטש, וואָס גענעסן האָט ער איינגטלעך ביי מיר; און דער-
 פאַר האָט ער אונטערגעקנעלט מןט מיינע טעכטער, ווי זאָגט ער:
 עין החת עין, אַ פאַטש פאַר אַ פאַטש; און אָט איז ער געוואָרן
 ביי אונז אין שטוב אַ גאַנצער בן-בית, די קינדער האָבן אים אונ-
 טערגעטראָגן אַ גלעזל מילך, און מיין אַלטע האָט אַכטונק געגעבן,
 ער זאָל האָבן אַ העמד אויפן לייב מיט אַ פאַר זאָקן גאַנצע — און
 טאַקע דעמאָלט האָבן מיר דאָס אים געקרוינט מיטן נאָמן „פעפערל“,
 איבערגעמאַכט הייט דאָס אויף יידיש פון פערטשיק, און מע קאָן
 זאָגן, אז מיר האָבן אים אַלע לייב געקריגן עפעס גאָר ווי אַן
 אייגענעם, מחמת בטבע איז ער, דאַרפט איר וויסן, דוקא נישקשה
 פון אַ מענטשל, אַ פשוטער, אַ פראַכטער חי-וקים הייסט דאָס, שלי
 שלי, שלך שלי, מיינט דיינט — הפקר ציבעלעס...

פאַר איין זאָך נאָר האָב איך אים פיינט געהאַט: פאַר זיין
 פאַרפאַלן ווערן. פלוצים פלעגט ער זיך אויפהויבן, אַוועקגיין און
 והילד איננו — נישטאָ פעפערל! „ווי ביסטו געווען, מיין טייערער
 עפילפויגל?“ שווייגט ווי אַ פיש... איך ווייס נישט, ווי אַזוי איר,
 איך האָב פיינט אַ מענטשן מיט טודות, איך האָב לייב, ווי זאָגט ער:
 וידבר — גערעדט און ויאמר — געזאָגט, דערפאַר האָט ער אַפער
 אַ מעלה, צערעדט ער זיך שוין, איז: פאַר פייער און פאַר וואַסער.
 נישט געדאַכט זאָל ער ווערן: רעדט על ה' ועל משיח, און אויף
 „ננותקה“... און דער עיקר טאַקע אויף „ננותקה“... מיט פלאַנצן
 אַלץ אַזעלכע ווילדע, קרומע, משוגענע גענג, עפעס אַלצדינק לאַ-
 קירדע, פאַפערדיק, מיט די פיס ארויף. למשל, א נגיד, קומט אויס
 נאָך זיין משוגענעם פארקערטן שכל, איז אַפגעפרעגט, און אַ קעצן
 איז, פארקערט, א גאנצער צימעס, און ווער שמועסט א בעל-מלאכה
 — דער איז גאָר דאָס אויבערשטע פונם שטייטל, טייערער פון
 חרוטה, מחמת יגיע כפין, זאָגט ער, דאָס איז דער עיקר, פון
 דעסטוויפן, זאָג איך, צו געלט, זאָג איך, קומט דאָס נישט?“ ווערט

ער מלא כעס און וויל מיר איינדריינגען, אז געלט איז א שחיטה פאר דער וועלט; פון געלט, זאָגט ער, נעמען זיך אלע פאלשקייטן אויף דער וועלט, טוט זיך עס נישט על פי יושר. און ער ברענגט מיר צענטוויזנט דאיות און משלים, וואָס קלעפן זיך ביי מיר ווי אַן אַרבעט צו דער וואַנט... „קומט אויס נאָך דיין משוגענעם שכל, זאָג איך, אַז דאָס, וואָס מיין בהמה מעלקט זיך, און דאָס וואָס מיין פערדל פאַרט, איז אויך נישט על פי יושר?... וכדומה נאָך אַוועלכע קלאַפֿ-קשיות פרעג איך אים און שטעל אים אָפּ, אויף יעדן טריט, ווי טביה קאָן! מיין פעפערל אָבער קאָן אויך, נאָך אַ מין קאָנען; הלאַזי וואַלט ער אַזוי נישט קאָנען ווי ער קאָן! און האָט ער עפעס אויפן האַרצן, אַזוי זאָגט ער דאָס אַרויס! איין מאָל — זיצן מיר אַזוי פאַרנאַכט ביי מיר אויף דער פרייזע און הקירחן אַלץ מבח די דאָזיקע ענינים, פּיִדאָזאַפּיע הייסט עס... רופט ער זיך אָן צו מיר, פעפערל הייסט עס: „איר ווייסט, רב טביה? איר האָט טעכטער, רב טביה, זייער געראַטענע.“ „טאַקע באַמח? זאָג איך, אַ דאַנק דיר פאַר דער בשורה: זיי האָבן, זאָג איך, אין וועמען געראַטן צו זיין.“ — „איינע, זאָגט ער צו מיר ווייטער, די עלטערע, די איז גאָר אַ בר־דעת, אַ פּאַלנע מענטש.“ — „איך ווייט עס אָן דיר, זאָג איך, דאָס עפעלע, זאָג איך, פּאַלט נישט ווייט פונם ביימעלע.“ אַזוי זאָג איך צו אים און דאָס האַרץ געוויינטלעך וואַקסט פאַר תּענוּג, וואַרים וואַסער פּאַטער, איך בעט אייך, האָט נישט ליב, אַז מצּ לויבט אים זיינע קינדער? גיי זיי אַ נביא, אַז פון אַזאַ מין לויבעניש וועט גאָר אַרויספרינגען אַ פאַרקאַכעניש, זאָל גאָט שומר זמיר זיין! איר מעגט דאָס האַרכן.

בקצור ויהי ערב ויהי בקר — געווען איז דאָס צווישן טאָג און נאַכט, אין בויבעריק טאַקע, פאַר איך מיר אַזוי מיט מיין ווע-געלע איבער די דאָטשעס, שטעלע מיך עמעצער אָפּ. איך טו אַקוק — ס'איז אפרים דער שדכן. אפרים דער שדכן, דאַרפט איר וויסן, איז זיך אַ ייד אַ שדכן ווי אַלע שדכנים, פאַרנעמט זיך הייסט דאָס מיט שדכים, דערזעט ער מיך, אפרים הייסט עס, אין בויבעריק און שטעלע מיך אָפּ: „זייט־זשע מוחל, רב טביה, איך דאַרף אייך עפעס, זאָגט ער, זאָגן.“ — „מהכתייה, אַבי אַגוטס“, זאָג איך, און שטעל

אָפּ דאָס פּערדל. „איר האָט זאָגט ער, רב טביה, אַ טאַכטער!“ —
„איר האָב זאָג איך, זיבן, זאָלן געזונט זיין.“ — „איך וויל, זאָגט
ער, אַז איר האָט זיבן, איר האָב אויך זיבן.“ „האָבן מיר, זאָג איך,
איניינעם אַזוי גרויס ווי פּערצען.“ — „באַצור, ווערטלעך אויף אַ זייט,
זאָגט ער, די מעשה, רב טביה, דערפון, זאָגט ער, איז אַזוי: איך
בין דאָך, ווי איך איז יודע, אַ יוד אַ שדכן, האָב איך, זאָגט ער,
פאַר אייך אַ חתן. נאָר אַ חתן — פון חתנלאַנד אַ חתן, טאַקע פּערזע
שבפּערווע!“ — „דהיינו, זאָג איך, וואָס ווערט אָנגערופן ביי אייך אַ
חתן פון חתנלאַנד, פּערווע שבפּערווע? אויב, זאָג איך, אַ חייט אָדער
אַ סנדלר, אָדער אַ מלמד, מעג ער, זאָג איך, זיצן דאָרט, און איך,
זאָג איך, רוח והצלה יעמד — מיין גלייכן וועל איך מיר געמינען
ממקום אחר, ווי דער מדרש, זאָג איך, זאָגט...“ — „על, זאָגט ער,
רב טביה, איר הויפט שוין אָן מיט אייערע מדרשים? מיט איך,
זאָגט ער, ריידן, באַדאַרף מען זיך גוט אונטערגאַרטלעך! איר פאַר-
שיט, זאָגט ער, די וועלט מיט מדרשים. איר הערט בעסטער אויס,
זאָגט ער, וואָס פאַר אַ מין שדוך אפרים דער שדכן איז אַ בעלן
אייך פאַרצולייגן: איר זאָלט, זאָגט ער, נאָר האָרען און שווייגן.“
אַזוי מאַכט ער צו מיר, אפרים הייסט דאָס, און נעמט און לייבט
מיר אויס אַ צעטל, וואָס זאָל איך אייך זאָגן, טאַקע עפעס קפּריסין.
ראשית, איז דאָס אָרט זייער אַ שיין אָרט, אַ טאַטנס אַ קינד, זאָגט
ער, און דאָס דאַרפט איר וויסן, איז ביי מיר דער עיקר, וואָרים
איך בין אַליין אויך נישט אַבי ווער; היינט איז ער אַ יודע נגן,
וואָס פאַרשטייט אין די קליינע אותיות. און דאָס איז ביי מיר
אודאי נישט פון די קליינע זאַכן, וואָרים אַ גראָפן ינג האָב איך
דאָך פיינט ווי חזיר! ביי מיר אַן עם הארץ איז ערגער טוינט
מאָל פון אַן הולטיי; איר מעגט אייך גיין אָן אַ היטל און אפילו
מיטן קאַפּ אַראָפּ, מיט די פיס אַרויף, אַבי איר וויסט, וואָס רש"י
מאַכט, זיינט איר שוין פון מיינע לייט. אָט אַזאָ יוד איז טביה...
היינט איז ער, זאָגט ער, רייד אָנגעשטאַפט מיט געלט. פאַרט אַרויס
זאָגט ער, מיט אַ קאַרעטע, מיט אַ פאַר ברענענדיקע סוסים, עס גייט
אַזש אַ רויך!... נו, מהכתיית, טראַכט איך מיר, דאָס איז אויך
נישט פון די גרויסע חסדנות, איידער אַ קבצן, איז שוין גלייכער

א נגיד, ווי זאגט ער: גאָט אַליין האָט אויך פיינט אַ קבצן. אַ סימן האָט איר, אַז גאָט זאָל ליב האָבן אַ קבצן, וואָלט אַ קבצן קיין קבצן נישט געווען. „נו לאַמיר הערן ווייטער“, זאָג איך. — „ווייטער, זאָגט ער, וויל ער מיט אייך אַ שדוך טאָן, ער גייט אויס, ער חלשט, זאָגט ער“. „אַזוי, זאָג איך, ווער, זאָג איך, איז ער, דער אַנטיק אייערער: אַ בחור? אַן אַלמן? אַ גרוש?“ „ער איז אַ בחור, זאָגט ער, אַ בחור, אפילו אין די יאָרן שוין, נאָר אַ בחור“. — „ווי אַזוי-זשע, זאָג איך, איז דער הייליקער נאָמען זיינער?“ וויל ער מיר נישט זאָגן, כאַטש בראַט אים. „ברענגט זי, זאָגט ער, צו פירן, קיין בויבעריק, וועל איך אייך נאָכדעם, זאָגט ער, זאָגן“. — „וואָס הייסט, זאָג איך, איך זאָל זי ברענגען צופירן? ברענגען, זאָג איך, ברענגט מען צופירן אַ פּערד, זאָג איך, אויפן יריד, אָדער אַ בהמה צו פאַרקויפן“...

בקצור, די שדכנים, ווייסט איר דאָך, קאָנען איבערריידן אַ וואַנט; ס'איז געבליבן, אַז אים ירצה השם נאָך שבת ברענג איך זי צופירן קיין בויבעריק, — און אַלערליי גוטע זיסע מחשבות קומען מיר אויף די געדאַנקען, און איך שטעל מיר שוין פאַר מיין האַד-לען, ווי זי פאַרט אין אַ קאַרעטע מיט אַ פאַר ברענענדיקע סוסים, און די וועלט איז מיר מקנא, נישט אַזוי אויף דער קאַרעטע מיט די סוסים, ווי אויף די טובות, וואָס איך טו דער וועלט דורך מיין טאַכטער די נגידת, העלף אויס די געפאַלענע מיט אַ גמילת חסד, וועמען אַ כּף-הייער, וועמען אַ פּופציקער, און וועמען אַ הונדערטער, ווי זאָגט איר, יענער האָט אויך אַ גשמה... אַזוי טראַכט איך מיר, פאַרבדיק, פאַרנאָכטלעך, צוריקוועגס אַהיים, און שמיט דאָס פּערד און שמועס מיך דורך מיט דעם אויף פּערדיש לשון: „לסוּסתי, זאָג איך צו דעם, וויאָ, אַנו מאַך נאָר, זאָג איך, מיט די רגלים אַ ביסעלע גיכער, באַקומסט דו דיין פאַרציע האַבער“...

און ווי איך רעד מיר דאָ אַזוי מיט מיין פּערדל, זע איך פון וואַלד אַרויס שניידט זיך אַ פאַרל, צוויי מענטשן, נכר אַ זכר מיט אַ נקבה. גיין גייען זיי נאָנט, האַרט איינער צום אַנדערן, און מע רעדט עפעס זייער געשמאַק. ווער קאָן דאָס זיין בלוזים אין מיטן דערניגע? קלער איר מיר און קוק מיך איין דורך די פּייער-

דיקע ריטער פון דער זון. — איך וואָלט געמעגט שווערן, אַז ס'איז פעפער! ... מיט וועמען גייט ער דאָס דער שלים-מול אַזוי שפעט? איך פאַרשטעל מיך מיט דער האַנט פון דער זון און קוק מיך איין נאָך שטאַרקער: ווער איז די נקבהטע? אוי! דאַכט זיך האַרד? יאָ, ס'איז זי, ווי איך בין אַ ייד, ס'איז זי!!! ... אַזוי? אָט דאָס האָט מען אַזוי געשמאַק געלערנט גראַמאַטיקעס, געלייענט ביכלעך?! אוי, טביה, ביסטו אַ בהמה! אַזוי טראַכט איך מיר, און שטעל אָפּ דאָס פערדל און רוף זיך אָן צו מיינע לייט: „אַ גוטן אָונט אייך, זאָג איך, וואָס הערט זיך עפעס מכח מלחמה? ווי קומט איר, זאָג איך, פלוצים גאָר אַהער? אויף וועמען קוקט איר דאָ אַרויס? אויפן נעכ-טיקן טאָג? ... דערהערט אַזאַ מין ברוך-הבא, איז מיין פאַרל גע-בליבן שטיין, נישט אַהין נישט אַהער, מחילה צעדרייט און רויטלעך אויפן פנים ... געשטאַנען אַזוי אַ פאַר מינוט אָן ווערטער, לאָזט מען אַראָפּ די אויגן, נאָכדעם הויבט מען אָן קוקן אויף מיר, איך אויף זיי, זיי ביידע איינס אויף דאָס אַנדערע.

„נו? זאָג איך — עפעס באַטראַכט איר מיך, זאָג איך, גלייך אַזוי, ווי איר האָט מיך שוין לאַנג נישט געזען. איך בין, דאַכט מיר, דער אייגענער טביה, זאָג איך, וואָס געווען, נישט געמינערט אַ האַר.“ אַזוי מאַך איך צו זיי האַלב פאַרדראָסיק און האַלב אויף קאַטאַוועס ... רופט זיך אָן צו מיר די טאַכטער מיינע, האַרדל הייסט דאָס, און ווערט נאָך רויטער ווי פריער: „טאַטע, אונז קומט מול טוב.“ ... „מול טוב אייך, זאָג איך, מיט מול זאָלט איר לעבן. וואָס איז די מעשה? איר האָט געפונען, זאָג איך, אַן אוצר אין וואַלד? צי איר זיינט גאָר וואָס נצול געוואָרן, זאָג איך, פון אַ גרויסער סכנה?“ „אונז קומט, זאָגט ער, מול טוב, מיר זיינען חתן פּלה.“ — „וואָס הייסט, זאָג איך, איר זיינט חתן פּלה?“ „חתן פּלה, זאָגט ער, ווייסט איר נישט וואָס הייסט? חתן פּלה הייסט, זאָגט ער, איך בין איר חתן, זי איז מייין פּלה.“ אַזוי מאַכט ער צו מיר, פעפערל הייסט דאָס, און קוקט מיר דוקא גלייך אין די אויגן אַריין. איך קוק אים אָבער אויך גלייך אין די אויגן אַריין און מאַך צו אים: „ווען איז געווען ביי אייך, זאָג איך, דאָס קנס-מאַל? און פאַר וואָס האָט איר נישט גערופן מיך אויך אויף דער שמחה? איך קער מיך

דאכט זיך אָן דאָ אַ שטיקל מחותן, צי ניין? ... איר פאַרשטייט, איך לאָך און ווערעם עסן מיך, טאָטשען מיין לייב. נאָר גאָר נישט טביה איז נישט קיין יידענע, טביה האָט לייב אויסהאַרכן ביזן סוף... רוף איך מיך אָן צו זיי: „איך פאַרשטיי נישט, אַ שדוך אָן אַ שדכן, אָן תנאים?“ — „וואָס דאַרפן מיר, מאַכט ער, פּעפּערל הייסט דאָס, שדכנים? מיר זיינען שוין לאַנג, זאָגט ער, חתן פּלה.“ — „אזוי? גאָטס נסים! וואָס-זשע האָט איר, זאָג איך, געשוויגן ביז אַהער?“ — „וואָס זאָלן מיר, זאָגט ער, שרייען? מיר וואָלטן אייך היינט אויך נישט דערציילט, נאָר אזוי ווי מיר האַלטן אין גיכן ביי צעשיידן זיך, איז ביי אונז געבליבן מיר זאָלן שטעלן פּריערעט אַ חופּה... דאָס האָט מיך שוין פאַרדראָסן, ווי זאָגט איר: באו מיס עד נפש, דער-לאַנגט אין ביין אַריין! מילא, וואָס ער זאָגט — חתן פּלה, איז נאָך צו דערליידן, אָבער חופּה? וואָס איז דאָס פאַר ווערטער: שטעלן אַ חופּה? עפעס תּרגום לשון!... ווייזן ווייזט אויס, אַז מיין חתן האָט פאַרשטאַנען, אַז איך בין פון דער מעשה אַ ביסל מוטושטש; רופט ער זיך אָן צו מיר: „פאַרשטייט איר, רב טביה, די מעשה דערפון איז אזוי, איך האַלט ביי אָפּפאַרן פון דאַנען.“ — „ווען פאַרסטו?“ — „אין גיכן.“ — „ווייזן אַ שטייגער?“ — „דאָס קאָן איך אייך מאַכט ער, נישט זאָגן, ס'איז, זאָגט ער, אַ סוד.“ ... איר הערט? ס'איז אַ סוד! ווי געפעלט דאָס אייך אַ שטייגער? קומט צוגיין אַ פּעפּערל, אַ קליינס, אַ שוואַרץ, אַ פאַרזעעניש, פאַרשטעלט זיך פאַר אַ חתן, וויל שטעלן אַ חופּה, האַלט ביי אַוועקפאַרן און זאָגט נישט וווייזן! קאָן נישט צעזעצט ווערן די גאַל? — „מילא, זאָג איך צו אים, אַ סוד איז אַ סוד; ביי דיר איז גאַלע סודות... גיב מיר אָבער צו פאַרשטיין, ברודערל, אַט דאָס: דו ביסט דאָך אַ מענטש פון סאַמע יושר און ביסט איינגעטונקען אין מענטשלעכקייט פון אויבן ביז אַראָפּ, ווי קומט דאָס, זאָג איך, צו דיר, אַז דו זאָלסט פּלוצים אין מיטן דריגען צו נעמען ביי טביהן אַ טאַכטער און מאַכן זי פאַר אַן עגונה? אַט דאָס הייסט ביי דיר יושר? מענטשלעכקייט? אַ שטיקל גליק, זאָג איך, וואָס דו האַסט מיך נישט באַגנבהט, אַדער אונטער-געצונדן...“ „טאַטע! זאָגט זי צו מיר, האַדל הייסט דאָס — דו ווייסט גאָר נישט, ווי גליקלעך מיר זיינען, איך און ער, וואָס

מיר האָבן דיר אויסגעזאָגט פונם סוד. ס'איז ביי אונז, זאגט זי, אַראָפּ אַ שטיין פונם האַרצן. קום אַהער, לאַמיר זיך צעקושן. און נישט לאַנג געטראַכט, כאַפן זיי מיך אַרום ביידע, זי פון איין זייט, ער פון דער אַנדערער זייט און מע הויבט מיך אָן קושן און האַלן, זיי מיך און איך זיי, אַ באַשרייבונג זאָג איך אייך, אַ טרעיאַטער מיט זיי! „טאַמער וואָלט שוין געווען, זאָג איך, גענוג קושן זיך? צייט עפעס רעדן מכּה תּכּלית.“ — „מכּה וואָסער תּכּלית? זאָגן זיי, „מכּה נדן, זאָג איך, מלבושים, הוצאות החתונה, דאָס, יענץ, לאַקש, בוידעם, ציבעלע“... „מיר דאַרפן נישט, זאָגן זיי, גאָר נישט ניט.“ איר הערט ווערטער? ..

בקצור, איך וועל אייך נישט מאַריך זיין, עס האָט מיר גע- האַלפן ווי דער פּאַר אַ יאָריקער שניי. — מע האָט געשטעלט אַ חופּה, אַלץ הייסט אַ חופּה! אַודאי, וואָס זאלט איר קלערן, נישט אַזאַ חופּה, ווי טביהן שטייט אָן; אויך מיר אַ חופּה... אַ שטילע חתונה... אַך און וויי!... און טאַקע באוּתו היום, דאָס הייסט אַ פּאַר שעה נאָך דער שיינער חופּה, שפּאַן איך איין דאָס פּערד און וועגעלע און מיר זעצן זיך אויף זאַלבעדריט, דאָס הייסט איך און זי און ער, דער געניידעם מיינער, און הלך משה מרדכי — מאַרש צום באַן קיין בויבעריק. זיבנדיק אַזוי מיט מיין פּאַר פּאַלק אין וועגעלע, כאַפּ איך מיר אַ קוק מן הצד אויפן דאָזיקן פּאַרל און טראַכט מיר: וואָס פּאַר אַ גרויסן גאָט מיר האַבן און ווי מאַדנע שייך ער פירט זיין וועלט! און וואָס פּאַר מיני משונה נפשות, ווילדע ברואים, עס געפינען זיך ביי אים! אַט האָט איר אייך אַ פּאַר-פּאַלק נאָר וואָס פון דער גאָדל אַרויס, פּאַרט ער אַוועק דער גוטער יאָר ווייסט אים ווהיין, און זי בלייבט איבער דאָ — און מע זאָל דאָס לאַזן אפילו אַ טרער, כאַטש פון יוצא וועגן! נאָר גאָר נישט, טביה איז נישט קיין יידענע. טביה האָט צייט, קוקט און שווייגט, וואָס וועט דאָ זיין... זע איך עפעס אַ פּאַר יונגע לייטלעך, גוטע פּתּריליקעס מיט אויסגעטראַטענע שטיוול, זיינען אַרויסגעקומען אויפן באַן זיך געווענען מיט מיין שפּיל-פּויגל, איינער פון זיי איז געגאַנגען עפעס ווי אַ שייגעץ, און האָט עפעס געשושקעט זיך מיט מיינעם שטילערהייט. „זע גאָר, טביה, טראַכט איך מיר, צי האַסטו זיך נישט

צאריינגעכאפט דאָ צווישן חברה פערד-גנבים, בייטל-שניידערס, שלע-
סער-ברעכער, אָדער פּאַלשע מאָנעטשיקעס? ...

פּאַרנדיק צוריק מיט מיין האַדלען פון צויבעריק אַהיים. קאָן
איך מיך נישט איינהאַלטן און זאָג איר אַרויס דעם דאָזיקן געדאַנק
גאַנץ אָפּנטלעך. צעלאַכט זי זיך און וויל מיר איינרעדן, אַז ס'איז
לויטער פיינע מענטשלעך, ערלעכע, לעצט ערלעכע לייט, וואָס זייער
גאַנץ לעבן איז גאָר פון יענעמס וועגן, זיך האָבן זיי נישט אין
זינען אפילו אין דער לינקער פּיאַטע... „אַט אַ יענער, זאָגט זי,
וואָס מיטן העמדל, דער איז גאָר אַ טאַטנס קינד; ער האָט, זאָגט
זי, אַוועקגעוואָרפן רייכע טאַטע-מאַמע אין יעהופּעץ, וויל נישט נע-
מען ביי זיי קיין צעבראַכענעם גראַשן.“ — „אָווי? גאַטס ווונדער!
זאָג איך, טאַקע זייער אַ פּיין בחורל כ'לעבן! צום העמדל מיט די
לאַנגע האָר, ווען גאַט העלפט אים נאָך אַ האַרמאַניע, אָדער אַ הונט
זאָל אים נאָכלויפן פון הינטן, דעמאָלט האָט דאָס שוין גאָר דעם
זיבעטן חן!“ ... „אַט אָווי רעכנ איך זיך אָפּ מיט איר שוין פאַר אים
אויך, און לאָז אויס מיין גאַנץ ביטער האַרץ הייסט דאָס צו איר
נעבעל... און זי? גאָר נישט! מאַכט זיך תּמעוואַטע. איך איר:
„פעפּערל“, און זי מיר: „טובת הכלל, אַרבעטער, נעכטיקע טעג“...
„וואָס טויג מיר, זאָג איך, אייער טובת הכלל מיט אייער אַרבעטן,
אַז עס גייט צו ביי אייך בסוד? פאַראַן, זאָג איך, אַ שפּריכוואָרט:
ווי אַ סוד, דאָרט איז אַ גנבה... אַמער זאָג מיר גלייך, וואָס איז
ער געפאַרן, פעפּערל, און ווהיין?“ ... „אַלצדינק יאָ, זאָגט זי, גאָר
דאָס נישט. פרעג זיך, זאָגט זי, בעסער נישט נאָך; גלויב מיר, זאָגט
זי, וועסט מיט דער צייט אַליין אַלצדינק וויסן. וועסט אַם ירצה
השם הערן, און אפשר אין גיכן, פיל גייעס, פיל גוטס!“ ... „אַמין
הלואי, זאָג איך, פון דיין מויל אין גאַטס אויערן, נאָר אונזערע
שונאים, זאָג איך, זאָלן אָווי וויסן פון זייער געזונט, ווי איך הויב
אַן צו פאַרשטיין, וואָס דאָ סוט זיך ביי אייך און וואָס באַדייט די
שפּיל!“ ... „אַט דאָס איז טאַקע, זאָגט זי, דער אומגליק, וואָס דו
וועסט דאָס נישט פאַרשטיין.“ „וואָס-זשע, ס'איז אָווי טיף? מיר
דאַכט, זאָג איך, אַז איך פאַרשטיי מיט גאַטס הילף גרעסערע זאַכן“...
דאָס לאָזט זיך נישט, זאָגט זי, פאַרשטיין מיטן שכל אַליין, דאָס

דארף מען, זאָגט זי, פילן, פילן מיטן האַרצן... אזוי זאָגט זי צו מיר, האַדל הייסט עס, און דאָס פנים ביי איר בשעת מעשה פלאַמט און די אויגן ברענען, נישט געדאַכט זאָלן זיי ווערן, די טעכטער מיינע! פאַרקאָכן זיי זיך אין עפעס, איז מיט האַרצן און מיט לייב און לעבן און מיטן גוף און מיט דער נשמה.

בקצור וועל איך דערציילן, עס גייט אַוועק אַ וואָך און צוויי און דריי און פיר און פינף און זעקס און זיבן — איין קול ואין כסף, נישטאָ נישט קיין בריוו, נישט קיין ידיעה, פאַרפאַלן, זאָג איך, פעפערל! — און כאַפּ אַ קוק אויף מיין האַדלען, נעבעך, קיין טראַפּן בלוט נישטאָ אין פנים, זוכט אויף אַלע מאָל אַן אַנדער שטיקל אַרבעט אין שטוב, וויל, ווייזט אויס, פאַרגעסן דורך דעם די גרויסע צרות אירע, נאָר, איר זאָלט זאָגן, זי זאָל דאָס אים אפילו דערמאָנען! שאַ, שטיל, גלייך ווי ס'איז גאָר קיין מאָל נישט געווען קיין פעפערל אויף דער וועלט!

נאָר איין מאָל טרעפט זיך אַ מעשה, איך קום צופאַרן אַהיים, איך זע — מיין האַדל איז פאַרוויינט, גייט אַרום מיט אַנגעשוואַלענע אויגן, הויב איך מיך אָן דערפרעגן, ווער איך געוואָר, אַז דאָ איז נישט לאַנג געווען עפעס איינער אַ שלים-מול מיט לאַנגע האָר און גע-סודעט זיך עפעס מיט איר, מיט האַדלען הייסט עס, „אַהאַ! — טראַכט איך מיר — דאָס איז יענער חברה-מאַן, וואָס האָט אַוועקגעוואָרפן רייכע טאַטע-מאַמע און האָט אַראָפּגעלאָזט דאָס העמדל איבער די הויזן... און נישט לאַנג געטראַכט, רוף איך אַרויס מיין האַדלען פון שטוב אין הויף אַרויס און טו זי אַ כאַפּ גלייך אויף דער וועג-טקע: „זאָג מיר נאָר, טאַכטער, האָסט שוין פון אים „אַ גרוס“? — „יאָ“ — „וואו איז ער ערגעץ דיין באַשערטער?“ — „ער איז, זאָגט זי, ווייט“ — „וואָס טוט ער?“ — „ער זיצט!“ — „ער זיצט?“ — „ער זיצט...“ „וואו זיצט ער? פאַר וואָס זיצט ער?“ שווייגט זי, קוקט מיר גלייך אין די אויגן אַריין און שווייגט, „זאָג מיר נאָר, זאָג איך, טאַכטער מיינע, וועדליק איך פאַרשטיי, זיצט ער נישט פאַר קיין גנבה; פאַר-שטיי איך נישט דעם שכל, אַז ווי באַלד קיין גנב נישט און קיין שווינדלער נישט, היינט פאַר וואָס-זשע זיצט ער, פאַר וואָסערע מעשים טובים?“ ... שווייגט זי. האָב איך מיך מישב געווען:

זאגט נישט, דארף מען נישט; ער איז דאך דיין שלים-מזל, נישט
מיינער. אַ שיינע ריינע פפרה! נאָר אינעווייניק אין האַרצן טראָג
איך אַ ווייטאַק, איך בין פאַרט אַ פאַטער, ווי מיר זאָגן אינם דאָס-
נען: פּרחם אב על בנים, אַ פאַטער בלייבט אַ פאַטער.
בקצור, געווען איז דאָס הושענא רבא אויף דער נאַכט. יום
טוב איז ביי מיר אַ מנהג, איך רו מיך אָפּ, און אויך דאָס פערדל
רוט זיך ביי מיר אויס. ווי אין דער תורה עטייט געשריבן: אתה
דו, ושורך און דיין ווייב, והמורך און דיין פערדל. און אגב איז
שוין אין בויבעריק פמעט נישטאָ וואָס צו טאָן: טוט מען אַ בלאָז
מיטן שופר, אַזוי צעלויפן זיך אַלע דאָטשניקעס, ווי די מיוז אין אַ
הונגער, און בויבעריק ווערט אַ פוסטקע. דעמאָלט האָב איך ליב צו
זיצן אין דערהיים, ביי זיך אויף דער פרינצע. פאַר מיר איז עס
דאָס בעסטע שטיקל צייט. די טעג זייגען געשענקטע. די זון באַקט
שוין נישט, ווי אַ קאַלעכאוויז, נאָר זי גלעט מיט אַ מיין ווייכקייט,
מחיה נפשות. דער וואַלד איז אַליץ נאָך גריין, די סאָסנעס הערן
נישט אויף צו שמעקן מיט סמאָלע, און עס דאַכט זיך מיר, אַז דער
וואַלד קוקט יום-טובדיק, ווי גאַטס אַ סופה. און ווער שמועסט אויף
דער נאַכט הושענא רבא, למשל, — איז דאָך גאָר אַ גן-עדן: דע-
מאָלט איז דער הימל בלוי, די שטערן פינקלען, שעמעריקן, בייטן
זיך, פינטלען, ווי להבדיל אַ מענטש מיט די אויגן; און אַמאָל
מאַכט זיך, פליט דורך אַ שטערן פיייל אויסן בויגן, לאָזט איבער
נאָך זיך אויף אַ רגעלע אַ גרינעם פאַס — דאָס האָט זיך אַראָפגע-
לאָזט אַ שטערנדל, געפאָלן עמעצנט מזל, וואָרים וויפיל שטערן, אַזוי
פיל מזלות... יידישע מזלות... עס זאָל כאַטש נישט זיין מיין
פינטער מזל, — טראַכט איך מיר, און עס קומט מיר אויפן גע-
דאַנק האָדל. שוין פון עטלעכע טעג, אַז זי איז עפעס ווי אויפגע-
מונטערט, דעפעדיקער געוואָרן, גאָר אַן אַנדער פנים באַקומען.
עמעצער האָט איר געבראַכט אַ בריוול, אַ פנים פון אים טאַקע, פון
איר שלים-מזל. ווילן ווילט זיך מיר זייער וויסן, וואָס ער שרייבט
איר, נאָר פּרעגן וויל איך נישט; זי שווייגט, איך אויך, פתח שין
שא! טביה איז נישט קיין יידענע; טביה האָט צייט...
דערוויל, אַזוי ווי איך טראַכט פון האַדלען, קומט זי אָן,

האָדל הייסט עס, זעצט זיך צו נעבן מיר אויף דער פּריזבע, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטן, און רופט זיך אָן צו מיר שטיִלערהייט: „הערסטו, טאַטע? איך דאַרף דיר עפעס זאָגן, היינט געזעגענען מיר זיך אָפּ מיט דיר... אויף שטענדיק“...

אַזוי זאָגט זי צו מיר שטיִל, קוים וואָס מע הערט, און קוקט אויף מיר מיט אַ מאַדנעם מין קוק, מיט אַזאַ קוק, וואָס איך וועל אים אייביק נישט פאַרגעסן.

„וואָס הייסט, זאָג איך, דו געזעגנסט זיך אָפּ מיט מיר אויף שטענדיק?“ אַזוי מאַך איך צו איר און קוק אַראָפּ, זי זאָל נישט זען ווי איך בין טויט. „דאָס הייסט, זאָגט זי, איך פאַר, זאָגט זי, אַוועק, מאַרגן, זאָגט זי, גאַנץ פּרי, מיר וועלן זיך שוין מער קיין מאַל נישט זען... קיין מאַל נישט“...

„וועהין, למשל, פאַרסטו, אויב איך האָב, זאָג איך, די זכּיה צו וויסן!“ „איך פאַר, זאָגט זי, צו אים.“ „צו אים? — זאָג איך — וווּ איז ער דען אַצינדערט?“ „לעט-עלתה, זאָגט זי, זיצט ער נאָך; נאָר אין גיכן שיקט מען אים אַוועק.“ „פאַרסט דו, הייסט דאָס, זיך געזעגענען מיט אים?“ אַזוי זאָג איך צו איר און מאַך זיך תּמעוואַטע. „ניין, זאָגט זי, איך גיי אים נאָך גלייך אַהין.“ „אַהין? זאָג איך, ווער איז געווען דער אַהין? ווי הייסט דאָס אָרט?“ „מע ווייסט נאָך נישט אַקוראַט, זאָגט זי, ווי אַזוי דאָס אָרט הייסט, נאָר ווייט איז דאָס זייער, זאָגט זי, ווייט מיט ספּנות נפשות“...

אַזוי זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט עס, און עס מאַלט זיך מיר אויסעט, אַז זי רעדט דאָס מיט גדלות, מיט גרויסקייט, גלייך ווי ער וואָלט דאָ אָפּגעטאַן עפעס אַזעלכס, וואָס סע קומט אים דערפאַר אַ מעדאַל פּון אַ פּוד אייזן!... וואָס ענטפּערט מען איר, למשל, אויף אַזאַ זאַך? פאַר אַזאַ זאַך נעמט אַ פּאַטער און בייזערט זיך אויס אויף אַ קינד, שענקט אַ פאַר פעטש, אָדער ער בייטלט אויס אַלע בייזע וויסטע חלומות. טביה איז אַבער נישט קיין ינדענע. איך גיי מיט דעם גאַנג, אַז פּעס איז עבודה-זרה. רוף איך מיר אָן צו איר מיט אַ פּוסק, ווי געוויינטלעך: „איך זע אַרויס, זאָג איך, טאַכטער מיינע, אַז דו ביסט מקים, ווי אין דער הייליקער תּורה שטייט געשריבן: על פּן יעזב — וואַרפּט אַוועק, זאָג איך, צוליב אַ

פעפערל טאטע-מאמע, זאג איך, און דאָזט זיך אַוועק אין אַן אָרט וואָס מע ווייסט נישט וווּ, ערגעץ אין די מדבריות אַ פנים, אויפן פאַרגליווערטן ים, דאָרט, וווּ אַלכסנדר מוקדן, זאָג איך, איז געפאָרן אויפן אָקרענט און פאַרבלאָנזעט אויף אַ ווייטער וויספע, זאָג איך, צווישן ווילדע מענטשן, ווי איך האָב געלייענט, זאָג איך, אַמאָל אין אַ מעשה-ביכר"...

אַזוי זאָג איך צו איר האַלב אויף קאַטאָועס און האַלב מיט פעס, און דאָס האַרץ בשעת מעשה וויינט. נאָר טביה איז נישט קיין יידענע, טביה האַלט זיך איין. און זי, האַדל הייסט עס, פאַלט נישט אַראָפּ ביי זיך. ענטפערט מיר אַפּ על ראשון ראשון, און שטיל, נישט געכאַפט, און באַטראַכט. טביהס טעכטער קאָנען רעדן...

און כאַטש איך האַלט דעם קאָפּ אַראָפּ און די אויגן צו, פון דעסטוועגן דאַכט זיך מיר, אַז איך זע זי, האַדלען הייסט דאָס, איך זע — איר פנים איז, פונקט אַזוי ווי די לבנה, בלאַס און מאַט, און דאָס קול אירס, מאַלט זיך מיר אויס, איז עפעס ווי פאַרדומפן, צי-טערט... זאָל איך איר, אַ שטייגער, פאַלן אויפן האַלז, בעטן, חלשן פאַר איר, זי זאָל נישט פאַרן? ווייס איך, אַז ס'איז אַרויסגעוואָרפן. ימח שמם זאָלן זיי ווערן, טאַקע די טעכטער מיינע, — פאַרקאָכן זיי זיך אין עמעצן, איז מיטן גוף און מיט דער גשמה און מיטן האַרצן און מיט לייב און לעבן!

בקצור, מיר זיינען אָפגעזעסן אַזוי אויף דער פרינצע אַ היפשע שטיק צייט, דאָז זיך איך דאַכטן, כמעט די גאַנצע נאַכט. מער גע-שוויגן ווי גערעדט, און דאָס, וואָס מיר האָבן גערעדט, איז אויך געווען כמעט ווי נישט גערעדט, האַלבע ווערטער... זי האַט גערעדט און איך האָב גערעדט. איך פרעג זי נאָר איין זאַך: וווּ איז דאָס געהערט געוואָרן, אַ מיידל זאָל נעמען און חתונה האָבן פאַר אַ בחור צוליב דעם, זי זאָל אים קאָנען נאָכגיין ערגעץ אין אַלדע שוואַרץ יאָר? ענטפערט זי מיר: מיט „אים" איז אַלץ איינס, אַפילו אין אַלדע שוואַרץ יאָר... געב איך איר געוויינטלעך צו פאַרשטיין מיטן שכל ווי נאַריש דאָס איז. גיט זי מיר צוריק צו פאַרשטיין מיט איר שכל, אַז איך וועל דאָס קיין מאָל נישט פאַרשטיין. ברענג איך איר אַ משל מיט אַ הון, אַ קוואַקע, וואָס האַט אויסגעזעסן קאַטשקעלעך,

די קאטשקעלעך האָבן זיך נאָר אויפגעכאַפּט אויף די פּיסלעך, האָבן זיי זיך געלאָזט אויפן וואַסער, און די קוואַקע נעבעך קוואַקעט. וואָס, זאָג איך, וועסטו זאָגן, זאָג איך, דערויף, טאַכטער לעבן? וואָס, זאָגט זי, זאָל איך דערויף זאָגן? ס'איז אַודאי אַ רחמנות, זאָגט זי, אויף דער קוואַקע; נאָר צוליב דעם, זאָגט זי, וואָס די קוואַקע קוואַקעט, זאָלן די קאטשקעלעך נישט שווימען? ... איר פאַרשטייט דערויס? טביהס טאַכטער רעדט נישט גלאַט ...

און דערווייל די צייט שטייט נישט, עס הויבט שוין אָן צו שאַרען אויף טאָג. די אַלטע אין שטוב וואַרטשעט. זי האָט שוין עטלעכע מאָל געשיקט זאָגן, אַז ס'איז שוין צייט מאַכן נאַכט, און געזען, אַז עס העלפט זיך נישט, האָט זי אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ דורכן פענסטער און מאַכט צו מיר: „טביה! וואָס טראַכסטו זיך?“ „לאַז זיין שטיף, זאָג איך, גאָלדע, האָסט פאַרגעסן אַ פנים, אַז ס'איז היינט הושענא רבה? הושענא רבה, זאָג איך, ווערט אונז אַגאַ געחתמעט דאָס גוטע קוויטל, הושענא רבה דאַרף מען זיין אויף. פאַלג מיך, גאָלדע, זאָג איך, דו נעם, זיי מוחל, צעבלאָז גאָר דעם סאַמאַ-וואַר, זאָג איך, און לאַז זיין טיי, און איך וועל גיין דערוויילע שפּאַנען דאָס וועגעלע, מיר פאַרן מיט האַדלען צום באַן.“ און ווי דער שטייגער איז, טאָק איך איר אָפּ אַ שפּאַגל-נייעם לייגן, אַז האַדל פאַרט אַוועק קיין יעהופּעץ און פון דאַרטן נאָך ווייטער, מכּוּ אַ עסק, מכּה ירושה הייסט דאָס, און עס קאָן געמאַלט זיין, זאָג איך, אַז זי זאָל שוין דאַרטן בלייבן איבערן גאַנצן ווינטער, און אפשר איבערן ווינטער מיטן זומער מיט נאָך אַ ווינטער; לִכּן דאַרף מען איר, זאָג איך, מיטגעבן צדה לדרך, אַביסל גרעט, אַ קליידל, אַ פאַר קישנס, ציכלעך, דאָס, יענץ און שאר-ירקות.

אַזוי קאָמאַנדעווע איך און זאָג אָן, ס'זאָל נישט זיין קיין גע-וויינען, ס'איז הושענא-רבה אויף דער וועלט. הושענא-רבה, זאָג איך, טאָר מען נישט וויינען, ס'איז אַ בפירושער דין! הערט מען דאָך מיך מיטן דין מסתמא, ווי די קאַץ, און מע וויינט דוקא יאָ, און אַז סע קומט צום געזעגענען זיך ווערט אַ לילה, אַלע וויינען — די מאַמע, די קינדער, און טאַקע זי אליין, האַדל הייסט דאָס, און ועל פּלם, אַז ס'איז געקומען צו דער עלטערער טאַכטער מינע, צייטל

מיין איך (אויף יום-טוב קומט זי צו מיר מיט איר באשערטן, מיט
 מאַטל קאַמוויל), האָבן זיך ביידע שוועסטער אַ וואָרף געטאָן איינע
 דער אַנדערער אויפן האַלז — מען האָט זיי קוים אָפגעריסן...
 נאָר איך איינער האָב מיך געהאַלטן שטאַל און אייון; דאָס
 הייסט, עס רעדט זיך נאָר אַזוי — שטאַל און אייון; אינעווייניק
 קאָכט ווי אַ סאַמאָואַר, נאָר יענעם אַרויספאַוויין — פע! טביה' איז
 דאָך נישט קיין י'דענע... דעם גאַנצן וועג קיין בויבעריק שווייגט
 מען, און אַז מיר האַלטן שוין נישט ווייט פון דער באַן, רוף איך
 מיך אָן צו איר, זי זאָל מיר זאָגן דאָס לעצטע מאָל, וואָס פאַרט
 האָט ער געטאָן אַזעלכט, פעפערל הייסט דאָס?... איטלעכע זאָך,
 זאָג איך, באַדאַרף דאָך האָבן עפעס אַ טעם"... ווערט זי אָנגעצונדן
 און שווערט מיר מיט פֿר השבועות שבעולם, אַז ער איז ריין ווי
 גין-גאַלד. „ער איז, זאָגט זי, אַ מענטש, וואָס קאַטאַרי פאַר זיך אַרט
 אים נישט, דאָס גאַנצע טועכץ זיינס איז נאָר, זאָגט זי, יענעמס
 טובה, דער וועלטס טובה — און דער עיקר פאַר יגיע-פּפּימניקעס,
 די בעלי-מלאכות" — און גייט זייט אַ חכם און טרעפט, וואָס דאָס
 הייסט! „זאָרגט ער זיך, זאָג איך צו איר, הייסט דאָס, פאַר דער
 וועלט? למאי-זשע, זאָג איך, זאָרגט זיך נישט די וועלט פאַר אים,
 אַז ער איז יאָ אַזאַ ווילדער בהור? זאָלסט אים כאַטש לַאָזן גרוסן,
 זאָג איך, דעם אַלפּטנדר מוקדן דיינעם, זאָלסט אים זאָגן, זאָג איך,
 אַז איך פאַרלאָז מיך אויף זיין יושר, ער איז דאָך אַ מענטש פון
 סאַמע יושר, זאָג איך, אַז ער וועט מיין טאָכטער מסתמא נישט פאַר-
 פירן און שרייבן אַמאָל, זאָג איך, אַ בריוויל דעם אַלטן טאַטן...".
 און אַזוי ווי איך רייד, פאלט זי מיר נישט פֿלוצים אויפן
 האַלז און הויבט נישט אָן צו וויינען? „לאָמיר זיך, זאָגט זי, גע-
 זעגענען. זיי געזונט, טאַטע, גאָט ווייסט, זאָגט זי, ווען מיר וועלן
 זיך זען!?"...

אַן עק! אַט דאָ האָב איך מיך שוין נישט געקאָנט איינהאַלטן...
 עס איז מיר געקומען אויפן געדאַנק, פאַרשטייט איר, טאַקע די איי-
 גענע האַרץ, בשעת זי איז געווען אַ ברעקל... אַ קינד הייסט
 דאָס... זי געהאַלטן אויף די הענט... אויף זי הענט געהאַלטן...
 האָט קיין פאַריביל נישט, פאַני, וואָס איך האָב מיך... מעשה

יידענע... איר זאָלט וויסן, הערט איר, וואָס דאָס איז פאַר אַ
האַדל, דאָס איז!... איר זאָלט זען די בריוולעך, וואָס זי שרייבט...
ס'איז אַ האַדל פון גאַט!... זי איז ביי מיר אָט אַ דאָ-אַ, איז זי ביי
מיר... טיף, טיף... איך קאָן עס אייך אַזוי פיל גישט אַרויס
געבן...

געשריבן אין יאָר 1904.

חלה.

הודו לה' פי טוב — ווי אזוי גאָט פירט אזוי איז גוט, דאָס הייסט עס באַדאַרף זיין גוט, וואָרים פרוּווט זייט אַ חכם און מאַכט בעסער! אָט האָב איך געוואָלט זיין אַ קלוגער, געדרייט דעם פסוק אַהער, געדרייט דעם פסוק אַהין, געזען עס העלפט נישט, האָב איך צוגענומען די האַנט פונם האַרצן און האָב געזאָגט צו זיך אַליין: טביה, ביסט אַ נאַר! דו וועסט די וועלט נישט איבערמאַכן. דער אויבערשטער האָט אונז געגעבן צער גידול בנים, איז דער טייטש: פון קינדער האָט מען צרות און מען מוז דאָס אָננעמען פאַר ליב. אָט למשל האָט זיך מיין עלטערע טאָכטער, צייטל הייסט עס, פאַר-קאַכט אינם הייט מאַטל קאַמוזיל, האָב איך עפעס צו אים? אמת, ער איז טאַקע אַ פּראָסטער נפש, פאַרשטייט נישט אזוי שטאַרק דריב-ניטשקע, די קליינע אויתיות, הייסט עס, נאַר וואָס קאָן מען טאָן? די גאַנצע וועלט, ווי זאָגט איר, קאָן דאָך ניט זיין געבילדעט; דערפאַר איז ער אַן ערלעך מענטשל און האַרעוועט נעבעך מיטן בלוטיקן שווייס. זי האָט שוין מיט אים, איר זאָלט אַנקוקן, קיין עין הרע אַ פולע שטוב מיט פּופקעס, און ביידע ווערן זיי פאַר-שוואַרצט אין עושר און אין פּבּוד — און רעדט מיט איר, זאָגט זי, אַז ס'איז איר קיין עין הרע גוט ווי די וועלט, עס קאָן גאָר, זאָגט זי, ניט זיין בעסער. איין שטיקל חסרון נאַר, וואָס ס'איז קיין ברויט נישטאָ... עד כאן הקפה א' — דאָס האָט איר אייך נומער איינס. נו און פון דער צווייטער טאָכטער, פון האַדלעך הייסט דאָס, באַ-דאָרף איך אייך ניט דערציילן, איר ווייסט שוין. זי האָב איך פאַר-

שפילט, פארלאָרן אויף אייביק! גאָט ווייסט, אויב מיינע אויגן וועלן זי אַמאָל זען, סיידן אויף יענער וועלט שוין, איבער הונדערט און צוואַנציק יאָר... רעד איך פון איר, פון האַרדלען הייסט עס, קאָן איך נאָך עד היום גישט קומען צו זיך, ס'איז אַן עק פון מיין לעבן! טאַרגעסן זאָגט איר? ווי קאָן מען פאַרגעסן אַ לעבעדיקן מענטשן? ובפרט אַזאַ קינד ווי האַרדל? איר זאָלט זען די בריוולעך, וואָס זי שרייבט צו מיר, קאָן מען צעגיין. עס גייט זיי, שרייבט זי מיר, דאָרטן זייער גוט. ער זיצט, און זי פאַרדינט, זי וואָשט גרעט און לייענט ביכלעך און זעט זיך מיט אים אלע וואָך, און האָט, זאָגט זי, אַ האַפּענונג, אַז עס וועט זיך דאָ, ביי אונז, איבערקאָכן, עס וועט אויפגיין די זון און עס וועט ווערן ליכטיק, וועט מען אים אומקערן צוריק מיט נאָך אַ סך אַזעלכע ווי ער, און דעמאָלט וועלן זיי זיך ערשט, זאָגט זי, נעמען צו דער רעכטער אַרבעט און איבערקערן די וועלט מיטן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פיס אַרויף. נו? ווי געפעלט דאָס אייך? גוט? האָ? ... וואָס-זשע טוט אָבער דער רבונז של עולמי? ער איז דאָך, ווי זאָגט איר, אַן אל רחום וחנון, זאָגט ער צו מיר: וואָרט אויס, טביה, אָט מאַך איך אַזוי, אַז דו וועסט פאַרגעסן אַן אלע דינע צרות!... און כך הוה, איר מעגט דאָס האַרן, קיין אַנדערן וואָלט איך עס גיט דערציילט, וואָרים דער ווייטאָק איז גרויס און דער בזיון איז נאָך גרעסער! נאָך פאַר אייך איז דען פאַראַן ביי מיר אַ סוד? וואָס איך האָב — דערצייל איך אייך. נאָך וואָס דען? איין זאך וועל איך אייך בעטן: צווישן אונז זאָל דאָס בלייבן, איך זאָג אייך נאָך אַמאָל: דער ווייטאָק איז גרויס, נאָך דער בזיון, דער בזיון איז נאָך גרעסער!

בקצור, גאָט האָט געוואָלט אַ טובה טאָן טביהן, גייט ער און בענטשט אים מיט זיבן קינדער נקבות, טעכטער הייסט עס, אלע אויסגעשפילטע, געראַטענע, קלוגע און שיינע, פרישע, געזונטע, איך זאָג אייך סאָסנעס! אוי, הלואי וואָלטן זיי בעסער געווען מאוסע פאסקודניצעס, וואָלט אפשר געווען בעסער פאַר זיי און געזינטער פאַר מיר, וואָרים וואָס קומט אַרויס, איך בעט אייך, פון אַ גוט פערדל, אַז סע שטייט אין שטאַל? וואָס קומט אַרויס פון שיינע טעכטער, אַז מע ליגט פאַרשטעקט מיט זיי אין אַ העק און מע קוקט

נישט אן קיין לעבעדיקן מענטשן, א חוץ אנטאן פאפערילע, דעם גוי-
 זעשן ראש הקהל פון דאָרף, און דעם שרייבער כוועדקע גאלאנאן, א
 הויכער גויעץ מיט אפאטלע און מיט לאַנגע שטיוול, און דעם גלח
 זימח שמו וזכרו. איך קאָן נישט הערן דעם נאָמען זיינעם, נישט
 המחמת דעם, וואָס איך בין אַ ייד און ער איז אַ גלח, אדרבה מיר
 זיינען זייער גוט באַקענט צווישן זיך שוין אַ שאַק מיט יאָרן, דאָס
 הייסט אויף קיין שמחות איינס צום אנדערן גייט מען נישט און גוט-
 יום טוב בעטן אַדאי נישט; גאָר נישט, מהכתיחי, מע באַגעגנט זיך,
 גוט-מאָרגן, גוט-יאָר, וואָס הערט זיך עפעס אויף דער וועלט? אַריינ-
 לאָזן זיך מיט אים אין ווייטע דרכים האָב איך פיינט. וואָרים באַלד
 עפעס הויבט זיך אָן אַסדרה: אייער גאָט, אונזער גאָט, לאָזן איך
 מיך נישט און שלאָג אים איבער מיט אַ גלייכווערטל און זאָג אים,
 אַזו ס'איז פאַראַן ביי אונז אַ פטוק, שלאָגט ער מיך איבער מסתמא
 און זאָגט, אַז אַ פטוק ווייסט ער גלייך מיט מיר און אפשר נאָך
 בעסער, און הויבט אָן צו זעצן אויף אויסווייניק אונזער חומש, ווי
 געוויינטלעך אַ גוי: „בערעשיט באַראַ אַלאַקים“ — אַלע מאָל, אַלע
 מאָל דאָס אייגענע. שלאָג איך אים איבער מסתמא און זאָג אים, אַז
 ס'איז פאַראַן ביי אונז אַ מדרש, אַ מדרש, זאָגט ער, ווערט שוין
 אָנגערופן תּלמוד און תּלמוד האָט ער פיינט, ווייל תּלמוד
 איז, זאָגט ער, לויטער שווינדל... ווער איך דאָך מסתמא רעכט
 אין פעס און הויב אים אָן אויסצולומדן, וואָס עס קומט מיר אויף
 דער צונג. מיינט איר, אַז עס אַרט אים עפעס? גאָר נישט; קוקט
 אויף מיר און לאַכט און קעמט זיך בשעת מעשה די באַרד. נישטאָ,
 הערט איר, קיין ערגערס אויף דער וועלט, ווי איר זידלט אַ מענטשן.
 מאַכט אים מיט דער פּלאַטע גלייך, און ער שווייגט. אין איך ווערט
 די גאָל צעפיקט און יענער זיבט און שמייכלט! דעמאָלט האָב איך
 דאָס נישט פאַרשטאַנען, נאָר אַצינד ווייס איך, וואָס דאָס שמייכל
 האָט באַטייט...

בקצור, איך קום צופאָרן איין מאָל אַהיים אַרום פאַרנאַכטלעך
 שוין, באַגעגן איך דעם שרייבער כוועדקע, שטייט אין דרויסן מיט
 מיין הוה, דער דריטער טאַכטער מיינער, די צווייטע פון האַדלען
 הייסט עס... מיך דערווען, האָט זיך מיין בורר געגעבן אַ דריי אויס,

אַראָפּגענומען פאַר מיר דאָס היטל און אוועק. רוף איך מיך אָן צו
 מיין חוהן: „וואָס האָט דאָ געטאָן כוועדקע?... זאָגט זי: „גאַר-
 ניט“... זאָג איך: „וואָס הייסט גאַרניט?“ זאָגט זי: „מיר האָבן גע-
 שמועסט“... זאָג איך: „וואָס פאַר אַ מחותן ביסטו מיט כוועדקען?...“
 זאָגט זי: „מיר זיינען באַקאַנט שוין פון לאַנג“... זאָג איך: „מזל
 טוב דיר מיט דיין באַקאַנטשאַפט! אַשיינער חבר כוועדקע!...“
 זאָגט זי צו מיר: „דו קענסט אים דען? דו ווייסט דען ווער ער
 איז?...“ זאָג איך צו איר: „ווער ער איז ווייס איך ניט; כּהאַב
 זיין יחוס-בריה ניט געזען, נאָר פאַרשטיין פאַרשטיי איך, און ער
 דאַרף שטאַמען פון סאַמע גדולים; דער טאַטע זיינער, זאָג איך, האָט
 געמוזט זיין אַדער אַ פאַסטור, אַדער אַ סטרווש, אַדער אַזוי אַ שפור...“
 רופט זי זיך אָן צו מיר, חוה הייסט עס: „וואָס זיין טאַטע איז גע-
 ווען, ווייס איך ניט און וויל ניט וויסן, ביי מיר זיינען אַלע
 מענטשן גלייך; נאָר און ער אַליין איז אַ מענטש ניט קיין געוויינ-
 לעכער, דאָס ווייס איך פאַר געוויס...“ „דהיינו, זאָג איך, וואָס
 פאַר אַ מין סאַרט מענטש איז ער? לאָם איך הערן...“ „איך וואָלט
 דיר, זאָגט זי, געזאָגט, וועסטו ניט פאַרשטיין; כוועדקע, זאָגט
 זי, דאָס איז דער צווייטער גאַרקי...“ „דער צווייטער גאַרקי? זאָג
 איך, — ווער זשע איז געווען, זאָג איך, דער ערשטער גאַרקי?...“
 „גאַרקי, זאָגט זי, דאָס איז היינט כמעט דער ערשטער מענטש אויף
 דער וועלט...“ „וואו זיצט ער, זאָג איך, דער תנא דיינער, וואָס
 איז זיין געשעפט, און וואָס פאַר אַ דרשה האָט ער געדרשנט?...“
 „מאַכט זי צו מיר: „דער גאַרקי דאָס איז אַ באַרימטער שרייבער, אַ
 שריפטשטעלער, אַ מענטש, הייסט דאָס, וואָס מאַכט ביכער, און אַ
 טייערער, אַזעלטענער, און ערלעכער מענטש, שטאַמט אויך פון
 פראַסטן שטאַנד, נישט געלערנט אין ערגעץ, נאָר פון זיך אַליין.
 אָט דאָס איז זיין בילד“... אַזוי מאַכט זי צו מיר, חוה הייסט עס,
 און נעמט אַרויס פון קעשענע אַ פאַרטעטל און ווייזט דאָס מיר.
 „אָט דאָס איז ער, זאָג איך, דער צדיק דיינער רב גאַרקי? איך
 וואָלט געמעגט שווערן, און איך האָב אים ערגעץ געזען, זאָג איך,
 אַדער ביי דער באַן טראָגן זעק, אַדער אין וואַלד שלעפן קלע-
 צער“... „איז דאָס ביי דיר, זאָגט זי, אַחסרון, זאָגט זי, און אַ

מענטש האָרעוועט מיט זיינע אייגענע הענט? דו אליין האָרעוועסט דען ניט? און מיר האָרעווען ניט?" "יא, יא, זאָג איך, ביסט גע- רעכט, זאָג איך, ס'איז אַ פּירושער פּסוק ביי אונז: יגיע כּפּיך פּי תאכל — אַז דו וועסט ניט האָרעווען, וועסטו נישט עסן... נאָר פּון דעסטוועגן, זאָג איך, פּאַרשטיי איך ניט, וואָס האָט דאָ צו טאָן כּוועדקע; איך וואָלט בעסער, זאָג איך, געווען צופּרידן, ווען דו זאָלסט זיין באַקענט מיט אים פּון דערווייטן; דו באַדאַרפּסט ניט פּאַרגעסן, זאָג איך, ווער ביסטו, און ווער איז ער"... מאַכט זי צו מיר: „גאָט האָט באַשאַפּן אַלע מענטשן גלייך...“ „יא, יא, זאָג איך, גאָט האָט באַשאַפּן אדם הראשוןען נאָך זיין געשטאַלט; מען טאָר אָבער ניט פּאַרגעסן, אַז אַיטלעכער דאַרף זוכן זיין גלייכן. ווי אין פּסוק שטייט ביי אונז געשריבן: איש במתנת ידו"... „אַן אַנטיק, זאָגט זי צו מיר, אויף אַלצדינק האָסטו אַ פּסוק! אפשר גע- פינט זיך, זאָגט זי, ביי דיר אַ פּסוק וועגן דעם, וואָס מענטשן, זאָגט זי, האָבן גענומען און האָבן זיך אַליין, זאָגט זי, איינגעטיילט אויף יידן און גוים, אויף בעל-בתיים און קנעכט, אויף פּריצים און בעט- לערס..." „טע — טע — טע! זאָג איך, ביסט מיר שוין, דאַכט מיר, פּאַרפּאָרן, טאַכטער, אין אַלף השישי אַריין!" און איך גיב איר צו פּאַרשטיין, אַז אַזוי פּירט זיך שוין אויף דער וועלט מששת ימי בראשית! פרעגט זי מיך: „למאי זאָל זיך אַזוי פּירן אויף דער וועלט...“ זאָגט זי: „למאי האָט גאָט אַזוי באַשאַפּן זיין וועלט?...“ זאָג איך: „ע! אַז מיר וועלן אָנהויבן פרעגן קשיות — למאי אַזוי און למאי אַזוי, איז אין לדבר סוף — אַ מעשה אָן אָן עק!...“ זאָגט זי מיר: „דערויף האָט דאָך אונז גאָט געגעבן אַ פּאַרשטאַנד, אַז מיר זאָלן פרעגן קשיות...“ זאָג איך: „ביי אונז איז פּאַראַן אַ מנהג אַזעלכער, אַז אַ הון, זאָג איך, הויבט אָן צו קרייען ווי אַ האָן, זאָל מען זי באַליד אַוועקטראָגן צום שוחט“.

„טאַמער וואָלט אפשר גאָר געווען גענוג זיך צו גאַרגלען דאָרטן?“ — רופט זיך אָן מיין גאָלדע פּון שטוב אַרויס — דער פּאַרשט, זאָגט זי, שטייט אויפן טיש שוין פּון אַ שעה און ער זינגט גאָר זמירות!...“ „אַט האָסטו דיר, זאָג איך, די אַנדערע טעג יום-טוב; ניט אומזיסט, זאָג איך, האָבן אונזערע חכמים געזאָגט, שבעה דברים

צגולם — א'ידענע האָט אין זיך ניין מאָס רייד, מע רעדט תוך-זאָכן, איז זי דאָ מיט איר מילכיִקן באַרשט!... רופט זיך אָן צו מיר גאָלדע: „דער מילכיִקער באַרשט, זאָגט זי, איז אַזאָ תוך-זאָך, ווי אַלע דייע תוך-זאָכן“... „מול טוב! האָט איר אייך, זאָג איך, אַ נייעם פילאָזאָף, גלייך פון אונטערן אויוון אַרויס! קאַרג, זאָג איך, וואָס די טעכטער זיינען געוואָרן אויפגעקלערטע קעפּ, האָט שוין טביהס ווייב אויך אָנגעהויבן פליען דורכן קויען אין הימל אַריין!...“ „אַז ס'איז יאָ, זאָגט זי, געקומען צו רייד הימל, טאָ ליג שוין אין דער ערד!...“ ווי געפלט אייך אַ שטייגער אַזאָ מין ברוך הבא אויפן ניכטערן האַרצן?... בקצור לאָמיר, ווי זאָגט איר, איבערלאָזן דעס בן מלך און זיך נעמען צו דער בת-מלכה, איך מיינ דעם גלח ימח שמו וזכרו! אין האַלט שוין ביים אַריינפאַרן אין דאָרף אַריין, באַגעגן איך אים פאַרן מיט זיין אייזערנע געקאָועטע בריטשקע, טרייבט אָן אַליין מיט זיין פּוּד די פּערדלעך, און די צעקעמטע באַרד זיינע איז צעשמיסן פונם ווינט. „צו דיין קאַפּ, טראַכט איך מיר, אַ שיינ באַגעגעניש!...“ „אַ גוטן אָוונט, מאַכט ער צו מיר — האַסט מיך ניט דערקענט, זאָגט ער, צי וואָס?“ „וועסט גיך רייך ווערן, זאָג איך צו אים און נעם אַראָפּ דאָס הימל און וויל פאַרן ווייטער, מאַכט ער צו מיר: „שטי אַ ווילע, טעוול, וואָס האַסטו קיין צייט ניט, איך דאָרף דיר עפעס זאָגן אַ צוויי ווערטער.“ „אָך, זאָג איך, אַבי באַר עפעס גוטס איז מהכיִתית, און אויב נישט מעג דאָס, זאָג איך, בלייבן אויף אַן אַנדערש מאָל!...“ „וואָס הייסט, זאָגט ער, ביי דיר אַן אַנדערש מאָל?...“ „אַן אַנדערש מאָל, זאָג איך, הייסט ביי מיר ביז משיח וועט קומען!...“ „משיח, מאַכטער צו מיר, איז דאָך שוין געקומען!...“ „דאָס האָב איך שוין געהערט, זאָג איך, פון דיר ניט איין מאָל; דו זאָג מיר באַר, פאַטערל, עפעס נייעס!...“ „אַט דאָס, זאָגט ער, מיינ איך טאַקע דיר זאָגן; איך וויל מיט דיר שמועסן, זאָגט ער, טאַקע פון דיר אַליין, דאָס הייסט פון דיין טאַכטער!...“ דאָ האָט מיר באַרד אַ טיאַכקע געטאָן דאָס האַרץ: וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט מיינ טאַכטער? און איך רוף מיך אָן צו אים: מיינע טעכטער, זאָג איך, זיינען הלילה נישט אַזעלכע, וואָס מע

זאָל דארפן פאַר זיי רעדן; זיי קאָנען שוין, זאָג איך אַליין באַשטיין זייער שטעטל...". דאָס איז אָבער, מאַכט ער, אַזאָ מין ענין, וואָס זי אַרײַן קאָן נישט רעדן, עס מוז רעדן אַן אַנדערער, מחמת דאָ האַנדלט זיך וועגן אַ תּוֹך-זאָך, זאָגט ער, טאַקע וועגן איר תּכּלִית...".

„וועמען גייט'ס אָן, זאָג איך, דער תּכּלִית פון מיין קינד? מיר דאַכט, זאָג איך, אַז ווי באַלד מע שמועסט פון תּכּלִית, בין איך מיין קינד אַ פּאָטער ביז הונדערט צוואַנציק יאָר, צי ניין? ... „אמת, זאָגט ער, דו ביסט דיין קינד אַ פּאָטער; דו ביסט אָבער, זאָגט ער, אויף דיין קינד אַ פּלינדער, דיין קינד, זאָגט ער, רייסט זיך אין אַן אַנ-דער וועלט אַרײַן און דו פאַרשטייט זי ניט, אָדער דו ווילסט זי ניט פאַרשטיין!...".

„אויב איך פאַרשטיי זי ניט, זאָג איך, אָדער איך וויל זי ניט פאַרשטיין — דאָס איז אַן אַנדער זאָך; וועגן דעם, זאָג איך, קאָנען מיר אַ ביסל שמועסן; נאָר וואָס קער זיך דאָס אָן, פּאָטערל, מיט דיר? ...".

„עס קער זיך, זאָגט ער, מיט מיר אַן זייער שטאַרק, זאָגט ער, וויל זי איז איצטער אין מיין רשות...".

„וואָס הייסט, זאָג איך, זי איז אין דיין רשות? ...".

„דאָס הייסט זי איז איצטער אונטער מיין השגחה", מאַכט ער, און קוקט מיר גלייך אין די אויגן אַרײַן און צעקעמט זיך די שיינע צעלאָזטע זקנה.

„טו איך מסתמא אַ שפרונג אונטער: „ווער? מיין קינד איז אונטער דיין השגחה? מיט וואָס פאַר אַ רעכט? זאָג איך און פיל, אַז כ'הויב אָן אַרײַן אין פעס; מאַכט ער צו מיר גאַנץ קאָלטבלוטיק מיט אַ שמיי-כעלע: „נאָר ניט געהיצט זיך, טעויל! פּאַזאָלי וועלן מיר, זאָגט ער, די זאָך זיך איבערלייגן.

„דו ווייסט, איך בין דיר, זאָגט ער, חלילה קיין שונא ניט, כאַטש דו ביסט אַ ייד; דו ווייסט, זאָגט ער, אַז איך האַלט פון יידן און עס טוט מיר וויי דאָס האַרץ אויף זיי פאַר זייער עקשנות, וואָס זיי האַפן זיך אינגעשפאַרט און ווילן נישט פאַרשטיין, אַז מען מיינט דאָס פון זייער טובה וועגן...".

„פון טובות, זאָג איך, זאָסטו מיט מיר, פּאָטערל, איצטער נישט רעדן, מחמת איטלעכס וואָרט, וואָס איך הער פון דיר אַצינד, איז פאַר מיר אַ טראָפּן סם-המות, זאָג איך, אַ פּיסטויל אין האַרצן אַרײַן.

„אויב דו ביסט מיר, אַזאָ גוטער פריינט, ווי דו זאָגסט, וועל איך פון דיר בעטן נאָר איין טובה: מיין טאָכטער זאָסטו לאָזן צו ר...".

ביסט אַ נאַרניש מענטש, מאַכט ער צו מיר, עס וועט דיין טאַכטער
חלילה קיין שלעכטס ניט געשען; עס שטייט איר איצטער פאָר אַ
גליק, זאָגט ער; זי נעמט, זאָגט ער, אַ חתן אויף מיר אַזאַ יאָר...
„אמן!“ זאָג איך פּלומרשט מיט אַ געלעכטערל און אין האַרצן ברענט
אַ גיהנם! „ווער איז ער, למשל, דער חתן, זאָג איך, אויב איך בין
זוכה, זאָג איך, צו וויסן?...“ „דו דאַרפסט אים קענען, זאָגט ער,
ער איז זייער אַ בראַווער, אַן אַרנטלעך מענטשל און גאַנץ פּיין גע-
בילדעט, אפילו פון זיך אַליין, און איז פאַרקאָכט אין דיין טאַכטער
און וויל מיט איר חתונה האָבן און קאָן נישט, וויל ער איז נישט
קיין ייד...“ „כוועדקע!...“ טראַכט איך מיר און עס טוט מיר אַ
זעץ אין קאָפּ אַריין אַ מאַדנע היץ און עס באַשלאָגט מיך אַ קאָפּ-
טער שווייס, קוים וואָס איך זיך איין אויפן וועגעלע. נאָר אַרויס-
באַווייזן דאָס פאַר אים — נישט דערלעפּן וועט ער דאָס! און איך
נעם דאָס פּערדל פאַר די לייצעס, טו דאָס אַ שמיצל פון אונטן
אַרויף, און הילף משה מרדכי — פאַשלאָ אָן אַ זיי געזונט אַהיים...
איך קום צופאָרן אַהיים, אי — אי — אי — אַן איבערקערעניש!
די קינדער ליגן מיט די פּנימער אין די קישנס און וויינען, מיין
גאָדע איז מער אויף יענער וועלט איידער אויף דער וועלט...
איך זוך חוהן, וווּ איז חוה? — נישטאָ חוה!... פּרעגן וווּ איז חוה
וויל איך נישט. איך פאַרשפּאַר שוין פּרעגן, אַז אָן און ווי איז
מיר, און איך פיל דעם טעם פון חבוט הקבר. און עס ברענט אין
מיר אַ פּייער איך ווייס ניט אויף וועמען... איך וואָלט עפּעס גאָר
גענומען און זיך אַליין אויסגעפאַטשט, און איך צעשריי מיך אויף
די קינדער, און לאָז אויס מיין ביטער האַרץ צום ווייב, איך קאָן
מיר קיין אָרט נישט געפּינען, גיי איך אַרויס אין שטאַל צום פּערד,
דאָס געבן עסן, און טרעף דאָס שטיין אַריבערגעפּוזיוועט מיט איין
פּוס אויף יענער זייט קלאָץ, כאַפּ איך אַ שטעקן און הייב דעם אָן
איינטייך, שיינן די פעל, ברעכן די ביינער: „פאַרברענט זאָלסטו
ווערן, שלים מוז מיינער, זאָלסטו אַזוי לעפּן, ווי איך האָב פון
דיינעטוועגן אַ האַבערל אפילו. צרות אויב דו ווילסט, קאָן איך דיר
געבן, שלעק, מיט אַנגסטן, מיט מכות מיט בכורות!...“
אַזוי רעד איך צום פּערדל און באַטראַכט מיך אַבער באַלד,

אז ס'איז אַ צער-בעלי-חיים, גאָט די נשמה שולדיק, וואס האָב איך צו דעם? און איך שיט דעם אונטער אַפּיסל געהאַקטע שטרוי און זאָג דעם צו, אַם ירצה השם שבת ווייזן אַ היי אין סדור, און קום אַריין צוריק אין שטוב אַריין, באַגראָב זיך און ליג אין געהאַקטע ווונדן, און דער קאַפּ, דער קאַפּ ווערט מיר שיער צעשערונגען, טראַכטנדיק און קלערנדיק און לערנענדיק דעם פּשט, וואָס זאָל באַ-דייטן? מיט וואָס האָב איך, טביה, פאַרוינדיקט מער פון דער גאַנ-צער וועלט, וואָס מען באַשטראַפּט מיך מער פון אַלע יידן? אוי, רבּונו של עולם, רבּונו של עולם! מה אנו מה חיינו — ווער בין איך אַזוינס, וואָס דו טראַגסט מיך אויפן קאַפּ פּסדר, האָסט מיך אין זינען און לאָזט נישט אויס וווּ ערגעץ אַ שלאַק, אַ צרה, אן אָנש-קעניש?...”

און אַזוי ווי איך טראַכט מיר אַזוי, ליגנדיק אויף הייסע קוילן, הער איך, ווי מיין ווייב געבען קרעכצט, רייסט אויס אַ שטיק האַרץ. „גאָלדע, זאָג איך, דו שלאַפּסט?...” „ניין, זאָגט זי, וואָס איז דען?...” „גאַרנישט, זאָג איך, מיר זיינען גוט אין דער ערד; אפשר ווייסטו, זאָג איך, אַן עצה, וואָס טוט מען?...” „פרעגסט ביי מיר, זאָגט זי, עצות, אַז אָך און וויי איז מיר? אַ קינד שטייט אויף, זאָגט זי, אין דערפרי, אַ געזונטע, אַ שטאַרקע, טוט זיך אָן, זאָגט זי, פאַלט מיך אַרום קושן און האַלזן און וויינען און זאָגט נישט וואָס, איך האָב געמיינט, זי איז חלילה פונם זינען! פרעג איך זי: וואָס איז דיר, טאַכטער? זאָגט זי. גאָר נישט און כאַפּט זיך אַרויס אויף אַ וויילע צו די בהמות און ווערט פאַרשוונדן. איך וואַרט אַ שעה, איך וואַרט צוויי, איך וואַרט דריי — וווּ איז הוה? נישטאָ חוה! רוף איך מיך אָן צו די קינדער: אַנו, טוט נאָר אַ שפרונג אויף אַ מינוטקעלע צום גלח...” — „פון וואַנען, זאָג איך, האָסטו גע-ווסט, גאָלדע, אַז זי איז ביים גלח?...” — „פון וואַנען האָב איך געווסט, זאָגט זי, אַז אָך און וויי איז מיר! וואָס איז, זאָגט זי, איך האָב קיין אויגן נישט? צי בין איך איר קיין מאַמע נישט?...” — „אַז דו האָסט אויגן, זאָג איך, און דו ביסט אַ מאַמע, וואָס זשע האָסטו געשוויגן און האָסט נישט געזאָגט מיר?...” „דיר זאָל איך זאָגן? ווען ביסטו אין דערהיים, זאָגט זי, און אַז איך זאָג דיר,

הערסטו מיך דען? דיר אז מע זאָגט, זאָגט זי, ענטפערסטו באַלד מיט אַ פּסוק. פאַרהאַקסט דעם קאָפּ מיך פּסוקים און דערמיט קומסטו אָפּ... אַזוי מאַכט זי צו מיר, גאַלדע הייסט עס, און איך הער ווי זי וויינט אין דער פינסטער... אַפּיטל איז זי גערעכט, טראַכט איך מיר, וואָרים וואָס פאַרשטייט אַ ידענע? און עס טוט מיר ווי אויף איר דאָס האַרץ, איך קאָן נישט הערן ווי זי קרעכצט און ווי זי וויינט, רוף איך מיך אָן צו איר: „זעסטו, גאַלדע, ביסט ברוגז, זאָג איך, למאי איך האָב אויף אַלצדינק אַ פּסוק; איך מוז דיר דערויף אויך ענטפערן מיט אַ פּסוק; עס שטייט ביי אונז געשריבן, זאָג איך, פּרחם אב על בנים – אַ טאַטע האָט לייב אַ קינד, פאַרוואָס שטייט נישט, זאָג איך, פּרחם אב על בנים – אז אַ מאַמע האָט לייב איר קינד, ווייל אַ מאַמע איז נישט קיין טאַטע; אַ טאַטע, זאָג איך, קאָן אַנדערש רעדן מיט אַ קינד; אַט וועסטו זען, זאָג איך, אב ירצה השם מאַרגן זע איך מיך מיט איר...“ „הלוואי, זאָגט זי, זאָלסטו זיך קאָנען זען מיט איר און מיט אים אויך, ער איז אַ מענטש, זאָגט זי, נישט קיין שלעכטער, כאַטש אַ גלח, נאָר אויף אַ מענטשן האָט ער, זאָגט זי, רחמנות; דו וועסט אים בעטן, פאַרן צו די פיס, אפשר וועט ער רחמנות האָבן...“ „ווער, זאָג איך, דער כּומר ימה שמו? ... איך זאָל מיך בוקן, זאָג איך, צום גלח? ביסט משוגע, זאָג איך, צי הסר דעה? נישט דערהאַרן וועלן דאָס מיינע שונאים!...“ „אַ! זעסטו? עס הויבט זיך אָן, זאָגט זי, מיט דיר!...“ „וואָס דען, זאָג איך, האָסטו געמיינט? איך וועל מיך לאָזן פירן פון אַ ידענע? איך וועל, זאָג איך, לעבן מיט דיין ווייבערשן שכל? ... אַט אין אַזעלכע שמועסן גייט אַוועק ביי אונז די נאַכט. קוים דער לעבט דעם ערשטן קריי פונם האָן, הויב איך מיך אויף, דאוון אָפּ, נעם מיט זיך די בייטש און לאָז מיך אַוועק מסתמא גלייך צום גלח אין הויף אַריין. ווי זאָגט איר, אַ ידענע איז טאַקע אַ ידענע, נאָר ווהין דען האָב איך געזאָלט גיין? אין דער ערד אַריין? ... בקצור, געקומען צו אים אין הויף אַריין, באַגעגענען מיך די כלבים זיינע מיט אַ שיינעם גוטמאַרגן און ווילן מיך צורעכט מאַכן די קאַפּאַטע און פאַרוזוכן די לייטקע פון מיינע ידעשע פיס, צי זיי זיינען עפעס גוט פאַר זייערע הינטישע ציין? ... אַ גליק, וואָס

כ'האָב מיטגענומען די בייטש, האָב איך זיי געגעבן צו פאַרשטיין
 דעם פּסוק לא יחרץ פֿלב לְשׁוֹנוֹ — נעכיי סאָבאַקאָ דאַראָם נע ברעשע,
 דאָס הייסט: לָאָז אַ הוֹנֵט נִיט בִּילָן אומזיסט... אויף זייער געשריי
 מיט מיין געפילדער איז אַרויסגעלאָפֿן דער גלח מיט דער גלחטע,
 קוים צעטריבן די פריילעכע כאַליאַסטרע און אַריינגערופן מיך אין
 שטוב אַריין, מיך אויפגענומען פֿאַר זייער אַ שיינעם גאַסט, געוואָלט
 שטעלן פֿון מייגעטוועגן דעם סאַמאָואַר. זאָג איך, אָז דער סאַמאָ-
 וואַר איז לאַו דוקא, איך האָב מיט אים עפעס צו ריידן, זאָג איך
 אונטער פיר אויגן. האָט זיך דער כּוֹמֵר אָנגעשטויסן וואָס איך מיינ,
 האָט אַ ווונק געטאָן צו זיין פֿלוגיטטע, זי זאָל מוחל זיין צומאַכן
 די טיר פֿון יענער זייט — און איך בין צוגעטראָטן צום ענין גלייך
 אָן שום הקדמות, ער זאָל מיר זאָגן קודם, צי גלייבט ער אין
 גאָט?... און נאָכדעם זאָל ער מיר זאָגן אויב ער פֿילט דעם טעם,
 וואָס הייסט צעשיידן אַ טאַטן מיט אַ קינד, וואָס מען האָט דאָס
 לֵיב?... און ווידער זאָל ער מיר זאָגן, וועלכס הייסט נאָך זיין שכל אַ
 מצוה און וועלכס הייסט אָן עבירה?... און נאָך אַ זאָך וואָלט איך
 וועלן, ער זאָל מיר קלאָר מאַכן, וואָס פֿאַר אַ פנים האָט ביי אים
 אַ מענטש, וואָס כאַפט זיך אַריין צו יענעם אין שטוב אַריין און
 וויל מאַכן אַן איבערקערעניש, איבערשטעלן די בענקלעך מיט די
 טישלעך מיט די בעטן?...

אודאי פֿלייבט ער זיצן געפֿלעפט און מאַכט צו מיר, „טעוועל:
 זאָגט ער, ביסט אַ קלוגער מענטש, זאָגט ער, און נעמסט און שטעלסט
 אַוועק, זאָגט ער, מיט אַמאָל אַזוי פיל שאלות און ווילסט, זאָגט ער,
 איך זאָל דיר ענטפֿערן אין איין קלאַפֿ? האָב צייט, זאָגט ער, איך
 וועל דיר ענטפֿערן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון... „ניין,
 זאָג איך צו אים, דו וועסט מיר, פֿאַטערל געטרייער, נישט ענטפֿערן
 דערויף קיינמאָל נישט, ווייסטו פֿאַרוואָס? וויל אַלע דיינע מחשבות
 ווייס איך פֿון פֿריער. דו ענטפֿער מיר, זאָג איך, בעסער דערויף:
 איך האָב נאָך אַ האַפענונג צו זען מיין קינד צוריק אָדער ניין?...“
 כאַפט ער זיך אויף: „וואָס הייסט צוריק! זיין טאַכטער וועט חלילה
 גאַרנישט געשען, אדרבה!...“ „איך ווייס, זאָג איך, איך ווייס, איר
 ווילט זי מאַכן גליקלעך! איר רעד נישט פֿון דעם, זאָג איך, איך

ווייל וויסן, ווו איז ערגעץ מיין קינד און צי קאָן איך זיך מיט איר זען? ... "אלצדינק יאָ, מאַכט ער צו מיר, נאָר דאָס נישט" ... "אַט אזוי-זשע רייד, זאָג איך, דברים ברורים, קורצע דבורים! זיי געזונט, זאָג איך, און לאָז דיר גאָט באַשאַלן, זאָג איך, בכפּל מפּלים! ..."

און איך קום צוגיין אַהיים און טרעף מיין גאַלדע לייגט צו-נויפגעקוטשעבורעט ווי אַ שוואַרצער קנויל אין בעט און האָט שוין מער קיין טרערן ניט אין די אויגן, רוף איך מיך אָן צו איר: "שטיי אויף, מיין ווייב, טו אויס, זאָג איך, די שיד און לאָמיר זיך אַוועקזעצן שבעה, אזוי ווי גאָט האָט געבאַטן, ד' נתן ד' לַקח-מיר זיינען ניט די ערשטע, מיר זיינען נישט די לעצטע, עלעיהי לַאז זיך אונז אויסדאַכטן, זאָג איך, אַז מיר האָבן קיינמאַל נישט געהאַט קיין חוה, אָדער לַאז זיך אונז דאַכטן, זאָג איך, עלעיהי האָדל, וואָס איז אַוועק פון אונז אונטער די הרי חשך, גאָט ווייסט אויב מיר וועלן זי אַמאַל זען ... גאָט, זאָג איך, איז אַן אל רחום וחנון, ער ווייסט, וואָס ער טוט! ..."

אזוי רייד איך מיר אויס דאָס האַרץ און פיל, אַז די טרערן שטיקן מיך, שטייען מיר ווי אַ ביין אין האַלז, נאָר טביה איז ניט קיין ידענע, טביה האַלט זיך איין! מאַלט אייך עס רעדט זיך נאָר אזוי, וואָרים ערשטנס דער בזיון! ... והשנית ווי קאָן איך זיך איינגע-האַלטן, אַז מען פאַרלירט לעבעדיקערהייט אַזאָ קינד, אַזאָ פּריליאַנט, וואָס איז אזוי איינגעבאַקן אין האַרצן אי ביי מיר, אי ביי דער מוטער כמעט מער ווי אַלע קינדער. איך ווייס ניט: פאַר וואָס, אפשר דערפאַר וואָס זי האָט קינדווייז זייער אַ סך געקרענקט, אי-בערגעראַגן אויף זיך פֿל הצרות שבעולם, מיר זיינען אַמאַל אויס-געזעסן איבער איר גאַנצע נעכט, עטלעכע מאָל אַפּגעשריגן, פשוט אַפּגעשריגן פונם טויט, אַפּגעחיהמשעט ווי מען חיהמשעט אָפּ אַ קליין צעטראַטן הינדעלע, וואָרים אַז גאָט וויל, מאַכט ער פון טויט לע-פעדיק, ווי מיר זאָגן אין הלל: לֹא אמות פּי אחיה — אַז ט'איז ניט באַשערט שטאַרבן שטאַרבט מען ניט ... און אפשר איז דאָס דער-פאַר, וואָס זי איז אַ גוט קינד, אַ געטרייס, האָט אונז פון תּמיר אָן ליב געהאַט ביידן דאָס חיות מיט דער נשמה. אי די קשיה: ווי קומט

דאָס, זי זאָל אונז אַזעלכס טאָן? איז ערשטנס אונזער מזל אַזוי. איך ווייס ניט, ווי אַזוי איר, איך גלויב אין השגחה. והשונית איז דאָס אַ קליפה, אַן אָפגעטאַנענע זאַך, הערט איר, אַ מין פשוף! איר מענט איך לאַכן פון מיר, און איך זאָג איך, אַז איך בין גאָר ניט אַזאַ גראָפער נאָר, איך זאָל גלויבן אין שרעטלעך, לציט, דאָס מעוויקעס וכדומה אַזעלכע שטותערייען; נאָר אין פשוף, זעט איר, גלויב איך, וואָרים וואָס דען איז דאָס, אַז ניט קיין פשוף? אַט וועט איר האַרען ווייטער, וועט איר אַליין אויך זאָגן דאָס אייגענע...".

בקצור — אַז די הייליקע ספרים זאָגן בעל כרחך אתה חי — אַ מענטש נעמט זיך ניט אַליין דאָס לעבן, איז דאָס נישט אומזיסט. ס'איז גאָר נישטאָ די מכה אויף דער וועלט, וואָס זאָל זיך ניט פאַר-היילן, און אַזאַ צרה, וואָס מען זאָל זי נישט פאַרגעסן. דאָס הייסט פאַרגעסן פאַרגעסט זיך נישט, נאָר וואָס זאָל מען טאָן? אַ מענטש באַדאַרף אַרבעטן, האַרעווען, פאַרשוואַרצט און אויסגעריסן ווערן צוליב דעם שטיקל ברויט, — מיר האָבן זיך גענומען, וואָס טויג איך, אַלע צו דער אַרבעט, מיין ווייב און קינדער צו די קריגלעך, איך צום פערד און ווענעלע און עולם כמנהגו — די וועלט בלייבט ניט שטיין. אָנגעזאָגט האָב איך אין שטוב, אַז חוה לא יזכר ולא יפקד — נישטאָ חוה! אויסגעמעקט און שוין! און כ'האָב מיר צו-נויפגעשלאָגן אַ ביסל מילכיסקס, פרישע סחורה און האָב מיך געלאָזט קיין בויבעריק צו מינע קונים.

געקומען קיין בויבעריק — אַ שמחה, אַ גדולה: וואָס מאַכט אַ ייד רב טביה? פאַר וואָס זעט מען איך ניט? וואָס, איז די מעשה, זאָגן זיי, וואָס זאָל איך מאַכן — זאָג איך — דער אייגענער שלים-מזל וואָס פריער; אַ בהמהלע זאָג איך, איז ביי מיר געפאַלן...".

וואָס איז די מעשה, זאָגן זיי, וואָס מיט איך טרעפן זיך אַלע נסים? און דער עולם פּרעגט מיך אויס איטלעכער באַזונדער, וואָס פאַר אַ בהמהלע איז ביי מיר געפאַלן? וויפיל האָט דאָס מיר גע-קאָסט? און וויפיל בהמהלעך איז מיר נאָך געבליבן? און מען לאַכט, מען איז פריילעך, ווי געוויינטלעך נגידים מאַכן זיך לוסטיק איבער אַן אַרעמאָן אַ שלים-מזל נאָכן עסן, אַז ס'איז גוט אויפן האַרצן און אין דרויסן איז שוין און הייס און גרין, און עס בלוסט זיך דרימ-

לען... טביה איז אָבער אַ מענטש, וואָס לאָזט זיך טרייבן קאָטאָ-
 וועט, אַ קרענק וועט ביי מיר יענער וויסן, וואָס ביי מיר אויפן
 האַרצן טוט זיך, און, אָפּגעפּאַרטיקט זיך מיט אַלע קוּנים, לאָזט אײַך
 מיך צוריק מיט די לײדיקע קריגלעך אַהיים איבערן וואַלד, לאָזט אָפּ
 דאָס פּערדל, ס'זאָל זיך גיין פּאַוואָלי און כאַפּן בגנבה אַ שטשיפל
 גראָן, און אַליין פּאַרטיף אײַך מיך אין מײנע מחשבות און געדאַנ-
 קען, טראַכט איבער פּון וואָס איר ווילט: פּונם לעפּן און פּונם טויט,
 פּון דער וועלט און פּון יענער וועלט, און וואָס איז אַזעלכס וועלט,
 און וואָס לעבט אַ מענטש, וכדומה אַזעלכע זאַכן, בכדי אײַך זאָל מיר
 צעשלאָגן די רעיונות, דאָס הייסט אײַך זאָל נישט קלערן פּון איר,
 פּון חוהן הייסט עס, און ווי אויף צו להכעיס קריכט מיר אין קאָפּ
 אַריין דוקא זי, חוה הייסט עס, אַקעגן מיט איר געשטאַלט, הויך
 און שײן און פּריש ווי אַסאַסנע, אַדער גאַר ווי זי איז נאָך געווען
 אַ קליינישטשקע, אַ קראַנקעטשקע, אַ פּגירהלע, ווי אַן עופּהלע ביי מיר
 אויף די הענט, דאָס קעפל אַרויפגעוואָרפן אויף מײנע פלייצעס:
 „וואָס ווילסטו חוהלע? געבן דיר אַ שטיקעלע פּאַפּע? אַ ביסעלע
 מאָני?...“ און אײַך פּאַרנעם אויף אַ ווײלע, וואָס זי האָט אָפּגעטאַן
 און עס ציט מיר צו איר דאָס האַרץ און די נשמה יאָגט, בענקט
 נאָך איר... נאָר דערמאָן אײַך מיך, און עס גייט מיר איבער דער
 כח הדם און אַפּייער צינדט זיך אָן ביי מיר אין האַרצן אויף איר
 און אויף אים און אויף דער גאַנצער וועלט און אויף זיך אַליין,
 פאַר וואָס אײַך קאָן זיך נישט פּאַרגעסן אויף קיין מינוט, פאַר וואָס
 זאָל אײַך זי נישט קאָנען אויסמעקן, אַרויסרייסן פּונם האַרצן, זי האָט
 דאָס דען ביי מיר נישט פּאַרדינט? דערויף טאַקע דאַרף טביה זיין
 אַ ייד שפּינד, כל ימיו פּאַרשוואַרצט ווערן, אַקערן מיט דער נאָז די
 ערד, מגדל זיין קינדער, בכדי זיי זאָלן נאָכדעם נעמען מיט אײַן
 מאָל און אַפּרייסן זיך מיט גוואַלט, אַפּפּאַלן ווי אַ שישקע פּונם בוים
 און פּאַרטראָגן ווערן מיטן ווינט און מיטן רויך?... אַט למשל —
 אַזוי קלער אײַך מיר — וואַקסט אַ בוים, אַ דעמב אין וואַלד, קומט
 צווייגן אַנש מיט אַ האַק, נעמט אָפּ אַ צווייג און נאָך אַ צווייג און
 נאָך אַ צווייג — וואָס איז דער בוים אָן די צווייגן משטיינט געזאָגט?
 נעם שוין בעסער דו בן אָדום און האַק אונטער דעם בוים אינגאַנצן —

און אן עק לאָז דאָס האָבן, צו וואָס זאָל סטאַרטשען אַ נאַקעטער דעמב אין וואַלד? ...!

און אַזוי ווי איך טראַכט מיר אַזוי די דאָזיקע מחשבות, דער-פיל איך פּלוצים, אַז מײן פּערדל האָט זיך אָפּגעשטעלט — סטאַפּ; וואָס איז דאָס? איך הויב אויף די אויגן, איך טו אַ קוק — חוה! — די אייגענע חוה, וואָס פּרײַער, נישט געמינערט אַ האָר, אַפילו די מלבושים נישט איבערגעביטן! ... דאָס ערשטע וואָס קומט מיר אויף די געדאַנקען — איז אַראָפּשפּרונגען פון וואָגן און אַרומכאַפּן זי קושן... באָר באַלד טוט מיר צוריק אַ צי אַ געדאַנק: „טביה? וואָס ביסטו אַ יידענע?“ — און איך טו אַ צי דאָס פּערדל: „וויאָ, שלים מזל!..“ און נעם מיך רעכטס, איך טו אַ קוק — מיינע אויך רעכטס, מאַכט עפעס צו מיר מיט דער האַנט, ווי איינער רעדט: „שטיי אַ ווילדע, איך דאַרף דיר עפעס זאָגן...“ און עס טוט זיך מיר אַ ריכט אָפּ אינעווייניק און אַ ציפּ ביים האַרצן, און איך לאָז אָפּ הענט און פיס, אָט — אָט טו איך אַ שפּרונג אַראָפּ פונם וואָגן! באָר איך האַלט מיך איין, טו איך אַ צי דאָס פּערדל און נעם מיך לינקס — מיינע אויך לינקס, קוקט אויף מיר משונה ווילד, דאָס פנים טויט... וואָס טוט מען? — טראַכט איך מיר — זאָל איך בלייבן שטיין, צי איך זאָל פאַרן ווייטער? — און איידער איך קוק מיך נאָך אַרום — אַהאָ, זי האַלט שוין דאָס פּערדל ביים צוים און מאַכט צו מיר: „טאַטע! זאָל איך שטאַרבן אויב דו וועסט זיך רירן פונם אָרט! איך בעט דיך, הער מיך אויס פּרײַער טאַטע פּאַטער!...“ „ע! — טראַכט איך מיר — ווילסט מיך נעמען מיט געוואַלט? ניין, נשמה מיינע, ווי באַלד אַזוי, איז אַ סימן, אַז דו קענסט ניט דעם טאַטן דינעם“... — דאָוואַי שמייסן דאָס פּערדל אויף וואָס די וועלט שטייט. און מײן פּערדל פּאַלגט, שפּרינגט, באָר עס דרייט צוריק דעם קאַפּ, מאַכט בשעת מעשה מיט די אויערן. „וויאָ, זאָג איך צו דעם — און אַליין מיינט איר, ווילט זיך מיר ניט אויסדרייען דעם קאַפּ צוריק און אַ קוק טאָן. כאַטש איין קוק טאָן אַהין אויף יענעם אָרט, וווּ זי איז שטיין גע- בלייבן? ... באָר ניין, טביה איז ניט קיין יידענע, טביה ווייסט, ווי אַזוי מען איז זיך נוהג מיטן שטן מקטרג... בקצור, איך וויל אייך נישט מער, ווי זאָגט ער, מאַריך ימים

זיין, אן עבירה אייער צייט. אויב ס'איז מיר באַשערט געווען חבוט
הקבר, בין איך שוין געוויס דערמיט אָפגעקומען, און דעם טעם פון
גיהנם מיט פך הקלע מיט די אַלע איבעריקע געברענטע ליידן, וואָס
ווערן באַשריבן ביי אונז אין די הייליקע ספרים, פרעגט מיך, וועל
איך אייך זאָגן! דעם גאַנצן וועג, וואָס איך פאַר, ווייזט מיר אויס,
אַז זי לויפט מיר נאָכן וואָגן און שרייט: „הער מיך אויס, טאַטע
פאָטער!...“ און עס פלייט מיר דורך אַ געדאַנק: „טביה! דו שטעלסט
אויף זיך צופיל! וואָס וועט דיך אַרן, אַז דו וועסט זיך אָפּשטעלן
אויף אַ וויילע אויסהערן, וואָס וויל זי? אפשר האָט זי דיר צו זאָגן
אַזעלכס, וואָס דו דאַרפסט דאָס וויסן? אפשר אַ קשיה אויף אַ מעשה
האָט זי חרטה און וויל זיך אומקערן צוריק? אפשר ליגט זי ביי
אים אין דער ערד און בעט ביי דיר, דו זאָלסט איר העלפן אַרויס
פון גיהנם?... אפשר און אפשר און נאָך אַ סך אַזעלכע אפשרס
פליען מיר דורך אין קאָפּ, און זי שטעלט זיך מיר פאַר אַלס אַ
קינד, און איך דערמאָן מיך אָנעם פסוק פרחם אָב על בנים – נישטאָ
קיין שלעכט קינד ביי אַ טאַטן, און איך פייניק מיך, און איך זאָג
אויף זיך אַליין, אַז איך בין נישט ווערט וואָס די ערד טראָגט מיך!
וואָס? וואָס קאָכסטו, דו משוגענער עקשן? וואָס טאַראַבאָנעסט דו?
נעם, דו אַכזר איינער, פאַרקערעווע דאָס וועגעלע צוריק און בעט
זיך מיט איר איבער, זי איז דיין קינד, נישט קיינעמס!... און עס
קריכן מיר אין קאָפּ אַריין משונה מאַדנע מחשבות און געדאַנקען:
וואָס איז דאָס אַזעלכס ייד און וואָס איז נישט ייד?... און פאַר
וואָס האָט גאָט באַשאַפן יידן און נישט יידן?... און אַז גאָט האָט
שוין באַשאַפן יידן, פאַר וואָס זשע זאָלן זיי זיין אַזוי אָפגעטיילט
איינס פון דאָס אַנדערע, נישט קאָנען אָנקוקן איינס דאָס אַנדערע,
גלייך ווי דער איז פון גאָט און יענער איז נישט פון גאָט?... און
עס פאַרדריסט מיך, למאי איך בין נישט אַזוי קלאַר ווי אַנדערע,
אין ספרים און אין ביכער, איך זאָל קאָנען געפינען דערויף עפעס
אַרעכטן תירוץ... און בכדי זיך צעשלאַגן די רעיונות, הויב איך
אַן אויף אַנגון: „אשרי! איך דאַוון, הייסט דאָס, מנחה אויף אַ קול
און מיט אַנגון, אַזוי ווי גאָט האָט געבאַטן. נאָר וואָס קומט אַרויס
פונם דאַוונן און פונם זאָגן, אַז איבערווייניק אין הערצן זינגט זיך

אן אנדער נגון: „ח-וה! ח-וה! ח-וה“... און וואָס איך זינג הע-
 כער דעם „אַשרי“ זינגט זיך מיר „חווה“ נאָך העכער, און וואָס מער
 איך וויל זי פאַרגעסן, אַזוי מער און אַזוי שאַרפער שטייט זי מיר
 פאַר די אויגן, און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך הער איר קול ווי
 זי רופט צו מיר: „הער מיך אויס, טאַטע-פאַטער!...“ און איך
 פאַרשטעל מיר די אויערן, איך זאָל ניט הערן, און איך מאַך צו די
 אויגן, איך זאָל זי ניט זען, און זאָג די שמונה עשרה און הער
 ניט וואָס איך זאָג, און שלאַג זיך אָשמנו און ווייס ניט פאַר וואָס,
 און מיין לעבן איז צערודערט און אַליין בין איך צערודערט, און
 זאָגן זאָג איך ניט קיינעם פון מיין באַגעגעניש, און רעד נישט
 מיט קיינעם פון איר, און פרעג זיך ניט נאָך אויף איר ביי קיינעם,
 כאַטש איך ווייס, איך ווייס גאַנץ גוט, וווּ זי איז און וווּ ער איז
 און וואָס זיי טוען, נאָר אַ טפה וועט ביי מיר עמעצער וויסן, ניט
 דערלעבן וועלן דאָס מיינע שונאים, אַז איך זאָל מיך פאַר עמעצן
 באַקלאַגן, אָט אַזא מענטש איז טביה!...

איך וואָלט אַ בעלן געווען וויסן, צי אַלע מאַנספילן זיינען
 אַזוי, צי נאָר איך בין אַזא משוגענער? אַ שטייגער כדומה למשל,
 אַמאָל טרעפט זיך... איר וועט ניט לאַכן פון מיר? איך האָב מורא,
 איר וועט לאַכן פון מיר... אַמאָל טרעפט זיך, איך טו מיך אָן אין
 דער שבתדיקער קאַפּאַטע, און לאָז מיך צו דער באַן און בין שוין
 גרייט זיך אויפזעצן פאַרן אַהין, צו זיי, איך ווייס וווּ זיי זיצן...
 איך גיי צו צום קאַסיר און הייס מיר געבן אַ פילעט. פרעגט ער
 מיך: ווהיין? זאָג איך: קיין יפהופעץ... זאָגט ער: אַזא שטאַט איז
 ביי מיר נישט פאַראַן... זאָג איך: בין איך ניט שולדיק... און איך
 קער מיך אום צוריק אַהיים, טו אויס די שבתדיקע קאַפּאַטע און
 נעם מיך צוריק צו דער אַרבעט, צום ביסל מילכיגס און צום פערד
 און וועגעלע... אַ יאָ איר לאַכט פון מיר? וואָס האָב איך איך גע-
 זאָגט? איך ווייס אפילו וואָס איר טראַכט; איר טראַכט זיך: אָט
 דער טביה איז טאַקע עפעס גור אַ חושים!... דערפאַר רעכנ איך,
 אַז עד כאן אומרים בשבת הגדול — ס'זאָל זיין היינטיקס מאָל גע-
 בוג הייסט עס...

זייט מיר געזונט און שטאַרק און שרייבט בריוולעך, נאָר

למען השם ניט פאָרגעסן, וואָס כ'האַב איך געבעטן: אַז ס'זאָל זיין
פתח שׂין שאַ, איך מיין, איר זאָלט ניט מאַכן דערפון מיין ביכל,
און אויב עס וועט איך אויסקומען שרייבן, זאָלט איר שוין שרייבן
פון אַן אַנדערן, ניט פון מיר: אַן מיר פאָרגעסט, ווי אין פּסוק
שטייט: וישפּחהו — אויס טביה דער מיל'כיקער! ...

געשריבן אין יאָר 1906.

שפרינצע.

איך קומט א גרויסן, א ברייטן שלום עליכם, פאני שלום עליכם, — עליכם ועל בניכם! א שאק מיט יארן, אז מיר האָבן זיך ביט געזען! וויי-וויי, וויפיל וואַסערן עס זיינען אָפגעלאָפן! וויפיל אַנגסטן מיר ביידע און כל ישראל זיינען אויסגעשטאַנען אין די עטלעכע יאָר. אך טי רבונו של עולם, גאָטעניו נאַש!... מיר איז נאָר אַ חדוש אויף אייך, האָט קיין פאַריבל ניט, וואָס איך וועל אייך זאָגן, איר זיינט דאָך נישט געריקט אויף אַ האָר, קיין עין הרע, קיין עין הרע! טוט אָבער אַ קוק אויף מיר, איך בין נאָך ניט אַלט קיין זעכציק און זעט ווי ווייס טביה איז געוואָרן: ס'אָווערטל צער גדול בנים וואָס מען האָט פון קינדער! און ווער האָט נאָך אַזוי פיל צער גדול בנים פון קינדער וויפיל איך? מיך האָט געטראַפן אַ נייער שלאַק מיט מיינע אַ טאַכטער שפרינצע, וואָס גייט איבער אַלע צרות, וואָס איך האָב ווען איבערגעהאַט ביז אַהער, און זעט פון דעסטוועגן, גאַרנישט, מען לעבט.

בקצור, ווי אַזוי שטייט דאָרט אין פּרק: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות — גאָט האָט געוואָלט אַ טובה טאָן זיינע ייִדן, איז געקומען מיט אַמאָל אַ מהומה אויף אונזערע נגידים, אַ לויפּעניש, מען איז זיך צונויפגעלאָפן צו אונז קיין בויבעריק פון אַדעס, און פון ריאַסטאָוו און פון קאַטערינאַסלאָוו און פון מאַהיליוו, און פון קעשע-געוו אַלפי אַלפּים נגידים, גבירים אדירים! האָבן מיר געהאַט אַ זוי-מער אַי-אַי! איז בויבעריק, וואָס אַרט איך, געוואָרן אַ פּרך, אַנגע-פאַקט מיט מענטשן, ווייבער און קינדער, און קינדער האָבן ליב

פיקן, און מילכיקס דארף מען, און ווו קריגט מען מילכיקס, און נישט
ביי טביה? וואָס טויג אייך, טביה איז אַריין אין דער מאָדע, פון
אַלע זייטן: טביה און טביה: רב טביה אָהער! רב טביה צו מיר! —
אַז גאַט וויל, וואָס פרעגט איר?

ויהי היום, טרעפט זיך אַ מעשה, ערב שבועות איז דאָס געווען,
קום איך צו פאָרן מיט אַ ביסל מילכיקס צו איינע פון מיינע קונה-
טעס, אַ יונגע אלמנה און אַ רייכע פון קאַטערינאַסלאָוו, וואָס איז
געקומען צו פאָרן מיט איר זונדל, אַראָנטשיק הייסט ער, קיין בוי-
בעריק אויפן זומער, און דאָס פאַרשטייט איר דאָך אַזיין, און דאָס
ערשטע באַקאַנטשאַפט אירס אין בויבעריק איז געווען מסתמא מיט
מיר. „מען האָט מיר גערעקאַמאַנדירט, זאָגט זי, — די אלמנה הייסט
דאָס, — און ביי אייך איז דאָס בעסטע מילכיקס“ — ווי קאָן דאָס זיין
אַנדערש, זאָג איך צו איר, צו דער אלמנה הייסט דאָס; נישט אומ-
זיסט, זאָג איך, זאָגט שלמה המלך, און אַ גוטער נאָמען לָאָזט זיך
הערן ווי אַ שופר איבער דער גאַנצער וועלט, און אויב איר ווילט,
זאָג איך, וועל איך אייך דערציילן, וואָס עס זאָגט דערויף דער
מדרש. שלאָגט זי מיך איבער, די אלמנה הייסט דאָס, און זאָגט צו
מיר, און זי איז אַן אלמנה און איז אין די זאַכן, זאָגט זי, נישט
געניט. זי ווייסט נישט מיט וואָס מען עסט דאָס... דער עיקר, זאָגט
זי, און די פוטער זאָל זיין פריש, און דער קעז זאָל זיין געשמאַק...
נו, גייט רעדט מיט אַ נקבה!...

בקצור איך האָב אָנגעהויבן אַריינקומען צו דער קאַטערינאַ-
סלאָווער אלמנה, וואָס אַרט אייך, צוויי מאָל אין דער וואָך; אַלע
מאָנטאָג און דאָנערשטאָג, פינקטלעך, ווי אַ לוח, אַראָפגעטראָגן דאָס
ביסל מילכיקס, גאַרנישט אָנגעפרעגט זיך צי מען דאַרף צי מען
דאַרף נישט, געוואָרן ביי איר אַ היימישער מענטש ווי געוויינטלעך,
אָנגעהויבן זיך צוקוקן ווי אַזוי עס פירט זיך ביי איר, אַריינגעשמעקט
אין קיך אַריין, געזאָגט אַ פאַר מאָל וואָס איך האָב געפונען פאַר
נייטיק צו זאָגן, דאָס ערשטע מאָל געוויינטלעך געכאַפט אַ פסק פון
דער דינסט איך זאָל זיך נישט מישן, נישט אַריינקוקן אין פּרעמדע
טעפ, דאָס אַנדער מאָל האָט מען זיך צו מיינע ווערטער צוגעהערט,
און דאָס דריטע מאָל טאַקע געהאַלטן זיך מיט מיר אַן עצה, וואָריס

זי האָט אַרויסגעזען, די אלמנה הייסט דאָס, ווער טביה איז, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט ביז זי האָט מיר אַנטפּלעקט איר צוה, איר קרענק, איר אומגליק — אַראָנטשיק! סטייטש, ער איז אַ בחור פון עטלעכע און צוואַנציק יאָר, זאָגט זי, און ווייסט נאָר פּערדלעך, נאָר לאָסיפּעדן, נאָר כאַפּן פּישלעך, און ווייטער, זאָגט זי, ווייסט ער גאַרנישט! ער וויל נישט הערן, זאָגט זי, פון געשעפט, פון געלט, ס'איז אים געבליבן פון זיין טאַטן, זאָגט זי, אַ שיינע ירושה פּמעט אַ מיליאָן, ער זאָל דאָס אפילו, זאָגט זי, אַריינשמעקן? ער ווייסט נאָר אויסברענגען, זאָגט זי, אַן אַפענע האַנט ביי אים! "ווי איז ער, זאָג איך, דער בחור? איר גיט אים נאָר, זאָג איך, אַהער צו מיר, איך וועל מיך מיט אים אַביסל, זאָג איך, דורכשמועסן, אים זאָגן אַביסל מוסר, אַ פּאָר פּסוקים, ברענגען אַ מדרש" — לאַכט זי: "ווייס איך וואָס, זאָגט זי, איר ברענגט אים בעסער אַפּערדל, גיט קיין מדרש!..."

בתוך כך אַזוי ווי מיר רעדן, אַזוי קומט אָן דער בחור, — אַראָנטשיק הייסט דאָס, אַבחורעץ אַ סאָסנע, אַגעזונטער יונגאַטש, בלוט און מילך, און אַ ברייטן פּאַס טראָגט ער, איך בעט איבער אייער כבוד, אויף די הויזן, מיט אַ זייגערל אַריינגעשטעקט אָט דאָ אין גאַרטל, מיט פּאַרקאַטשעטע אַרבל אַריבער די עלנבויגנס: "ווי ביסטו געווען?" פּרעגט אים די מוטער — "זיך געשיפט מיט אַ שיפל, זאָגט ער, געכאַפט פּיש" ... אַ שיינע עובדא, זאָג איך, פאַר אַזאַ בחורל ווי איר; דאָרט אין דער היים, וועט מען אייך צעטראָגן, זאָג איך, די בייגער און איר דאָ וועט כאַפּן פּישלעך! איך טו אַ קוק אויף מיין אלמנה — רויט ווי אַ צוויק — אַלערליי פאַרבן: זי האָט געוויס גערעכנט, אז איר בן וועט מן הסתמא אָנגעמען מיך פאַרן קאַלנער און וועט מיר געבן צוויי פעטש און וועט מיך אַרויסוואַרפן פּחדס הנשבר — בלאָטע! טביה האָט פאַר אַזעלכע זאַכן קיין מורא נישט! איך, אַז איך האָב עפעס, זאָג איך!

כך הוה, מיין בחור, אַז ער האָט דערהערט פון מיר אַזעלכע דבורים, איז ער נאָך אַפּגעטראָטן אַביסל, פאַרלייגט די הענט אַרונטער, מיך באַטראַכט פון סאַמע קאָפּ ביז צו די שפיץ פּיס, אַרויסגעלאָזט עפעס אַמאָדנעם פּייף און האָט זיך פּלוצים אַזוי צעלאַכט, אַז מיר ביידע האָבן מורא געהאַט, צי אין דער בחור חלילה נישט

משוגע געוואָרן אויף אַ מינוט? און וואָס זאָל איך אייך זאָגן —
 מיר זיינען פון דעמאָלט אָן געוואָרן מיט אים חבר, די בעסטע גוטע
 פריינט! איך מוז אייך זאָגן מיר איז דער בהור געפעלן וואָס וויי-
 טער אַלץ מערער, אפילו אַ שאַרלעךט און אַן אויסברענגער, און אַ
 האַנט שוין צו אַן אָפענע, און אַ שטיקל חושים דערצו. למשל באַ-
 געגענען אַן אָרעמאָן, אַריינלייגן די האַנט אין קעשענע, אַרויסנעמען
 און אַוועקגעבן נישט געציילט. טו, ווער טוט עס? ... אָדער אַראָפּ-
 נעמען פון זיך אַ גוטן פאַלט אַ גאַנצן, אַ נייעם און אַוועקגעבן יע-
 בעם — אַז מען שמועסט אַ חושימדיקער! ... אַ גאַטס רחמנות געווען
 אויף דער מוטער! זי פלעגט זיך מיר קלאָגן: וואָס טוט מען? און
 בעטן מיך איך זאָל מיט אים אַביסל שמועסן. האָב איך איר צוליב
 געטאָן: וואָס וועל איך איר זשאַלעווען? עס קאָסט מיך געלט? און
 איך האָב מיך אַוועקגעזעצט און איך האָב אים דערציילט מעשיות,
 געבראַקט משלים, געריבן פסוקים, געהאַקט מדרשים, אַזוי ווי טביה
 קאָן, און ער האָט דוקא ליב געהאַט מיך אויסהערן, אויספרעגן,
 ווי אַזוי איך לעב, ווי אַזוי איך פיר מיך אין דערהיים? „איך וואָלט
 אַ בעלן געווען, זאָגט ער, זיין ביי אייך אַמאָל, רב טביה! ...“ זאָג
 איך צו אים: אַז מען איז אַ בעלן זיין ביי טביהן, נעמט מען, זאָג
 איך, און מען פאַרט זיך דורך אַמאָל צו מיר אין כוּטאַר אַריין,
 איר האָט דאָך, זאָג איך, גענוג פערדלעך, מיס לאַסיפעזן, פאַר נויט,
 זאָג איך, זיינט איר ניט קליין זיך דורכגיין מיט די רגלים, ס'איז
 ניט ווייט, זאָג איך, מען דאַרף נאָר דורכשניידן, זאָג איך, דעם
 וואָרט „... ווען, זאָגט ער, זייט איר אין דער היים?“ „מיך קען
 מען טרעפן, זאָג איך, אין דער היים נאָר שבת אָדער יום-טוב;
 שאַט, זאָג איך, ווייסט איר וואָס? אָט האָבן מיר אַם ירצה השם
 איבעראַכטאָג פרייטאָג שבועות; אויב איר ווילט, זאָג איך, מאַכן אַ
 שפאַציר צו אונז אין כוּטאַר אַריין וועט אייך מיין ווייב, זאָג איך,
 מכבד זיין מיט מילכיקע בלינצעס אַזעלכע אשר לאַ בלינצו אבותינו
 במצרים!?!“ פרעגט ער מיך, וואָס הייסט דאָס? איר ווייסט דאָך,
 זאָגט ער, אַז איך בין אויף פסוקים שוואַך... „איך ווייס, זאָג איך,
 אַז איר זיינט שוואַך; איר זאָלט געווען, זאָג איך, לערנען אין אַ
 חדר אַזוי ווי איך, וואָלט איר, זאָג איך, אויך געוואוסט מה דקאמרי

רביצין. „לאַכט ער און מאַכט צו מיר: „גוט, איר האָט מיר, זאָגט ער, פאַר אַגאַסט, איך קום, זאָגט ער, צו אייך, רב טביה, דעם ערשטן טאָג שבועות, מיט אַ פאַר באַקאַנטע, אויף בלינדעס, נאָר איר זאָלט זען זיי זאָלן זיין, זאָגט ער, הייס!“ — „אש להבה, זאָג איך, פון דער סקאווערדע גלייך אין מויל אַריין!...“

און איך קום צופאַרן אַהיים און רוף מיך אָן צו מיינער: „גאָלדע, זאָג איך, מיר האָבן געסט אויף שבועות!“ זאָגט זי: „מזל טוב דיר, וועמען איז?“ זאָג איך: „דאָס וועסטו וויסן שפעטער; דו גרייט נאָר צו אייער, זאָג איך, קעז און פוטער איז דאָ ברוך השם גענוג, וועסט מאַכן בלינדעס, זאָג איך, פאַר דריי פאַרשוין, נאָר אַזעלכע פאַרשויען, זאָג איך, וואָס האַלטן פון דער אכילע און הויפן נישט אָן צו וויסן, זאָג איך, וואָס רש"י מאַכט...“ „אודאי, זאָגט זי, שוין צוגעטשעפעט זיך אַ שלים-מזל פון הונגעריקן לאַנד.“ „ביסט אַ בהמה, זאָג איך, גאָלדע! ערשטנס וואָלט נישט געווען, זאָג איך, אַזאַ אומגליק, ווען מיר זאָלן חלילה אָנהאַדעווען, זאָג איך, אַן אַרעמאָן מיט שבועותדיקע בלינדעס; והשנית זאָג איך, זיי וויסן, זונתי היקרה הצנועה והחסידה מרת גאָלדע שתחיה, אַז איינער פון אונזערע שבועותדיקע געסט וועט זיין דער אַלמנהס זונדל, זאָג איך, אַט דער, וואָס מען רופט אים אַראָנטשיק, איך האָב דיר דערציילט פון אים.“ „אויב אַזוי, זאָגט זי, איז עפעס אַנדערש...“ דער פח פון מיליאָנען! אפילו מיין גאָלדע אַז זי דערשמעקט געלט, ווערט זי גאָר אַן אַנדער מענטש. סאיז אַזאַ וועלט, וואָס זאָלט איר קלערן? ווי שטייט דאָרטן: געלט באַגראָבט אַ מענטשן...“

בקצור — ס'איז געקומען דער ליכטיקער גרינער יום-טוב שבועות. ווי שייך, ווי גרין, ווי ליכטיק און וואָרעם ביי מיר אין כוּטאַר איז, אַז עס קומט שבועות, באַדאַרף איך אייך ניט דערציילן. דער גרעסטער גביר ביי אייך וואָלט זיך ווינטשן האָבן אַזאַ בלויען הימל מיט אַזאַ גרינעם וואַלד מיט אַזעלכע שמעקנדיקע סאַסנעס מיט אַזאַ מחיהדיקן גראָן, פאַשע פאַר די בהמהלעך, וואָס שטייען און קייען און קוקן אייך אין די אויגן אַריין, ווי איינער רעדט: „גוט אונז נאָר אַלע מאָל אַזאַ גראָן, קיין מילך וועלן מיר אייך ניט זשאַלעווען!...“ גיין, זאָגט אייך וואָס איר ווילט, גיט מיר די

בעסטע פרנסה איך זאל אַרויספאַרן פון דאָרף אין שטאָט אַריין, וועל איך מיך מיט אייך ניט בייטן. וווּ האָט איר אין שטאָט אַזאַ הימל? ס'איז אַ הימל פון גאָט! ... אין שטאָט, אַז איר פאַררייטט דעם קאַפּ, וואָס זעט איר? אַ מויער, אַ דאַך, אַ קוימען. אָבער וווּ האָט איר דאָרט אַזאַ בוים? און טאָמער האָט זיך פאַרוואַלגערט ער-געץ ביי אייך אַ ביימעלע, האָט איר דעם אָנגעטאָן פון אויפן אַ קאַפּאָטע! ... הפּלל זיי האָבן זיך גאַרנישט געקאָנט אָפּוונדערן, מיי-נע געסט, אַז זיי זיינען געקומען צו מיר שבועות אין כּוּטאַר אַריין. אָנגעקומען זיינען זיי, אַלע פיר בחורים, רייטנדיק אויף פּערדלעך, סוסים איינס און איינס! און ווער שמועסט אַראָנטשיק איז געזעסן אויף אַ פּערדל, זאָג איך איך, אַ סוס, אַן אמתער מערין! איר קויפט אים ניט פאַר קיין דריי הונדערט קאַרבן! ברוך הבא געסט! זאָג איך צו זיי — פּכבוד שבועות, זאָג איך, זיינט איר דאָס געקומען רייטנדיק? נישקשה, זאָג איך, טביה איז נישט פון די גרויסע צדיקים און אַז מען וועט אייך, זאָג איך, אַם ירצה השם שמיסן אויף יע-נער וועלט, וועט מיר ניט וויי טאָן ... עי, גאָלדע! זע נאָר עס זאָלן זיין פאַרטיק די פּלינצעס, און לאָז מען, זאָג איך, אַרויסטראַגן דעם טיש אַהערצו אין דרויסן אַרויס, איך האָב, זאָג איך, אין שטוב גאַרנישט וואָס צו ווייזן פאַר די געסט ... עי, שפּרינצע! טייבל! בייקע! וווּ זיינט איר דאָרט? רירט זיך! ... אַט אַזוי קאָמאָנדע-ווע איך מיט די קינדער, און עס ווערט אַרויסגעטראַגן אַ טיש מיט בענקלעך מיט אַ טישטוך מיט טעלער, לעפלען, גאָפלען, זאָלן, — און טאַקע באַלד נאָך דעם קומט אָן גאָלדע מיט די פּלינצעס, הייסע, זודיקע, פון דער סקאָווערדע, מחיהדיקע פעטע, און מיינע אורחים קאָנען זיך גאַרנישט אָפּלויבן פון די פּלינצעס ...

וואָס שטייסטו, זאָג איך צו גאָלדען, נעם, זאָג איך, חור אי-בער דעם פּסוק נאָך אַמאָל, ס'איז היינט, זאָג איך, שבועות, דאָרף מען, זאָג איך, זאָגן צוויי מאָל „אודך!“ און מיין גאָלדע פּוילט זיך ביט, פּילט אָן דעם פאַלומעסעק נאָך אַמאָל און שפּרינצע דערלאַנגט די פּלינצעס צום טיש. פּלוצים איך טו אַ קוק אויף מיין אַראָנטשיקן, איך זע ער האָט זיך פאַרקוקט אויף מיין שפּרינצען, ער לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פון איר! וואָס האָט ער אויף איר אַזעלכס דער-

"דען? ...", עסט, זאָג איך צו אים, פאַר וואָס עסט איר נישט? ... מאַכט ער צו מיר: "וואָס דען טו איך?" "איר קוקט, זאָג איך, אויף מיין שפּרינצען...". ווערט אַגעלעכטער, אַלע לאַכן, און מיין שפּרינצע צע לאַכט אויך, און ס'איז אַלעמען פּריילעך, אַלעמען גוט, אַ גוטער, אַ פּריילעכער שבועות אויף אַלעמען... גיי טרעף, אַז פון דעם פּריילעכקייט וועט זיך אויסלאָזן אַ צרה, אַ שלאַק, אַ יללה, אַ גאַטס שטראַף אויף מיין קאַפּ, פאַרוויסט און פאַרפּינסטערט בין איך געוואָרן! ... נאָר עט! אַ מענטש איז אַנאַר! אַ מענטש אַ בר-דעת טאַר זיך ניט צולאָזן צום האַרצן און דארף פאַרשטיין, אַז אַזוי ווי עס איז אַזוי באַדאַרף צו זיין, וואָרים ווען עס זאָל באַדאַרפן זיין אַנדערש וואָלט דאָך עס ניט געווען אַזוי ווי עס איז! פאַרלאָז דיך נאָר אויף גאַט, ער וועט שוין מאַכן אַזוי, אַז דו זאָלסט ליגן טיף ביין איילן און דער ערד און באַקן בייגל און נאָך זאָגן גם זו לטובה! הערט, וואָס עס קאָן זיך פאַרלויפן אויף אַ וועלט, נאָר מיט קאַפּ, וואָרים דאָ הויבט זיך ערשט אָן די רעכטע מעשה.

ויהי ערב ויהי בקר - איין מאָל פאַרנאַכט קום איך צופאַרן אַהיים אַ צעבראַטענער פּונם טאָג און אַן אויסגעמוטשעטער פּונם אַרומלויפן איבער די דאַטשעס אין בויבעריק, טרעף איך ביי מיר אין דרויסן ביי דער שטוב צוגעצוימט צו דער טיר אַ באַקאַנט פּערד, איך וואָלט געמעגט שווערן, אַז ס'איז אַראָנטשיקס סוס, דער מערין, וואָס איך האָב אים דעמאָלט אַפּגעשאַצט אין דריי הונדערט קאַרבן, גיי איך צו צום סוס און דערלאָנג אים מיט איין האַנט אַ פּליאַסק פון הינטן און מיט דער אַנדערער האַנט אַ קראַץ פון פאַרנט אין האַלז און אַ טרייסל איבער דער גרווע: "ידידי, זאָג איך צו אים, שיינער בחור מיינער! וואָס טוסטו דאָ?" דרייט ער אויס צו מיר די הנעוודיקע מאָרדע און טוט אַ קוק אויף מיר מיט די קלוגע אויגן, ווי איינער רעדט: "וואָס פּרעגט איר מיך? פּרעגט מיין בעל הבית" ... און איך קום אַריין אין שטוב און טו אַ נעם מיין ווייב: "זאָג מיר נאָר, גאָלדע קרוין, וואָס טוט דאָ אַראָנטשיק? ענטפּערט זי מיר: "פון וואַנען זאָל איך וויסן?" "ער איז דאָך פון דיניע לייט?" "ווי איז ער ערגעץ?" "ער איז, זאָגט זי, געגאַנגען מיט די קינדער אין וועלדל אויפן שפּאַציר" ... וואָס איז פּלוצים גאָר פאַר אַ שפּאַ-

ציר? זאָג איך צו מיין ווייב און הייס מיר געבן עסן. אָפּגעגעסן
באַטראַכט איך מיר: „וואָס ביסטו, טביה, אזוי אויפגעטראָגן? אַז אַ
מענטש קומט צו דיר צו גאַסט, באַדאַרף מען זיין אזוי אָנגעדרוּ-
דלט? אדרבה...“ און ווי איך טראַכט מיר אזוי, איך טו אַ קוק —
מיינע מיידלעך גייען מיטן חברה מאַן, האַלטן אָנגעריסענע קוויטן,
פריער גייען די צוויי יונגע, טייבל און ביילקע, און הינטן — מיין
שפּרינצע מיט אַראָנטשיקן... „גוטן אָונט!“ „גוט יאָר!“ מיין אַראָנט-
טשיק שטייט מיר אזוי עפעס מאָדנע, גלעט דאָס פּערד, האַלט אַ
גרעזל אין מויל און רופט זיך אָן צו מיר: „רב טביה! איך וויל
מיט אייך מאַכן אַ געשעפט, לאָמיר זיך בייטן מיט די פּערדלעך.“
„איר האָט נישט געפונען, זאָג איך, פון וועמען צו לאַכן?“ מאַכט
ער צו מיר: „ניין, איך מיין דאָס ערנסט.“ „אזוי, זאָג איך, איר
מיינט דאָס ערנסט? וויפיל למשל קאָסט אייער סוס?“ „און וויפיל,
זאָגט ער, שאַצט איר אים?“ „איך שאַץ אים, זאָג איך, איך האָב
מורא אויב ניט דריי הונדערט קרובנים און אפשר מיט אַ סמיטשיק.“
צעלאַכט ער זיך, און זאָגט, אַז ער קאָסט מער פון דריי מאָל אזוי
פיל, און רופט זיך אָן צו מיר: „נו? מאַכן מיר אַ בייט?“ מיר איז
דער שמועס ניט געפעלן: וואָס הייסט ער וועט אויסבייטן זיין סוס
אויף מיין שלים-מזל!... זאָג איך צו אים, אַז ער זאָל אָפּלייגן
דאָס געשעפט אויף אַן אַנדערש מאָל, און איך פּרעג אים אין אַ
שפּאַס: צי איז ער טאַקע צוליב דעם געקומען? אויב אזוי איז אַן
עבירה, זאָג איך, די הוצאות... ענטפּערט ער מיר גאַנץ ערנסט:
„געקומען בין איך צו אייך אייגנטלעך מבח אַן אַנדער זאַך; זייט
זיך מטריח, אויב איר ווילט, וועלן מיר אַביסל שפּאַצירן.“ וואָס פאַר
אַ שפּאַציר איז דאָס אויף אים אָנגעקומען? טראַכט איך מיר, און
לאַז מיר גיין מיט אים צום וועלדל צו... די זון האָט זיך לאַנג
געזעצט, דאָס גרינע וועלדל זעט שוין אויס טונקל, די זשאַפעס פון
דער גרעפלי קראַקען, און דאָס גראַז שמעקט מחיה נפשות! אַראָנט-
שיק גייט און איך גיי, ער שווייגט און איך שווייג. נאָכדעם שטעלט
ער זיך אָפּ, טוט אַ הוסט און מאַכט צו מיר: „רב טביה? ווי וואַלט
איר אַ שטייגער געזאָגט, ווען איך זאָל אייך זאָגן, אַז איך האָב ליב
אייער שפּרינצע און אַז איך וויל זי נעמען פאַר אַ פּלעז?“ וואָס איך

וואָלט געזאָגט, זאָג איך, איך וואָלט געזאָגט, און מען זאָל אַ משוגע-
 בעס אויסמעקן און אייך אַריינשטעלן... קוקט ער מיך אָן און
 מאַכט צו מיר: „וואָס הייסט?“ זאָג איך: „אַט-דאָס הייסט!...“
 זאָגט ער: „איך פאַרשטיי אייך ניט.“ זאָג איך: „איני אַ סימן, און
 איר זיינט ניט איבעריק קלוג, ווי אין פּסוק, זאָג איך, שטייט: אַ
 קלוגן זאָגט מען אויפן ווונק, אַנאָר גיט מען מיטן שטעקן...“ מאַכט
 ער צו מיר ווי ברוזלעך: „איך רעד צו אייך פּראָסט און איר ענט-
 פערט מיר מיט חכמות און מיט פּסוקים!“ זאָגן איך: „איטלעכער חון
 זינגט אַזוי ווי ער קען און יעדער בעל דרש דרשנט פון זיינעט-
 וועגן: אויב איר ווילט וויסן, וואָס פאַר אַ בעל דרשן איר זייט,
 רעדט איבער פריער מיט אייער מוטער, זי וועט אייך שוין, זאָג
 איך, קלאָר מאַכן אַקיראַט“... „האַלט איר מיך, זאָגט ער, אַ פנים
 פאַר אַ ינגעלע וואָס דאַרף זיך אָנפרעגן ביי דער מאַמע? ...“ „גע-
 וויס, זאָג איך, דאַרפט איר זיך אָנפרעגן ביי דער מאַמע, און די
 מאַמע וועט אייך געוויס זאָגן, און איר זיינט אַ חושים און וועט זיין
 גערעכט“... „און וועט זיין גערעכט?“ מאַכט ער... „געוויס, זאָג
 איך, וועט זי זיין גערעכט, וואָרים וואָס פאַר אַ חתן זיינט איר, זאָג
 איך, פאַר מיין שפּרינצען? וואָס פאַר אַ גלייכן איז מיין שפּרינצע
 צו אייך? און דער עיקר, זאָג איך, וואָס פאַר אַ מחותן בין איך
 מיט אייער מוטער?...“ „אויב אַזוי, מאַכט ער צו מיר, האָט איר
 שוין רב טביה, אַ גרויסן טעות! איך בין נישט קיין ינגעלע פון
 18 יאָר, און זוך נישט קיין מחותנים פאַר מיין מוטער, און ווייס
 ווער איר זייט, און ווער אייער טאָכטער איז, און זי געפעלט מיר,
 און אַזוי וויל איך, און אַזוי וועט דאָס זיין!...“ „האַט קיין פאַרי-
 בל ניט, זאָג איך, וואָס איך שלאַג אייך איבער, איך זע, זאָג
 איך, און מיט איין צד זיינט איר שוין פאַרטיק; זיינט איר, זאָג
 איך, באַוואָרנט אייך מיטן אַנדערן צד?...“ זאָגט ער צו מיר:
 „איך ווייס ניט וואָס איר מיינט“... זאָג איך: „איך מיין דאָס די
 טאָכטער מיינע שפּרינצען, מיין איך, צי האָט איר שוין, זאָג איך,
 מיט איר אויך עפעס גערעדט, און וואָס, זאָג איך, זאָגט זי?...“
 ווערט ער אַזוי ווי פּאַלידיקט און מאַכט צו מיר מיט אַ שמייכל:
 „וואָס פאַר אַ פּראַגע איז דאָס? געוויס האָב איך, זאָגט ער, מיט איר

גערעדט, און ניט איין מאָל, עטלעכע מאָל, איך קום, זאָגט ער, אָהער אַלע טאָג... איר הערט? ער קומט אָהער אַלע טאָג און איך ווייס נישט!... „בהמה בצורת מענטש! באַדאַרף מען דאָך דיר געבן קייען שטרוי, טביה! אַז דו וועסט זיך לֶאָזן אַזוי פֿירן אין באַד אַרײַן, וועט מען דאָך דײַך קױגן און פֿאַרקױפֿן, דו פֿערדאָטש אײַנער!...“ אַזױ טראַכט אײַך מײַר און גײ מיט אַראָנטשיקן צוריק, און ער געזעגנט זיך אָפּ מיט מײַן חברה, כאַפֿט זיך אַרױף אױפֿן טוס, און מאַרש קײַן בױבעריק...

אַצינד וועלן מײַר, ווי זאָגט איר דאָס אין אײַערע בײַכלעך, אײַבערלאָזן דעם בן מלך און זיך נעמען צו דער בת מלכה, צו שפּרינצען הייסט עס... „זאָג מײַר, טאַכטער, וואָס איך וועל דײַך פֿרעגן, זאָג אײַך: דערצײל מײַר נאָר, זאָג אײַך, וואָס דער אַראָנטשיק האָט מײַן דיר אָפּגעטמוועסט מכה אַזאַ זאַך, זאָג אײַך, גאָר אָן מײַן וויסן?...“ ענטפֿערט עפֿעס אָט דער בױם? אַזױ ענטפֿערט זײַ! גע- וואָרן רױטלעך, אַראָפּגעלאָזט די אױגן ווי אַ כּלה, אָנגענומען אַ פּולן מױל מיט וואָסער און שאַ!... באַ! — טראַכט אײַך מײַר — ווײַלסט ניט רעדן אײַצט, וועסטו רעדן שפּעטער אַ בײַסל... טביה איז ניט קײַן יײַדענע; ער האָט צײַט! און אײַך וואָרט אײַבער אַ ווײַלע, ווי זאָגט מען יבא יומה, און טשאַטעווע אויס די מײַנוט, וואָס איך בלײַב מיט איר אַרײַן, רוף מײַך אָן צו איר: „שפּרינצע, זאָג מײַר וואָס איך וועל דײַך פֿרעגן: קענסטו אים כאַטש אָט דעם אַראָנטשיקן?...“ זאָגט זײַ: „געוויס קען אײַך אים...“ „וויסטו, זאָג אײַך, אַז ער איז אַ סױשטשון?...“ פֿרעגט זײַ מײַך: „וואָס הייסט דאָס אַ סױשטשון?“ זאָג אײַך איר: „אַ פּוסט נײַסל, וואָס עס פּײַפט...“ זאָגט זײַ: „האַסט אַ טעות, אַרנאָלד איז אַ גוטער מענטש...“ „ער הייסט שוין, זאָג אײַך, בײַ דיר אַרנאָלד, ניט אַראָנטשיק דער שאַרלאַטאַן?“ זאָגט זײַ: „אַרנאָלד איז ניט קײַן שאַרלאַטאַן, אַרנאָלד האָט אַ גוט האַרץ, אַר- נאָלד, זאָגט זײַ, געפֿינט זיך אין אַ שטוב פֿון פֿאַרדאַרבענע מענטשן, זאָגט זײַ, וואָס ווייסן נאָר געלט און געלט...“ „אַזױ, זאָג אײַך, בײַסטו שוין, שפּרינצע, אױך געוואָרן אַן אױפּגעקלערטע פּילאָאָפּקע און האָסט שוין אױך פּײַנט געלט?...“

בקצור, אײַך זע אַרויס פֿון דעם שמועס, אַז עס האַלט שוין

ווייטלעך, איך קען מיינע לייט. טביהס טעכטער, האָב איך איך גע-
 זאָגט שוין אַמאָל, ניט געדאַכט זאָלן זיי ווערן, אַז זיי קלעפּן זיך אָן
 אין אַ מענטשן, איז מיטן גאַנצן לעבן, מיטן חיות, מיט דער נשמה!
 און איך טראַכט מיר: „שוטה! למאי זאָלסטו וועלן זיין, טביה, מער
 חכם פון דער גאַנצער וועלט? אפשר איז דאָס אַ גאָטס זאָך? אפשר
 איז דאָס באַשערט, אַז דוקא דורך אָט דער שטילענקער שפּרינצע
 זאָלסטו געהאַלפּן ווערן, באַלוינט ווערן פאַר אַלע דינע קלעפּ און
 דויטאַקן, וואָס דו האָסט ביז אַהער איבערגעטראָגן, האָבן אַ גוטע על-
 טער, און אויך וויסן אַמאָל פון אַ לעבן אויף דער וועלט? אפשר
 איז דיר באַשערט האָבן אַ טאַכטער אַ מיליאָנשטיצע, וואָס איז?
 ס'שטייט דיר ניט אָן? ... וווּ שטייט דאָס געשריבן, אַז טביה דאַרף
 זיין אייביק אַ קבאָן, אייביק אַרומשלעפּן זיך מיטן פּערדל און מיט
 קעז און פוטער צוליב די יעהופּעצער נגידיים זיי זאָלן האָבן וואָס
 צו פרעסן? ... ווער ווייסט, אפשר איז מיר אָנגעצייכנט געוואָרן פון
 אויבן, אַז איך זאָל אויף דער עלטער עפעס מתקן זיין אויף דער
 וועלט, ווערן אַ בעל צדקה און אַ בעל מכניס אורת, און אפשר גאָר
 אַוועקזעצן זיך מיט יידן לומדים און לערנען תורה? ... וכדומה
 אַזעלכע רייכע גאָלדענע מחשבות קריכן אין קאָפּ אַריין און איך
 קום אַריין אין שטוב אַריין און נעם אַוועק מיין אַלטע און
 מאַך מיט איר אַ שמועס: „וואָס וואָלט זיין כדומה למשל, זאָג איך,
 ווען אינזער שפּרינצע זאָל זיין אַ מיליאָנשטיצע?“ פרעגט זי מיך:
 „וואָס הייסט דאָס אַ מיליאָנשטיצע? ...“ זאָג איך: „אַ מיליאָנשטיצע
 הייסט אַ מיליאָנשטישיקס אַ ווייב...“ פרעגט זי מיך: „וואָס הייסט
 דאָס אַ מיליאָנשטישיק?“ זאָג איך איר: „אַ מיליאָנשטישיק הייסט אַ
 מענטש, וואָס פאַרמאָגט אַ מיליאָן...“ פרעגט זי מיך: „וויפיל איז דאָס
 אַ מיליאָן?“ זאָג איך: „אַז דו ביסט אַזאַ בהמה און ווייסט ניט
 וויפיל איז אַ מיליאָן, היינט וואָס האָב איך מיט דיר וואָס צו
 רעדן? ...“ זאָגט זי: „ווער בעט דיך זאָלסט רעדן?“ — איז זי אויך
 גערעכט.

בקצור עס גייט אַוועק אַ טאָג, איך קום צופּאָרן אַהיים: „גע-
 ווען אַראַנטשיק?“ — ניין, נישט געווען... עס גייט אַוועק נאָך אַ
 טאָג: „געווען דער בחור?“ — ניין, נישט געווען... איך זאָל אַריינ-

גיין צו דער אלמנה מיט אן אויסרייד, פאסט מיר ניט; איך וויל
 ניט אז זי זאל מיינען, אז טביה שלאגט זיך נאָכן שידוך...
 און אגב האָב איך געפילט, אז איך באַדאַרף עס זיין, ווי אַ פינפטער
 ראָד צום וואָגן, הגם איך פאַרשטיי ניט, פאַר וואָס? באַשר איך
 האָב ניט קיין מיליאָן? האָב איך דאָך איצטער אַ מחותנתטע אַ מילי-
 יאָגשטיצע! און זי וועמען האָט פאַר אַ מחותן? - אַ יידן און אַרע-
 מאַן, אַ קבאָן, אַ טביה דעם מילכיין; היינט ווער איז מער יחוס,
 איך צי זי? ... איך וועל אייך זאָגן דעם ריינעם אמת, איך האָב
 אָנגעהויבן וועלן דעם שדוך, נישט אַזוי צוליב דעם שדוך, ווי צוליב
 נצחון אַליין. „אַ רוח אין זייער פאַטער און כווער אַריין, די יע-
 הופעצער גבירים, לאָזן זיי וויסן ווער טביה איז! ... ביז אַהער
 האָט מען מער ניט געהערט נאָר בראַצקי און בראַצקי, גלייך ווי די
 איבעריקע זיינען גאָר קיין מענטשן ניט!...“

אַזוי טראַכט איך מיר, פאַרנדיק אַהיים פון בויבעריק און קום
 אַהיים, גייט מיר מיינע אַנטקעגן מיט אַ גדולה: „אַ שליח, און ערל,
 איז נאָר וואָס געווען פון בויבעריק, פון דער אלמנה, זאָלטט למען
 השם באַלד קומען צופאַרן אַהין, עס מעג זיין אויף דער נאַכט,
 זאָלטטו שפּאַנען דאָס פערדל און קומען צופאַרן, מען דאַרף זיך
 דאָרט זייער נייטיק האָבן!...“ „וואָס האָט זי, זאָג איך, אַזוי
 אָנגעשפּאַרט? וואָס האָבן זיי, זאָג איך, אַזוי קיין צייט ניט?“ און
 איך כאַפּ אַ קוק אויף מיין שפּרינצען - זי שווייגט, נאָר די אויגן
 אירע ריידן, אוי ריידן זיי! קיינער פאַרשטייט ניט איר האַרץ אַזוי
 ווי איך... איך האָב די גאַנצע צייט מורא געהאַט, אַקשיא אויף אַ
 מעשה, טאָמער לאָזט זיך אויס דערפון אַ בוידעם, האָב איך, אויף
 דעם אַראַנטשיקן אויסגערעדט וואָס איך האָב געקאָנט, אַז ער איז
 אַזוי, און ער איז אַזוי - איך האָב אָבער געזען, אַז ס'איז און אַר-
 בעט אין וואַנט, מיין שפּרינצע גייט אויס ווי אַ ליכט, האָב איך
 איינגעשפּאַנט צוריק מיין פערד און וועגעלע און האָב מיך געלאָזט
 שוין פאַרנאַכטלעך קיין בויבעריק. פאַרנדיק אַזוי טראַכט איך מיר:
 „וואָס קאָנען זיי מיך רופן מיט אַזאַ מין אימפעט? וועגן אַ וואָרט?
 וועגן אַ קנס-מאַל? וואָלט ער דאָך געקאָנט קומען צו מיר, דאַכט
 זיך, דערווילל בין איך דער אַבי הכלה!“ און איך אַליין צעלאַך מיך

פון דעם געדאַנק: ווו איז דאָס געהערט געוואָרן אין דער וועלט, און דער נגיד זאָל גיין צום קבצן? סײַדן סײַדן שוין ווערן עק וועלט, משיח צייטן, אזוי ווי די יונגע לייטלעך, די ווייסע הברה-ביקעס ווילן מיך איינריידן, און באַלד וועט קומען אַ צייט, וואָס דער נגיד מיטן קבצן וועלן זיין גלייך, שלי שלך, שלי שלי, מיינס דיינס, דיינס מיינס, הפקר ציבעלעס! דאַכט זיך אַ קלוגע וועלט און אזעלכע בהמות! ... עך-עך-עך! ...

מיט די דאָזיקע געדאַנקען בין איך אָנגעקומען קיין בויגעריק און פאַרפאַרן גלייך אויף דער דאַטשע צו דער אלמנה אַוועקגעשטעלט דאָס פערדל. — ווו איז די אלמנה? נישטאָ קיין אלמנה! ווו איז דער בחור? — נישטאָ קיין בחור! ווער-זשע האָט מיך גערופן? „איך האָב אייך גערופן“, אזוי מאַכט צו מיר אַ קיילעכיק געפאַקט ייִדל מיט אַן אויסגעפליקט פערדל און מיט אַ גראָבע גאַלדענע קייט אויפן בייכל. „ווער זשע, זאָג איך, זייט איר?“ זאָגט ער: „איך בין דער אלמנה אַ ברודער און אַראָנטשיקט אַ פעטער ... מע האָט מיך, זאָגט ער, אַרויסגערופן מיט אַ דעפעש פון קאַטערינאַסלאָוו און בין נאָר וואָס געקומען צו פאַרן“ ...

„וויבאַלד אזוי, נאָט זשע אייך אָפּ שלום“, זאָג איך און זען מיך אַוועק. דערזען, און איך האָב מיך אַוועקגעזעצט, מאַכט ער צו מיר: „זיצט“. זאָג איך: „אַ דאַנק, איך זיך שוין. וואָס זשע מאַכט איר“, זאָג איך, ענטפערט ער מיר דערויף גאָר נישט ניט, צעלייגט זיך אויף אַוויגשטויף, די הענט אין די קעשענעס, שטעלט אַרויס די גאַלדענע קייט מיטן בייכל און מאַכט צו מיר בזה הלשון: „אייך רופט מען דאַכט זיך טביה? ...“ „יא“, זאָג איך, „צו דער תורה און מען רופט מיך אויף, רופט מען מיך אויף: „יעמוד ר' טביה ב"ר שניאור זלמן ...“ „הערט אויס, מאַכט ער צו מיר, ר' טביה, וואָס איך וועל אייך זאָגן. וואָס טויג אונז לאַנגע דבורים? לאַמיר, זאָגט ער, גיין גלייך צום ענין, געשעפט הייסט עס ...“

„המכתוב“, זאָג איך, „שלמה המלך האָט שוין לאַנג געזאָגט: לפל זמן — ווען מען דאַרף רעדן געשעפט איז געשעפט ... איך בין זאָג איך, אַ געשעפטסמאַן ...“ „דאָס זעט מען“, זאָגט ער, „און איר זיינט אַ געשעפטסמאַן, דערפאַר וויל איך טאַקע מיט אייך רעדן סוחריש“.

„רב' טביה!“ מאַכט ער צו מיר און וויל נישט אַרויסנעמען
 די הענט פון די קעשענעס. — „איך פרעג אייך, וויפיל וועט אונז
 קאַסטן אַרום און אַרום די חתונה?“ „עס ווענדט זיך, זאָג איך,
 „וואָס פאַר אַ חתונה איר מיינט! אויב איר מיינט אַ גרויסאַרטיקע
 חתונה, ווי אייך שטייט אָן, בין איך, זאָג איך, ניט אימשטאַנד...“
 „שטעלט ער אָן אויף מיר אַפּאַר עינים און מאַכט צו מיר אזוי:
 „אַדער איר מאַכט זיך תּמּעוואַטע, אַדער איר זיינט טאַקע אַ תּם...
 כּאַטש אפּילן, זאָגט ער, איר זעט ניט אויס פון קיין תּם, וואָרים
 איר זאָלט זיין, זאָגט ער, אַ תּם, וואָלט איר ניט אַריינגעשלאָפּט,
 זאָגט ער, מיין פּלימעניק אין אַ בלאָטע, אים פאַרבעטן צו זיך
 פּלומרשט אויף שבועותדיקע בלינצעס, אים אונטערגעשטאַלט דאָרט
 אַ שיין מיידל, און זי האָט זיך אים פאַרלייבט, זאָגט ער, דאָס
 הייסט זי איז אים געפּעלן, נו, און ער איר אַודאי, פון דעם, זאָגט
 ער, רעדט מען ניט. איך וועל אייך ניט זאָגן, זאָגט ער, עס קאָן
 זיין זי איז אַן אַרנטלעך קינד און מיינט דאָס נעבעך ערנסט. איר
 טאַרט אָבער ניט פאַרגעסן, זאָגט ער, ווער איר זיינט און ווער
 מיר זיינען? איר זיינט דאָך, זאָגט ער אַ ייד אַ בר דעת, ווי קאַנט
 איר, זאָגט ער, גאָר דערלאָן אַ זעלבס, אַז טביה דער מילכיכער,
 וואָס פירט אונז קעז און פוטער, זאָל ער זיין אונזער מחותן?...
 אַי, זיי האָבן זיך, זאָגט ער, געגעבן איינס דאָס אַנדערע דאָס וואָרט?
 וועלן זיי דאָס נעמען צוריק! קיין גרויס אומגליק, זאָגט ער, שטייט
 ניט דערביי; טאַמער דאַרף עפעס קאַסטן, זאָגט ער, זי זאָל אים
 אַרויסלאָזן פון וואָרט, מהיכיתית, מיר האָבן, זאָגט ער, גאָר נישט
 קעגן דעם...“

„רבּונו של עולם! — טראַכט איך מיר — וואָס וויל דער ייד?...“
 און ער הערט נישט אויף צו ריידן איבער מיין קאַפּ: איך זאָל
 גאָר ניט דענקען זאָגט ער, טאַמער וועט מיר געראָטן מאַכן אַ
 סקאַנדאַל, אויספויקן אומעטום, אַז זיין פּלימעניק, זאָגט ער, האָט
 זיך געשדכנט צו טביה דעם מילכיכערס טאַכטער... און איך זאָל
 זיך אַרויסשלאָגן פון קאַפּ, זאָגט ער, אַז זיין שוועסטער איז אַ
 מענטש, וואָס קאַטאַרע מען קאָן פון איר פאַמפּען געלעט... מיט
 גוטן, זאָגט ער, מהיכיתית, קאָן מען, זאָגט ער, נעמען ביי איר

עטלעכע קערבלעך; עלעהיי, זאָגט ער, אַ נדבה... מען איז דאָך זאָגט ער מענטשן, וואָס קאַטאַרע מע דאַרף אַמאָל אויסהעלפֿן אַ מענטשן..."

בקצור — איר ווילט וויסן וואָס איך האָב אים געענטפערט? איך האָב אים, אַז אָך און וויי איז מיר, גאָר נישט געענטפערט! ס'איז מיר געווען, ווי זאָגט איר, תדבק לשוני — עס האָט מיר ווי אָפגענומען דער לשון! איך האָב זיך אויפגעהויבן, זיך אויסגעדרייט מיטן פנים צו דער טיר און נישטאָ מיר!... ווי פון אַ שרפה האָב איך מיך אַרויסגעכאַפט, ווי פון אַ טורמע!... עס האָט מיר געוואָלט מעט אין קאַפּ, געשמערירט אין די אויגן און געטורקעט אין די אויערן די ווערטער פון דעם יידן: „אַן אלמנה אויף צו פאַמפען...“ „עלעהיי אַ נדבה...“ און בלין צוגעגאַנגען צו מיין פערד און וועט געלע, אַריינגעלייגט דאָס פנים אין בריטשקע אַריין און — איר וועט ניט לאַכן פון מיר? — אַז איך האָב מיך צעוויינט, האָב איך גע-וויינט און געוויינט! און אַז איך האָב מיך גוט אויסגעוויינט און געזעסן אויף דער בריטשקע און איינגעטיילט מיין פערדל נעבעך וויפיל ס'איז אין אים אַריין, האָב איך ערשט דעמאָלט געפרעגט ביי גאָט אַ קשיא, אַזוי ווי איוב האָט אַמאָל געפרעגט: וואָס האָסטו, גאַטעניו, אַזעלכס דערזען אין דעם אַלטן איובן, וואָס דו לאָזט אים ניט אָפּ אויף קיין מינוט? ס'איז שוין מער ניטאָ קיין יידן אויף דער וועלט? און איך קום צופאָרן אַהיים, טרעף איך מיין כאַליאַס-טרע, קיין עין הרע, פריילעך, מע עסט וועטשערע, גאָר אין שפּרינג-צע איז נישטאָ. „ווי איז שפּרינגצע?“ פּרעג איך. — וואָס הערט זיך — זאָגן זיי מיר — וואָס האָט מען דיר גערופן? זאָג איך נאָך אַמאָל: „ווי איז שפּרינגצע?...“ ענטפערן זיי מיר נאָך אַמאָל: „וואָס הערט זיך?...“ זאָג איך: גאָר ניט, וואָס זאָל זיך הערן? ביי די ווערטער קומט אָן שפּרינגצע, טוט מיר אַ קוק אין די אויגן אַריין, זעצט זיך אַוועק צום טיש, גלייך ווי ניט זי מיינט מען, ניט פון איר רעדט מען... אויפן פנים ביי איר קאָן מען נישט דערקענען גאָר נישט, נאָר דאָס שטילקייט אירס איז שוין צופיל, הויך לדרך הטבע... היינט געפּעלט מיר ניט דאָס זיצן אירס פאַרטראַכט און דאָס פּאָלגן אירס וואָס מע הייסט איר: זאָגט מען איר זיך — זיצט זיך זאָגט מען איר עס — עסט זי; הייסט מען איר גיין — גייט זי;

און אז מע טוט זי אַרופ, טוט זי זיך אַ וואָרף... איך קוק אויף איר און עס פאַרקלעמט מיר דאָס האַרץ, און עס ברענט אין מיר אַ פייער אויף וועמען ווייס איך ניט... אַכטי רבונג של עולם אלוהינו נאַש! פאַר וואָס שטראַפסטו מיך אַזוי, פאַר וועמענס זינד?!

בקצור, איר ווילט וויסן דעם סוף? אַזאַ סוף וויל איך נישט ווינטשן דעם ערגסטן שונא, און מען טאָר עס גאָר נישט ווינטשן, וואָרים די קללה פון קינדער איז די ערגסטע קללה פון דער תוכחה! פון וואָנען ווייס איך, אז מיך האָט עמעצער נישט פאַרשאַטן מיט קינדער? איר גלויבט ניט אין די זאַכן? וואָס זשע דען איז דאָס? אַדרבה, לאַמיר האַרכן פון אייך... נאָר צו וואָס נוצן אונז חקירות? אַמער הערט דעם סוף, וואָס איך וועל אייך דערציילן. איין מאָל פאַרנאַכט פאַר איך אַ היים פון בויבעריק מיט אַ גוט האַרץ! פאַרעכנט נאָר דעם פאַרדראָס, דעם בזיון, היינט דעם רחמנות פון קינד... און די אַלמנה, וועט איר פרעגן? און דער זון? ווער מיר אַלמנה? וואָס מיר זון? אַוועקגעפאַרן און אפילו זיך ניט געזעגנט! ס'איז אַ בושה אויסצוזאָגן, ס'איז געבליבן שטיין ביי מיר אויף זיי אַ שטיקל חוב פאַר קעז און פוטער... נאָר איך רעד נישט פון דעם, מסתמא האָבן זיי פאַרגעסן... איך רעד פונם געזעגענען זיך, אַוועקפאַרן און אפילו זיך ניט געזעגנט!... וואָס דאָס קינד נעבעך האָט איבער-געטראָגן — דאָס האָט ניט געוויסט קיין בן-אדם אַ הויך מיר, וואָרים איך בין אַ טאַטע, אַ טאַטנס האַרץ פילט... טאָמער מיינט איר אז זי האָט מיר געזאָגט אפילו אַ חצי דבור? באַקלאַגט זיך? אַדער גע-וויינט אַמאָל? ע! קענט איר דאָך ניט טביהס טעכטער! שטיי, אין זיך, איינגעגאַנגען, געצאַנקט ווי אַ ליכט! ווען-ניט-ווען אַרויסגעטאַפט זיך מיט אַ זיפן, נאָר אַזאַ מין זיפן, וואָס רייסט אַרויס אַט אַזאַ שטיק האַרץ!

הפּלל, פאַר איך מיר אַזוי מיט מיין פּערדל אַהיים פאַרטיפט אין טרויעריקע מחשבות און געדאַנקען. פרעג קשיות ביים רבונג של עולם און ענטפער מיר אַליין, און עס אַרט מיך שוין ניט אַזוי אויף גאַט—מיט גאַט האָב איך מיך שוין ווי עס איז איבערגעפּעטן,— מיך אַרט אויף מענטשן, למאי זאָלן מענטשן זיין אַזוי שלעכט, אַז זיי קאָנען זיין גוט? פאַר וואָס זאָלן מענטשן פאַרביטערן דאָס לעבן

אי יענעם אי זיך, אַז זיי האָבן ביד לעבן זיס און גליקלעך ? גע-
שיקט זיך עס, אַז גאָט האָט באַשאַפן דעם מענטשן צוליב דעם, ער
זאָל אָפּקומען אויף דער וועלט? ... וואָס האָט דאָס אים גענוצט? ...
מיט אַזעלכע געדאַנקען פאַר איך אַריין צו מיר אין כוּטאַר אַריין,
און דערזע פון דער ווייטן ביי דער גרעבלי איז אַן אָנגעלויף פון
מענטשן, גוים, גויעט, שיקסעס, שקצים, און קליינע שקצימלעך אָן אַ
שעור, וואָס קאָן דאָס זיין? קיין שרפה ניט; מסתמא אַ דערטרונקע-
נער, עמעצער האָט זיך געבאַדן ביי דער גרעבלי און געפונען דעם
טויט. קיינער ווייסט ניט, וווּ דער מלאך המות וואָרט אויף אים, ווי
מיר זאָגן אין ונתנה תוקף... פלוצים זע איך מיין גאָלדע לויפט,
די שאַל צעלאָזט, די הענט אַרויסגעשטעלט אויף צופריער, און פאַר
איר מינע קינדער טייבל און ביילקע, און אַלע דריי מיט אַגעשריי,
מיט אַיללה, מיט אַיאָמער: „טאַכטער! שוועסטער! שפּרינצע!!...“
אַראַפּגעשפרונגען פון דעם וואָגן ווייס איך ניט ווי אַזוי איך בין
ניט צעשפרונגען געוואָרן, און אַז איך בין צוגעלאָפּן צום טייך איז
שוין געווען נאָך אַלע היוםס... — — — — —

וואָס האָב איך אייך געוואָלט פּרעגן? ... יאָ! האָט איר געזען
זען אַ געטרונקענעם? קיין מאָל נישט? ... אַ מענטש, אַז ער שטאַרבט,
שטאַרבט ער מייסטן טיילס מיט צוגעמאַכטע אויגן... ביי אַ געטרונ-
קענעם זיינען די אויגן אָפּן — ווייסט איר נישט דעם שכל פאַר וואָס
דאָס איז? ... האָט קיין פאַריבל נישט, איך האָב ביי אייך צוגענו-
מען צייט, און אַליין איז מען אויך געבונדן: מען דאַרף גיין צום
פּערדל און מען מוז צופירן דאָס ביסל סחורה. די וועלט איז אויך
אַ וועלט, מען מוז צעפירן דאָס ביסל סחורה. די וועלט איז אויך אַ
וועלט, מען מוז אין זינען האָבן אַ קערבל אויך, — און פאַרגעסן
וואָס ס'איז געווען, וואָרים דאָס, וואָס די ערד דעקט צו, מוז, זאָגט
מען, פאַרגעסן ווערן, און אַז מען איז אַ לעפעדיקער מענטש, קאָן
מען די נשמה נישט אויסשפייען. עס העלפט ניט קיין חכמות און
מיר מוזן זיך אומקערן צוריק צום אַלטן פּסוק, אַז כל זמן שהנשמה
בקרבי איז פאַר ווייטער טביה! ... זייט מיר געזונט, און אַז איר
זעט מיך דערמאָנען, זאָלט איר מיך ניט דערמאָנען צו ביזן...
געשריבן אין יאָר 1907.

טביה פֿארט קיין ארץ ישראל.

— סקאצט קומט! וואָס מאַכט אַ ייִד רב שלום-עליכם? אָט אַ גאַסט! אפילו נישט געחלומט זיך! נאַט-זשע אייך אָפּ שלום-עליכם, איך האָב מיר אָבער אַלץ געטראַכט און געטראַכט: וואָס איז די מעשה, וואָס מען זעט אים נישט אַזאַ צייט, נישט אין בויבעריק, נישט אין יעהופּעץ? אַ קשיא, וואָס סע מאַכט זיך, נו, דאַנקען השם יתברך, וואָס מע זעט זיך געזונט, ווי שטייט דאָרט אין פּסוק! טורא פּטורא — אַ מענטש מיט אַ מענטשן... איר קוקט מיך אָן, פּאַני, גלייך ווי איר וואָלט מיך נישט דערקענט? דאָס בין איר, אייער אַלטער גוטער פּריינט טביה, קוקט נישט, וואָס אַ ייִד גייט אין אַ נייער קאַפּאַטע, דאָס איז דער אייגענער שלים-מול, טביה, וואָס אַ מאָל, נישט געמינערט אַ האָר, נישמער, מע טוט זיך אָן שבתדיק, זעט מען אויס אַ ביסל דאָסיקער, מעשה נגיד, וואָרים אַז מע פּאַרט אַרויס צווישן מענטשן, קאָן מען אַנדערש נישט, ובפרט אַז מע פּאַרט אַזאַ ווייטע נסיעה, קיין ארץ ישראל, אַ קלייניקייט? איר קוקט מיך אָן און טראַכט זיך, ווי קומט דאָס אַזאַ קליין מענטשעלע, ווי טביה, וואָס האָט פֿל ימיו געהאַנדלט מיט מילכינס, זאָל גאָר האָבן אַזאַ השגה, וואָס קאָן זיך פּאַרגינען אויף דער עלטער סיידן אַ מין בראַצ-קי? גלויבט מיר, פּאַני שלום-עליכם, ס'איז פּולו מוקשה — דער פּסוק איז רעכט אַרום און אַרום. רוקט נאָר אַוועק, זייט מוחל, אייער טשעמאָדאַנטשיקל אַ ביסל אַהין, וועל איך מיך אַוועקזעצן אַקעגן אייך און וועל אייך דערציילן אַ מעשה, וועט איר האָרען, וואָס גאַט קאָן בקצור, איך מוו אייך זאָגן קודם פֿל הקודמס, אַז איר בין

געבליבן, נישט פאר איך געדאכט, אן ארמן, געשטארבן גאלדע
 מיינע, עליה השלום. געווען א ינדענע א פראסטע, אן חכמות, אן
 אויבערקעפלעך, נאך א גרויסע צדיקות. לאזן זי זיך מיען דאָרט פאר
 אירע קינדער, זי איז גענוג אויסגעשטאנען צוליב זיי, און טאקע
 אפשר איבער זיי געגאנגען פון דער וועלט, נישט געקאנט אריבער-
 טראָגן, וואָס זיי זיינען זיך צעקראַכן איינער קיין ליסי, דער אנדע-
 רער קיין סטריסי. „משטיינס געזאָגט, זאָגט זי, וואָס איז מייין וועלט,
 זאָגט זי, אַז ווי פאַלד, זאָגט זי, נישט קיין קינד און נישט קיין
 רינד? להבדיל, אַ פּהמה, זאָגט זי, בענקט אויך, זאָגט זי, אַז מע
 אַנטוויינט, זאָגט זי, פון איר דאָס קעלבל... אַזוי זאָגט זי צו מיר,
 גאַלדע הייסט עס, און וויינט בעה מעשה מיט ביטערע טויערן, און
 איך זע, אַז די ינדענע גייט איין פון טאָג צו טאָג, ווי אַ ליכט, רייד
 איך איר אויס מסתמא דאָס האַרץ פאַר רחמנות און איך זאָג צו
 איר אַזוי זאָג איך: „עט, זאָג איך צו איר, גאַלדע סערצע, פאַראַן
 אַ פּסוק, זאָג איך, אַם כּפּנים אַם כּעבדים, ווי מיט קינדער, אַזוי איז
 אַן קינדער, זאָג איך, מיר האָבן, זאָג איך, אַ גרויסן גאַט, זאָג איך,
 און אַ גוטן גאַט און אַ שטאַרקן גאַט, זאָג איך, נאָר פּונדעסטוועגן,
 זאָג איך, לאָס איך האָבן די ברכות, ויפיל מאָל דער רבּונו של
 עולם, זאָג איך, טוט אָפּ אַ שטיקל אַרבעט, מעגן שוין, זאָג איך, די
 שונאים האָבן אַזאַ יאָר. איז זי דאָך אָבער, זאָל מיר מוחל זיין,
 אַ נקבה, מאַכט זי צו מיר: „דו זינדיקסט, טביה, מע טאָר נישט,
 זאָגט זי, זינדיקן“. „אַט האָסטו דיר, זאָג איך, איך זאָג דען
 עפעס, זאָג איך, שלעכטס? איך גיי דען חלילה, זאָג איך, קעגן דעם
 אויבערשטנס גענוג, זאָג איך? וואָרים ווי פאַלד, זאָג איך, אַז ער
 האָט, זאָג איך, באַשאַפן אַזוי שוין זיין וועלט, זאָג איך, אַז קינ-
 דער זיינען נישט קיין קינדער, זאָג איך, און טאַטע-מאַמע זיינען
 בלאַטע, זאָג איך, ווייסט ער דאָך מסתמא, וואָס ער האָט צו טאָן...“
 פאַרשטייט זי נישט, וואָס איך רייד און ענטפערט מיר בוידעם: „איך
 שטאַרב, זאָגט זי, אַזוועק, טביה, ווער וועט דיר מאַכן וועטשע-
 רע?“. „אַזוי מאַכט זי צו מיר שטיל און קוקט אויף מיר מיט
 אַזעלכע אויגן, אַז אפילו אַ שטיין קאָן עס רירן. טביה איז דאָך
 אָבער נישט קיין ינדענע, ענטפער איך איר אָפּ מיט אַ ווערטל און

מיט אַ פסוק און מיט אַ מדרש און מיט נאָך אַ מדרש: „גאַלדע, זאָג
אײך, ביסט מיר געווען, זאָג אײך, געטריי אַזוי פיל יאָרן, וועסטו
מיך אויף דער עלטער, זאָג אײך, נישט מאַכן צום נאָר, זאָג אײך,
און טו אַ קוק אויף מיין גאַלדען — פיזעם! „וואָס איז דיר, זאָג אײך,
גאַלדע? „גאָר נישט“, מאַכט זי צו מיר, קוים-קוים וואָס זי רעדט.
ע? אײך זע, די שפּיל איז פאַרן טייל, נעם אײך און שפּאַן אײן
דאָס פערדל און פאַר אַוועק אין שטאַט אַרײן און ברענג אַראָפּ אַ
דאָקטאָר, דעם בעסטן דאָקטאָר, אײך קום צו פאַרן אַהיים — טע-טע-
טע! מיין גאַלדע ליגט שוין אויף דער ערד מיט אַ ליכטל צוקאַפּנס
און זעט אויס, ווי אַ בערגל ערד האָט מען צונגיגעשאַרט און אי-
בערגעדעקט מיט שוואַרצן, און אײך שטיי און טראַכט מיר: דאָס
איז דער סוף פונם מענטשן? אַכטי, רבּונו של עולם, וואָס דו טוט
אַפּ מיט דיין טביהן! וואָס וועל אײך איצטער טאָן אויף דער על-
טער, פאַרמינסטערט בין אײך געוואָרן?“ און אַזוי האָב אײך געגעבן
אַ פּאַל צו צו דער ערד... נאָר גיי שריי חי וקים! הערט איר,
וואָס אײך וועל אײך זאָגן? אַז מע זעט פאַר זיך דעם טויט, מוז
מען ווערן אן אַפיקורס און מע הויבט אָן נאָכצוקלערן, מה אנו מה
חינו — וואָס איז אינגאַנצן אָט די וועלט מיט די גלגלים, וואָס זיי
זרייען זיך, מיט די באַנען, וואָס לויפן משוגענערווייז, מיט דעם
גאַנצן טאַרעאַם אַרום און אַרום, און אפילו בראַצקי מיט זיינע
מיליאָנען — הבל הבלים, גאַרנישט שבגאַרנישט!
בקצור, אײך האָב איר געדונגען אַ קדיש, גאַלדען עליה השלום,
באַצאָלט פאַר אַ גאַנץ יאָר פריער, אַ ברירה האָב אײך געהאַט, אַז
באָט האָט מיך געשטראַפּט, נישט געגעבן מיר קיין זכרים, נאָר
נקבות, נאָר טעכטער און טעכטער, קיין גוטער ייד זאָל זיי נישט
קענען! אײך ווייס נישט, צי אַלע יידן ווערן אַזוי פאַרשוואַרצט מיט
זייערע טעכטער, צי נאָר אײך בין אַזאַ פינסטערער שלים-מזל, וואָס
אײך האָב צו זיי קיין גליק נישט? דאָס הייסט, צו די טעכטער
אַליין האָב אײך גאַרנישט און גליק איז ביי גאָט. וואָס זיי ווינטשעווען
מיר, מעג עס מיר אָנקומען כאַטש האַלב, אדרבה, זיי זיינען שוין
צוגעטריי, און וואָס „צו“ איז איבעריק. אָט נעמט, למשל, די מיזוג-
קע, בייקע רופט מען זי, וואָס ווייסט איר, וואָס דאָס איז פאַר

א קינדז איר קענט דאָך מיך, ברוך-השם, ווי זאָגט איר, פון אַ יאָר
מיט א מיטוואָך און ווייסט, אַז איך בין נישט דער טאַטע, וואָס קאַ-
טאַרי זאָל זיך אַוועקזעצן אָפּלויבן זיינע קינדער גלאַט אַזוי אין טאַג
אַריין. נאָר אַז ס'איז געקומען צו רייך פון מיין בייילקען, מוז איך
איך זאָגן נישט מער, ווי שלשה דברים, צוויי ווערטער: זינט גאַט
האַנדלט מיט בייילקעס, האָט ער נאָך אַזאַ בייילקע נישט באַשאַפן.
מילא פון שיינקייט שמועסט מען נישט. טביהס טעכטער, ווייסט איר
אַליין, האָבן אַ שם אויף דער וועלט פאַר די שענסטע קראַסאַוויצעס.
נאָר זי, בייילקע הייסט עס, וועט זיי אַלע פאַרשטעקן אין גאַרטל.
אַז מע שמועסט „יפּיפּית“, איז דאָך נישט שייך! אַקעגן מיין
ביילקען מוז מען טאַקע זאָגן: שקר החן — איך רייך נישט פון
שיינקייט, איך רייך פון כאַראַקטער רייך איך. גאַלד, גין-גאַלד, זאָג
איך אייך! פון תּמיד אָן בין איך ביי איר געווען דאָס אויבערשטע
פון דער מילך, נאָר פון זינט מיין גאַלדע עליה השלום איז איר צו
לענגערע יאָר נפטר געוואָרן, איז דער טאַטע געוואָרן ביי איר —
דאָס שוואַרצאַפּל פונם אויג! קיין שטויב נישט דערלעבן זאָל אויף
מיר פאַלן. איך האָב שוין געזאָגט צו זיך אַליין: דער רבונז של
עולם שיקט צו די רפואה פאַר דער מכה. נישמער, ס'איז שווער צו
וויסן, וועלכעס איז ערגער, די רפואה אָדער די מכה? גיי זיי אַ
נביא און טרעף, אַז בייילקע וועט צוליב מיר נעמען און פאַרקויפן
זיך פאַר געלט און אָפּשיקן דעם טאַטן אויף די עלטערע יאָרן קיין
אַרץ-ישראל! מאָלט איך, עס רעדט זיך נאָר אַזוי. זי איז אין דעם
אַזוי שולדיק, פונקט אַזוי ווי איר. אינגאַנצן איז דאָ שולדיק ער,
איר אויסדערווילטער, איך וויל אים נישט שעלטן, אַ קאַזאַרמע זאָל
אויף אים איינפאַלן! און אפשר, אַז מיר זאָלן וועלן גוט באַטראַכטן,
גריבלען זיך אַ ביסל טיפער, קאָן זיין, אַז איך אַליין בין דאָ מער
חיוב פון אַלעמען, וואָרים ס'איז דאָך אַ בפירושע גמרא: חיוב
אַדם... נאָר ס'איז שייך, כ'לעבן, אַז איך דאַרף אייך דערציילן,
וואָס די גמרא זאָגט!

בקצור, איך וויל אייך נישט לענג האַלטן. ס'איז אַוועקגעגאַנגען
גען אַ יאָר, און אַ יאָר, מיין בייילקע איז אויסגעוואַקסן, געוואָרן
קיין עין הרע אַ מיידל צו לייטן, און טביה טוט זיך זיין געשעפט

זיי תמיד, מיטן פערד און וועגעלע פירט ער אָפּ דאָס ביסל מילכיגס
 זומער קיין בויבעריק, ווינטער קיין יעהופעץ, אַ מבול זאָל אויף דעם
 קומען ווי אויף סדום! אָנקוקן קאָן איך נישט אָט די דאָזיקע שטאָט,
 און נישט אזוי די שטאָט אַליין, ווי די מענטשן, און נישט אַלע
 מענטשן, נאָר איין מענטש, — אפרים דער שדכן, אַרום אין זיין טאָ-
 טנס טאַטן אַריין! אָט וועט איר אומישנע הערן, וואָס אַ ייד אַ שדכן
 טוט אָפּ.

ויהי היום, קום איך צופאָרן איין מאָל אַרום חצי אלול קיין
 יעהופעץ מיט מיין ביסל סחורה, איך טו אַ קוק — ויבוא המן, אפרים
 דער שדכן גייט! איך האָב אייך אַמאָל דערציילט פון אים, אפרים
 איז אפילו אַ ייד אָן איינגעגעסענער, נאָר אַז מע דערזעט אים, מוז
 מען זיך אָפשטעלן, אָט אַזאַ מין פח האָט אין זיך אָט דער ייד...
 „הער נאָר, חכם מיינער, זאָג איך צו מיין פערדל, שטיי אַ ווילע,
 וועל איך דיר געבן עפעס קייען.“ און איך שטעל אָפּ אפרים דעם
 שדכן און געב אים אָפּ שלום און מאַך מיט אים אַ שמועס מן הצד:
 „וואָס הערט זיך עפעס מכה פרנסה?“ טוט ער אַ געשמאַקן זיפן און
 מאַכט צו מיר: „ס'איז ביטער!“... זאָג איך: „דהיינו?“ זאָגט ער:
 „נישטאָ וואָס צו טאָן“... זאָג איך: „לחלוטין?“ זאָגט ער:
 „לחלוטין!“... זאָג איך: „וואָס איז די מעשה?“... זאָגט ער: „די
 מעשה איז, וואָס שדוכים ווערן שוין היינט נישט געשלאָסן מער אין
 דער היים“... זאָג איך: „ווי דען ווערן זיי היינט געשלאָסן?“ זאָגט
 ער: „דאָרטן ערגעץ, אין אויסנלאַנד“... זאָג איך: „וואָס-זשע זאָל
 טאָן אַזאַ ייד, ווי איך למשל, וואָס מיין זיידנס באַבע איז דאָרט
 קיינמאָל נישט געווען?“... זאָגט ער צו מיר און דערלאַנגט מיר
 אַ שמעק טאַבעקע: „פאַר אייך האָב איך רב טביה אַ שטיקל
 סחורה דאָ אויפן אָרט“... זאָג איך: „דהיינו?“... זאָגט ער:
 אַ יידענע אן אלמנה אָן קינדער מיט קיין קערבלעך, געווען
 אַ קעכין אין אַלע גרעסטע הייזער“... קוק איך אים אָן און זאָג
 צו אים: „רב אפרים, פאַר וועמען מיינט איר דאָס אַ שדוך?“ זאָגט
 ער: „פאַר וועמען זאָל איך מיינען? פאַר אייך“... זאָג איך: „אַלע
 בייעז וויסטע חלומות זאָלן אויסגיין צו מיינע שונאָימס קעפּ!“ און
 נעם און דערלאַנג מיין פערד אַ שמיצל און וויל פאָרן ווייטער,

מאכט צו מיר אפרים: „האָט קיין פאַריבל נישט, רב טביה, אפשר
האָב איך אייך פונע בכוּד געווען, זאָגט-זשע מיר, וועמען דען האָט
איר געמיינט? זאָג איך: „וועמען דען זאָל איך מיינען, אַז נישט
מיין מיזניקע? ... טוט ער אַ שפּרונג אָפּ, דערלאַנגט זיך אַ פּאַטש
אין שטערן: „שאַ! גוט וואָס איר האָט מיך דערמאָנט, לאַנג לעבן
זאָלט איר, רב טביה!“ זאָג איך: „אַמ, גם אתם, דערלעבט איר אויך
ביז משיח וועט קומען. נאָר וואָס איז מיט אייך, זאָג איך, אַזוי די
גדולה? ... זאָגט ער: „ס'איז גוט, רב טביה, ס'איז אויסגעצייכנט
גוט, עס קאָן שוין גאָר בעסער נישט זיין אין דער גאַנצער וועלט!“ ...
זאָג איך: „דהיינו, וואָס איז די גוטסקייט?“ ... זאָגט ער: „איך
האָב פאַר אייער מיזניקע אַ גלייכס, אַ גליק, אַ הויפט-טרעפער, אַ
גביר, אַן אדיר, אַ מיליאָנטשיק, אַ בראַצקי, אַ פּאָדראַטשיק איז ער
און הייסן הייסט ער פּדהצור!“ ... זאָג איך: „פּדהצור? אַ קענט-
לעכער נאָמען פון חומש“ ... זאָגט ער: „וואָס מיר חומש? ווער
מיר חומש? ער איז אַ פּאָדראַטשיק, אַט דער פּדהצור, ער בויט היי-
זער, מויערן, בריקן, געווען אין יאַפּאַניע ביי דער מלחמה, געבראַכט
אַ מטמון מיט גאָלד, פּאַרט אַרויס מיט ברענענדיקע סוסים מיט קאַ-
רעטעס, מיט לאַקייען ביי דער טיר, מיט אַ בעדל ביי זיך אינעוויי-
ניק אין שטוב, מיט מעבל פון פאַריזש, מיט אַ ברייאַנטענעם רינג
אויף דער האַנט, נאָך גאָר נישט קיין אַלטער מאַן, אַ בחור, פרימאַ!
און זוכן זוכט ער אַ שיין מיידל, מעג זי זיין ווער זי איז, אבי אַ
יפת-תואר!“ ... „טפּרררו! זאָג איך צו אים, אַז איר וועט אַזוי
פליען, זאָג איך, וועלן מיר פאַרפאַרן מיט אייך, רב אפרים, קיין
האַצעקלאַץ. אויב איך האָב קיין טעות נישט, זאָג איך, האָט איר
מיר אַמאָל געהאַט גערעדט דעם אייגענעם שדוך, זאָג איך, פאַר מיין
עלטערע טאָכטער, פאַר האַדלען, זאָג איך“ ... דערהערט פון מיר
די דאָזיקע ווערטער, אַז ער כאַפט זיך נישט, אפרים הייסט עס,
ביי די זייטן און הויבט אָן צו לאַכן, איך האָב געמיינט, דער ינד
וועט באַקומען די „פּאַפּלעקציע“. אַהאָ, זאָגט ער, איר האָט זיך
דערמאָנט, זאָגט ער, אַ מעשה! יענער האָט אָנגעזעצט נאָך פאַר דער
מלחמה און אַנטלאָפּן קיין אַמעריקע!“ ... „זכר צדיק לברכה, זאָג
איר, אפשר וועט דער אויך, זאָג איך, אַוועק אַהין?“ ווערט ער

אויסער זיך, דער שדכן הייסט עס: „וואָס רעדט איר דאָס, רב
 טביה? יענער איז געווען, זאָגט ער, אַפּיפּער, אַ שאַרלאַטאַן, אַן
 אויסברענגער, און דער איז אַפּאַדראַטשיק, זאָגט ער, פון דער
 מלחמה, מיט געשעפטן, מיט אַקאַנטאַר, מיט מענטשן, מיט... מיט...
 מיט...“ וואָס זאָל איך אייך זאָגן, דער שדכן האָט זיך אַזוי צע-
 היצט, אַז ער האָט מיך אַראָפּגענומען פונם וואָגן און ער האָט מיך
 אָנגענומען ביי די לאַצן און האָט מיך אַזוי לאַנג געטרייסלט...
 בקצור, למאי זאָל איך אייך לאַנג האַלטן, אָט דער פּדהצור
 איז געוואָרן אַ חתן פאַר מיין מיזניקע, ביילקע הייסט עס, און ס'האָט
 אַ ביסל געדויערט ביז מיר האָבן געשטעלט אַ חופּה, פּאַוואָס זאָג
 איך, ס'האָט אַ ביסל געדויערט? ווייל זי, ביילקע הייסט עס, האָט
 נישט געוואָלט דעם שדך, אַזוי ווי מען וויל נישט שטאַרבן. וואָס
 מער אָט דער פּדהצור איז צו איר צוגעשטאַנען מיט מתנות און
 מיט גילדענע זייגערלעך און מיט פּריליאַנטענע פינגערלעך, איז ער
 איר אַלץ מער נמאס געוואָרן. מיר דאַרף מען קיין פינגער אין מויל
 נישט אַריינלייגן. איך האָב עס גאַנץ גוט אַרויסגעזען נאָך איר פנים
 און נאָך אירע אויגן און נאָך איר וויינען, וואָס זי האָט געוויינט
 שטילערהייט. בין איך מיך מיט אַינמאַל און רוף מיך אָן צו איר
 אַזוי, פאַרבייגייענדיק: „הערטו, ביילקע, זאָג איך, איך האָב מורא,
 זאָג איך, אַז דיין פּדהצור איז דיר אַזוי ליב, זאָג איך, און אַזוי
 זיס, אַזוי ווי מיר?“... ווערט זי רויט ווי פייער און מאַכט צו
 מיר: „ווער האָט דאָס דיר געזאָגט?“ זאָג איך: „וואָס-זשע דען איז
 דער געוויין גאַנצע נעכט?“ זאָגט זי: „איך וויין דען?“ זאָג איך:
 „ניין, דו וויינסט נישט, נאָר דו כליפּעסט. דו מיינסט, זאָג איך, אַז
 דו פּאַהאַלטסט דעם קאַפּ אין קישן, וועסטו פון מיר פאַרדעקן, זאָג
 איך, דייע טרערן? דו מיינסט, זאָג איך, אַז דיין טאַטע איז אַינגע-
 לע, זאָג איך, אָדער דער מח איז אים אויסגעטריקנט געוואָרן און
 ער פאַרשטייט נישט, זאָג איך, אַז דאָס טוסטו צוליב דיין אַלטן
 טאַטן? דו ווייסט אים, זאָג איך, פאַרוואָרן מיט אַ גוט עלטער, ער
 זאָל האָבן וווּ דעם קאַפּ אַנצושפּאַרן, ער זאָל חלילה נישט דאַרפן
 גיין, זאָג איך, איבער די הייזער? אויב דו מיינסט אַזוי, ביסטו...

זאג איך, אַ גרויסער נאַר, זאָג איך, מיר האָבן אַ גרויסן גאַט, זאָג
איך, און טביה איז נישט פון די עשרה בטלנים, זאָג איך, וואָס
וועט זיך אוועקזעצן, זאָג איך, אויף לאַסקאווע ברויט, און געלט,
זאָג איך, איז בלאַטע, זאָג איך, ווי אין פּסוק שטייט. אַ סימן האַסטו,
זאָג איך, אַט איז דיין שוועסטער האַדל אַ גוטע אביונטע, פונדעסט-
וועגן, זאָג איך, זע, וואָס זי שרייבט פון אַדע שוואַרצע יאָר, זאָג
איך, פון עק וועלט, און ווי זי שעצט זיך גליקלעך, זאָג איך, מיט
איר שלים-מזל פעפערל! .. אַנו, זייט אַ חכם און טרעפט, וואָס ענט-
פערט זי מיר דערויף, ביילקע הייסט עס? „צו האַדלען, זאָגט זי,
זאָלסטו מיך, זאָגט זי, נישט גלייכן, האַדל איז געווען, זאָגט זי,
אין אַזא צייט, ווען די גאַנצע וועלט, זאָגט זי, האַט זיך געוויגט,
זאָגט זי, געהאַלטן אַט-אַט ביי איבערקערן זיך, האַט מען זיך גע-
זאָגט, זאָגט זי, פאַר דער וועלט, און זיך האַט מען פאַרגעסן; און
איצט, זאָגט זי, אַז די וועלט איז אַ וועלט, זאָגט זי, זאָרגט זיך
יעדער פאַר זיך און די וועלט האַט מען פאַרגעסן! .. אַט אַזוי
ענטפערט זי מיר דערויף, ביילקע הייסט עס, און גייט פאַרשטייט,
וואָס זי מיינט!

נו? איר זיינט עפעס אַ מבין אויף טביהס טעכטער? איר האַט
זי באַדאַרפט זען צו דער חופּה, אַ פּרינצעסין! איך בין נאַר געשטאַ-
נען און געשפיגלט זיך אין איר און געטראַכט צו זיך אַליין: „אַט
דאָס איז ביילקע, טביהס טאָכטער? וווּ האַט זי זיך אויסגעלערנט
אַזוי שטיין און אַזוי גיין און אַזוי האַלטן דעם קאַפּ און אַזוי אָנ-
טאָן זיך, ס'זאָל אויף איר זיין, ווי אויסגעגאַסן? .. נאַר לאַנג
שפיגלען זיך אין איר האַט מען מיך נישט געלאָזט, וואָרים דעם
זעלבן טאָג פון דער חופּה, אַרום האַלב זעקס פאַר-נאַכט, האַט זיך
דאָס פאַרל אױפגעוויבן און מען איז אַוועק מיטן קוריער צו אַדע
גוטע יאָר קיין „נאַטאַליע“, ווי די מאַדע איז ביי די גרויסע, און
צוריק איז מען געקומען ערשט העט אַרום חנוּפה, און מע האַט
געשיקט נאָך מיר, איך זאָל רמען השם תיכף ומיד קומען צופאַרן
קיין יערוּשָׁלַיִם. איז דאָס מיר באַלד אַריין אין קאַפּ אַריין: ממה-
בפּש, זיי זאָלן וועלן איך זאָל גלאַט אַזוי קומען, וואָלטן זיי אָנגע-
זאָגט, איך זאָל קומען און אַ סוף, צו וואָס טויג נאָך דער „רמען

השם" מיט „תיכף ומיד"? מסתמא מוז דאָך דאָ זיין עפעס אַ זאָך! פרעגט זיך אַ קשיא: וואָס פאַר אַ זאָך? און אַלערליי מחשבות און געדאַנקען, גוטע און שלעכטע, קריכן מיר אין קאָפּ אַריין: אפשר האָט זיך שוין דאָס פאַר-פּאַלק דאָרטן צעאָמפערט, ווי די קעץ, און עס האַלט ביי גטן זיך? און באַלד טאַקע שלאָג איך מיר אָפּ: ביסט אַ נאַר, טביה, לַמאי זאָלסטו וועלן אויסלייגן אויף שלעכטן? פון וואָנען ווייסטו, וואָס מען רופט דיך? אפשר האָבן זיי זיך פאַרבענקט נאָך דיר און ווילן דיך זען? אָדער אפשר וויל ביילקע, אַז איר טאַטע זאָל זיין נאָנט נעבן איר? אָדער אפשר וויל גאַר פּדהצור דיר געבן אַ שטעלע, דיך צונעמען צו זיינע געשעפטן און מאַכן דיך פאַר אַ משגיח אויף זיינע פּאָדריאַדן? סיי-ווי-סיי, פּאָרן דאָרף מען, און איך זען מיר אויף און איך פּאָר קיין יעהופּעץ. פּאָרנדיק אזוי, גייט מיר איבער דער כּה-הדם און עס שטעלט זיך מיר פאַר, אַז איך האָב אַוועקגעוואָרפן דאָס דאָרף, פאַרקויפט די בהמהלעך, מיטן פּערד און וועגעלע, מיט הכל בכל! און בין אַריבערגעפּאָרן אין שטאָט און בין געוואָרן ביי מיין פּדהצורן פּריער משגיח, דערנאָך קאַסיר, דער-נאָך פּל-ולך איבער אַלע זיינע פּאָדריאַדן, און דערנאָך אַ שותף צו אַלע זיינע געשעפטן גלייך מיט אים, האַלב אויף האַלב, און פּאָר אַרויס גלייך מיט אים אויף אַ פּאָר ברענענדיקע סוסים, איינער אַ בולאַנער, דער אַנדערער אַ קאַשטענעוואַטע, און איך ווונדער מיך אויף זיך אַליין ווי קום איך, אַזאַ שטיץ מענטשל, ווי טביה, צו אַזעלכע גרויסע געשעפטן? וואָס טויג מיר דער טאַראַראַם מיטן יריד מיטן הו-האַ, טאָג ווי נאַכט, זיך טויטשען מיט די מיליאָנטשיקעס—ליאַזט מיך אָפּ, איך וויל האָבן אַ רויק עלטער, אַריינקוקן אַמאָל אין אַ משניות, זאָגן אַ קאַפיטל תהילים, מען דאָרף דאָך אַמאָל אין זינען האָבן יענע וועלט אויך, צי ניין? ווי זאָגט שלמה המלך: אַ מענטש איז אַ טשיסטע בהמה, ער פאַרגעסט, אַז וויפיל ער זאָל נישט לעבן, מוז ער אַמאָל שטאַרבן... אַט מיט אַזעלכע געדאַנקען און מחשבות בין איך געקומען צו פּאָרן לַמזל קיין יעהופּעץ גלייך צו מיין פּדהצורן. מילא, איך זאָל מיך גיין באַרימען, דערציילן אייך רוב גדלו ורוב עשרו—זיין דירה מיט זיין זיצעכטס, איז נישט שייך צו זאָגן. איך האָב נאָך קיינמאָל נישט געהאַט די זכיה צו זיין ביי בראַצקין אין

שטוב נאָר איך בין מיך משער על פי שכל, אַז טענער ווי ביי
 דעם פּדהצור קאָן שוין גאַרנישט זיין! איר קאָנט פאַרשטיין שוין
 פון דעם אַליין, וואָס פאַר אַ דירה-מלוכה דאָס איז, אַז דער שומר,
 וואָס ביי דער טיר, אַ ווערגעלעך מיט זילבערנען קנעפּ, האָט מיך
 בשום אופן נישט געוואָלט אַריינלאָזן אינעווייניק, כאָטש גיט אים
 אַ קרענק. וואָס טוט זיך דאָ? די טיר איז אַ גלעזערנע טיר, זע
 איך, ווי ער שטייט, אָט דער ווערגעלעך, ימח שמו וזכרו זאָל ער
 ווערן, און רייניקט מלבושים, ווינק איך צו אים, רייך מיט אים
 אויף שטום-לשון און באַווייז אים מיט די הענט, און ער זאָל מיך
 אַריינלאָזן אינעווייניק, מחמת דעם בעל-הביתס ווייב קער מיר אָן אַ
 לייבלעכע טאָכטער... פאַרשטייט ער אָבער נישט אופן ווונק, אַ
 גועשער קאָפּ. ווייזט ער מיר אויך מיט די הענט, אויך אויף שטום-
 לשון, אַז איך זאָל גיין לעוואָל, נעמען דעם וועג, הייסט עס. נאָט
 אַיך אַזא שליס-מול! צו אַן אייגענער טאָכטער זאָל מען דאַרפן
 האָבן זכות אבות! „אַז אָך און וויי איז צו דיין גרויען קאָפּ,
 טביה, צו וואָס דו האָסט זיך דערלעבט!“ אזוי טראַכט איך מיר און
 קוק דורך דער גלעזערנער טיר און דערזע עפעס אַ מיידל דרייט
 זיך אַרום. „אַפנים אַ פאַקאָיאָוע זייערע“, טראַכט איך מיר, מחמת די
 אויגן אירע זיינען ווי ביי אַ גנבטע. אַלע פאַקאָיאָועס האָבן גנבה-
 שע אויגן. איך בין אַן איינגייער אין אַלע נגידישע הייזער און בין
 באַקאָנט מיט אַלע פאַקאָיאָועס... טו איך צו איר אַ ווונק; עפן
 אויף, קעצעלע!“ פאַלגט זי מיך און עפנט מיר די טיר און מאַכט
 צו מיר דוקא אויף יידיש: „וועמען דאַרפט איר?“ זאָג איך: „דאָ זיצט
 פּדהצור?“ זאָגט זי צו מיר העכער: „וועמען דאַרפט איר?“ זאָג איך
 צו איר נאָך העכער: „אַז מע פרעגט דיך, זאָלסטו ענטפערן על ראשון
 ראשון: „דאָ זיצט פּדהצור?“ זאָגט זי: „דאָ...“ ווי באַלד אזוי, זאָג איך,
 גיסטו פון מינע מענטשן, זאָג איך, גיי, זאָג איך, זאָג דיין מאַדאָם
 פּדהצור, זאָג איר, אַז זי האָט אַ גאַסט, זאָג איך, דער טאַטע אי-
 רער, טביה, איז געקומען, זאָג איך, צו-גאַסט און שטייט שוין, זאָג
 איך, אַ היפשע וויילע אין דרויסן, זאָג איך, כעני בפּתח, וואָרעם
 ער האָט נישט זוכה געווען, זאָג איך, צו געפינען חן און לייטזע-
 לייקייט אין די אויגן פון אָט דעם דאָזיקן עשו מיט די זילבערנע

קנעפ, די כפרה, זאָג איך, זאָל ער זיין פאַר דיין מינדסטן נאָגל־
אויסגעהערט מיינע דבורים, האָט דאָס מיידל מיט אַ געלעכטער פון
אַ משומדת פאַרהאַקט די סיר גלייך מיר אונטער דער נאָז, אַוועקגע-
לאָפן אַרויף, אַראָפּגעלאָפן אַראָפּ, אַריינגעלאָזט און אַריינגעפירט
מיך אינעווייניק אין אַ מין פאַלאַץ, וואָס מיינע אבות אבותינו האָבן
עס נישט געזען אין חלום אפילו. זייד און סאַמעט און גאַלד און
קרישטאָל, און אַז איר גייט, פילט איר נישט די טריט, מחמת
איר שפאַנט מיט די זינדיקע פיס אויף די טייערסטע דיוואַנעס, ווייך
ווי שניי. היינט זייגערס, זייגערס! אויף די ווענט זייגערס, אויף די
טישן זייגערס, אָן אַ שעור זייגערס! רבוננו יונה! האָט אַ טך
אַזוינע? צו וואָס דאַרף עס אַ מענטש אַזוי פיל זייגערס? אַזוי
טראַכט איך מיר און גיי מיר, די הענט פאַרלייגט אַרונטער, אַ ביסל
ווייטער, איך טו אַ קוק—עטלעכע טביהס מיט אַמאָל שניידן זיך אַקעגן
מיר פון אַלע זייטן, איין טביה גייט אַהער, דער אַנדערער טביה אַהין,
איינער צו מיר, דער אַנדערער פון מיר—ספו זאָלסטו ווערן! פון אַלע
פיר זייטן שפיגלען? נאָר אַזאַ מין פויגל, ווי אַט דער פאַרדייאַדשיק,
קאָן זיך פאַרגינען אַזוי פיל זייגערס מיט אַזוי פיל שפיגלען! ...
הקצור, עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ חתונה: שלום-עליכם! עליכם-
שלום! ווי גייט עס? וואָס מאַכט איר גוטס? זיצט! אַ דאַנק, מען
קאָן באַשטיין! מיט די אַלע איבעריקע צערעמאָניעס, ווי געוויינלעך.
איך זאָל זיין דער ערשטער אויפן אַרויספאַר, זיי אַ פרעג טאָן: מה
יום מיומים—וואָס איז דאָס רופן, וואָס איר האָט מיך גערופן?—
פאַסט נישט. טביה איז נישט קיין יידענע, ער האָט צייט, דערווייל
קומט צו אַ פאַרשוין מיט גרויסע ווייסע הענטשקעס און זאָגט, אַז
דער אָנפייסן שטייט שוין אויפן טיש, און מיר הויבן זיך אויף אַלע
דריי, און מיר קומען אַריין אין אַ חדר אַריין פון גאַלע דעמב: דער
טיש אַ דעמבענער, די בענקלעך דעמבענע, די ווענט פון דעמב, די
סטעליע דעמב, און אַלץ איז געשניצט און געפאַרבט און געמאַלט
און געצאַצקעט, און אויפן טיש בגדי מלכות: טיי מיט קאַווע און
מיט טשאַקאָליאַדע און מיט פוטער-געבעקס און מיט גוטן קאַניאַק,
און די בעסטע געזאַלצנס, און אַזעלכע מינים מאכלים, פירות און
אויבסן, ס'איז מיר אַ חרפה אויסצוזאָגן, נאָר איך האָב מורא, אַז

זיין ביילקע האָט זיי ביי איר טאַטנס טיש קיינמאָל נישט געזען
 אפילו. און מע גיסט מיר אָן אַ פוסה און איך טרינק לחיים, און
 איך קוק אויף איר, אויף ביילקען הייסט עס, און איך טראַכט מיר:
 „האַסט זיך עס דערלעבט, טביהס טאַכטער, אַז גאַט העלפט דעם
 אָרעמאָן, איז אים גאַרנישט צו דערקענען. דאַכט זיך, ביילקע, און
 פאַרט נישט ביילקע. און איך דערמאָן מיך אָן יענער ביילקע פון
 אַמאָל און איך פאַרגלייך זי מיט דער ביילקע, וואָס אַצינד און עס
 טוט מיר האַרצנדיק פאַנג — גלייך ווי איך וואָלט עפעס געמאַכט אַ
 שלעכט געשעפט, אָפגעטאָן אַ זאַך, וואָס איז פאַרפאַלן. עך, ביילקע,
 ביילקע, טראַכט איך מיר, וואָס פון דיר איז געוואָרן! אַמאָל, גע-
 דענקסטו, ווי דו פלעגסט זיצן ביי-נאַכט ביי אַ רויכערדיק לעמפל
 און נייען און זינגען אַ לידל, אָדער נעמען אין פּהרף עין אויס-
 מעלן צוויי בהמהלעך, אָדער גאָר פאַרקאַטשען די אַרבל און אָפ-
 קאַכן מיר אַ פּראָסטן מילכיגן באַרישט, אָדער טייגלעך מיט פּאַסאַנאָס,
 אָדער פאַמפּעשקעס מיט קעז, אָדער שקצים מיט מאָן, און אַ זאָג
 טאָן צו מיר: „טאַטע, גיי וואַש זיך!“ — איז דאָך עס געווען, ווי
 דער בעסטער נגון! איצטער זיצט זי מיט איר פּרהצורן, ווי אַ בת-
 מלכה, צוויי מענטשן דערלאַנגען צום טיש, קלאַפּן מיט די טעלער,
 און ביילקע? זי זאָל עס אויסריידן אפילו אַ וואָרט! זעט איר, ער,
 פּרהצור הייסט עס, רעדט שוין פאַר זיי ביידן, דאָס מויל מאַכט
 זיך אים נישט צו! זינט איך לעב, האָב איך נישט געזען, אַ מענטש
 זאָל אזוי ליב האָבן פּלאַפלען און פלוידערן, דער שוואַרץ יאָר ווייסט
 וואָס, און בשעת מעשה לאַכן דריבניטשקע מיט אַ קליין געלעכטערל.
 דאָס ווערט אָנגערופן ביי אונז: אַליין געזאָגט אַ חכמה, אַליין גע-
 לאַכט... אַ הויך אונז דריי זיצט גאָך איין פאַרשוין ביים טיש, אַ
 נפש מיט רויטע באַקן, איך ווייס נישט, ווער ער איז און וואָס ער
 איז, נאָר אַן אַכלער, ווייזט אויס, דאַרף ער זיין נישט קיין קליין-
 כער, וואָרים די גאַנצע צייט, וואָס דער פּרהצור האָט גערעדט און
 געלאַכט, האָט ער געפאַקט אין די באַקן, ווי אין פּרק שטייט גע-
 טריבן: שלשה שאכלן — ער האָט געגעסן פאַר דריי... דער האָט
 געגעסן און יענער האָט גערעדט, און אַליץ עפעס אַזעלכע פוסטע
 זאַכן, וואָס קריכן מיר נישט אין דער ליגקע פּאה: פאַרייאַד, גו-

בערנסקי פראוועלעניע, אודעלני וועדאָמאַסט, קאָנאַטשיסטווע, יאָ-
פּאָניע...

בקיבור, האָבן מיר, הייסט עס, גאַנץ פּיין אויסגעטרונקען און
פאַרביסן, אַזוי ווי גאָט האָט געבאַטן, און אַז מען איז אויפגעשטאַנען
פונם טיש, נעמט ער מיך, פדהצור הייסט עס, אונטער דער האַנט
און פירט מיך אַריין אין אַ באַזונדער קאַבינעט אַריין, אויפגעפּוצט
כיד המלך — מיט ביקסן און מיט שפּינן אויף די ווענט און מיט
האַרמאַטן אויפן טיש, און זעצט מיך אַוועק אין אַ מין דיוואַן, ווייך
ווי פּוטער, און נעמט אַרויס פון אַ גאַלדענער פּושקע צוויי גרויסע
גראַבע שמעקעדיקע ציגאַרן און פאַרויכערט, איינע זיך, די אנדערע
מיר, און זעצט זיך אַוועק אַקעגן מיר, ציט אויס די פּיס און מאַכט
צו מיר אַזוי: „ווייסט איר, וואָס איך האָב געשיקט נאָך אייך?“
„אַהאָ — קלער איך מיר — אָט דאָס וויל ער מסתמא אַ שמועס טאָן
מכה אַכצען און דרייצען“, נאָר איך מאַך מיך תּמעוואַטע און רוף
מיך אָן צו אים אַזוי: „פון וואָנען זאָל איך וויסן?“ מאַכט ער צו
מיר: „איך האָב געוואָלט ריידן מיט אייך טאַקע וועגן אייך אַליין“.
„אַ סלוושבע“, טראַכט איך מיר און טו אַ מאַך צו אים: „אַבי נאָר
עפעס גוטס, מהכתתי, לאַמיר האַרען“: נעמט ער אַרויס דעם ציגיינער
פון די צייך, פדהצור הייסט עס, און הויבט מיר אָן מיט אַ גאַנצע
דרשה: „איר זיינט, זאָגט ער, אַ ינד נישט קיין נאָר און וועט קיין
פאַריב'ל נישט האָבן, וואָס איך וועל מיט אייך ריידן אָפּנטלעך. איר
דאַרפט וויסן, זאָגט ער, אַז איך פיר גרויסע געשעפטן, און אַז מע
פירט אַזעלכע גרויסע געשעפטן ווי איך“... „יאָ, טראַכט איך מיר,
דאָס מיינט ער מיר“, און איך האַק אים איבער אין מיטן און רוף
אָן צו אים: „ווי די גמרא זאָגט, זאָג איך, שבת אין פרק: מרבה
נכסים מרבה דאגה. ווייסט איר, זאָג איך, דעם פשט פון דער
גמרא?“ ענטפערט ער מיר אָפּ גאַנץ אָפּנטלעך: „איך וועל אייך
זאָגן, זאָגט ער, דעם ריינעם אמת, זאָגט ער, איך האָב, זאָגט ער,
קיין גמרא קיינמאָל נישט געלערנט, זאָגט ער, און איך ווייס אַפילו
נישט, זאָגט ער, וואָסער אַ פנים זי האָט“. אַזוי זאָגט ער צו מיר,
פדהצור הייסט עס, און צעלאַכט זיך דריבניטשקע מיט זיין קליין
געלעכטער. איר פאַרשטייט אַן עסק? דאַכט מיר, אַז גאָט האָט דיך

געשטרעפנט, ביסט אן עם הארץ, טאָ לָאָו כּאָטש זיין כּאָטאָ ס פּאָקרישקע, וואָס דאַרפסטו זיך נאָך בצרמיען דערמיט? אַזוי טראַכט איך מיר און מאַך צו אים: „איך האָב אייך טאַקע אַזוי געשאַצט, זאָג איך, אַז צו די זאַכן זיינט איר נישט שייך, נאָר לַאָמיר, זאָג איך, הערן, וואָס ווייטער?“ מאַכט ער צו מיר: „ווייטער האָב איך אייך גע-וואָלט, זאָגט ער, זאָגן, אַז צו מיינע געשעפטן מיט מיין נאַמען, זאָגט ער, מיט מיין פּאָליאַזשעניע, פּאַסט מיר נישט, זאָגט ער, אַט דאָס, וואָס מע רופט אייך, זאָגט ער, טביה דער מילכיקער. איר דאַרפט וויסן, זאָגט ער, אַז איך בין באַקענט לייטשנע מיטן גובער-נאַטאַר, זאָגט ער, און צו מיר אין שטוב אַריין, זאָגט ער, קאָן אַמאָל קומען אַ בראַצקי, אַ פּאָליאַקאָוו, און אפשר אַ רויטשילד אויך.“ אַזוי מאַכט ער צו מיר, פּדהצור הייסט עס, און איך זיך און קוק אויף זיין גלאַנצנדיקע לייסינע און טראַכט מיר: „עס קאָן זייער זיין, אַז דו קענסט זיך לייטשנע מיטן גובערנאַטאַר און אַז רויטשילד זאָל אַמאָל קומען צו דיר אין שטוב אַריין, נאָר ריידן רעדסטו, ווי אַפּלב שבפּלבים“... און איך רוף מיך אָן צו אים שוין אַ ביסל מיט פאַרדרוס: „וואָס זשע, זאָג איך, טוט מען דערצו, טאַמער, זאָג איך, קומט טאַקע צו אייך אַמאָל רויטשילד?“ מיינט איר דאָך, אַז ער פאַרשטייט דעם שטאַך? לַא דובים ולַא יער — עס הויבט זיך גאַרנישט אָן!

„איך האָב געוואָלט, זאָגט ער, אַז איר זאָלט אַוועקוואַרפן, זאָגט ער, אַט דאָס מילכיקס, און זאָלט זיך פאַרנעמען, זאָגט ער, מיט עפעס אַנדערש.“ „דהיינו, זאָג איך, מיט וואָס?“ „מיט וואָס איר ווילט, זאָגט ער, ווינציק געשעפטן, זאָגט ער, פאַראַן אויף דער וועלט? איך וועל אייך, זאָגט ער, אונטערהעלפן מיט געלט, וויפיל מע וועט באַדאַרפן, אַבוי, זאָגט ער, איר זאָלט ווערן אויס טביה דער מילכיקער. אַדער שאַט, זאָגט ער, ווייסט איר וואָס? טאַמער וואָלט איר, זאָגט ער, גאָר איינס-צוויי-דריי אַוועקגעפאַרן קיין אַמע-ריקע? האָ? אַזוי מאַכט ער צו מיר, רוקט אַריין דעם ציגייער אין די ציין אַריין און קוקט מיר גלייך אין די אויגן אַריין, און די לייסינע גלאַנצט... נו? וואָס ענטפערט מען אַזאַ גראַפן יונג? תחילת האָב איך מיר געטראַכט: „וואָס זיצסטו, טביה, ווי אַליימענער

גורלם? הויב דיך אויף, טו אַ קוש די מזוה, גיב אַ קלאַפּ מיט דער
טיר און הילף לעולם — פאַשאַל אָן אַ זיי-געוונט! ... אַזוי שטאַרק
האַט דאָס מיך אַ נעם געטאָן ביי דער לעבער! ... אַן עזות פון אַ
פּאַדריאָטשיק! וואָס הייסט, דו הייסט מיר אַוועקוואַרפן אַן ערלעכע
בפּבּודע פּרנסה און פּאַרן קיין אַמעריקע? באַשר טאַמער וועט צו
דיר אַמאָל קומען רויטשילד, בכּן דאַרף טביה דער מילכיקער לויפן
אין דער וועלט אַריין? ... און דאָס האַרץ קאַכט אין מיר, ווי
אַקעסל, און אַ ביסל אויפגעטראָגן בין איך נאָך פון פּריער; מיך
האַט געברענגט אויף איר, טאַקע אויף מיין ביילקען: „וואָס זיצסטו
דאַרטן, ווי אַ בת-מלכה, צווישן די הונדערט זייגערס מיט די טויזנט
שפּיגלען, בשעת מע טרייבט דאָ דיין טאַטן, טביהן, קאַליטראַזי,
אויף הייסע קוילן? לאָס איך האָבן די ברכות, טראַכט איך מיר,
וואָס דיין שוועסטער האַדל האָט בעסער געמאַכט פון דיר! וואָס
אמת איז אמת, זי האָט נישט אַזאַ שטוב מיט אַזוי פיל שמאַכטע-
ליאַקעס, ווי דו, דערפאַר האָט זי אָבער אַ מאַן, אַ פעפערל, איז ער
דאָך אַ מענטש, וואָס קאַטאַרי ער אַליין איז ביי זיך הפּקר, און דער
גאַנצער עיקר איז די וועלט... און דערצו האָט ער אַ קאַפּ אויף
די פלייצעס, נישט קיין לאַקשן-טעפל מיט אַ גלאַנצנדיקע ליסינע,
און אַ פּיסק האָט פעפערל — איז דאָך עס גאַלד מיט גאַלד! אים,
אַז איר זאָגט אַ פּסוק, גיט ער אייך דריי פּסוקים סדאַטשע! וואַרט
אויס, פּאַדריאָטשיק מיינער, אָט וועל איך דיר באַלד אַריינהאַקן
אַ פּסוק, וועט דיר ווערן פינסטער אין די אויגן!“ ... אַזוי טראַכט
איך מיר און רוף מיך אָן צו אים בזה הלשון: „מילא, זאָג איך,
וואָס די גמרא איז פאַר אייך אַ סוד, בין איך, זאָג איך, אייך מוחל;
אַז אַ יוד זיצט אין יעהופּעץ און הייסט פּדהצור און איז אַ פּאָד-
דיאַטשיק מעג, זאָג איך, די גמרא ליגן אויפן בוידעם. אָבער אַ
פּראַסטן פּסוק, זאָג איך, דאָס וועט דאָך שוין פאַרשטיין, זאָג איך
אַ גוי אין פּאָסטעלעס אויך. איר ווייסט דאָך, זאָג איך, וואָס דער
תּרגום אונקלס זאָגט אויף לבן האַרמי: מזנבתא דחזירתא לא
מאכאנת שטריימילתא? ... קוקט ער אויף מיר, ווי אַ האָן אין בני-
אדם און מאַכט צו מיר: „וואָס-זשע הייסט עס?“ דאָס הייסט, זאָג
איך, אַז פון אַ חזירשן עק קאָן מען קיין שטריימל נישט מאַכן.“

„אַקעגן וואָס, זאָגט ער, זאָגט איר דאָס?“ „אַקעגן דעם, זאָג איר, וואָס איר הייסט מיר פאָרן קיין אַמעריקע.“ צעלאַכט ער זיך דריי-נישטשקע און מאַכט צו מיר: „אַמעריקע נישט, איז אפשר קיין ארץ-ישראל? אַלע אַלע יידן פאָרן קיין ארץ-ישראל...“ אַזוי ווי ער האָט דאָס מיר אויסגערעדט, אַזוי איז דאָס מיר אַריין, ווי אַן אייזערנער צוויאַק אין מוח אַריין: „שאַ! אפשר איז דאָס גאַרנישט אַזוי קרום, טביה, ווי דו מיינסט? אפשר איז דאָס טאַקע אַ פּלאַן? וואָרים איידער האָבן אַזאַ נחת פון קינדער, ווי דו האָסט, איז שוין אפשר גלייכער ארץ-ישראל? בהמה! וואָס שטעלסטו דאָ איין און וועמען האָסטו דאָ? דיין גאַלדע עליה השלום ליגט דאָך שוין במילא אין דער ערד, און דו אַליין, נישט אויסגערעדט זאָל זיין, ליגסט דען נישט ניין איילן אין דער ערד? ביז וואַנען איז דער שעור צו טאַפּטשען זיך אויף דער וועלט?“... און אַגב דאַרפט איר וויסן, פאַני שלום-עליכם, אַז מיך ציט שוין לאַנג אַהין, קיין ארץ-ישראל; איך וואָלט אַ בעלן געווען זיין ביי דער פּוּתל מערב, מערת המכפלה, דער מוטער רחל'ס קבר, אַנקוקן מיט מיינע אויגן דעם ירדן, דעם באַרג סיני, דעם ים-טוף, פּיתום מיט רעמסס, ווי זיי זעען אויס, וכדומה אַזעלכע זאַכן, און מיינע מחשבות טראָגן מיך אַוועק אַהין, אינם געבענטשטן לאַנד פּנען, ווי זאָגט איר, ארץ זבת הלב ודבש. שלאַגט ער מיר איבער, פּדהצור הייסט עס, מיינע רעיונות סאַמע אין מיטן און רופּט זיך אָן צו מיר: „נו? וואָס דאַרף מען דאָ, זאָגט ער, אַזוי לאַנג טראַכטן? איינס-צוויי-דריי...“ ביי אייך, זאָג איר, איז ברוך השם אַלצדינק איינס-צוויי-דריי, ווי די גמרא זאָגט, זאָג איר: „האָ גברא וְהא טראַסקא“ — און ביי מיר, זאָג איר, איז דאָס אַ האַרפּ שטיקל משניות, וואָרים „אויפהויבן זיך, זאָג איר, און פאָרן קיין ארץ-ישראל, דאַרף מען, זאָג איר, האָבן מיט וואָס“... צעלאַכט ער זיך דריי-נישטשקע מיט זיין קליין געלעכ-טערל, שטייט אויף, גייט צו צום טיש, עפנט אויף אַ טיש-קעסטל און נעמט אַרויס פון דאָרטן אַ טייטטער און ציילט מיר אַפּ אחת ואחת, זאָל זיך אייך דאַכטן, אַשיינע מטבע, און איך בין דוקא נישט פויל אויף דער פען און נעם צענויף דאָס ביסל פאַפּיר — דער כח פון געלט — און לאַז עס אַראָפּ העט ווייט אין קעשענע,

און וויל אים זאגן כאָטש אַ פּאַר פּסוקים מיט אַ מדרש, וואָס זאָל
פּאַרענטפּערן אַרום און אַרום, הערט ער מיך ווי דעם קאָטער און
מאַכט צו מיר: „אַט דאָס וועט אייך זיין, זאָגט ער גענוג ביז אַהין
איבערן קאָפּ, און אזו איר וועט קומען, זאָגט ער, אויפן אָרט און
וועט דאַרפן געלט, זאָלט איר שרייבן, זאָגט ער, אַ בריוו, וועט מען
אייך איינס-צוויי-דריי באַלד אַרויסשיקן געלט. און דערמאָנען אייך
נאָכאַמאָל וועגן פּאַרן, זאָגט ער, פּאַרשפּאַרט מען דאָך, וואָרים איר
זיינט דאָך, זאָגט ער, עפעס אַ יד מיט יושר און מיט סאָוועסט...
אַט אזוי מאַכט ער צו מיר, פּדחצור הייסט עס, און צעלאַכט זיך
דריבניטשקע מיט זיין קליין געלעכטער. וואָס קריכט גלייך אין די
קישקעס אַריין, און עס פליט מיר דורך אַ מחשבה אין קאָפּ: „טאָ-
מער וואָלטו אים אַ שמיץ געטאָן דאָס געלט צוריק אין פנים אַריין
און אים דערציילט דעם פּסוק, אז טביהן קויפט מען נישט פּאַר
געלט און מיט טביהן שמועסט מען נישט פון יושר און פון סאָ-
וועסט?“... נאָר איידער איך עפן אַ מויל אויף צו ריידן, טוט ער
אַ קלונג און רופט אַריין בייַלקען און מאַכט צו איר: „דושענקע, דו
ווייסט? דיין פּאָטער וואָרפט דאָך אונז אַוועק, ער פּאַרקויפט אויס
אַלץ, וואָס ער האָט, און פּאַרט אַרויס איינס-צוויי-דריי קיין אַרץ-
ישראל“... „וואָס האָט זיך מיר געהלומט יענע נאַכט און הייַנטיקע
נאַכט!“... אזוי טראַכט איך מיר און קוק אויף מיין בייַלקען, איר
זאָלט זאָגן, זי זאָל זיך עס אַפילו פּאַרקרימען. שטייט זי אַ פנים,
קיין טראַפן בלוט אין פנים, קוקט פון אים אויף מיר, פון מיר אויף
אים, און קיין איינציק וואָרט! איך, אויף איר קוקנדיק, שווייג אויך,
שווייגן מיר, הייסט עס, אַלע ביידע, ווי אין תהלים שטייט: תדבק
לשוני — עס האָט אונז אָפגענומען דאָס לשון, דער קאָפּ דרייט זיך
מיר, די שלייען קלאַפן מיר, ווי פון אַ טשאַד. פון וואָס זאָל עס
זיין, טראַכט איך מיר, אַ פנים, דאָט איז פונם שיינעם ציגייַער, וואָס
ער האָט מיר געגעבן רויכערן? אַט רויכערט דאָך אָבער ער אויך.
פּדחצור הייסט עס! ער רויכערט און רעדט, דאָס מויל מאַכט זיך
אים גאָר נישט צו, כאָטש די אייגלעך קלעפן זיך אים, עס גלוסט
זיך אים, ווייזט אויס, כאַפן אַ דרימל, „פּאַרן דאַרפט איר, זאָגט ער
צו מיר, פון דאַנען קיין אַדעס, זאָגט ער, מיטן קוריער, און פון

אָדעס מיטן ים אַזש ביז יאַפע, און פאַרן מיטן ים, זאָגט ער, איז
די בעסטע צייט נאָר איצט, וואָרים, זאָגט ער, שפעטער הויבן זיך
אָן די ווינטן מיט די שנייען מיט די בערעס מיט מיט מיט...
אַזוי זאָגט ער און די צונג פּלאַנטערט זיך אים שוין, אַזוי ווי איי-
נער וואָס וויל שלאַפּן, נאָר ער הערט נישט אויף צו קלאַפּן וויי-
טער: „און אַז איר וועט זיין, זאָגט ער, פאַרטיק צו דער נסיעה,
זאָלט איר אונז, זאָגט ער, געבן צו וויסן וועלן מיר אַרויספאַרן,
זאָגט ער, ביידע צום וואַקאַצאָל מיט אייך זיך אַפּוועגענען, וואָרים
ווען קאָנען מיר זיך שוין זען?\" אַזוי לאָזט ער אויס, איך זעט
איבער אייער פּוּד, מיט אַ גרויסן גענעץ, שטייט-אויף און רופט זיך
אַן צו איר, צו ביילקען הייסט עס: „דושענקע, וועסט, זאָגט ער,
זיצן דאָ אַ ביטל, און איך וועל, זאָגט ער, גיין זיך צו-לייגן אַ וויי-
לע\". האָסט נאָך קיינמאָל אַזאַ גלייכס נישט געזאָגט, ווי איך בין אַ
ייד! אַצינד וועל איך כּאָטש האָבן צו וועמען מײן ביטער האַרץ
אויסצולאָזן. אַזוי טראַכט איך מיר און וויל מיך געבן אַ נעם צו
מײן ביילקען, איר אויסלומדן אַלצדינק, וואָס האָט זיך צענויפּע-
זאַמלט בײַ מיר. יאָ דעם גאַנצן פּרי-מאַרגן, ערשט אַז זי טוט אַ
פּאַל צו מיר אויסן האַלז, ביילקע הייסט עס, און הויבט אָן צו
וויינען, אָבער ווי אַזוי מײנט איר וויינען? מײנע טעכטער, נישט
געדאַכט זאָלן זיי ווערן, האָבן אַלע אַזאַ טבע: פּריער מענטשלעך
זיי זיך און בריהן זיך, און קומט צו עפעס — וויינט מען, ווי אַ
בערעזענע. אָט נעמט, לײמל, מײן עלטערע טאָכטער, האַדל הייסט
עס, קאַרג האָט זי איינגעלייגט די וועלט אין דער לעצטער מינוט,
בשעת זי האָט באַדאַרפט אַוועקפאַרן אָפּריכטן גלות מיט איר פעפע-
רל אין די קאַלטע מזינות? נאָר ווייס איך טײַ דמיון! יענע דאַרף
בײַ איר הייצן די הרופּע!

איך וועל אייך זאָגן דעם רעכטן אמת, איך אַליין, ווי איר
קענט מיך שוין אַ ביטל, בין נישט קיין מענטש פון טרערן, גוט
וויינען האָב איך געוויינט נאָר איין מאָל, בשעת מײן גאַלדע עלדיה
השרום איז געלעגן אויף דער ערד און נאָך איין מאָל האָב איך
מיך גאַנץ געשמאַק-אויסגעוויינט, בשעת האַדל איז אַוועקגעפאַרן צו
איר פעפערל, אוי איך בין געבליבן אויסן וואַקאַצאָל, ווי אַ גרויסער

נאָר, איינער אַליין מיט מיין פּערדל, און נאָך עפעס אַ פּאָר מאָל
 האָט זיך געטראָפּן, וואָס איך האָב מיך אַ ביסל, ווי זאָגט איר, צע-
 יאַכמערט, און ווייטער געדענק איך עפעס נישט, איך זאָל האָבן אַ
 סבע פון וויינען. נאָר ביילקע מיט אירע טרערן האָבן מיך אַזוי
 פאַרקלעמט ביי דער נשמה, אַז איך האָב מיך נישט געקאַנט איינ-
 האַלטן, און איך האָב שוין נישט געהאַט דאָס האַרץ אפּילו איך
 זאָל איר זאָגן אַ קרום וואָרט. מיט מיר פאַדאַרף מען קיין סך נישט
 ריידן. איך הייס טביה. איך האָב פאַלד פאַרשטאַנען אירע טרערן.
 דאָס איז נישט גלאַט אַזוי זיך טרערן. דאָס זיינען געווען, פאַר-
 שטייט איר מיך, טרערן פון על חטא שחטאתי לפניך בנישט פאַלגן
 אַ טאַטן... און אַנשטאַט דעם, וואָס איך זאָל זי מכבד זיין, ווי זי
 איז ווערט און אויבגיטן פל חמתי אויף איר פדהצורן, האָב איך
 גאָר גענומען אויטריידן איר דאָס האַרץ מיט אַזאַ משל, און מיט
 אַזאַ משל, ווי טביה קאָן. הערט זי מיך אויס, ביילקע הייסט עס,
 און מאַכט צו מיר: „ניין, טאַטע, נישט דאָס, זאָגט זי, וויין איך.
 איך האָב צו קיינעם, זאָגט זי, קיין טענות נישט, נאָר אַט דאָס,
 זאָגט זי, וואָס דו פאַרסט אַוועק, זאָגט זי, איבער מיר און איך קאָן.
 זאָגט זי, דערצו גאַרנישט העלפּן, אַט דאָס, זאָגט זי, בראַט מיך.“
 „גיי שוין, גיי, זאָג איך, דו רעדסט, זאָג איך, ווי אַ קינד, האָסט
 פאַרגעסן, זאָג איך, אַז מיר האָבן נאָך אַ גרויסן גאַט און אַז דיין
 טאַטע איז נאָך, זאָג איך, ביי אַלע חושים. ביי דיין טאַטן, זאָג
 איך, שפּילט אַ ראָליע זיך דורכפאַרן קיין ארץ-ישראל און קומען
 צוריק, ווי אין פּסוק, זאָג איך, שטייט געשריבן: „ויטעו ויחנו“ —
 אַזוי רינד איך איר אויס דאָס האַרץ און אינעווייניק ביי זיך טראַכט
 איך מיר: „טביה, דו לייגסט! פאַרסטו אַוועק קיין ארץ-ישראל, איז
 עליו השלום — אויס טביה!“... און פּונקט ווי זי וואָלט טרעפּן
 מיינע געדאַנקען, מאַכט זי צו מיר אַזוי: „ניין, זאָגט זי, טאַטע, אַט
 אַזוי טרייסט מען אַ קליין קינד!“

אַט אַזוי מאַכט זי צו מיר, ביילקע הייסט עס; טביהס טעכ-
 טער ריידן נישט גלאַט, און זי נעמט און זי לייגט מיר אַוועק אַ
 מענה-לישון, ווי אַזוי אַט דער פדהצור אירער איז פון קליין גרויס
 געוואָרן, אויסגעוואַקסן פון סאַמע נידעריקסטן גראַד, זיך אַליין מיט

ויין אייגענעם שכל אַרויפגעשלאָגן אויף דער העכסטער מדרגה, און
 איצט וויל ער דערגרייכן דערצו, אז צו אים אין שטוב אַריין זאָל
 קומען בראַצקי, שיט ער מיט נדבות, וואַרפט מיט טויזנטער. נאָר
 אזוי ווי געלט אַליין איז נאָך ווינציק, מע דאַרף נאָך האָבן יחוס
 אויך, לייגט ער איין די וועלט, פדהצור הייסט עס, צו באַווייזן,
 אַז ער איז נישט קיין אַבי ווער, באַרימט זיך, אַז ער שטאַמט פון
 די גרויסע פדהצורס, אַז זיין טאַטע איז אויך געווען אַ באַרימטער
 פאָדריאַטשיק. — היינט, זאָגט זי, דערציילט ער אַלעמען, אַז זיין
 ווייבס טאַטע איז געווען אַ מיליאָנטשיק... און מע מוז דאָס, זאָגט
 זי, אַלעדינק אויסהערן און מאַכן אַ שווייג, וואַרים ער איז, זאָגט
 זי, אויף די זאַכן אַ גרויסער קאַפּריזניק. „ביי דיר, זאָג איך, הייסט
 דאָס אַ קאַפּריזניק, און ביי אונז, זאָג איך, ווערט דאָס אַנגערופן
 פשוט אַ נכפהניק, זאָג איך, אָדער אַ מה-יעשהניק.“ „ניין, זאָגט זי,
 טאַטע, דו קענסט אים נישט, ער איז גאַרנישט אזא שלעכטער, ווי
 דו מיינסט; ער איז נאָר אַ מענטש, וואָס אַ מינוט איז ער אזוי און
 אַ מינוט איז ער אנדערש. ער האָט, זאָגט זי, אַ גוט האַרץ און אַ
 ברייטע האַנט. אים, אז מע מאַכט, זאָגט זי, אַ קרום פנים, און אַבי
 מע טרעפט די גוטע מינוט, וועט ער אוועקגעבן די נשמה, און ווער
 שמועסט, זאָגט זי, פון מיינעטוועגן — איז דאָס טעלערל פונם הימל!
 דו מיינסט, זאָגט זי, איך האָב אויף אים שוין גאָר קיין שום שליטה
 נישט? אָט האָב איך ביי אים נישט לאַנג געזעלט אַרויסראטעווען
 האַדלען מיט איר מאַן פון די ווייטע גובערניעס. ער האָט מיר, זאָגט
 זי, געשוואָרן, אז ער וועט זיך לאָזן קאַסטן אַ סך טויזנטער, נאָר
 מיט איין תנאי, אז זיי זאָלן פון דאָרטן אוועק גלייך קיין יאַפּאַניע.“
 „וואָס עפעס קיין יאַפּאַניע, זאָג איך?“ „ווייל אין יאַפּאַניע, זאָגט זי,
 האָט ער געשעפּטן. אויף דער גאַנצער וועלט, זאָגט זי, האָט ער
 געשעפּטן; וואָס אים קאַסט אָפּ, זאָגט זי, אַ טאָג נאָר דעפעשן אַליין,
 וואָלטן מיר אַלע, זאָגט זי, געהאַט אויף אַ האַלב יאָר צו לעבן. נאָר
 וואָס קומט מיר אַרויס, זאָגט זי, אז איך בין נישט איך?“ ... דאָס
 האַרץ ווערט מיר צעריסן אויף שטיקער, זעענדיק, ווי מיין קינד
 ווערט נעבעך פאַרשוואַרצט, ווי זאָגט איר, אין עושר און אין
 כבוד... דיין שוועסטער האַדל, זאָג איך, וואָלט יישט אַזוי גע-

טאָן... שלאָגט זי מיך איבער, ביילקע הייסט עס, און מאכט צו
זיך אַזוי: „איך האָב דאָך דיר געזאָגט, זאָגט זי, אַז צו האָדלען
זאָסטו מיך, טאטע, נישט גלייכן. האָדל האָט געלעבט, זאָגט זי,
אין האָדלס צייטן, און ביילקע, זאָגט זי, לעבט אין ביילקעס צייט-
טן... פון האָדלס צייטן, זאָגט זי, ביז ביילקעס צייטן איז אַזוי
ווייט, זאָגט זי, ווי פון דאַנען קיין יאַפּאַניע“...

בקצור, איך זע, איר כאפט זיך, פאַני; נאָך צוויי מינוט, און
אַ סוף צו אלע מעשיות. אָנגעגעסן זיך זאָט מיט צרות און יסורים
פון מיין גליקלעכע מיזינקע, בין איך אַרויסגעגאַנגען פון דאָרט אַ
צעבראַכענער, אַ צעברעקלטער, און האָב געגעבן אַ שליידער אין
דער ערד אַריין דעם ציגייער, וואָס האָט מיר פאַרטשאַדעט מיין
קאַפּ, און רוף מיך אָן צו אים, צום ציגייער הייסט עס: „גיין זאָל-
סטו פּוּ-הקלע, אַ רוח אין דיין טאַטנס ערד אַזוי!“ „וועמען איז,
רב טביה?“ הער איך אַ קול אונטער מייע פלייצעס, איך דריי
אויס דעם קאַפּ, איך טו אַ קוק — ס'איז ער, אפרים דער שדכן,
פאַרכאפט זאָל ער ווערן! „ברוך הבא, אַ יוד, זאָג איך, וואָס טוט
איר דאָ?“ „וואָס, זאָגט ער, טוט איר דאָ?“ „געווען, זאָג איך, צו-
גאסט ביי מייע קינדער.“ „וואָס, זאָגט ער, מאַכן זיי?“ „וואָס, זאָג
איך, זאָלן זיי מאַכן? הוּץ זייער שאַדן אויף אונז ביידן געזאָגט
געוואָרן!“ „ווי איך זע, זאָגט ער, זיינט איר רעכט צופרידן מיט
מיין סחורה?“ „נאָך אַ מין צופרידן, זאָג איך, גאָט זאָל אייך ממלא
זיין, זאָג איך, בפּל פּפּלים.“ „ס'איז אייך אַ פּנים, זאָגט ער, גוט
אויפן האַרצן, רב טביה?“ „הלואי, זאָג איך, אויף אייך געזאָגט גע-
וואָרן, רבוננו של עולם, כאָטש האַלב!“ „אַזוי גאָר? און איך האָב
אייך, זאָגט ער, געשאַצט, אַז איר זיינט אַ יוד אַ נגיד, ווי באַלד
אַזוי, זאָגט ער, טאָ נאַט-זשע אייך אַ שמעק טאַבעקע“... אָגעפּטרט
דעם שדכן מיט אַ שמעק טאַבעקע, בין איך געקומען צופאַרן אַהיים
און האָב מיך גענומען אויטפאַרקויפן מיין בעל-הבתישקייט פון אַזוי
פיל יאָרן. מאָלט אייך, נישט אַזוי גיך טוט זיך עס, ווי ס'ע
רעדט זיך, איטלעכס טעפל מיט איטלעכס נאַרישקייט האָט ביי
מיר צוגענומען אַ שטיק געזונט. די זאָך האָט מיר דערמאָנט גאָלדען
עליה השלום, יענע זאָך האָט מיר דערמאָנט די קינדער, זיי צו

לענגערע יאָר, נאָר קיין זאָך האָט מיר נישט דערלאָנגט אַזוי טיף
 ווי דאָס פּערדל מיינס. אַקעגן מיין פּערדל האָב איך מיך געפילט
 עפעס הייב... סטייטש, אָפּגעהאַרעוועט מיט דעם אַזוי פיל יאָרן,
 איינינעם געפידעוועט, איינינעם פאַרשוואַרצט געוואָרן און פּלוצים
 גענומען און פאַרקויפט! פאַרקויפן האָב איך דאָס פאַרקויפט צו אַ
 וואַסער-פירער, וואָרים פון בעלי-עגלות קאָן מען נאָר מבוזה ווערן.
 איך קום צו זיי פאַרקויפן מיין פּערדל, מאַכן זיי צו מיר: „גאָט
 איז מיט אייך, ס'איז דען ביי אייך אַ פּערדל?“ „וואָס דען, זאָג איך,
 איז דאָס, אַ הענגלייכטער?“ „ס'איז ביי אייך, זאָגן זיי, נישט קיין
 הענגלייכטער, נאָר אַ לַמַד-וואַוויק.“ „וואָס הייסט דאָס, זאָג איך, אַ
 לַמַד-וואַוויק?“ „דאָס הייסט, זאָגן, זיי אַ זקן פון זעקס און דרייסיק יאָר,
 אָן אַ סימן פון ציין, מיט אַ גרויע ליפּ, און טרייסלעט מיט די זייטן,
 ווי אַן אַלטע יודענע ערב שבת אויפן פּרָאָסט... געפעלט אייך אַזאַ
 מין בעל-עגלה-שפּראַך? איך וועל אייך גיין שווערן, אַז דאָס פּערדל
 געבעך האָט פאַרשטאַנען איטלעכס וואָרט, ווי אין פּסוק שטייט:
 ידע שור קונהו — אַ סקאַטינע פילט, אַז מע האַלט דאָס ביי פאַרקויפן.
 אַ סימן האָב איך, אַז בשעת איך האָב צוגעקלאַפט דעם וואַסער-
 פירער און געזאָגט צו אים: „מיט מויל ברכה“, האָט מיין סוס פּלוצים
 אויסגעדרייט צו מיר די חנעוודיקע מאַרדע און קוקט אויף מיר מיט
 שטומע אויגן, ווי איינער רעדט: „זה חילקי מפּל עמלי — אַט אַזוי
 דאַנקסטו מיר אָפּ פאַר מיין סלושבע?“... איך כאַפּ אַ קוק אויף
 מיין פּערדל דאָס לעצטע מאָל, ווי דער וואַסער-פירער האָט דאָס
 גענומען אין די הענט אַריין לערנען מיט דעם בליק, און איך בלייב
 נאָכדעם שטיין איינער אַליין און טראַכט מיר: רבונו של עולם! ווי
 שכלדיק דו פירסט דיין וועלט! אַט האָסטו באַשאַפן אַ טביהן און
 האָסטו באַשאַפן להבדיל אַ פּערד, און ביידע האָבן זיי איין מויל אויף
 דער וועלט... נישמער, אַ מענטש האָט אַ מויל און קאָן זיך כאַטש
 אויסטענען, אויסריידן דאָס האַרץ, און אַ פּערד, להבדיל, וואָס?
 מיטטיינס געזאָגט, אַ שטומע צונג, ווי זאָגט איר: „ומותר האדם מן
 הבהמה“...

איר קוקט אויף מיר, פאַני שלום-עליכם, וואָס סע האָבן זיך

מיר געשטעלט טרערן אין די אויגן, און איר טראַקט זיך אַודאייִ
 „אַט דער טביה האָט זיך פאַרבענקט אַ פנים נאָך זיין פערדל?״ וואָס
 עפעס נאָכן פערדל, מענטש איינער? אַלצדינק טוט מיר באַנג און
 נאָך אַלעמען וועל איך בענקען. איך וועל בענקען נאָכן פערדל, איך
 וועל בענקען נאָכן דאָרף, איך וועל בענקען נאָכן סטאַראַסטע מיטן
 אוראַדיק, נאָך די בויבעריקער דאַטשניקעס, נאָך די יעהופעצער
 נגידיים און אפילו נאָך אפרים דעם שדכן, ס'זאָל אויף אים קומען אַ
 מגפה, וואָרים סוף כל סוף, אַז מע זאָל וועלן אַריינטאָן זיך אַ ביסל
 אין הקירה, איז ער דאָך נישט מער, ווי אַ ייד אַן אביון, וואָס זוכט
 פרנסה. אַם ירצה השם, אַז גאָט וועט מיך ברענגען בשלום אַהין,
 וווּ איך פאָר, ווייס איך נאָך אַליין נישט, וואָס איך וועל דאָרט טאָן.
 נאָר דאָס איז קלאָר ווי דער טאָג, אַז ראשית חכמה וועל איך זיין
 ביי דער מוטער רחל אויפן קבר, איך וועל דאָרטן בעטן פאַר מיינע
 קינדער, וואָס איך וועל זיי מן הסתם שוין קיינמאָל נישט זען, וועל
 איך אים אויך אין זינען האַבן, אפרים דעם שדכן מיין איך, אים
 און אייך און כל ישראל. נאָט אייך דערויף מיין האַנט תקיעת-כף
 און זייט מיר געזונט און פאַרט געזונט און לאַזט גריסן אימלעכן
 באַזונדער גאָר פריינטלעך.

געשריבן אין יאָר 1909.

לך-לך.

— א שיינער, א גוטער, א ברייטער שלום-עליכם אויף אייך פאָני שלום-עליכם! עליכם ועל בניכם! איך קוק שוין אויף אייך לאַנג אַרויס, ס'האַט זיך אָנגעקליבן ביי מיר אַ היפש ביסל סחורה פאַר אייך. איך פּרעג מיך אַלץ נאָך: פאַרוואָס זעט מען אייך נישט זאָגט מען מיר, אָז איר פאַרט אַרום דאָרט איבער דער וועלט אין די ווייטע לענדער ערגעץ, ווי מיר זאָגן אין דער מגיל'ה: שב ע ועשרים ומאה מדינה... נאָר מיר דאַכט, אָז איר קוקט אויף מיר עפעס מאַדנע? אַ פנים, איר קווענקל'ט זיך און טראַכט זיך בעת מעשה: ס'איז ער צי נישט ער? ס'איז ער, פאָני שלום-עליכם, ס'איז ער! אייער אַלטער פריינט טביה, בכבודו ובעצמו, טביה דער מיל'כיקער, דער אייגענער טביה, נאָר אויס מיל'כיקער, גלאַט אַ י'ד, אַ י'ד פון אַ גאַנץ יאָר, אַ י'ד אַ זקן, ווי איר זעט כאַטש אפילו אין יאָרן גאָר נישט אַזוי אַלט, ווי מיר זאָגן אין דער הגדה: הרי אני כבן שבעים — נאָך גאַנץ ווייט צו זיבעציק! אי וואָס, עפעס אַזוי ווייט די האָר? גלויבט מיר, נישט פאַר תענוג, ליבער פריינט, אַ ביסל אייגענע צרות, נישט צו פאַרזינדיקן, און אַ ביסל פונם פל'ל ישראל — אַ שלעכטע צייט! אַ ביטער שטיקל צייט אויף י'דן!... נאָר איך ווייס, וואָס אייך קוועטשט. אייך קוועטשט אַן אַנדער זאָך: איר האָט זיך דערמאָנט מסתמא, אָז מיר האָבן זיך אַמאָל געהאַט אָפגעזעגנט, איידער איך האָב באַדאַרפט אַוועקפאַרן קיין ארץ-ישראל. על כן רעכנט איר אַודאי, אָז דאָס זעט איר שוין טביהן צוריקוועגס, פון ארץ-ישראל הייסט עס, און איר גאַרט שוין מסתמא האָרכן

עפעס נייעס, אָפּגעמען אַ גרוס פון דער מוטער רחלס קבר און פון דער מערת המכפלה און נאָך אַזעלכע זאַכן? באַדאַרף מען אייך באַ-רויִקן, אויב איר האָט צייט און ווילט האָרען חידושים, אָפּער טאַקע האָרען מיט קאָפּ, וועט איר שוין דעמאָלט אַליין זאָגן, אַז אַ מענטש איז אַ בהמה און אַז מיר האָבן אַ שטאַרקן גאַט און ער פירט די וועלט.

הקיצור, וואָס פאַר אַ סדרה גייט ביי אייך איצט? ויקרא? ביי מיר גייט אַן אַנדער סדרה; די סדרה לך-לך. לך-לך — האָט מען מיר געזאָגט — דו זאָלסט אַרויסגיין, טביה, מאַרצך — פון דיין לאַנד, וּמְמוֹלֵדֶתְךָ — און פון דיין דאָרף, וווּ דו ביסט געבוירן און אָפּגעלעבט אַלע דינע יאָרן, אַל האַרץ אַשר אַר אַך — ווהיין די אויגן וועלן דיר טראַגן!... און ווען דערמאָנט מען זיך צו זאָגן טביהן דעם דאָזיקן פּסוק? אַקוראַט דעמאָלט, ווען ער איז שוין אַלט און שוואַך און עלנד, ווי מיר זאָגן ראש-השנה אין די תּפּלוֹת: אַל תּשְׁלִיכֵנוּ לַעַת זְקֵנָה!... נאָר איך כאָפּ אייך איינס פאַרן אַנדערן, שיער פאַרגעסן, אַז מיר האַלטן נאָך גאָר פון פאַרנט, און אַז איך האָב אייך נאָך גיט דערציילט, וואָס אין ארץ-ישראל הערט זיך. וואָס זאָל זיך דאָרטן הערן, ליבער פריינט? אַ לאַנד — אויף אונז ביידין אַזאַ יאָר! ארץ זבת חלב ודבש — שטייט נאָך אין דער תורה געשריבן! איין חסרון נאָר, וואָס ארץ-ישראל איז אין ארץ-ישראל, און איך בין, ווי איר זעט אָטאַ, נאָך דערווייל אין חוץ-לאַרץ... אויף טביהן, הערט איר, איז, אַ פנים, געזאָגט גע-וואָרן דער פּסוק פון דער מגילה: פּאָשר אַבְדֵתִי אַבְדֵתִי — גע-ווען אַ שלים-מזל און אַ שלים-מזל וועל איך שוין שטאַרבן. דאַכט זיך, אָט-אַט, שוין געשטאַנען כמעט מיט איין פּוס אויף יענער זייט, אינם הייליקן לאַנד הייסט עס, געבליבן נאָר נעמען אַ בילעט, זיך אויפּזעצן אויפן שיף און — פּאַשאַל. וואָס זשע טוט גאָט? איז זיך מישב, וועט איר הערן אַ שיינס. מיין עלטערער איידעם, מאָטל קאַמ-זויל דער חייט פון אַנאַטעווקע, גיט דאָ געדאַכט, גיט פאַר קיין יודן געדאַכט, און לייגט זיך אַוועקעט אַ געזונטער, אַ שטאַרקער, און מאַכט אַ שטאַרב! דאָס הייסט, קיין גרויסער גבר איז ער גיט געווען קיין מאָל. משטייגס געזאָגט, אַ בעל-מלאכה, געזעסן יומם

שלידה על התורה ועל העבודה — אויף דער נאָדל מיטן פאָדעם און געשטשאַבעט, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז ער האָט באַקומען דאָס שרוקענע, אָנגעהויבן קאַכיקען, געקאַכיקעט און געקאַכיקעט, ביז ער האָט אויסגעשפיגן דאָס לעצטע ביסל לונג — עס האָט נישט גע- האָלפן שוין נישט קיין דאָקטאָר, נישט קיין טאָטער, נישט קיין ציגנמילך, נישט קיין טשעקעלאַדע מיט האָניק, אַ ווילדער יונגאַטש געווען, אפילו אַ פראַסטער, נישט קיין בן-תורה, נאָר אַן ערלעכער, אָן חכמות ליב געהאַט מיין טאָכטער — דאָס חיות! און מפקיר געווען זיך פאַר די קינדער, און פאַר מיר — געווען גאָר די כפרה!

הקיצור, אָפגעזאָגט דעם פסוק: וימת משה — געשטאָרבן מאַט, האָט ער איבערגעלאָזט מיר אַ רעכטע באַמבע: ווי האָב איך שוין געקאָנט אפילו אין זינען האָבן דעמאָלט אַרץ-ישראל? איך האָב שוין געהאַט אַ גוטן אַרץ-ישראל ביי זיך אין דער היים! ווי אַזוי לאָזט מען איבער, איך פּרעג אייך אַליין, אַ טאָכטער אָן אַלמנה מיט פּיצלעך קינדער יתומים אָן אַ שטיקל ברויט? כאַטש אפילו אין פּלוג, אַז מע וויל צוריק, וואָס קאָן איך איר העלפן — אַ לעכערדיקן זאַק? איך וועל דאָך איר דעם מאַן אירן צוריק נישט לעבעדיק כאַטש און אירע קינדער דעם טאַטן פון יענער וועלט נישט אומקערן, און אַליין איז מען דאָך אויך נישט מער ווי אַ זינדיקער מענטש, אויף דער עלטער ווילט זיך אַ ביסל אויסרוען די ביינער, פילן, אַז מע איז אַ מענטש, נישט קיין סקאָט. גענוג געטאָרעראַמט! גענוג געעוילט-הוועט! מע באַדאַרף שוין אַ ביסל אַ טראַכט געבן פון יענער וועלט אויך, שוין צייט! ובפרט, אַז איך האָב שוין געמאַכט אַ תל פון מיין ביסל כאַדאָבע: דעם סוס ווי איר ווייסט לאַנג געגעבן דעם וועג, די בהמה'עך אויסגעפאַרקויפט עד לפק, געבליבן נאָר אַ פאָר ביקלעך, וואָס סע קאָן אַמאָל ווערן פון זיי לייט, אַז מע זאָל זיי גוט האַדעווען, — און פּלוצים, גיי ווער אויף די עלטערע יאָרן אַ טאַטע פון קליינע קינדער! זיינט איר שוין פאַרטיק? האָט צייט! די רעכטע געדיכטע גייט ערשט ווייטער, וואָרים ביי טביהן, אַז עס טרעפט זיך אַ צרה, ווייסט איר דאָך שוין, אַז סע שלעפט זיך נאָך פון הינטן נאָך אַ צרה. אַזוי האָט שוין גאָט באַשאַפן זיין וועלטל און אַזוי וועט דאָס שוין בלייבן — אַ פאַרפאַלענע זאַך!

בקיצור המעשה, מיט מיין מיוזנקע, מיט מיין ביילקע הייסט
 עס, געדענקט איר דאָך די געשיכטע מיטן גרויסן געווינס, וואָס זי
 האָט געמאַכט, געפאַקט אַ העכט, אַ פּדֶהצור, אַ קנאַקער, אַ פּאָדריאַט-
 שיק פון דער מלחמה, וואָס האָט זיך פּאַרקאַכט אין מיין טאַכטער,
 געשיקט צו מיר אפרים דעם שדכן, ימח שמו, אויסגעשלאָגן אַ קניה
 ער, שיער דעם שלאַק באַקומען, גענומען זי, ווי זי שטייט און
 גייט, דאַכט זיך, אַזאַ גליק אַ יאָ? נו, האָט זיך פון דעם גאַנצן
 גליק אויסגעלאָזט מסתמא אַ טייך, און נאָך וואָס פאַר אַ טייך! אַ
 טייך מיט אַ בלאַטע, דער אויבערשטער זאָל שומר ומציל זיין! וואָ-
 רים, אַז גאָט הייסט, דאָס רעדל זאָל זיך געבן אַ דריי איבער צוריק
 איז מיט דער פוטער אַראָפּ, גאָט האָט ליב שפּילן זיך מיט אַ
 מענטשן. אוי, האָט ער ליב שפּילן זיך! אַזוי האָט ער זיך געשפּילט
 מיט טביהן וויפיל מאָל: ערליים ויורדים — אַרויף און אַראָפּ-
 און אַזוי איז געווען אויך מיט מיין פּאָדריאַטשיק, מיט פּדֶהצורן.
 איר געדענקט דאָך מסתמא דאָס גרויסקייט זיינס מיטן הייזל, מיט
 די דרייצן דינסטן, מיט די שפיגלען און מיט די זייגערס, און מיט
 די צאַצקעס אין יעהופּעץ? פי-פו-פּאַ! געדענקט איר, איך האָב
 אייך דערציילט, דאַכט זיך, ווי אַזוי איך האָב צוגערעדט דעמאָלט
 מיין ביילקען, געבעטן זיך ביי איר, זי זאָל זען, אַז ער זאָל איר
 אוועקויפן דאָס הייזל, און לַמען השם — אויף איר נאָמען? נו, האָט
 מען דאָך מיך מסתמא געהערט ווי המן דעם גראַגער — וואָס פאַר-
 שטייט אַ טאַטע? אַ טאַטע פאַרשטייט גאַרניט! וואָס-זשע, מיינט איר,
 איז געווען דער סוף? דער סוף איז געווען — וווּ איר האָט ערגעץ
 אַ שונא! אַ חוץ וואָס ער האָט זיך פונם גאַנצן טראַסק געשטעלט,
 געבליבן דערונטער, אויספאַרקויפט אַלע שפיגלען מיט אַלע זייגערס,
 מיטן ווייפס דימענטן און באַרליאַנטן, האָט ער זיך נאָך פאַרשמירט
 מיט ספּנת-נפשות, געמוזט ווערן אַ בורה, ניט פאַר קיין יידן געדאַכט
 און מאַכן אַן אַפּטריט און אוועקפאַרן אַהין, וווּ דער ליבער שבת-
 קודש גייט אוועק — קיין אַמעריקע הייסט עס. אַהינצוצו, פאַרן דאָך
 אַלע שווערע הערצער, זיינען זיי אויך געפאַרן אַהינצוצו, די ערשטע
 צייט גוט פאַרשוואַרצט געוואָרן, דאָס ביסל מזומנים, וויפיל ס'איז
 געווען, האָט מען אויפגעגעסן, און אַז ס'איז ניט געווען מער וואָס

אז קיינען, האָט מען געפער געמוזט נעמען זיך צו דער אַרבעט,
 געטאָן פֿל עבודה-פֿרד, ווי די יידן אין מצרים. ביידע, אי ער, אי
 זי! איצט שרייבט זי, אַז ס'איז זיי, שוין ברוך השם, נישקשהדיק:
 זיי אַרבעטן זאָקן אויף אַ מאַשינע און מאַכן אַ לעבעכטס... אזוי
 רעדט זיך עס דאָרטן, אין אַמעריקע. אויף אונזער לשון וועט עס
 הייסן: דאָס שטיקל ברויט שלעפט זיך... דאָס גאַנצע שטיקל גליק,
 וואָס זיי זיינען מער ניט ווי צוויי מענטשן, שרייבט זי, אָן אַ קינד,
 אָן אַ רינד — גם זו לטובה! נו, פרעג איך אייך, זאָל ניט אַ רוח
 אין זיין פעטערס מומע אריין געפֿלויגן געוואָרן? ... איך מיינ טאַקע
 אפרים דעם שדכן מיינ איך, פֿאַרן שיינעם שידוך, וואָס ער האָט
 מיר נאַראַיעט, און פֿאַר דער פֿלאַטע, וואָס ער האָט מיך אַריינגע-
 פֿירט! וואָס וואָלט איר געווען אזוי ביטער, למשל, זי זאָל געווען
 חתונה האָבן פֿאַר אַ בעל מלאכה, ווי צייטל, אָדער פֿאַר אַ לערער,
 ווי האָלד? אַי, די האָבן אויך ניט געמאַכט אַזאַ גליק? איינע איז
 אַ יונגע אלמנה, און די אַנדערע איז אין אַלדי גוטע יאָר ערגעץ
 פֿאַרשיקט אויף פֿאַסעליענע? איז דאָך עס אַ גאָט-זאָך — וואָס קאָן אַ
 מענטש פֿאַרזאָרגן? ... הערט איר, אַ חכמה אַ יידנע איז געווען
 טאַקע מיינע, גאָלדע עליה השלום, דערמיט אַליין שוין, וואָס זי
 האָט זיך פֿאַצייטנס אַרומגעקוקט, אָפּגעזענגט זיך מיט דער נאַרישער
 וועלט און הילף לעולמו. וואָרים זאָגט שוין איר אַליין, איידער האָבן
 אַזאַ צער גידול בנים פֿון טעכטער, ווי טביה האָט, איז ניט גלייכער
 טויזנט מאָל ליגן אין דער ערד און פֿאַקן בייגל? ... נאָר ווי
 שטייט דאָרטן אין פרק: בעל-פרחך אתה חי — אַ מענטש נעמט זיך ניט
 אַליין, און אַז מע נעמט, גיט מען איבער די הענט, זאָגט איר...
 דערוויילע האָבן מיר זיך אַראָפּגעשלאָגן פֿונם שליאָך, איז
 דעריבער נחזור לענינו הראשון — לאָמיר איבערלאָזן, ווי איר זאָגט
 אין אייערע ביכלעך, דעם בן מלך און זיך אומקערן צו דער בת-
 מלכה. וווּ זשע, היסט עס, האָלטן מיר? ביי דער סדרה לך-לך.
 נאָר איידער מיר וועלן צוקומען צו דער סדרה לך-לך, וועל איך
 אייך בעטן זיך מטריח זיין מיט מיר. אָפּשטעלן זיך אויף אַ וויילע
 ביי דער סדרה פֿלק. דער מנהג העולם איז אפילו פֿון זינט די
 וועלט שטייט, אַז פֿריער לערנט מען לך-לך, דערנאָך פֿלק. מיט מיר

האָט מען אָבער, פאַרקערט, פריער געלערנט בלָק, דערנאָך לָך-לָך.
און געלערנט האָט מען מיט מיר בלָק אַזוי שיין, אַז איר מעגט עס
האַרכן. עס קאָן אייך אַמאָל צונוץ קומען.

בקיבור, דאָס איז געווען שוין לאַנג, באַלד נאָך דער מלחמה
איז דאָס געווען, אין דער סאַמע היץ פון קאָנסעטוציעס, בעת עס
האָבן זיך אָנגעהויבן די ישיעות ונחמות אויף ייִדן, פריער אין די
גרויסע שטעט, דערנאָך אין די קליינע שטעטלעך, אָבער צו מיר
איז עס נישט דערנאָנגען, און עס האָט ניט געקאָנט דערגיין בשום
אופן. פאַרוואָס? פשוט! מען זיצט אָפּ אַזאַ צייט צווישן גוים איז
מען אויסגעבונדן מיט אַלע בעלי-בתיים פון דאָרף. „טעוועל“ איז ביי
זיי דאָס אויפערשטע פונם שטייט! וואָס איז שייך? אַן עצה — איז
„יאָק טעוועל סקאַזשע“. אַ רפואה צו קדחת — איז „דאָ טעוועליאַ“.
אַ גמילת-חסד — אויך ביי טביהן, נו, האָב איך עפעס באַדאַרפט אין
זינען האָבן אַוועלכע זאַכן, אַז די גוים אַליין האָבן מיר געזאָגט
וויפיל מאָל, אַז איך זאָל כלל וכלל קיין מורא ניט האָבן — זיי
וועלן ניט דערלאָזן!... און פך הוה — וועט איר הערן אַ שיינס.
בקיבור, איך קום צופאָרן איינמאָל אַ היים פון בויבעריק —
איך בין נאָך דעמאָלט געווען אין די פעדערן, ווי זאָגט איר, נאָך
געהאַנדלט מיט מילכיסקס, קעז און פוטער און שאר ירקות; אויסגע-
שפּאַנט דאָס פערדל, אונטערגעוואָרפן דעם היי און האָבער, נישט
צייט געהאַט אפילו זיך וואַשן צום עסן, איך טו אַ קוק — אַ פולער
הויף מיט גוים, די גאַנצע הראַמאַדע, אַלע פיינסטע בעלי-בתיים, פונם
סטאַראָסטע איווען פאָפּערילע ביז דעם לעצטן גוי, טראָכים דער
טשערעדניק, און אַלע זעען זיי מיר אויס עפעס מאָדנע, יום-טוב-
דיק!... האָט מיר אפילו תחילת געגעבן אַ טיכקע אין האַרצן: וואָס
פאַר אַ יום-טוב אין מיטן דרינען? צי איז מען ניט געקומען מיט
מיר לערנען בלָק? ... נאָר צוריק טראַכט איך מיר: פע, טביה!
מעגסט זיך שעמען פאַר זיך אַליין: כל ימיו זיצסטו איין ייִד,
להבדיל, צווישן אַזוי אַזוי פיל גוים בשלום ושלווה, און מען האָט
דיך ניט אָנגערירט, איר זאָלט זאָגן אויף אַ האָר!... און איך נעם
און גיי אַרויס צו זיי מיט אַ ברייטן שלום עליכם: „ברוכים הבאים,
זאָג איך צו זיי, וואָס טוט איר דאָ, מיינע ליבע בעלי-בתיים? און

וואָס וועט איר עפעס זאָגן גוטס? און וואָס וועט איר דערציילן
 נייעס? ... טרעט אַרויס דער סטאַראַסטע, איוואַן פּאַפּערילע, הייסט
 עס, און רופט זיך אָן צו מיר גאַנץ אָפּנטלעך און גאַר אָן שום
 הקדמות: „מיר זיינען געקומען, זאָגט ער, צו דיר, טעוועל, מיר
 ווילן דיך שלאַגן.“ וואָס זאָגט איר אויף דער שפראַך? מילא, ווי
 אזוי מיר איז געוואָרן אויפן האַרצן — קאָנט איר אייך משער זיין.
 נאָר אַרויספאַווייזן — פע! אדרבא! אדרבא! טביה איז ניט קיין ייִ-
 געלע... רויף איך מיך אָן צו זיי גאַנץ לעבעדיק: „מזל-טוב אייך,
 זאָג איך, נאָר וואָס האָט איר זיך, קינדער, אזוי שפעט דערמאָנט?
 אין אַנדערע ערטער, זאָג איך, האָט מען שוין פון דעם כמעט פאַר-
 געטן!“ ... רופט זיך אָן צו מיר איוואַן פּאַפּערילע, דער סטאַראַסטע
 הייסט עס, שוין דוקא גאַנץ ערנסט: „פאַרשטייסטו מיך, טעוועל,
 זאָגט ער, מיר האָבן זיך, זאָגט ער, אַלץ געישובט, צי מיר זאָלן
 דיך שלאַגן, צי ניט שלאַגן? אומעטום אין אַלע ערטער שלאַגט מען
 אייך, פאַרוואָס, זאָגט ער, זאָלן מיר זיך דורכלאָזן? ... איז גע-
 בליבן ביי דער הראַמאָדע, זאָגט ער, אז מיר זאָלן דיך שלאַגן...
 נאָר וואָס דען, מיר ווייסן נאָך אַליין ניט, וואָס מיר זאָלן מיט
 דיר טאָן, טעוועל: צי מיר זאָלן דיר נאָר אויסהאַקן די שויבן,
 זאָגט ער, און צעטרענען די פערינעס מיט די קישלעך און אַרויס-
 לאָזן די פעדערן, צי מיר זאָלן דיר פאַרברענען, זאָגט ער, די כאָ-
 טע מיט דער שטאַל מיט דער גאַנצער כאָדאַבע דיינער?“

דאָ איז מיר שוין געוואָרן גוט קאַלעמוטנע אויפן האַרצן, און
 איך פאַטראַכט מיינע לייט, ווי מע שטייט אָנגעלענט אויף די לאַנגע
 שטעקנס און מע שושקעט זיך מיר עפעס שטילערהייט. משמעות,
 הייסט עס, אז ס'איז ביי זיי גאַר קיין קאַטאַוועס ניט? וויבאַלד
 אזוי, טראַכט איך מיר, איז דאָך ווי מיר זאָגן אין תהלים: באו
 מיט עד נפש — ביסט דאָך טאַקע, טביה, גוט אין דער אַרבעט!
 וואָרים טאַמער אַל תפתח פה לשון — אַ קאַשע אויף כרוקעלע? „ע,
 טביה, קלער איך מיר, מיטן מלאך-המות טאָר מען זיך ניט שפילן —
 מע באַדאַרף זיי עפעס זאָגן!“ ... און וואָס זאָל איך אייך לאַנג
 מאַרין בדרוש זיין, ליבער פריינט, ס'איז באַשערט געווען, אַ פנים,
 אַ נס, האָט מיר דער אויבערשטער אַריינגעגעבן אַ זין, איך זאָל ביי

זיך ניט אַראָפּפּאַלן, און איך נעם מיך אָן מיט האַרץ און רוף מיך אָן צו זיי, צו די גויים הייסט עס, דוקא אין גוטן מוט: „שמעו=נא רבותים, זאָג איך, הערט=זשע אויס, זאָג איך, מיינע ליבע בעלי=בתים, וויבאַלד, זאָג איך, אַז הראַמאַדע האָט אַזוי געפּסקנט, איז דאָך ניט שייך, זאָג איך, מסתמא ווייסט איר, זאָג איך, בעסער, אַז טביה האָט ביי אייך פאַרדינט, איר זאָלט מאַכן אַ תּל, זאָג איך, פון זיין כּאָ-דאַבע און פון זיין גאַנץ פאַרמעגן... נאָר וואָס דען, זאָג איך, דאָס ווייסט איר, זאָג איך, אַז ס'איז פאַראַן נאָך העכערס פאַר איי-ער הראַמאַדע? איר ווייסט, זאָג איך, אַז ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט? איך זאָג ניט, זאָג איך, מיין גאָט, איי ער גאָט— איך שמועס פון יענעם גאָט, זאָג איך, פון אונזער אַלעמענס גאָט, וואָס זיצט, זאָג איך, אָט דאָרטן אויבן און זעט צו אַלע פּאַדל־אָסטן, זאָג איך, וואָס טוען זיך אָפּ אָט דאָ אונטן... עס קאָן זיין, זאָג איך, אַז ער אַליין האָט מיר אָנגעצייכנט, אַז איך זאָל געשטראַפּט זוערן אומזיסט=אומנישט דורך אייך, דורך מיינע בעסטע גוטע פריינט און עס קאָן זיין ווידער, זאָג איך, אַקוראַט פאַרקערט, אַז ער וויל, אדרבא, בשום אופן ואופן ניט, אַז מע זאָל טביהן טאָן שלעכטס... ווער זשע, זאָג איך, קאָן דאָס וויסן, וואָס גאָט וויל? אדרבא, זאָג איך, אפשר געפונט זיך דאָ צווישן אייך איינער, וואָס וועט זיך אונטערנעמען, זאָג איך, דערגיין דאָ אַ טאָלק? ...

בקיצור, זיי האָבן אַ פנים, געזען, אַז מיט טביהן וועלן זיי זיך ניט אויסטענען, רופט זיך אָן צו מיר דער סטאַראַסטע איוואַן פּאַפּערילע, הייסט עס, בזה הלשון: „די מעשה, זאָגט ער, דערפון איז אַזוי: מיר האָבן צו דיר, טעוועל, אייגנטלעך, גאַרנישט ניט. דו ביסט, זאָגט ער, טאַקע אַ זשיד, נאָר ניט קיין שלעכטער מענטש, גאָר איינס צום אַנדערן, זאָגט ער, געהער זיך ניט אָן— שלאַגן דאָרף מען דיך; הראַמאַדע האָט אַזוי געפּסקנט— פאַרפאַלן! מיר וועלן דיר, זאָגט ער, כּאָטש אויסהאַקן די פענסטער. דאָס, זאָגט ער, מוזן מיר, ווייל טאַמער, זאָגט ער, פאַרט עמעצער דורך, טאָ לאָז מען, זאָגט ער, זען, אַז מע האָט דיך געשלאַגן, אָניט, זאָגט ער, וועט מען אונז נאָך שטראַפירן... אָט מיט די ווערטער און מיט דעם לשון, ווי איך דערצייל אייך, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפן בכל

אשר אפנה! נו, איצט פּרעג איך אייך, פּאַני שלום-עליכם, איר זיינט
דאָך עפעס אַ ייד, וואָס קאַטאַרי איר פּאַרט אויס די וועלט — איז
שוין טביה גערעכט, וואָס ער זאָגט, אַז מיר האָבן אַ שטאַרקן
גאַט? ...

האַב איך אייך, הייסט עס, שוין געפּטרט די סדרה בּלֶק. אַצינד
וועלן מיר זיך אומקערן צוריק צו דער סדרה לֶך-לֶך. די דאָזיקע
סדרה, האָט מען מיט מיר געלערנט אָט דאָ ערשט ניט לאַנג, און
טאַקע אויף דער רעכטער אמת. דאָ האָט שוין ניט געהאַלפּן, פּאַר-
שטייט איר מיך, קיין שום דרשות מיט קיין שום מוסר-זאָגן. ומעשה
שהיה כֹּךּ היה — מע דאַרף אייך עס איבערגעבן אַקוראַט, מיט אַלע
פּיטשעווקעס.

זיך איך מיר אַזוי איינמאַל אויף דער פּריזבע ביי מיין שטוב,
פּאַרטיפּט אין מחשבות. זומער-לעבן. די זון באַקט און דער קאַפּ
טראַגט: „סטייטש, סטייטש, היתכן! היינטיקע צייטן! אַזאָ קלוגע
וועלט! און וווּ איז גאַט? דער אַלטער יידישער גאַט? וואָס שווייגט
ער? סטייטש און סטייטש און ווידער אַמאָל סטייטש!“ און טראַכט-
טנדיק אַזוי פון גאַט, פּאַרטיפּט מען זיך שוין אַגב אין הימל-זאַכן
און מע פּאַלט אַריין אין חקירה: וואָס איז די וועלט? און וואָס איז
יענע וועלט? און פּאַר וואָס זאָל ניט קומען דער משיח? „אַי,
טראַכט איך מיר, וואָלט ער געטאָן ווי אַ חכם, טאַקע משיח מיין
איך, ווען ער כאַפט זיך אַראָפּ צו אונז אַצינדערט רייטנדיק אויף
זיין ווייס פּערדל! דאָס וואָלט געווען אַ שיינע זאַך! ער איז נאָך
קיינמאַל, דאַכט מיר, אַזוי נויטיק ניט געווען פּאַר אונזערע אחינו
בני ישראל, ווי היינט!“ איך ווייט ניט ווי אַזוי די נגידים, די
בראַצקיס, למשל, אין יעהופּעץ, אָדער די ראַטשילדס אין פּאַריז?
ס'קאָן זיין, אַז זיי האָבן אים אין זיגען אַקוראַט אין דער לינקער
פּאה, נאָר מיר יידן, אָרעמע לייט, פון כּתרילעווקע און פון מאַזע-
פּעווקע און פון זלאָדייעווקע און אפילו פון יעהופּעץ און אפילו
פון אָדעס קוקן אַרויס, אוי קוקן מיר אַרויסעט אויף אים! ממש
די אויגן קריכן אַזש פון קאַפּ! אונזער גאַנצע האַפּענונג אַצינד איז
דאָך נאָר, טאַמער וועט גאַט טאָן אַ נס, עס וועט קומען דער משיח!...
דערווייל, אַזוי ווי איך זיך מיר פּאַרטיפּט אין די דאָזיקע

רעיונות, איך טו אַ קוק - אַ ווייס פּערדל, און עמעצער זיצט אויף
 דעם רייטנדיק און גלייך צום טויער פון מיין שטוב! טפּרררו -
 אָפּגעשטעלט זיך, אַראָפּגעקראַכן, צונגעבונדן דאָס פּערדל צום טויער,
 און אַליין גלייך צו מיר: „זראַסטאַ, טעוועל!“ „זראַסטאַטי, זדראַס-
 טאַטי, וואַשע בלאַהאַרדע!“ - ענטפּער איך אָפּ גאַנץ ברייטלעך
 און אין האַרצן טראַכט איך מיר: ויבואַ המן - מאַכט רש"י: אַז
 מען קוקט אַרויס אויף משיחן, קומט דער אוראַדניק... און איך
 שטיי אויף אַ קעגן אים, אַקעגן דעם אוראַדניק הייסט עס: ברוך
 הבא אַ גאַסט, זאָג איך, וואָס הערט זיך עפעס אויף דער גרויסער
 וועלט און וואָס וועסטו, זאָג איך, עפעס זאָגן גוטס, אדוני פּריץ?
 און דאָס האַרץ פּאַלט מיר שיער נישט אַרויס - איך וויל שוין
 וויסן וואָס און ווען? און ער, דער אוראַדניק הייסט עס, האָט זיך
 אָבער צייט. ער פאַררויכערט זיך גאַנץ פּיין אַ פּאַפּיראַטל, בלאָזט
 אַרויס דעם רויך, שפּייט אַויס און רופּט זיך אָן צו מיר: „וויפּיל
 צייט אַ שטייגער דאַרפסטו האָבן, טעוועל, זאָלסט קאָנען פאַרקויפּן,
 זאָגט ער, דיין כאַטע מיט דיינע אַלע בעפעכעס?“ קוק איך אים
 אָן: „צו וואָס, זאָג איך, זאָל איך פאַרקויפּן מיין כאַטע? וועמען,
 למשׁל, מאַכט זי, זאָג איך, ענג?“ „ענג, זאָגט ער, מאַכט זי קיינעם
 ניט. נאָר איך בין געקומען, זאָגט ער, דיך אַרויסשיקן, זאָגט ער,
 פון דאָרף.“ „סך הכל, זאָג איך, מער ניט? פאַר וואָסערע מעשים
 טובים? מיט וואָס, זאָג איך, האָב איך פאַרדינט ביי דיר אַזאָ
 כבוד?...“ „דאָס איז ניט איך שיק דיך אַרויס, זאָגט ער, די גוֹ-
 בערניע שיקט דיך אַרויס.“ „די גובערניע? - זאָג איך, - וואָס האָט
 זי אַזעלכס דערוען אויף מיר?“ „נישט נאָר דיך אַליין, זאָגט ער,
 און נישט נאָר פון דאַנען, נאָר פון אַלע דערפער אַרום און אַרום
 פון זאָדילעווקע, זאָגט ער, און פון ראַכילעווקע און פון קאַסטאַל-
 מעווקע, און אפּילו, זאָגט ער, אַנאַטעווקע, וואָס איז ביז אהער גע-
 ווען אַ שטעטל, ווערט דאָס שוין איצטער אויך, זאָגט ער, אַ דאָרף
 און מע וועט אַרויסטרייבן פון דאָרט, זאָגט ער, אַלע - אַלע אייע-
 רע...“ „אפּילו לייזער-וואָלף דעם קצב, זאָג איך, אויך? און נפתלי-
 גרשון דעם רימער אויך? און דעם דאָרטיקן שוחט? און דעם רב?“
 „אַלע, אַלע!“ - זאָגט ער און טוט אַ מאַך מיט דער האַנט ווי אַ

שנייד אָפּ מיט אַ מעסער... איז מיר אפילו געוואָרן עפעס ווי אַ
ביסל גרינגער, ווי זאָגט איר: צרת רבים חצי נחמה. נאָר פאַר-
דריסן פאַרדריסט דאָס מיר, און אַ פייער ברענט אין מיר און איך
בין מיר מיישב און רוף מיר אָן צו אים, צום אוראָדניק הייסט
עס: „זאָג מיר, זאָג איך, דו ווייסט כאַטש, זאָג איך, וואָשע בלאַ-
וואָרדע, אַז איך זיך דאָ אין דעם דאָרף אַ סך פריער פון דיר? דו
ווייסט, זאָג איך, אַז אָט דאָ אין דעם ווינקל, איז נאָך מיין
טאַטע עליו השלום, זאָג איך, געזעסן און מיין זיידע עליו השלום,
און מיין באַבע עליה השלום?“ און איך פויל מיר נישט און רעכן
אויס די גאַנצע משפחה ביי די נעמען, וווּ ווער ס'איז געזעסן
און וווּ ווער עס איז געשטאַרבן... הערט ער מיר אױס, דער און-
ראָדניק הייסט עס, און אַז איך האָב געענדיקט, מאַכט ער צו מיר:
„דו ביסט אַ ציקאָווע ייד, זאָגט ער, טעוועל, און דו האָסט אין זיך
ניין מאָס רייד. צו וואָס טויגן מיר דיינע מעשיות, זאָגט ער, פון
דיין באַבע מיט דעם זיידן? לאַזן זיי, זאָגט ער, דיר האָבן אַ ליכ-
טיקן גן-עדן! און דו, טעוועל, נעם, זאָגט ער, צונויף דיינע בעבע-
כעס און פאַר פאַר, נאָ באַרדיטשעו!... פאַרדריסט עס שוין מיר
נאָך מער: גענוג דו זאָגסט מיר אָן, עשו, אַזאַ גוטע בשורה טובה,
מאַכסטו נאָך הונק: פאַר פאַר נאָ באַרדיטשעו!... לאַס איך אים
כאַטש אַ ביסל אויסלומרן... און איך רוף מיר אָן צו אים: „וואָשע
זאָג איך, בלאַוואָרדע וויפיל צייט, זאָג איך, ביסטו שוין פריץ,
האַסט עפעס געהערט, זאָג איך, אַ סך מאָל עמעצער פון די שכנים
זאָל זיך אויף מיר באַקלאַנגן, אַז טביה האָט אים באַגנבעט, אָדער
באַנזלט אָדער אויסגעניאַרט אָדער אַזוי צוגענומען? אַנו, צעפרעג
זיך אַקאַרשט ביי די בעלי-בחים, זאָג איך, צי האָב איך נישט גע-
לעבט אַ סך מעסער, זאָג איך, ווי דער בעסטער בעלי-הבית? צי בין
איך נישט געווען, זאָג איך, אַדוני פריץ, ביי דיר אַליין, זאָג איך,
וויפיל מאָל בעטן דיך פאַר די גוים, זאָלסט זיי נישט אַזוי אַפיושאַ-
יען?...“ האָט דאָס אים שוין, אַ פנים, נישט געשמעקט! שטייט ער
אויף, דער אוראָדניק, צעקוועטשט דעם פאַפיראַס מיט די פינגער,
טוט אים אַ וואָרף אָפּ און מאַכט צו מיר: „איך האָב, זאָגט ער, קיין
צייט נישט מיט דיר צו באַלאַקען פוטטע רייד. עס איז מיר אָנגעקומען

זאָגט ער, אַ פּאַפּיר, — און ווייטער גייט מײַך נישט אָן! קום, זאָגט
 ער, וועסטו מיר, זאָגט ער, חתמענען דאָס פּאַפּיר און צייט אויף
 אַרויסצופאַרן גיט מען דיר, זאָגט ער, דריי טאָג זאָלסט קאָנען,
 זאָגט ער, אויספאַרקויפן אַלצדינק און צוגרייטן זיך אין וועג אַרײַן.
 דערנען, ס'איז ביטער, רוף איך מײַך אָן צו אים: „דו גיסט מיר,
 זאָג איך, דריי טעג גיסטו מיר? דריי יאָר זאָלסטו לעבן, זאָג איך,
 דערפאַר אין עושר און אין כבוד. גאָט זאָל דיר, זאָג איך, צאָלן
 בפּפּל כּפּלײַם, זאָג איך, פאַר דער גוטער בשורה, וואָס דו האָסט
 מיר געבראַכט אין שטוב אַרײַן“... גוט גוט אַרײַנגעזאָגט אים, ווי
 טביה קאָן! איך האָב מײַך מײַשב געווען: מה-נפּשך, סײ ווי סײ,
 וואָס האָב איך דאָ אָנצווערן? וואָלט איך געווען יונגער כאָטש מיט
 אַ יאָר צוואַנציק, און וואָלט מיר געלעבט מײַן גאָלדע עליה השלום,
 און וואָלט איך געווען דער אייגענער טביה דער מילכיקער, וואָס אַ
 מאָל אין די קושנים קדמוניות, — עה-עה! וואָלט איך זיך אַזוי גיך
 נישט אונטערגעגעבן! איך וואָלט זיך געבראַרעט, געשלאַגן זיך ביזן
 בלוט אַרײַן! נאָר אַזוי — וואָס? מה אנו מה חײנו — וואָס
 בין איך היינט און ווער בין איך? אַ פּלג-גוף, אַ שבר-כּלײ, אַ צע-
 בראַכענער שאַרבן, „אכטי! רבּונו של עולם, גאָטעניו! — טראַכט איך
 מיר. — וואָס האָסטו זיך עפעס צוגעטשעפעט צו טביהן גראָד? פאַר
 וואָס זאָלסטו בעסער נישט אַ שפּײַל טאָן זיך אַמאָל אויף אַ טשיקאַוועס,
 למשל, מיט אַ בראַצקין אָדער מיט אַ ראָטשילדן? פאַר וואָס לערנט
 מען מיט זיי נישט לײַ-לײַ? זיי וואָלט, דאַכט זיך מיר, בעסער אָנגע-
 שטאַנען? ערשטנס, וואָלטן זיי דערפילט דעם אמתן טעם, וואָס
 הייסט אַ ייד. והשנית, לָאָזן זיי אויך זען, אַז מיר האָבן אַ שטאַרקן
 גאָט!...“

בקיצור, דאָס איז אַבער אַלץ פּוסטע דיבורים, מיט גאָט
 טענהט מען זיך נישט אויס און אים קיין עצות, ווי אַזוי צו פירן די
 וועלט, גיט מען נישט. ער, אַז ער זאָגט: לײ השמים ולי הארץ —
 קומט אויס, אַז ער איז בעל-הבית און מיר דאַרפן אים פּאָלגן. וואָס
 ער זאָגט, איז געזאָגט!... גיי איך אַרײַן אין דער שטוב אַרײַן
 און טו מיר אַ זאָג צו מײַן טאָכטער דער אלמנה: „צייטל, זאָג איך,
 מיר קלויבן זיך אַרויס, זאָג איך, פון דאַנען ערגעץ אין אַ שטאָט

אריין. גענוג שוין געזעסן אין דאָרף, זאָג איך, משנה מקום משנה
 מול... דו נעם אקארשט, זאָג איך, און הויב אָן פּאַציטנס זיך צו
 גרייטן מיטן בעטגעוואַנט, מיטן סאַמאָואַר און מיט די שאַר ירקות,
 און איך וועל, זאָג איך, גיין פּאַרקויפּן די כאַטע, עס איז אָנגעקומען,
 זאָג איך, צו פּאַפּיר, אַז מיר זאָלן אָפּרייניקן, זאָג איך, דאָס אָרט און
 אין דריי טעג אַרום זאָל דאָ אונזער דעך גיט בלייבן!... דערהערט
 פון מיר אַזאָ בשורה, אַז זי מאַכט גיט קיין געוויין, די אַלמנה
 מיינע, און די קינדערלעך אירע, אויף איר קוקנדיק, האָבן זיך
 גלאַט צעוויינט און עס איז געוואָרן, וואָס זאָל איך אייך זאָגן,
 תשעה באָב אין שטוב; ווער איך שוין אין פעס און לָאָז אויס מיין
 גאַנץ ביטער האַרץ אויף מיין טאַכטער נעבעך: „וואָס האָט איר זיך
 גענומען, זאָג איך, אויף מיין לעבן? וואָס האָט איר זיך, זאָג איך,
 צעיאַכטערט פּלוצים אין מיטן דרינען, ווי אַן אַלטער חזן צו די
 ערשטע סליחות?... וואָס בין איך עפעס — אַ בן-יחיד, זאָג איך, ביי
 גאָט? אַ ציטעריקער? קאָרג יידן, זאָג איך, ווערן איצטער אַרויסגעטריבן
 פון די דערפער? גיי האַרץ, זאָג איך, וואָס דער אוראָדיניק דערציילט
 זיך אָן! אַ סברא, זאָג איך, אַז דיין אַנאַטעווקע, וואָס איז ביז אַהער
 געווען אַ שטעטל, ווערט דאָס שוין אויך, זאָג איך, מיט גאָטס הילף,
 אַ דאָרף. צוליב די אַנאַטעווקער יידן, זאָג איך, מען זאָל זיי קענען
 אַרויסטרייבן אַלעמען, ווי באַלד אַזוי, זאָג איך, מיט וואָס זשע, זאָג
 איך, בין איך ערגער פון אַלע יידן?... אָט אַזוי רעד איך איר
 אויס דאָס האַרץ, דער טאַכטער מיינער. איז דאָך עס אָבער אַ יידענע.
 זאָגט זי צו מיר: „וועהין וועלן מיר זיך, זאָגט זי, קלויבן פּלוצים
 אין מיטן דרינען? וווּ וועלן מיר, זאָגט זי, גיין זוכן שטעט?...“
 „שטיאַ! — זאָג איך. — אַז גאָט איז געקומען, זאָג איך, צו אונזער
 עלטער-עלטער-יידן, צו אברהם אבינו, און האָט אים געזאָגט, זאָג
 איך, לך-לך מאַרצן — זאָלסט אַרויסגיין פון דיין לאַנד, האָט אים
 דען אברהם, זאָג איך, איבערגעפרעגט דאָס אַנדערע וואָרט אַפּילו:
 „וועהין?...“ גאָט האָט אים געזאָגט, זאָג איך: אַל האַרץ אַשר
 אַר אַך — און דער פּשט: נאָ ווּסיע טשעטירע סטאַרעני... מיר
 וועלן גיין, זאָג איך, וועהין די אויגן טראָגן, וועהין אַלע יידן גייען!
 וואָס זשע וועט זיין, זאָג איך, מיט פּל־ישראל, דאָס וועט זיין מיט

דב ישראל. און מיט וואָס, זאָג איך, ביסטו מער מיוחסת פון
 דיין שוועסטער בייילקע, די נגידיחטע? איר שטייט אָן צו זיין מיט
 איר פדהצורן אַצינד אין אַמעריקע און מאַכן אַ לעבעכטס, מעג דיר
 אויך, זאָג איך, אָנשטיין... דאַנקען השם יתברך, זאָג איך, וואָס מיר
 האָבן כאַטש מיט וואָס צו רירן זיך. אַ ביסל, זאָג איך, איז נאָך
 דאָ פון פריער, און אַ ביסל פון דער כאָדאַבע, וואָס מיר האָבן
 פאַרקויפט, און אַ ביסל וועט אַריינפאַלן פון דער כאַטע. פון אַ ביסל
 און אַ ביסל, זאָג איך, ווערט אַ פולע שיסל — און גם זו לטובה!
 בקיצור, איך האָב ביי איר יאַקאַש געפועלט, זי זאָל זיך
 ניט שטאַרק פאַרעקשנען, איך האב איר געגעבן צו פאַרשטיין מיט
 אַ שכל, אַז דער אוראַדניק קומט און ברענגט אַ פאַפיר, אַז מע
 הייסט גיין, קאָן מען קיין חוזר ניט זיין און מע דאַרף גיין. און
 אַליין בין איך אַוועק אין דאַרף מאַכן אַ טאַק מיט דער כאַטע, און
 גלייך צו איוואַן פּאָפּערילע, צום סטאַראַסטע הייסט עס. ער איז אַ
 גוי אַ בעל-גוף און פּגרט נאָך מיין דירה! געקומען צו איוואַנען,
 דערצייל איך אים ניט פון קיין פּוּתּר און פון קיין חלום — אַ ייד
 איז קלוגער פון אַ גוי — און איך זאָג אים, זאָג איך: „הנה זיי
 וויסן, איוואַנו סערצע, אַז איך וואָרף אַוועקעט...“ זאָגט ער:
 „וואָס עפעס?“ זאָג איך: „איך פאַר אַריבער, זאָג איך, אין שטאַט
 אַריין. איך וויל זיין, זאָג איך, צווישן יידן. איך בין שוין ניט
 קיין יונגערמאַן, זאָג איך, טאַמער חלילה טוט מען אַ שטאַרב...“
 מאַכט צו מיר איוואַן: „פאַרוואָס זשע זאָלסטו ניט שטאַרבן דאָ?
 ווער לָאָזט דיך ניט?“ דאַנק איך אים זייער און זאָג אים: „שטאַרבן
 דאָ שטאַרב שוין דו בעסער, זאָג איך, דו ביסט בילכער, און איך
 וועל בעסער גיין שטאַרבן, זאָג איך, צווישן מייניקע... קויף אַפּ
 איוואַן ביי מיר, זאָג איך צו אים, מיין כאַטע מיט דעם גאַרטן.
 אַן אַנדערן וועל איך, זאָג איך, ניט פאַרקויפן, דיר — יאָ.“ וויפיל,
 זאָגט ער, ווילסטו פאַר דיין כאַטע?“ וויפיל, זאָג איך, גיסטו?“
 אַהין-אַהער, ער מיר: „וויפיל ווילסטו?“ איך אים: „וויפיל גיסטו?“ —
 מע האָט זיך גענומען דינגען זיך, פאַטשן אין די הענט אַריין, אַזוי
 לאַנג געדונגען זיך און געפאַטשט זיך, אַ רענדל אַרויף, אַ רענדל
 אַראָפּ, ביז מע האָט זיך אויסגעדונגען פאַרן מקח, און טאַקע פּאָוו-

טורנע ביי אים גענומען אויף דער יד אַ פיינעם אַדערויף, ער זאָל זיך ניט חלילה אויפטרענען — אַ ינד איז קלוגער פון אַ גוי — און אָט אַזוי האָב איך אויספאַרקויפט אין איין טאָג, בחצי-חנם געוויינט-לעך, דאָס גאַנצע דאָבערע מזל, געמאַכט פון אַלצדינק גאַלד און בין אַוועק דינגען אַ פור, פאַרנעמען דאָס איבערגעבליבענע ביסל אַרעמ-קייט — וועט איר הערן נאָך אַ שיינס, וואָס ביי טביהן קאָן זיך פאַרלויפן! איר לייגט נאָר צו קאָפּ, איך וועל אייך שוין לאַנג ניט האַלטן, איבערגעבן עס אייך, ווי זאָגט איר, ב ש ל ש ה ד ב ר י ס — אין צוויי ווערטער.

בקיצור, פאַרן אַוועקפאַר קום איך אַ היים, טרעף איך שוין נישט קיין שטוב, נאָר אַ חורבה. די ווענט נאַקעט, זיי וויינען ממש מיט טרערן! אויף דער ערד — פעקלעך מיט פעקלעך מיט פעקלעך! אויפן פריפעטשיק זיצט די קאַץ, ווי אַ יתומה נעבעך, טרויערדיק — עס האָט מיך אַזש אַ נעם געגעבן ביים האַרצן, און טרערן האָבן זיך מיר געשטעלט אין די אויגן... איך זאָל מיך נישט שעמען פאַר מיין טאַכטער, וואָלט איך מיך גוט-גוט אויסגעוויינט, ווי זאָגט איר, פאַרט באַטקאָוושטשינע!... דאָ אויסגעוואַקסן, דאָ פאַרשוואַרצט געוואָרן פל-ימיו, און פלוצים אין מיטן דרינען — לך-לך! זאָגט אייך וואָס איר ווילט, ס'א פאַרדראַטיקע זאָך! טביה איז דאָך אַ פּער ניט קיין יידענע, האַלט איך מיך איין און מאַך מיך פריילעך און רוף מיך אָן צו מיין טאַכטער דער אלמנה: „קום נאָר אַ הער, זאָג איך, צייטל, וווּ ביסטו ערגעץ?“ גייט זי אַרויס פון צווייטן אַלקיר, צייטל הייסט עס, מיט רויטע אויגן און מיט אַ געשוואַלענער נאָז. אַהא, טראַכט איך מיר, מיין טאַכטער האָט זיך דאָ שוין ווידער ציעלעגט, ווי אַ יידענע צו ונתנה-תוקף! אָט די ווייבער, הערט איר, זיינען אייך קיין קאַטאָוועס ניט — באַלד עפעס איז געוויינט! וואָלוועלע טרערן ביי זיי! „שטיאָ! — זאָג איך איר. — וואָס וויינסטו שוין ווידער? ביסטו ניט קיין נאָר? זאָג איך...“ וויל זי ניט הערן און מאַכט צו מיר: „טאַטע, זאָגט זי, דו ווייסט ניט, וואָס איך ווין...“ זאָג איך: „איך ווייס גאַנץ גוט. פאַרוואָס זאָל איך ניט וויסן? דו וויינסט, זאָג איך, עס טוט דיר באַנג די היים... ביסט אָט דאָ, זאָג איך, געבוירן געוואָרן און אויסגעוואַקסן געוואָרן —

פארדריסט עס דין!... גלויב מיר, זאָג איך, איך זאָל ניט זיין
טביה, איך זאָל זיין אַן אַנדערער, וואָלט איך אַליין אויך, זאָג איך,
געקושט אָט די נאַקעטע ווענט מיט אָט די ליידיקע פאַליצעס. איך
וואָלט אַליין אויך, זאָג איך, צוגעפאַלן צו אָט דער דאָזיקער ערד!...
עס טוט מיר באַנג, זאָג איך, איטלעכס ברעקל גלייך מיט דיר. נאָ=
רעלע! אַפילו אָט די קאַץ, זאָג איך, זעסטו, אָן זיצט זי דאָרט אַ
פאַריתומטע אויפן פריפעטשיק! אַ שטומע צונג, אַ חיה, זאָג איך,
פונדעסטוועגן איז אַ רחמנות, זי פלייבט אַליין אָן אַ בעל-הבית—צער
בעלי-חיים"... „ס'איז דאָ, מאָל דיר, זאָגט זי, אַ גרעסערער רחמנות"...
„דהיינו?" „דהיינו, אָט פאַרן מיר אַוועק, זאָגט זי, און לאָזן דאָ
איבער איין מענטשן אַליין, עלנד ווי אַ שטיין". פאַרשטיי איך ניט,
וואָס זי מיינט און רוף מין אָן צו איר: „וואָס באַלעבעטשעסטו, זאָג
איך? וואָסערע פּלאַמען? וואָס מענטש? וואָסער שטיין?" מאַכט זי
צו מיר: „טאַטע, איך רעד ניט פון דעם וועג, איך רעד, זאָגט זי,
פון אונזער חוהן"... און ווי זי האָט מיר אויסגערעדט דעם דאָזיקן
באַמען, איז שווער איך אייך, ווי מיט אַ הייסן אַקרעס, אַדער מיט
אַ שייט האַלץ איבערן קאַפּ! און איך פאַל אָן אויף מיין טאַכטער
און גיב איר אַוועק אַ וויסטן סוף: „וואָס עפעס פּלוצים אין מיין
דריגען חוה, זאָג איך? איך האָב דאָך אָנגעזאָגט, זאָג איך, וויפיל
מאל, אז חוה לֹא יזכר וְלֹא יפקד!... מיינט איר, אז זי שרעקט זיך
איבער? אבער נאָר לֹא! טביהס טעכטער האבן אין זיך אכח! „טאַ-
טע, מאכט זי צו מיר, דו ביזער זיך נאָר ניט אַזוי שטאַרק און
דערמאָן זיך בעטער וואָס דו אַליין, זאָגט זי, האָסט געזאָגט וויפיל
מאַל, אַז סע שטייט געשריבן, אַז אַ מענטש דאַרף האבן רחמנות אויף
אַ מענטשן, ווי אַ טאַטע אויף אַ קינד." איר הערט ווערטער? ווער
איך מסתמא נאך מער אויפגעקאַכט און געב איר אוועקעט אַ גאַב,
ווי איר קומט: „פון רחמנות, זאָג איך, רעדסטו מיט מיר? ווו איז
געווען, זאג איך, איר רחמנות, אַז איך בין געלעגן ווי אַ הונט פאר
דעם גלח, ימח שמו, אים געקושט די פיס און זי איז אפשר געווען,
זאָג איך, אין צווייטן חדר און אפשר געהערט איטלעכס וואָרט?...
אַדער ווו איז געווען, זאָג איך, איר רחמנות, אַז די מאַמע עליה
השלום איז געלעגן, זאָג איך, ניט פאַר דיר געדאַכט, אָט דא אויף

דער ערד מיט שוואַרצן איבערגעדעקט? וווּ איז זי דעמאָלט געווען?
און די בעכט, וואס איך בין, זאג איך, נישט געשלאָפן? און דאס
קרענקען, וואס האט מיך, זאג איך, געקרענקט די גאַנצע צייט ביז
היינטיקן טאג נאך, אז איך דערמאן מיך, זאג איך, וואס זי האט
מיר אפגעטאָן, אויף וועמען זי האט אונז אויסגעביטן — וווּ איז,
זאג איך, דער רחמנות אויף מיר? ...". און עס פארבאקט מיך ביים
הארצן און איך קאן נישט רעדן מער... מיינט איר דאָך אודאי,
אז טביה'ס טאכטער האט נישט געפונען, וואס מיר דערויף אפצוענט-
פערן? דו אליין, זאגט זי, זאגסט דאך, טאַטע, אז דער מענטש,
וואס האט חרטה, איז אים אפילו גאט אליין אויך מוחל? ...". "חרטה? —
זאג איך, — צו שפעט, דאס צווייגעלע, זאג איך, וואס האט זיך
איינמאל אפגעריסן פון פוים, מוז, זאג איך, פארטריקט ווערן, דאס
בלעטל, זאג איך, וואס איז אפגעפאלן, מוז פאַרפּוילט ווערן, און מער,
זאָג איך, זאָסטו מיט מיר נישט רעדן דערפון! ...".

בקיבור, דערזען, אז מיט ווערטער קאן זי מיט מיר גארנישט
מאכן, טביה איז נישט דער מענטש, וואס מע רעדט אים איבער,
פאלט זי צו מיר שוין גאר צו און הייבט מיך אן צו קושן אין די
הענט אריין און מאכט צו מיר: „טאַטע, זאגט זי, זאל איך שלעכטס
האבן, זאל איך שטארבן אט א דא אויפן ארט, אויב דו וועסט זי
איצטיקס מאל, זאגט זי, אפשטויסן, ווי דו האסט זי אפגעשטויסן
דעמאלט אין וואַלד, אז זי איז, זאגט זי, צוגעפאלן צו דיר, און
דו האסט פארקערעוועט, זאגט זי, דאס פערדל, און ביסט אנטלאפן! ...".
„וואָס פאַר אַ פּריטשעפּ, זאָג איך, אויף מיין קאָפּ? וואָס פאַר אַן
אַנשיקעניש?! וואָס האָסטו זיך גענומען, זאָג איך, אויף מיין
לעבן?! ...". לָאָזט זי מיך נישט אָפּעט, האַלט מיך צו פיי די הענט
און טענהט זיך אירס: „זאָל איך שלעכטס האָבן, זאָגט זי, זאָל איך
שטאַרבן, אויב דו וועסט איר נישט מוחל זיין, זאָגט זי, וואָרים זי
איז דיר אַ טאָכטער, זאָגט זי, גלייך ווי איך! ...". „וואָס ווילסטו,
זאָג איך, פון מיין לעבן? זי איז נישט מיין טאָכטער מער! זי איז
שוין, זאָג איך, לָאָנג געשטאַרבן! ...". „ניין, זאָגט זי, זי איז נישט
געשטאַרבן, און זי איז שוין צוריק דיין טאָכטער, זאָגט זי, ווי גע-
ווען, וואָרים פון דער ערשטער מינוט, זאָגט זי, אַז זי איז געוואָר

געוואָרן, אַז מע שיקט אונז אַרויס, האָט זי געזאָגט צו זיך אַליין:
אַז דאָס שיקט מען אַרויס אונז אַלעמען, זי אויך, הייבט עס. דאָרט,
ווי מיר — אַזוי האָט מיר חוה אַליין געזאָגט — דאָרט איז זי. אונזער
גלות — דאָס איז איר גלות... אַ סימן, זאָגט זי, האָסטו, טאַטע, אָט
איז אַפילו דאָס פעקל אירס... "אַזוי מאַכט צו מיר מיין טאַכטער,
צייטל הייסט עס, אין איין אָטעם, און לאָזט מיך ניט אַפילו אַ וואָרט
אַרויסריידן און טוט מיר אַ ווייז אָן אויף עפעס אַ פעקל אין אַ רוי-
טער פאַטשיילע איינגעוויקלט, און פּאָוטורנע טוט זי אַן עפּן אויף
די טיר פּון צווייטן אַלקיר און אַ רוף אויס: „חוה!“ — ווי איר זעט
מיך אַ יידן... און וואָס זאָל איך אייך זאָגן, ליבער פריינט? טאַקע
פונקט אַזוי ווי ביי אייך אין די ביכלעך ווערט באַשריבן, באַווייזט
זי זיך, חוה הייסט עס, פּון אַלקיר אַרויס — אַ געזונטע, אַ גלאַטע,
אַ שיינע, ווי געווען, ניט געמינערט אַ האָר. נאָר דאָס פנים אַ ביסל
פאַרוואַרט, די אויגן אַ ביסל פאַרצויגן, און דעם קאַפּ האַלט זי הויך,
מיט גדלות, בלייבט שטיין אַ וויילע, קוקט אויף מיר, איך — אויף
איר. דערנאָך ציט זי אויס צו מיר ביידע הענט, און נאָר אייך
וואָרט קאָן זי אַרויסריידן, איין און איינציק וואָרט, און שטיי:
טאַטע...

האָט קיין פאַריביל ניט, אַז איך דערמאָן מיך, שטעלן זיך מיר
נאָך איצט אויך טרערן אין די אויגן. נאָר מיינט ניט פונדעסטוועגן,
אַז טביה האָט חלילה געלאָזט אַ טרער, אָדער אַרויסגעוויזן, ווי זאָגט
איר, מיאָכקי לבבות — בלאַטע!... דאָס הייסט, וואָס איך האָב גע-
פילט בעת מעשה אינעווייניק אין האַרצן — דאָט איז עפעס אַנדערש.
איר זיינט דאָך אַליין אויך אַ טאַטע פּון קינדער און איר ווייסט
גלייך מיט מיר דעם פּשט פּון דעם פּסוק: „כרחם אב על בנים“,
און דעם טעם פּון דעם, בעת אַ קינד, עס מעג זיך ווי פאַרוינדיקן,
נאָר, אַז סע קוקט אייך גלייך אין דער נשמה אַריין און זאָגט אייך:
„טאַטע!“ — אַנו, זייט דעמאָלט אַ בריה, אַדרבא, און טרייבט עס אַפּו...
און צוריק אָבער, דער פּח הדם אַרבעט, און עס קומען מיר אַקעגן
באַלד דאָס שיינע שפיצל, וואָס זי האָט מיר אָפּגעטאַן... כוועדקע

באַלאַגאַן, איינגעזונקען זאָל ער ווערן... און דער גלח ימח שמו...
 און מיינע טרערן... און גאַלדע עליה השלום טויט... ניין! זאָגט
 שוין איר אַליין, ווי קאָן מען דאָס פאַרגעסן, ווי קאָן מען דאָס
 פאַרגעסן!... און ווידער צוריק — סטייטש! פאַרט אַ קינד... פּרחה
 אב על פנים... ווי טאָר אַ מענטש זיין אַן אַכזר, אַז גאָט אַליין
 זאָגט אויף זיך, אַז ער איז אַן אל ארץ אפּים!... ופּרט, זי האָט
 הרטה און וויל זיך אומקערן צוריק צו איר טאַטן און צו איר גאָט...
 וואָס זאָגט איר, פאַני שלום-עליכם? איר זיינט דאָך עפעס אַ יוד,
 וואָס קאַטאָרי איר מאַכט ביכלעך און איר גיט דער וועלט עצות —
 זאָגט שוין איר אַליין, וואָס האָט טביה באַדאַרפט טאָן? אַרומנעמען
 זי, ווי אַן אייגענע, קושן זי און האַלזן זי און זאָגן איר, ווי מיר
 זאָגן יום-טובֿ צו כל-נדרים: סלחתי כּד בריך — קום צו מיר, דו
 ביסט מיין קינד? זי אפשר פאַרקערעווען דעם דישעל, אַזוי ווי דע-
 מאלט, און זאָגן איר: לך-לך — גיי דיר געזונטערהייט פון וואַנען
 דו ביסט געקומען?... ניין, לאָז זיך אייך דאַכטן, למשל, עלעזיי
 איר זיינט אויף טביהס אָרט, און זאָגט מיר בהן שלי, נאָר אָפּנטלעך,
 ווי פאַר אַן אמתן גוטן פריינט: ווי אַזוי וואָלט איר זיך נוהג גע-
 ווען?... און אויב איר קאָנט עס מיר ניט זאָגן באַלד, גיב איך
 אייך צייט אויף צו באַטראַכטן זיך... און דערווייל דאַרף מען
 גיין — די אייניקלעך וואַרטן שוין אויף מיר, קוקן אַרויס אויף דעם
 זיידן. איר דאַרפט וויסן, אַז אייניקלעך זיינען נאָך טויזנט מאָל
 טייערער און איינגעזאַקענער פון קינדער, — פנים ובני פנים —
 אַ קלייניקייט! זייט מיר געזונט אין האָט קיין פאַריבל ניט, איך האָב
 אייך אָנגעקלאַגט אַ קאָפּ — איר וועט שוין דערפאַר האָבן וואָס צו
 שרייבן... אַז גאָט וועט הייסן, וועלן מיר זיך נאָך זען מסתמא.
 אַ גוטן!

בזשויבן אין יאָר 1914.

וּתְלַקְלִקוּת

איר געדענקט דאָך מסתמא, פאָני שלום-עליכם, ווי איך האָב
אַיך אָנומעלטן איינגעטייטשט די פרשה „לך-לך“, דערציילט ווי אַזוי
עשו האָט זיך פֿיין צערעכנט מיט זיין ברודער יעקב, גוט באַצאָלט
אים פֿאַר דער בכורה, אַרויס געמשלעהט מיך פונם דארף מיט האַק
און פֿאַק, מיט קינדער און קינדס-קינדער און מיט די בעבעכעס,
ווי עס באַדאַרף צו זיין, געמאַכט אַ תל-עולם פון דער גאַנצער
כאָדאַבע מיטן ביסל אַרעמקייט, מיטן פערדל, להבדיל, פון וועלכן
איך קאָן נאָך עד היום ניט רעדן אָן טרערן אין די אַיגן.
מילא, בין איך אייך דאָס מוחל, וואָרים צוריק שמועסנדיק,
איז דאָך ווידער אַ מאָל די אייגענע מעשה: מיט וואָס בין איך דאָס
מער בן-יחיד ביי דעם רבּונו של עולם פון אַלע אַנדערע אחינו בני
ישראל, וואָס פֿאַני טרייבט האַלד און נאָקן פון די הייליקע דערפער,
קערט און רוימט און רייניקט און קאַראַניעט אויס מיטן וואָרצל,
ווי נאָר ס'פֿאַראַן אַ סימן פון אַ ייד, עס זאָל גאָר קיין סליאַד
ניט בלייבן? מיט וואָס האָב איך דאָ, מ'שטיינס נעזאָגט, זיך איבער-
צונעמען פֿאַר גאָט מער פון אַלע אַרויסגעטריבענע דאָרפישע יידן,
וואָס בלאַנקען זיך איצט אַרום אויף אַלע וועגן מיט ווייב און קינדער,
ווי די בלוֹדנע שאָף, ווייטן ניט ווי אַ נאַכט איבערצונעכטיקן, האָבן
ניט וואו אַ קאָפּ אָנצושפֿאַרן, ציטערן יעדע מינוט, טאַמער באַווייזט
זיך פון דער ווייטן אַ קנעפל פון אַ אוראַדניק, אַדער גלאַט אַזוי אַ
שוואַרציאַר. אי וואָס? טביה איז נישט קיין עם הארץ, ווי אַנדערע
דאָרפישע יידן, פֿאַרשטייט אַ קאָפיטל תהלים, איז נישט פרעמד איך

א מדרש און קאָן אָפּדראַפּען, מיט גאָטס הילף, אַ פּרשה הומש מיט רש"י אויף? מילא פּכן ווילט איר, אַז עשו זאָל דאָס אָפּשאַצן, ווי עס געהער צו זיין, און זאָל האָבן דרך-ארץ פאַר אַזאַ ייִדן? אָדער אפשר קומט מיר גאָר אַ דאַנק דערפאַר! כאָטש אין תּוֹך גערעדט, איז דאָ נישטאַ מיט וואָס צו שעמען זיך, און קיין חסרון איז דאָס אַוודאי נישט, — איך מיינ טאַקע דאָס, וואָס מען איז, גאָט צו דאַנקען, אַ ייִד מיט לייטן גלייך, מען איז נישט פלינד אין די שוואַרצע פינטעלעך, מען איז אַצהבנט אין אַ פּסוק און מע ווייסט, וווּ איין און וווּ אויס, ווי אין פרק שטייט געשריבן: ודע מה שתשיב — אַז ווילט איז דעם, וואָס ווייסט... איר מיינט אפשר, פאַני עלום-עליכם, איך זאָג דאָס אייך גלאַט אַזוי, פונם אַרבֿל? אָדער איך וויל זיך דאָ אויספיינערן פאַר אייך, באַרימען זיך אין מיטן דרינען מיט מיינ גרויס קעגנשאַפט און מיט מיינ לומדות? האָט קיין פאַריבל נישט, דאָס קאָן זאָגן נאָר אַזעלכער, וואָס קען גיט טביהן, טביה רעדט נישט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין און קיין פּוסטער באַרימער, ווייסט איר דאָך, איז ער קיינמאָל גיט געווען. טביה האָט ליב צו דערציילן אַ זאָך, וואָס טאַקע בעיני ראיתי — ער אַליין האָט דאָס דורכגעמאַכט, מיט אים אַליין האָט זיך דאָס געטראָפּן, זעצט אייך צו אַט — אַ דאָ אויף אַוויילטישקע, וועט איר האַרן אַ שייגט, ווי אַזוי עס קומט אַמאָל צונאָך אַ מענטשן, אַז מען איז גיט קיין פּראָסטער בשר ודגים און מע האָט אַ שטיקל באַגריף אויך אין די עולמות העליונים און מע ווייסט ווען און ווי אַזוי אַריינצושריפּן אַ פּסוק, כאָטש-בי פון אונזער אַלטן תּהלים.

בקיבור, דאָס איז געווען, אויב איך האָב קיין טעות נישט, שוין לאַנג, גאָר לאַנג, איך האָב מורא, אויב נישט אין דער סאַמע היץ פון בימים ההם — פון פּאַניס רעוואָלוציעס מיט קאָנסעטווציעס, בעת כּרוקעלע האָט זיך אַ לאַז געטאָן איבער ייִדישע שטעט און שטעטלעך מיט אַ פּריי געמיט און מיט אויפגעפּונדענע הענט און גענומען מאַכן אַ תּכלית פון ייִדישן האָב און גוטס, פּפתוב, ווי אין סידור שטייט געשריבן: שובר אויבים ומכניע זדים — געבראַכן פּענסטער און געריסן בעטגעוואַנט. איך האָב אייך שוין, דאַכט זיך, אַ מאָל געהאַט געזאָגט אַז איך אַליין ווער גיט נתפּעל פון אַזעלכע זאַכן, און

שרעקן שרעק איך מיך אויך ניט איבער, וואָריס ס'איז דאָך אַ ממהר-
 בפּשטן, איז דאָס אַ באַשערטע זאַך, אַ גזירה מן השמים, דאָרף איך
 דאָך ניט זיין קיין אויסנאַם פונם כלל ישראל, ווי מיר זאָגן אן
 פרק: כל ישראל יש להם חלק. אלא וואָס דען? ס'איז גלעט אַן
 עפידעמיע, אַ מין אונטערנאַנט. רחמנא ליצלן, אַ שטורעמווינט, וואָס
 גייט פאַרביי, — איז דאָך אַוודאי ניטאָ וואָס אַרפּאַפּאַלן ביי זיך!
 דער שטורעמווינט וועט זיך איינשטילן, דער הימל וועט זיך אויס-
 לייטערן און עס וועט זיין חדש ימינו פּקדם, ווי זאָגט דער גוי
 להבדיל: „נע פּוֹלֶטָ אַו מיקיטי הראשע אי נע בודע“...

און כך הוה — אַזוי איז געווען איצט אויך, אַז ס'איז געקומען
 צו מיר די הראַמאַדע פון דאָרף, ווי איך האָב אייך דאַכט זיך שוין
 געהאַט דערציילט אַ מאָל, און מיר אָנגעזאָגט די גוטע בשורה טובה,
 אַז מען איז דאָס געקומען צו מיר טאָן, וואָס מע טוט מיט כל
 ישראל, דאָס הייסט, מקיים זיין די מצוה פון „בעי זשידאָוו“, האָב
 איך דאָך מסתמא, ראשית חכמה, אויסגעבטלט צו זייער קאַפּ אַלע
 פייער וויטטע הלומות, גענומען טענהן און פרעגן קשיות, ווי טביה
 קאָן: סטייטש, ווי אַזוי, און פאַר וואָס, און פאַר ווען, און וואָס איז
 דאָס גלעט פאַר אַ שטייגער אָנפאַלן אויף אַ מענטשן, זאָג איך, אין
 מיטן העלן טאָג און אַרויסלאָזן אים די פעדערן פון די קישנס?...
 מילא, טענות אַהין, טענות אַהער, איך זע ס'איז אַרויסגעוואָרפן
 אַלע מיינע רייד, כרוקעלעע האָט זיך איינגעשפאַרט, זיי מוזן, זאָגן
 זיי, יוצא זיין פאַר נאַטשאַלסטווא. זיי האָבן מורא, זאָגן זיי, טאָמער
 טראָגט אָן דער רוז אַ קנעפל, אַ שוואַרציאָר — לָאָז ער זען, זאָגן
 זיי, אַז זיי זיינען לייטן גלייך, ניט דורכגעלאָזט אַ יידן גלעט אַזוי,
 אָן אַ שום סימן פון אַפּאָגראַם. וואָס פאַר אַ פנים, זאָגן זיי, וועלן
 זיי האָבן ביי נאַטשאַלסטווא?... על-כן, זאָגן זיי, איז געבליבן ביי
 הראַמאַדע, אַז עפעס טאָן מיט מיר — דאָס מוזן זיי!...

האָב איך מיך מיישב געווען סאַמע אין דער לעצטער מינוט:
 ווייסט איר וואָס, זאָג איך זיי, וויבאַלד אַז הראַמאַדע האָט אַזוי
 געפסקנט, זאָג איך, איז דאָך ניט שייך. וואָס קאָן זיין העכער פון
 הראַמאַדע נאָר וואָס דען, זאָג איך, דאָס ווייסט איר, זאָג איך, אַז
 ס'איז פאַראַן אַ זאָך, וואָס איז נאָר העכער פון הראַמאַדע?... זאָגן

זיין: „דהיינו, וואָס קאָן נאָך זיין העכער? זאָג איך: „גאָט. איך מיין
ניט, זאָג איך, אלהינו - נאָש באָג, אָדער אלהיכם - וואָש באָג. איך
מיין, זאָג איך, אלהינו ואלהי אבותינו - אינוער אַלעמענס גאָט... אָט
יענער, זאָג איך, וואָס האָט באַשאַפן מיך און אייך, להבדיל, און
אייער גאַנצע הראָמאַדע - אָט, זאָג איך, וועמען איך מיין, איז ביי
אים, זאָג איך, דאַרף מען אַ טאַפּ טאָן, אויב ער וויל, אויב ער
הייסט, איר זאָלט מיר שלעכטס טאָן, וואָרים עס קאָן זיין, זאָג איך,
אַז ער הייסט טאַקע אַזוי, און עס קאָן ווידער צוריק זיין, אַז ער
וויל עס בשום אופן וואָפּן ניט. אַי, ווי אַזוי קאָנען מיר עס וויסן?
וועלן מיר וואַרפן, זאָג איך, גורל, אָט, זאָג איך, ליגט אַ תהילים
פון גאָט. איר ווייסט דאָך, זאָג איך, וואָס תהילים באַטייט? ביי
אונז הייסט עס תהלים, ביי אייך הייסט עס פּסאַלטיר, אָט דער היי-
ליקער פּסאַלטיר, זאָג איך, וועט זיין צווישן אונז דער שוֹפּט, דער
מיראַוואָץ סודיא, הייסט עס, ער, זאָג איך, וועט פּסקענען, צי איר
דאַרמט מיך שלאַגן, צי ניט?.. קוקן זיי זיך איבער ציקאַווע, און
איוואָן פּאַפּערילע דער סטאַראַסטע גייט אַרױט פון אינמיטן און
רופט זיך אַן צו מיר:

אַ שטייגער, זאָגט ער, ווי אַזוי וועט דאָס דער הייליקער
פּסאַלטיר פּסקענען?... זאָג איך: „אַז דו וועסט מיר געבן, איוואָנא,
דיין הן שלי און טאַקע דיין האַנט, תקיעת-כּף, אַז הראַמאַדע וועט
פאַלגן אַלין, וואָס דער תהלים וועט פּסקענען, וועל איך דיר, זאָג
איך, דעמאָלט באַווייזן!...“ נעמט איוואָן און ציט מיר אויס אַ יד
און מאַכט צו מיר: „גערעדט איז גערעדט.“ „אויב אַזוי, זאָג איך,
איז גוט. איצט, זאָג איך, וועל איך אויפמישן אין תהלים אַ בלעטל,
און דאָס ערשטע וואָרט, זאָג איך, וואָס ס'וועט זיך מיר וואַרפן
אין די אויגן, וועל איך אייך זאָגן, און איר, זאָג איך, וועט אַזוי
גוט און פרום זיין דאָס מיר נאָכזאָגן, איז אויב, זאָג איך, עמעצער
פון אייך אָט-דאָ וועט עס קאָנען מיר נאָכזאָגן, איז אַ סימן, זאָג איך,
אַז גאָט הייסט, איר זאָלט טאָן מיט טביוהן, וואָס איר ווילט, און
אויב, זאָג איך, ניט, איז אַ סימן, אַז גאָט הייסט ניט... זיינט איר
מסכים?“ קוקט זיך איבער איוואָן דער סטאַראַסטע מיט הראַמאַדע
און מאַכט צו מיר: „לאַדנאַ“, „אויב אַזוי, זאָג איך, - און געב אַן עסן

אויף דאָס תהלימל פאַר זיי—איז רעכט. אָט, זאָג איך, האָט איר עס: „וּחַלְקֵקוֹת“... קאָנט איר, זאָג איך, זיך אונטערנעמען מיר נאָכזאָגן דאָס וואָרט „וּחַלְקֵקוֹת“?... קוקן זיי איינס אויף דאָס אַנדערע און אַלע אויף מיר און הייסן זיך איבערחזרן דאָס וואָרט נאָך אַ מאָל. זאָג איך: „ביי מיר האָט איר געפּוּעלט כּאָטש דריי מאָל, אויב איר ווילט: „וּחַלְקֵקוֹת! וּחַלְקֵקוֹת! וּחַלְקֵקוֹת!“... זאָגן זיי: „ניין, טעוועל, דו זאָג ניט: חאַל-חאַל-חאַל! דו, זאָגן זיי, זאָג אונז מיט אַ מויל און מיט אַ טאַלק און פּאַוואָלינקע!“ זאָג איך: „אויך געפּוּעלט! איר וועל אייך, זאָג איך, זאָגן מיט אַ מויל, און מיט אַ טאַלק, און פּאַוואָלינקע! ו-חַלְקֵקוֹת! צופּרידן?...“

האַט זיך היטשקע פּאַרטאַכט אַ וויילע און האָט זיך אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט, איטלעכער אויף זיין שטייגער: איינער האָט אַ זאָג געגעבן: „היינאַמאַקי“. דער אַנדערער: „לאַמאַקי“, ביים דריטן איז שוין גאָר אויסגעקומען: „חייקאַליאַ“. וואָס איז אים עפעס געפעלן „חייקאַליאַ“? נאָך חיה-לאה נפתלי-גרשון דעם דומערס, וואָס אין אַנאַטאָוקע איך זע ס'איז אַ מעשה אָן אָן עק, רוף איך מיך אָן צו זיי: „איר ווייסט, זאָג איך, קינדער? איך זע, אַז די אַרבעט, זאָג איך, גייט ביי אייך צו שווערלעך, אַ פנים, זאָג איך, אַז „וּחַלְקֵקוֹת“ איז ניט פאַר אייער קאָפּ! וועל איך אייך געבן, זאָג איך, אָן אַנדער וואָרט, אויך פון אונזער תהלים „ממעמקים“... „ממעמקים קראַתוּך“... האָט זיך דאָך מסתמא ווידער אַ מאָל אָנגעהויבן די איי-גענע חתונה! ביי איינעם איז דאָס אויסגעקומען „לאַחאַנגאַ קעראַסינאַ“. ביים צווייטן — „קרויליאַקאַ פּוּזינאַ“. דער דריטער האָט גאָר אַ שפיי געטאָן: „טפו! נעכאי טובי ליחא כאַדינאַ!!! בקיצור, זיי האָבן, אַ פנים, געזען, אַז מיט טביהן וועלן זיי זיך ניט אויסטענהן, רופט זיך אָן צו מיר דער סטאַראַסטע, איוואָן פּאַפּערילע הייסט עס, בזה הלשון: „די מעשה, זאָגט ער, דערפון איז אַזוי. מיר האָבן צו דיר, טעוועל, איינגעטלעך, גאָר גישט ניט. דו ביסט טאַקע אַ זשיד, נאָר ניט קיין שלעכטער מענטש, איינס צום אַנדערן אָבער געהער זיך ניט אָן—שלאַגן דאַרף מען דיך. הראַמאַדע האָט אַזוי געפּסקנט — פּאַרפּאַך. מיר וועלן דיר, זאָגט ער, כּאָטש אויסהאַקן אַ פאַר פענסטער און פאַר נויט, זאָגט ער, קאָנסטו אַליין זיך אויסהאַקן אַ פאַר שוויבן—

אבי פֿאַרשטאַפֿן זיי דאָס מויל, כאָפּט זיי דער שוואַרצער יאָר! טאָ-
 מער, זאָגט ער, פֿאַרט דורך נאַטשאַלסטווא, לאָזן זיי, זאָגט ער, זען,
 אַז מע האָט דיך ניט דורכגעלאָזט, אַ ניט, זאָגט ער, וועט מען איי-
 בער דיר אונז נאָך שטראַפֿירן... און אַ צינדערט, זאָגט ער, טעוועל,
 שטעל דעם סאַמאָואַר און זיי אונז מכבד מיט טיי, און פֿאַרשט יט
 זיך, אַ האַלבן עמער בראָנסן פֿאַר הראַמאָדע, וועלן מיר נעמען צו
 גלעזלעך און טרינקען פֿאַר דיין געזונט, וואָרים דו פֿיסט, זאָגט ער,
 אַ קלוגער ייד, פֿון גאָטס מענטשן...

אַט מיט די ווערטער און מיט דעם לשון, ווי איך דערצייל
 אייך, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפֿן מיט אייך איננינעם פֿכל אַשר
 אפנהו נו, איצט פרעג איך אייך, פֿאַני שלום-עליכם, איר זיינט דאָך
 עפעס אַ ייד, וואָס קאָטאָרי איר שרייבט — איז שוין טביה גערעכט,
 וואָס ער זאָגט, אַז מיר האָבן אַ שטאַרקן גאָט און אַז אַ מענטש,
 פֿל זמן ער לעבט, טאָר ביי זיך קיינמאָל ניט אַראָפּפּאַלן ובפרט אַ
 ייד, ובפרט אַ זעלכער, וואָס איז גיט פרעמד פֿון אנשי שלומנו —
 פֿון די שוואַרצע פינטלעך! וואָרים נאָך אַלעמען, הערט איר, קומט
 טאַקע פֿאַרט אויס ווי מיר זאָגן אַלע טאָג אין דאווענען: אַשרי יושבי
 — אַז ווילן זאָגן אַז גוט איז דעם, וואָס קען, און ווי מיר זאָלן
 זיך ניט קלייגן און ווי מיר זאָלן ניט וועלן גיין מיט אויבער-
 הסברות, מוזן מיר מודה זיין, אַז מיר יידן זיינען פֿאַרט דאָס בעס-
 טע און דאָס קליינסטע פֿאַלק פֿון אַלע פעלקער, ווי דער נביא זאָגט:
 מי כעמך ישראל גוי אחד — ווי קאָן זיך גלייכן אַ גוי צו אַ יידן?
 אַ גוי איז אַ גוי, און אַ ייד איז פֿאַרט אַ ייד, ווי איר אַליין זאָגט
 אין אייערע מעשה-ביכלעך, אַז אַ ייד באַדאַרף מען זיין געבוירן...
 אַשריך ישראל — אַז ווילן איז צו מיר, וואָס איך בין געבוירן גע-
 וואָרן אַ ייד, ווייס איך דעם טעם פֿון גלות-אָן און פֿון אַרומשלעפֿן
 זיך צווישן די פעלקער און פֿון ויסעו ויחננו — וווּ געטאָגט, דאָרט
 ניט גענעכטיקט, וואָרים פֿון זיגט מען האָט מיט מיר געלערנט די
 סדרה „לך לך“ — געדענקט איר, איך האָב אייך אַ מאָל געהאַט דער-
 ציילט וועגן דעם באַריכות? — האַלט איך נאָך אַלץ אין איין גיין,
 און איך ווייס ניט פֿון קיין מקום-מנוחה, איך זאָל קאָנען זאָגן: אָט-
 אַ-דאָ, טביה, בלייבסט דו זיצן. טביה פרעגט ניט קיין קשיות. מען

זאָט אים געזאָגט ער זאָל גיין — גייט ער... אָט האָבן מיר זיך
היינט באַגעגנט מיט אייך, פאַני שלום-עליכם, אָט דאָ אויף דער באַן.
מאָרגן קאָן עס אונז פאַרטראָגן קיין יעהופּעץ, איבער אַ יאָר קאָן
עס אונז טאַרשליידערן קיין אַדעס, קיין וואַרשע, אָדער גאָר קיין
אַמעריקע — סייזן דער אויבערשטער זאָל זיך אַרומקוקן און
זאָגן: ווייסט איר וואָס, קינדערלעך? איך וועל אייך גאָר אַראָפּברענגען
משיחן!... הלואי טוט ער אונז דעם צו להכעיס, דער אַלטער רבּוֹנוֹ-
של-עוֹלָם, דערווייל זייט מיר געזונט, פאַרט געזונטערהייט און לאַזט
גערוסן אונזערע יידעלעך און זאָגט זיי דאָרטן, זיי זאָלן זיך גיט
זאָרגן, אונזער אַלטער גאָט לעבט!...